ΙΩΑΚΕΙΜ ΣΑΛΑΒΑΝΗ

ΚΑΙ ΑΛΛΗΤΩΝ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΚΙΒΩΤΟΣ

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΗ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ

ΕΚ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ

ΜΕΤΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΛΣΤΙΚΩΝ Β΄ ΧΙΙ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Δ. Κ. ΓΕΡΑΡΔΟΣ ΚΑΙ Σ΄

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΑΙ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΑΙ

(Οδός Μεγάλου Δουκός, άριθ. 23)

Ἐν ἔτει τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

Ἔτος 1915.

ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΚΙΒΩΤΟΣ

ΣΥΜΠΗΧΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ

ΕΚ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ

ΜΕΤΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ Ἢ ΤΗΝ Α΄ ΤΩΝ ΣΧΟΛΑΡΧΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
Α. Κ. ΓΕΡΑΡΔΟΣ ΚΑΙ Σ^Α
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΑΙ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΑΙ
(Ὁδῷ Μαχμουδιέ, ἀριθ. 23)

1893

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγῖδα τῶν ἐκδοτῶν, καταδιώκεται δὲ ποινικῶς πᾶς τυποκλόπος.

Ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας

Ἀριθ. 186 (11 Σιαββὰλ 1309, 27 Ἀπριλίου 1308).

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ "ΝΕΟΛΟΓΟΥ,,

Ἐν τῷ Πύρᾳ, ὁδῷ Κιονταυὶκ-Χανδίκ, ἀριθ. 29 καὶ 31.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ σκοπὸς τῆς **Νεοελληνικῆς Βιβωτοῦ** εἶναι διπλοῦς· νὰ καταρτίσῃ πρῶτον τοὺς μαθητὰς τῶν Ἀστικῶν λεγομένων Σχολῶν καὶ τοὺς τῶν Σχολαρχείων εἰς τὴν καθωμιλημένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ νὰ παρασκευάσῃ ἔπειτα εἰς τοὺς ἐφιεμένους ὑψηλοτέραν μάθησιν εὐχερῆ τὴν κατάληψιν τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκομένων μαθημάτων· διότι ἐκτὸς πάσης συζητήσεως, καθ' ἡμᾶς, κεῖται τὸ γεγονὸς ὅτι ἄνευ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς ἁπλῆς ἑλληνικῆς δυσχερὴς καὶ ἐν πολλοῖς ἀνέφικτος εἶναι ἡ ἐκμάθησις τῆς ἀρχαίας· τούτου δ' ἕνεκα οὐδόλως παραδεχόμεθα ὅτι οἱ ξένοι φιλόλογοι δύνανται νὰ ἐμβαθύνωσιν εἰς τὰ λεπτεπίλεπτα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας νοήματα ὅπως καὶ ὅσον οἱ Ἕλληνες. Καὶ βεβαίως πολλὰ μὲν κατορθοῦσι διὰ τῆς ὡμολογημένης ἐπιμελείας καὶ τῆς παροιμιώδους αὐτῶν ἐπιμονῆς οἱ ξένοι φιλόλογοι, ὀλίγιστα ὅμως ἀναντιρρήτως θὰ κατώρθουν, ἂν πύρίσκοντο ἐν ταῖς αὐταῖς ἡμῖν περιστάσεσιν. Οἱ φιλομαθεῖς ἐπιστήμονες τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς γίνονται ἀληθῶς ἐγκρατεῖς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας, διότι ἔχουσιν ἀφθο-

νίαν μέσων, οἵαν οὐδὲ κατ' ὄναρ ἠ καθ' ὕπαρ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς. Πληθὺς βιβλιοθηκῶν καὶ ἀπειρία βοηθητικῶν συγγραμμάτων, πόροι ἄφθονοι καὶ εὐχέρεια πρὸς περιήγησιν καὶ αὐτοψίαν τῶν περιγραφομένων τόπων καὶ χωρῶν, ἀσφαλὴς ἀμοιβὴ τῶν κόπων καὶ πλουσία ἀνάκτησις τῶν δαπανηθέντων παρ' ἐκείνοις· ἔλλειψις βιβλιοθηκῶν καὶ βοηθητικῶν πονημάτων παρ' ἡμῖν, στέρησις πόρων ἐπαρκῶν καὶ πρὸς τὸ ζῆν ἔτι, βεβαία ἀπογοήτευσις τῶν καταβληθέντων κόπων καὶ ἀσφαλὴς ἀπώλεια τῶν πρὸς συγγραφὴν ἠ ἔκδοσιν συγγράμματός τινος γενομένων δαπανῶν. Καὶ ἐν τούτοις ἐργαζόμεθα, καὶ ἡ διανοητικὴ παραγωγὴ τῶν ἡμετέρων λογίων οὐδὲ ὅλως ἀναξία λόγου εἶναι οὐδὲ ὅλως ἀπαράβλητος πρὸς τὴν τῶν ξένων. Πόθεν δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο τὸ εὐχάριστον, τὸ εὐαρέστως προσπῖπτον ὑπὸ ταῖς ὄψεσιν ἀμεροληπτου κριτοῦ, ἐν ᾧ δὲν διατίθενται ἴσα καὶ τὰ αὐτὰ παρ' ἑκατέροις μέσα ;

Διότι ἡμεῖς μέν, κάτοχοι ὄντες εὐτυχῶς ἠ γινόμενοι τῆς ὁμιλουμένης καὶ γραφομένης καὶ ζώσης γλώσσης, διασῳζούσης αὐθυπόστατα καὶ αὐτούσια πολλὰ τῶν τῆς παλαιᾶς, ἠ μᾶλλον ἀποτελούσης ἀδιάκοπον συνέχειαν ἐκείνης, κεκτήμεθα ἦδη τὴν ποθητὴν ἀναβάθραν, δι' ἧς εὐχερῶς δυνατὸν ἡμῖν νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὸ πλούσιον θησαυροφυλάκιον τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐν ᾧ οἱ ξένοι ὀφείλουσι πρῶτον νὰ παρασκευάσωσι τὴν κλίμακα καὶ κατόπιν νὰ εἰςδύσωσιν ἐκεῖ, ὅπου πρὸ πολλοῦ ἡμεῖς εὑρισκόμεθα.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ὅμως γεννᾶται ἡ δικαία ἀπορία: Διὰ τίνα λοιπὸν λόγον ὑστεροῦμεν τῶν ξένων φιλολόγων οἱ Ἕλληνες φιλόλογοι, ἐν ᾧ καὶ τὴν κλίμακα κατέχομεν καὶ τὸν τόπον τῆς πνευματικῆς πανδαισίας εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι καλῶς καὶ μετ' ἀκριβείας γινώσκομεν;

Ἡ ἀπάντησις ἐδόθη πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ὑπὸ πολλῶν ὁμογενῶν, εἰλικρινῶς κηδομένων τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων, συνοψίζομεν δὲ αὐτὴν εἰς τὰ ἀκόλουθα: **Δὲν θέλομεν νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν κλίμακα.** Προτιμῶμεν, φαίνεται, νὰ εὑρεθῶμεν εἰς τοὺς ἀνωτάτους τοῦ μεγάρου τῆς Παιδείας ὀρόφους ἴσως πηδῶντες, ἴσως πετόμενοι· καὶ ἐν τούτῳ ἀκριβῶς ἔγκειται τὸ πταῖσμα ἡμῶν. Ἄγνωστον πῶς καὶ ἐπὶ τίσι ποτὲ λόγοις φρονοῦμεν καὶ ἀξιοῦμεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐπιβῶμεν ἀμέσως ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἐπὶ τῆς τριήρους, ἄνευ μεσολαβήσεως λέμβου, ἥτις ἐν τοσούτῳ εἶναι οὐχὶ σπανίως διὰ πολλὰ ἐθνολογικὰ ζητήματα αὐτὴ ἡ σωτήριος λέμβος. Καταλείπομεν τῷ ὄντι τὴν πολύτιμον κλίμακα σπομένην ἐν ἀνηλίοις ὑπογείοις καὶ μακρὰν τῆς «ἀτρυγήτου ἁλὸς» ἀνειλκυσμένην τὴν ἀνεκτίμητον λέμβον, καὶ προςδοκῶμεν ἐναγωνίως νὰ ῥιφθῇ ἡμῖν, ἴσως ἄνωθεν, σχοινίον τι,

δι' οὗ μετὰ πολλῶν κινδύνων νὰ ἀναρριχηθῶμεν πρὸς τὰ δυςανάβατα ὕψη. Ποῖον δὲ τὸ ἀποτέλεσμα: Παρέρχονται ἀνωφελῶς αἱ ἡμέραι, προςτίθενται ἔτη ἐπὶ τοῖς ἔτεσιν ἡμῶν, οἱ τῆς ἐφήβου ἡλικίας ἴουλοι αὐξάνονται καὶ τραχύνονται, λευκαινόμεθα πολλάκις, καὶ ἐν τούτοις οὐδὲ ἕν βῆμα ἐπὶ τὸ βέλτιον πρὸς τὰ πρόσω ἐχωρήσαμεν.

Διὰ τῆς **Νεοελληνικῆς Κιβωτοῦ** δὲν διανοίγονται νέοι ὁρίζοντες πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀμμάτων τῆς νεολαίας, οὐδ' ἐπινοεῖται ἢ ἐπιζητεῖται μετὰ στόμφου καὶ μεγαλαυχίας καὶ αὐθεντείας ἡ κατάργησις τῆς ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις ἡμῶν ἐπιδιωκομένης κλασικῆς παιδεύσεως καὶ ἡ δημιουργία **Πρακτικῶν Σχολείων, Πρακτικῶν Γυμνασίων, Ἐπαγγελματικῶν Ἱδρυμάτων, Βιοτεχνικῶν Διδακτηρίων** κτλ. κτλ.

Ὁ συμπήξας τὴν **Νεοελληνικὴν Κιβωτὸν** ἐφ' ἱκανὰ ἔτη διδάσκων ἐν Ἀθήναις, κατέμαθεν ἐκ πείρας καὶ ἐβεβαιώθη ἐπαρκῶς ὅτι ἐπιβάλλεται, πρὸ τῆς εἰςδύσεως τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς κλασικῆς παιδείας νὰ ἐφοδιασθῇ οὗτος προχείρως διά τινος τολύπης, ὑφ' ἧς βοηθούμενος, ἀσφαλῶς νὰ χωρήσῃ πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἐκεῖθεν, χειραγωγούμενος ὡςαύτως ἀσφαλῶς, νὰ εὑρίσκῃ τὰ ἴδια ἴχνη· ἐπιβάλλεται, ἐν ἄλλαις λέξεσι καὶ ἄνευ μεταφορῶν, ἡ διδασκαλία τῆς λαλουμένης, τῆς γραφομένης, τῆς ζώσης παρὰ τῷ λαῷ, παρὰ τῷ ἔθνει

γλώσσης. Ἡ γλῶσσα αὕτη εἶναι, μάλιστα νῦν, καὶ ἔτι μᾶλλον βεβαίως εἰς τὸ μέλλον, καὶ πλουσία καὶ γλαφυρὰ καὶ ὡραία εἰς ἔκφρασιν πάσης οἵας δήποτε ἐννοίας ἢ γνώσεως, διότι ἔχει πρόχειρα καὶ ἠνεῳγμένα τὰ ἀνεξάντλητα ταμιεῖα τῆς πάλαι σοφίας, ὁπόθεν ἀρύεται ὅ,τι καὶ ὅσα θέλει. Ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ σήμερον διανοούμεθα, δι' αὐτῆς ἐκφράζομεν τὰ αἰσθήματα, τὰ φρονήματα καὶ τὰς σκέψεις ἡμῶν, ἐξωτερικεύομεν τὰς λύπας ἢ τὴν χαράν, τὴν ὀργὴν ἢ τὴν εὐαρέσκειαν ἡμῶν, δηλοῦμεν τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην, συζητοῦμεν, ἀγορεύομεν, διδασκόμεθα, διδάσκομεν, συνεννοούμεθα.

Καὶ ὅμως ἀφίνομεν τὸ σπουδαιότατον ὄργανον τοῦτο νὰ σκωριᾷ, καὶ τοὺς πολλούς, τοὺς ἀναριθμήτους καὶ εὐδοκίμους χειριστὰς αὐτῆς παραδίδομεν μετ' ἀσυγγνώστου ἀγνωμοσύνης εἰς τὴν λήθην καὶ τὸν ἐκ ταύτης ἄδικον θάνατον!

Ἀφ' οὗ δὲ παρ' ἡμῖν οὕτως ἢ ἄλλως εἰς δύο διακεκριμένας ἀλλήλων τάξεις διαιροῦνται οἱ ἀπὸ τῆς νηπιώδους αὐτῶν ἡλικίας εἰς τὰ μητρῶα τῶν ἐκπαιδευτηρίων ἐγγραφόμενοι, δηλαδὴ εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς ἀνωτέραν ἐν Πανεπιστημίῳ ἢ Πολυτεχνείῳ παίδευσιν, καὶ εἰς τοὺς προωρισμένους νὰ ἀλατισθῶσι μὲ ὀλίγα γράμματα ἀπόρους, οἵτινες, ἠναγκασμένοι νὰ ἀποδυθῶσιν εἰς τὸν ἀδήριτον τοῦ βίου ἀγῶνα, δὲν δύνανται νὰ ἐντρυφήσωσιν εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς κλα-

σικῆς ἀρχαιότητος, δέον, συνῳδὰ ταῖς ἀνάγκαις, νὰ ῥυθμίσωμεν τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἡμῶν πράγματα. Διότι, ὡς ἔχουσι παρ' ἡμῖν τὰ τῆς παιδεύσεως νῦν, οὔτε οἱ πρῶτοι καταρτίζονται ἐπαρκῶς, οὔτε οἱ τελευταῖοι οὕτοι ἄξιόν τι λόγου ὄφελος ἐκ τῆς ἱκανῶς μακρᾶς εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα φοιτήσεως αὐτῶν πορίζονται. Καὶ οἱ μὲν προβαίνοντες εἰς τὴν γυμνασιακὴν παίδευσιν νέοι, μὴ ἔχοντες τὴν μνημονευθεῖσαν κλίμακα, ἣ μὴ ἀσκηθέντες νὰ χειρίζωνται αὐτήν, δυσχερῶς, ἀτελῶς καὶ μετὰ κόπου παρακολουθοῦσι καὶ κατανοοῦσι τὰ διδασκόμενα καὶ ἔτι δυσχερέστερον καθιστῶσιν αὐτὰ ἴδιον αὐτῶν κτῆμα. Οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι ἕνεκα διαφόρων λόγων νὰ προβῶσι πέρα τῶν τάξεων τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου εἰς οὐδὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιῶσι τὰ δεδιδαγμένα, διότι ταῦτα, ὡς ὑψηλότερά τινα σκοποῦντα, εἶναι ἐν τῷ πρακτικῷ αὐτῶν βίῳ ὅλως ἀνωφελῆ, προσωρινήν τινα μόνον αὐτοῖς ἴσως τέρψιν παρασχόντα. Εἰς τί, λόγου χάριν, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ σχολαρχείου ἀποφοιτήσαντα νέον ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ ἡ γνῶσις ΜΟΝΟΝ τῆς Αἰλιανοῦ Ποικίλης Ἱστορίας ἢ τῶν τοῦ Λουκιανοῦ Διαλόγων, ἢ τῆς Κύρου Παιδείας τοῦ Ξενοφῶντος, ἢ τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου, ἄνευ ἀντιπαραβολῆς τινος πρὸς αὐτὰ τῶν νεωτέρων πεζῶν καὶ ποιητῶν, τῶν ζώντων τούτων χειριστῶν καὶ θεματοφυλάκων τῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἡμῶν; Πῶς ὁ παῖς οὗτος, ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὴν πρακτικὴν ἐνάσκησιν χειρωνακτικοῦ τινος ἐπαγγέλματος, διὰ τῶν κλασικῶν μόνον συγγραμμάτων, ἄνευ προηγουμένης ἐν τῇ σχολῇ πρακτικῆς ἀσκήσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν νέων πρὸς τὰ παλαιὰ καὶ τούτων πρὸς ἐκεῖνα, θὰ δυνηθῇ νὰ ἐννοήσῃ καλῶς ἄρθρον τι ἐφημερίδος ἢ πῶς, ὅ καὶ τὸ σπουδαιότατον, θὰ κατορθώσῃ νὰ γράψῃ ἀνεκτῶς ἁπλῆν τινα ἐπιστολήν;

Καὶ ἂν ταῦτα ἦναι ἀληθῆ — καὶ εἶναι δυστυχῶς —, τί ὠφελεῖται ὁ ἀπόφοιτος τοῦ σχολαρχείου ἐκ τῆς διδασκαλίας τοσούτων ἐτῶν; Πρὸς τί ἡ ἀπώλεια τοσούτου μέρους τῆς νεότητος, ἀφ' οὗ οὐδὲν ἐφόδιον καὶ ὄφελος διὰ τὸν βαρὺν τοῦ βίου ἀγῶνα καὶ τὸ ἄχαρι γῆρας ἀντιπαρέχεται αὐτῇ; Οἱ ξηροὶ γραμματικοὶ κανόνες τῆς γνησίας ἀττικῆς διαλέκτου καὶ οἱ ἄπταιστοι τύποι τοῦ λεὼ καὶ νεὼ καὶ ἡ ὀρθὴ κλίσις τῆς ἀπόκρεω δὲν ἀρκοῦσιν αὐτοὶ μόνοι εἰς τὸν ἐν ἐνεργείᾳ βίον, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ ὁ εἰς τὸ κοινωνικὸν πέλαγος ἐκσφενδονώμενος νέος καὶ γνώσεις τῆς νέας ἑλληνικῆς ὅσον τὸ δυνατὸν πλείστας, ἵνα ταύτας βαθμηδὸν δι' ἀναγνώσεως καὶ μελέτης καταστήσῃ ἰδίας καὶ ἀναφαιρέτους καὶ ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῶν.

Ὥστε εἶναι ἐπάναγκες οἱ τὰ τῆς παιδείας παρ' ἡμῖν ἰθύνοντες σπουδαίως νὰ μεριμνήσωσι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ νὰ μὴ ἀκούωμεν

ἐπανειλημμένως καὶ ἄνευ οἴκτου τὴν Σύνεσιν σκώπτουσαν ἡμᾶς· «Τ Ω σύ, ἐν οὐρανῷ βλέπειν πειρώμενος, τὰ ἐπὶ γῆς οὐχ ὁρᾷς;» Καὶ δικαίως· διότι, πειρώμενοι, ἄνευ τῆς ἀναγκαίας προπαρασκευῆς, νὰ βλέπωμεν τὰ πρὸ δισχιλίων περίπου ἐτῶν γραφέντα, καὶ βυθίζοντες εἰς τὰ ἀπώτατα βάθη ταῦτα τοῦ ἀπομεμακρυσμένου παρελθόντος τὸ βλέμμα, κατ' ἀνάγκην παρορῶμεν τὰ πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν συμβαίνοντα, καὶ ἐντεῦθεν, ἐπ' ἴσης κατ' ἀνάγκην, κινδυνεύομεν νὰ πάθωμεν ὅ,τι, κατ' Αἴσωπον, ὁ ἀστρολόγος, ὃς «τὸν νοῦν ὅλον ἔχων πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐξέλαθε καταπεσὼν εἰς φρέαρ».

Ἡ ἀλήθεια καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει κεῖται ἐν τῷ μέσῳ, οἱ δὲ τὸ ἀληθὲς συμφέρον τῆς νεολαίας ἐπιδιώκοντες δέον νὰ ἀκολουθῶσι τῷ τοῦ Εὐαγγελίου «Καὶ τοῦτο ποιεῖν κἀκεῖνο μὴ ἀφιέναι», ἤτοι καὶ ἡ κλασικὴ παίδευσις νὰ καλλιεργῆται ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκπαιδευτηρίοις καὶ ἡ νέα ἑλληνικὴ **ἐξ ἴσου** καὶ **ἐκ παραλλήλου** καὶ **μετὰ γυμνασμάτων καὶ ἄλλων προδρομικῶν καὶ γραπτῶν ἀσκήσεων** νὰ διδάσκηται.

Ἔστωσαν δὲ βέβαιοι ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἰδίᾳ δὲ διὰ τῆς ἀντιπαραβολῆς καὶ οἱονεὶ συγκρίσεως τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἑτέραν γλῶσσαν, ὀρέγονται ἀφθόνους τοὺς καρποὺς τῶν ἑαυτῶν μόχθων· διότι ὁ ἀπὸ τοῦ σχολαρχείου ἀποφοιτῶν καὶ εἰς τὰ βιοτικὰ ἔργα ἀμέσως τρεπόμενος νεανίας ἔσεται ἱκανῶς κατηρτισμένος, ὅπως, ἂν ἐπιθυμῇ, αὐξήσῃ τὰς ἥδη κεκτημένας γνώσεις· ὁ δὲ εἰς τὰς γυμνασιακὰς τάξεις μεταβησόμενος, κατέχων τὴν κλίμακα ἢ τὴν λέμβον, τὴν μεσολαβοῦσαν μεταξὺ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ὑπερῴου μεγάρου τῆς Παιδείας ἢ μεταξὺ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς νηός, εὐχερῶς θὰ ἀνέλθῃ εἰς ἐκεῖνο ἢ ἀκόπως θὰ ἐπιβῇ ταύτης.

Τὸ πρᾶγμα κεῖται τοσοῦτον σαφῶς, ὥστε θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἐπεκτείνωμεν τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον, φρονοῦντες ὅτι οὐδεὶς τῶν ἐλλογίμων συναδέλφων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων ἀμφισβητήσει τὸ ὀρθὸν τῶν σκέψεων τούτων, αἵτινες ἄλλως ἐπαναλαμβάνονται μόνον ἐνταῦθα ὑπὸ ἀλλοίαν πως μορφήν, δὲν πλάττονται δὲ νῦν τὸ πρῶτον, ὡς ἐκ τῶν ἑξῆς δειχθήσεται·

Ἀπὸ τοῦ 1857 ἤδη ἐγένετο σπουδαία ἐργασία περὶ τοῦ χρησιμωτάτου τούτου θέματος ὑπ' ἀνδρῶν ἀρμοδιωτάτων, ἀποτέλεσμα δ' αὐτῆς ὑπῆρξαν τὰ ἑπόμενα συμπεράσματα, ἀνακοινωθέντα ἐπισήμως τοῖς διευθυνταῖς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων κτλ. Ἐκ τούτων, πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν ἡμῖν εἰρημένων, ἀντιγράφομεν αὐταῖς λέξεσι μέρη τινά, πολλῆς καὶ συντόνου τῆς μελέτης χρῄζοντα [1]:

«Τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα (τὰ σχολαρχεῖα) διπλοῦν ἔ-

1. *Ἀνατύπα καὶ Μέση Ἐκπαίδευσις, ἐπὶ Στεφάνου Μ. Παρίση· Τόμ. Α' (1884), ἐν σελίσι 301 καὶ 226 (ἄρθρα 1, 2, 7, 10).*

χουσι σκοπόν, ἤγουν πρῶτον νὰ προετοιμάζωσι τοὺς παῖδας διὰ τὰ γυμνάσια, καὶ δεύτερον νὰ χορηγῶσιν αὐθύπαρκτόν τινα καὶ κατάλληλον βαθμὸν πρακτικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῖς μὴ βουλομένοις ἢ μὴ δυναμένοις νὰ διανύσωσι τὸ μακρὸν καὶ πολύμοχθον στάδιον τῶν κλασικῶν σπουδῶν, ἀλλ' ἐφιεμένοις νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ὀπωσοῦν ἐπιστημονικῶς πρὸς τὰ βιωφελῆ ἔργα προκατηρτισμένοι. Τὰς δύο ταύτας διαφόρους τάσεις τῆς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις διδασκαλίας οἱ ἑλληνοδιδάσκαλοι ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι διηνεκῶς πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ **οὐδετέρας νὰ ὀλιγωρῶσιν** . . .

»Κατὰ ταῦτα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀρχαία ἑλληνική, ὡς θεμέλιον πάσης παρ' ἡμῖν παιδείας, πρέπει νὰ διδάσκηται ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις τακτικῶς καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιστασίας, ὅπως καταλλήλως προπαρασκευασθῶσιν οἱ νέοι πρὸς τελείαν αὐτῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις ἐκμάθησιν· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπαιτοῦντες παραλληλισμὸν τῆς παλαιᾶς πρὸς τὴν νέαν ἑλληνικήν, προφορικὰς ἐκθέσεις καὶ γραφικὰ γυμνάσματα ἐν τῇ τελευταίᾳ, εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι **μεγίστην δέον νὰ δίδητε προσοχὴν εἰς τὴν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον διδασκαλίαν τῆς καθαρευούσης ξενισμῶν καὶ ἐκλεκτῆς καθομιλουμένης.**

»Ἐν τούτοις παρετηρήσαμεν ὅτι οἱ πλεῖστοι μὲν τῶν διδασκάλων παραμελοῦσιν ἐντελῶς τὴν πρακτικὴν τῆς γλώσσης ἡμῶν διδασκαλίαν, πολλοὶ δέ, λαμβάνοντες ἴσως ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ὅτι σημειοῦται ἡ σύνταξις μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις μαθημάτων καὶ ὑψηλῶν ὅπῃθεν γνώσεων ἐπίδειξιν ποιούμενοι, ἐγκαταλείπουσι σχεδὸν ὁλοσχερῶς ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τῶν ἐν λόγῳ σχολείων τάξει τὸ τεχνολογικὸν καὶ τὸ ἐτυμολογικὸν τῆς ἀρχαίας

ἑλληνικῆς μέρος, καὶ τὸν πλεῖστον χρόνον κατατρίβουσιν εἰς ὅλως ἀνωφελεῖς περὶ συντάξεως θεωρίας. Ἐντεῦθεν δὲ προέρχεται, ὅτι οἱ ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἀπολυόμενοι, ἐὰν μὲν τραπῶσιν ἀμέσως εἰς τὰ βιοτικὰ ἔργα, γνωρίζοντες τύπους καὶ θεωρίας μόνον, εἰσὶ παντάπασιν ἀνίκανοι νὰ ἐκφράσωσιν ἢ νὰ ἐκθέσωσι διὰ τῆς γραφῆς τὰς ἁπλουστέρας ἰδέας ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν γλώσσῃ· ἐὰν δὲ εἰς τὰ γυμνάσια μεταβῶσιν, ἐλλιπεῖς εὑρίσκονται κατά τε τὸ τεχνολογικὸν καὶ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, καίτοι διδαχθέντες τὸ ἐν τοῖς γυμνασίοις διδαχθησόμενον συντακτικόν, καὶ οὕτω, ἐπὶ σαθρῶν θεμελίων οἰκοδομοῦντες, ἀείποτε χωλαίνουσιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς.

»Ἀμφότερα τὰ οὐσιώδη ταῦτα ἀτοπήματα θέλετε προσπαθήσει, κύριοι, νὰ ἐκλείψωσιν ἀπὸ ῥίζης. **Ἅπαντες οἱ διδάσκαλοι τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ὀφείλουσι, καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν νέαν ἑλληνικήν, νὰ ἐξασκῶσιν ἐπιμελῶς τοὺς ἑαυτῶν μαθητὰς δι' ἀναγνώσεως καλῶς γεγραμμένου βιβλίου, δι' ἐκθέσεως προφορικῆς ἰδεῶν, διὰ γραφικῶν συνθέσεων καὶ γυμνασμάτων καὶ δι' ἀκαταπαύστου παραλληλισμοῦ τῆς ἀρχαίας πρὸς τὴν νέαν ἑλληνικὴν εἰς τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τῆς βαθμηδὸν προοδευούσης τῶν λογίων ἡμῶν γλώσσης· καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, νὰ ἔχωσι πρὸ πάντων ὑπ' ὄψιν τὴν εἰς τὰ γυμνάσια μετάβασιν τῶν νέων»** κτλ.

Ἐπ' ἴσης κατ' Ἰούνιον τοῦ 1884 ἐκανονίσθησαν συστηματικώτερον τὰ τῆς διδασκαλίας τῶν νέων ἑλληνικῶν ἀναγνωσμάτων ὡς ἑξῆς :

Διὰ τὴν Α' τάξιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ὁρίζονται 6 ὧραι καθ' ἑβδομάδα, διδακτέον δὲ ποσόν: «οὐχὶ ὀλιγώτεραι τῶν 100 σελίδων».

Ἡ δὲ διδασκαλία ἐν τῇ τάξει ταύτῃ δέον νὰ διεξάγηται κατὰ τὰς ἑξῆς συντόμους ὁδηγίας: «Ἀνάπτυξις τῶν διδασκομένων.—Συμπλήρωσις καὶ σύνθεσις φράσεων τῆς γραφομένης γλώσσης ἀπὸ στόματος καὶ ἐπὶ τοῦ πίνακος.—Ἀπαγγελία καὶ ἀποστήθισις ποιημάτων».

Διὰ τὴν Β' τάξιν καθ' ἑβδομάδα 4 ὧραι καὶ διδακτέον ποσόν: «οὐχὶ ὀλιγώτεραι τῶν 80 σελίδων» οὕτως: «Ἀνάπτυξις τῶν ἀναγινωσκομένων.—Ἐφαρμογὴ γραμματικῶν κανόνων πρὸς κατάδειξιν τῶν διαφορῶν ἐν τῷ τυπικῷ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νῦν γραφομένης γλώσσης.—Ἁπλαῖ ἐκθέσεις ἰδεῶν, θέμα ἔχουσαι τὴν ἐπιτομὴν δεδιδαγμένου τεμαχίου νεωτέρου συγγραφέως, ὁριζομένου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, γραφόμεναι δὲ κατ' οἶκον ὑπὸ τῶν μαθητῶν.—Ἀπαγγελία καὶ ἀποστήθισις ποιημάτων».

Διὰ τὴν Γ' τάξιν ὁρίζονται ἐπ' ἴσης ὧραι 4 καθ' ἑβδομάδα, τὸ διδακτέον δὲ «ποσὸν δὲν δύναται νὰ ἦναι ἔλαττον τῶν 90 σελίδων», καὶ κανονίζεται διὰ τῶν ἑξῆς: «Ἀνάπτυξις τῶν ἀναγινωσκομένων.—Ἐφαρμογὴ γραμματικῶν κανόνων καὶ ἐκθέσεις ἰδεῶν ὡς ἐν τῇ Β' τάξει.—Ἐφαρμογὴ δεδιδαγμένων κανόνων τοῦ συντακτικοῦ.—Ἀπαγγελία καὶ ἀποστήθισις ποιημάτων».

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τοῖς σχολαρχείοις συμπεράσματα, ἐγκρινόμενα ὑπό τε τῆς πείρας

καὶ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἴσως ὅμως ἀντείπωσί τινες ὅτι προστίθενται τῷ ἀναδεξομένῳ τὴν διδασκαλίαν τῶν νέων ἑλληνικῶν ἀναγνωσμάτων καὶ νέοι κόποι ἢ ὅτι δὲν περισσεύουσιν ἐκ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ὧραι διὰ τὴν νέαν κτλ. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν προσθήκη ὡρῶν εἰς τὸ πρόγραμμα δὲν γίνεται, ἐπειδὴ αὗται λαμβάνονται ἐκ τῶν διὰ τὴν ἀρχαίαν προωρισμένων ὡρῶν, διότι καὶ πάλιν ἡ ἀρχαία διδάσκεται, ἀλλὰ διὰ τῆς νέας. Ἔπειτα δὲ καὶ οἱ κόποι τοῦ διδάσκοντος τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ὀλίγου δὲν εἶναι ὀλιγώτεροι ἢ ἐλαφρότεροι τοῦ διδάξοντος τὴν νέαν, ὥστε καὶ ὁ λόγος οὗτος ἀφ' ἑαυτοῦ καταπίπτει. Καὶ οὕτως ὅμως ἂν εἶχε τὸ πρᾶγμα, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἀναδεξόμενος τὴν διδασκαλίαν τῶν νεωτέρων λογογράφων καὶ ποιητῶν θέλει ἀναλάβει κόπους ἱκανοὺς πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἄλλως τε πνοτάτου τούτου μαθήματος, πάλιν τί σημαίνουσιν οἱ κόποι οὗτοι τοῦ διδασκάλου ἀπέναντι τῶν ἀγλαῶν καρπῶν, οὓς αὐτός τε καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀναμφιςβητήτως θὰ συγκομίσωσιν ἀπὸ τοῦ εὐκάρπου καὶ εὐχύμου τούτου δένδρου τῶν γνώσεων; Εὐτυχῶς οἱ διδάσκαλοι διακρίνονται ἐπὶ φιλοπονίᾳ καὶ φιλοτιμίᾳ, πάντες δὲ καλῶς γινώσκομεν οὓς ἀγῶνας καὶ μόχθους καταβάλλουσιν ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τῆς νεολαίας, ὥστε καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐν τῇ **Νεοελληνικῇ Κιβωτῷ** θέλουσιν ἀναλάβει μετ'

εὐαρεσκείας, οἱονεὶ ἰδού τι ἐπιδόρπιον τῆς ὅπως δήποτε δυσπέπτου κλασικῆς πανδαισίας τῶν ἀρχαίων.

Μόνη ὅμως ἡ εὐσυνείδητος ἐφαρμογὴ τῶν ὑποδεδειγμένων ὁδηγιῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ διὰ τῆς πείρας ἑκάστῳ τῶν διδασκάλων προσπορισθεῖσα μέθοδος ἀφ' ἑτέρου θέλουσι καταδείξει οἵους καὶ ὅσους θησαυροὺς καὶ μεθόδους εἴχομεν, πάντα δὲ ταῦτα παντελῶς ἠγνοοῦμεν, καὶ τούτου ἕνεκα προετιμῶμεν τὸν ἐκ τῶν ξένων φιλολογιῶν οὐχὶ πάντοτε κατάλληλον ἡμῖν καὶ ἀκίνδυνον δανεισμὸν γνώσεων, μηδόλως συναδουσῶν πρὸς τὰς παραδόσεις ἡμῶν καὶ ἰδέας.

Τρέφων πλήρη τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τὴν εὐδοκίμησιν καὶ προκοπὴν τῆς φίλης ὁμογενοῦς νεολαίας, μετ' ἐλπίδων γλυκειῶν προσφέρω αὐτῇ τὴν **Νεοελληνικὴν Κιβωτὸν** τῆς φιλολογίας καὶ γραμματολογίας τῶν πατέρων ἡμῶν, εὐχόμενος ἀπὸ μέσης καρδίας ὅπως οἱ φίλοι συνάδελφοι διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ φιλοκαλίας καὶ φιλοτιμίας αὐτῶν ὑπερακοντίσωσι πᾶσάν μου ἐλπίδα.

Ἐν τῷ Πέραν, τῇ 17 Ἰουνίου 1892.

ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ.

ΔΑΒΙΔ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΑΝΑΚΤΟΣ

Ὁ Δαβὶδ ἢ Δαυὶδ ἦτο ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ Ἰεσσαί, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, καὶ πατὴρ τοῦ Σολομῶντος· ἐγεννήθη δὲ τῷ 1085 πρὸ Χριστοῦ ἐν τῇ Βηθλεὲμ τῆς Παλαιστίνης. Ἤρξατο ἀνακῆ τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ, καὶ ἀπὸ τῶν προφητειῶν, ἃς ἐπικαλεῖται καὶ Προφητάναξ. Ἐντεῦθεν θὰ ἐξετάσωμεν τὸν Δαβὶδ οὐχὶ ὡς πολιτικὸν καὶ πολεμιστήν, ἀλλ' ὡς ποιητὴν μόνον, διότι ὁ λοιπὸς βίος αὐτοῦ ἐκτίθεται διὰ πλατῶν ἐν ταῖς Ἱεραῖς Ἱστορίαις. Ὁ Δαβὶδ ἔγραψεν 150 ποιήματα, περιλαμβανομένα ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ, ἔχοντα διαφόρους ἐπωδίσεις, πλήρη ἐμπνεύσεως καὶ ὕφους, ὧν τὸ ὕψιστον εἶναι ὁ κατανυκτικώτατος Πρωϊνὸς Ἑσπερινός. Ἡ γλῶσσα τῶν Ψαλμῳδιῶν, ὡς καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἶναι ἀνώμαλος, διότι ἡ ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου εἰς τὰ τῶν Ἑβδομήκοντα μετάφρασις ἐγένετο ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰρίσκετο ἐν παρακμῇ. Καίτοι ὅμως τοιαύτη, ἔνεχει οὐχ ἧττον μέγα τὸ ὕψος καὶ πολλὴν τὴν ποίησιν.

Ο ΠΡΟΟΙΜΙΑΚΟΣ [1]

ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ' (103)

[Πρὸς ἀποστήθισιν]

Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον· Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης σφόδρα.

1. Ἐκ τῶν 150 ψαλμῶν, τῶν περιλαμβανομένων ἐν τῷ Ψαλτῆρι ἢ Ψαλτηρίῳ τοῦ προφητάνακτος Δαβίδ, οὗτος, ὁ 103ος τὴν τάξιν, καλεῖται ἰδιαιτέρως Προοιμιακός, ἀναγινώσκεται δὲ μεγάλῃ τῇ ῥωῒ ἅμα τῇ ἐναρξει τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἑσπερινοῦ. Προοιμιακὸς ὠνομάσθη, διότι χρησιμεύει ὡς προοίμιον, ὡς πρεσβαγωγή, ὡς προανάκρουστις ἢ πρόλογος εἰς τὴν ὅλην ἀκολουθίαν. Διὰ τοῦ ψαλμοῦ τούτου ὁ Δαβὶδ αἴρεται εἰς ὕψος μέγα, ἀνταξίων τοῦ ὑμνουμένου θέματος καὶ δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν Πίνδαρον κατὰ τὸ ὕψος τῆς ποιήσεως. Ὑμνολογεῖ καὶ μεγαλύνει τὸν Ποιητὴν τοῦ Παν-

Ἐξομολόγησιν [1] καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω, ἀναβαλλόμενος [2] φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν, [3] ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα [4] αὐτοῦ.

Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγας.

Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς· οὐ κλιθήσεται [5] εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον [6] αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν ὀρέων στήσονται ὕδατα.

Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου φεύξονται, ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσιν.

Ἀναβαίνουσιν ὄρη καὶ καταβαίνουσι πεδία εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίωσας αὐτά.

τὸς ὁ ποιητὴς διὰ μεγαληγορίας καὶ πρωτοτυπίας, βλέπων τὰ ἄπειρα καὶ μεγάλα ἔργα τοῦ Πλάστου καὶ ἀκροώνων· «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα Σου, Κύριε! Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας!»

1. Ἐξομολόγησιν = Ἐκφρασιν τοῦ θείου μεγαλείου καὶ εὐχαριστίαν διὰ τὴν θαυμαστὴν κτίσιν τοῦ σύμπαντος.

2. Ἀναβαλλόμενος = Ἐνδυόμενος, περιβαλλόμενος.

3. Δέρρις = Δερμάτινον κάλυμμα καὶ σκέπασμα σκηνῆς. Ἐν τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ ἡ δορὰ ἐν γένει λέγεται Δερρί. Εἶναι ἆρα γε ἡ αὐτὴ λέξις;

4. Ὑπερῷα. Τὰ ὑπὲρ τὸν οὐρανόν, τὴν ὁροφὴν τρόπον τινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἐστέγασεν ὁ Παντοδύναμος διὰ τοῦ ὕδατος.

5. Οὐ κλιθήσεται = Οὐ μετακινηθήσεται.

6. Τὸ περιβόλαιον = Τὸ περιβάλλον, τὸ ἱμάτιον.

Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται [1], οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγξιν [2], ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα.

Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, προσδέξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν.

Ἐπ' αὐτὰ [3] τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσει, ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν [4].

Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερῴων [5] αὐτοῦ· ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ.

Ὁ ἐξανατέλλων [6] χόρτον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ [7] τῶν ἀνθρώπων.

Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς, καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου.

Τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ, καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.

---

1. Οὐ παρελεύσονται = Οὐχ ὑπερβήσονται.

2. Φάραγξιν. Φάραγξ εἶναι ἡ μεταξὺ ὀρέων ἢ βουνῶν σχισμή, ἐν ᾗ, ἐμπίπτον τὸ ὕδωρ, διακρίνει ἢ ὀπόθεν καταβυθίζεται εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς.

3. Ἐπ' αὐτὰ = παρὰ τὰ ὕδατα, τοῦτ' ἔστιν.

4. Τὰ ὕδατα, ἀναβλύζοντα ἐκ τῶν βράχων, ἀναπέμπουσι φωνήν, προκαλοῦσαν τὰ πτηνά, εὐγνωμονοῦντα πρὸς τὸν Δοστῆρα τῶν ἀγαθῶν τούτων.

5. Ἐκ τῶν ὑπερῴων, ἐκ τῆς ὁροφῆς, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, διὰ τῆς βροχῆς.

6. Ὁ ἐξανατέλλων. Ὁ ἀπροσδοκήτως ἐκφύων αὐτοφυῆ χόρτον καὶ σπειρομένην χλόην, ἵνα τὰ κτήνη, φαγόντα καὶ κορεσθέντα, δουλεύσωσι τῷ ἀνθρώπῳ.

7. Δουλείᾳ. Ὁ Προφητάναξ δουλείαν ἐννοεῖ τὰ

Χορτασθήσονται [1] τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, ἃς ἐφύτευσας.

Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι[2], τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.

Ὄρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς[3].

Ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς· ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.

Ἔθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ· ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.

Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἁρπάσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς.

Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν, καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.

Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἐπλήρωθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.

ζῷα τὰ δουλεύοντα τῷ ἀνθρώπῳ, ἤτοι πάντα τὰ κατοικίδια κτήνη.

1. Χορτασθήσονται, ὑπὸ τῆς οὐρανόθεν καταπιπτούσης βροχῆς, δηλονότι.

2. Ἐννοσσεύσουσι = Θὰ πήξωσι φωλεὰς διὰ τοὺς νεοσσοὺς αὐτῶν.

3 Πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς = Καταφεύγοντες οἱ λαγωοὶ καὶ τὰ λοιπὰ ἀδύνατα ζῷα μεταξὺ τῶν βράχων, σῴζονται ἀπὸ τοῦ καταδιωγμοῦ τῶν ἰσχυροτέρων καὶ διασῴζουσι τὸ γένος αὐτῶν.

Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἑρπετά, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ζῷα μικρὰ μετὰ μεγάλων.

Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται· δράκων οὗτος[1], ὃν ἔπλασας ἵνα ἐμπαίζηται ὑπὸ τοῦ τελειοτάτου τῶν δημιουργημάτων σου, τοῦ ἀνθρώπου· διότι οὗτος, διὰ τῶν πλοίων διασχίζων τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις, περιῤῥονεῖ τὴν μανίαν τῶν κυμάτων καὶ τὴν ὀργὴν τῶν ἀνέμων. Κατ' ἄλλην ἑρμηνείαν ἁπλουστέραν, Δράκων εἶναι τὸ θαλάσσιον κῆτος, ὅπερ διαιτᾶται ἐν τῷ ὕδατι καί, ἐναβρυνόμενον ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ, πηδᾷ καὶ οἱονεὶ παίζει καὶ ἐμπαίζει τὴν θάλασσαν.

2. Εἰς εὐκαιρον = Εἰς καιρὸν καταλληλον, ὅταν πεινῶσιν.

3. Ἀνταναιρεῖς· Μέλλων τοῦ Ἀνταναιρῶ = Ὅταν ἀφαιρέσῃς, ἀναλάβῃς ὀπίσω τὸ πνεῦμα (τὴν ψυχὴν) αὐτῶν, θὰ ἐκλείπωσιν ἀπὸ τῆς ζωῆς καὶ θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν, ἤτοι θὰ μεταβληθῶσιν εἰς γῆν, χῶμα.

Ἦτω [1] ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας· εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν· ὁ ἁπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται [2].

Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

Ἡδυνθείη [3] αὐτῷ ἡ διαλογή [4] μου, ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.

Ἐκλείποιεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἄνομοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς [5].

Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον [6].

---

1. Ἦτω = Ἔστω.

2. Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν κτλ. Ἡ στροφὴ αὕτη κατὰ τὸ ὕψος δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῇ τοὐλάχιστον ἴση πρὸς τοὺς ὁμηρικοὺς στίχους, δι' ὧν ὁ εὐσεβὴς ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος μεγαλύνει τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Διός (Ἰλ. Α 528—530):

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

3. Ἡδυνθείη = Εἴθε νὰ γείνῃ ἀρεστή.

4. Ἡ διαλογή μου = Ὁ διαλογισμός μου, ἡ σκέψις μου.

5. Ἐκλείποιεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς κτλ. Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἀρά. ἀλλ' ὡς εὐχή. Εἴθε θηλαδὴ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἄνομοι, μετανοοῦντες καὶ μεταβαλλόμενοι, νὰ γείνωσιν ἐνάρετοι καὶ δίκαιοι, ὅπως βεβαίως ἐκλίπωσιν ἀπὸ τῆς γῆς οἱ κακοί.

6. Ἐπανάληψις τοῦ πρώτου στίχου τοῦ Προοιμιακοῦ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος Σουτσος, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ ὁμωνύμου ποιητοῦ Παναγιώτου Σούτσου, ἐξ ἐπισήμου φαναριωτικῆς οἰκογενείας καταγόμενος, ἐγεννήθη τῷ 1803 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξεπαιδεύθη δὲ κατὰ πρῶτον ἐν τῷ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀκμάζοντι γυμνασίῳ τῆς Χίου, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Παρισίους καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξέδωκε πολλὰ ἔργα ἐμμετρά τε καὶ πεζά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀξία λόγου πολλοῦ, πλὴν ἄλλων, εἶναι ὁ Ἀσωτος, ὁ Ἐξόριστος, ἡ Ἑλληνικὴ Πλάστιγξ, ὁ Περιπλανώμενος, ὁ Ἀτίθασσος Ποιητὴς καὶ ἄλλα ποιήματα πολιτικὰ καὶ σατυρικά. Εἷς ἐκ τελευταίων εἶδος ἰδίως διέπρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος Σουτσος, γενόμενος ἀδιάλλακτος πολέμιος τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Α. Καποδίστρια ἀπὸ τοῦ ἀπελθόντος βασιλέως Ὄθωνος, οὗ εἶχε σκοτώσει εἰς τὸ παρὰ σαευρικὰ αὐτοῦ βίλλι. Ἕνεκα δὲ τῶν πολιτικῶν φρονημάτων αὐτοῦ τοιούτων κατεδιώχθη πολυειδῶς, μέχρι οὗ, περιπλανώμενος καὶ πανταχοῦ πρόσφυγας ταλαιπωρούμενος, ἀπέθανεν ἐν ἰσχάτῃ πενίᾳ τῇ 5 Ἰουλίου 1863 ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Σμύρνης. Ἡ ποιητικὴ ἀξία τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου εἶναι μεγάλη, ἐπὶ πολλῶν δὲ θεωρεῖται πατὴρ τῆς νέας ἑλληνικῆς ποιήσεως.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Μέγας εἶ, Κύριε, καὶ κάμμία
γλῶσσα πρὸς ὕμνον Σου δὲν ἀρκεῖ·
γαίας, στερέωμα καὶ στοιχεῖα
ἓν μόνον νεῦμά Σου διοικεῖ.
Πνεύσας, ἐκίνησας τοὺς ἀέρας·
βλέψας, προσήλωσας τοὺς ἀστέρας·

ζωὴ ὢν ἄναρχος, ἀενάως
ἄφθονον χύνεις νᾶμα ζωῆς·
καθὼς ἐποίησας Πᾶν τὸ Χάος,
ἂν θέλῃς, Χάος τὸ Πᾶν ποιεῖς.

—

Ὁ χρόνος ὅλος ἀκαριαία
ἐνώπιόν Σου εἶναι στιγμή,
καὶ τὸ διάστημα πᾶν κεραία.
Οἱ κοσμοσκόποι Σου ὀφθαλμοί,
φωτοδοτῆρες δύο, χιλίους
σπινθηρακίζουν ὁμοῦ ἡλίους!

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

Ὁ Ἀλέξανδρος Ῥ. Ῥαγκαβὴς ἐγεννήθη τῷ 1810 ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Ἰανουαρίου 1892 μετὰ βραχείαν ἀσθένειαν. Ὁ Ῥαγκαβὴς ἐπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων καθηγητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, διδάξας μετὰ γλαφυρότητος, ἐν ᾗ διεκρίνετο μεταξὺ πάντων τῶν τότε συναδέλφων αὐτοῦ, τὸ μάθημα τῆς ἀρχαιολογίας. Ὡραῖος διηρίθμει ἐπιτυχῶς τῶν ἐξωτερικῶν (1855—1857), ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Παναπιστημίου, ἀπεστάλη τῷ 1869 ἔκτακτος πληρεξούσιος ἀπεσταλμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τέλος διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη· παραιτησάμενος δ' αὐτὸν διεδέξατο εἰς τὴν πρεσβείαν ὁ Ἄγγελος Πάλμας καὶ εἶτα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κλέων Ῥ. Ῥαγκαβὴς, πολυμαθέστατος ὡσαύτως ἀνήρ. Ὁ Α. Ῥ. Ῥαγκαβὴς ἐπῆρξε πολυγραφώτατος, καταλιπὼν πλεῖστα τόμων, ἐν οἷς πραγματεύεται, μόνος σχεδὸν ἐκ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων, πάντα τὰ εἴδη τοῦ λόγου μετὰ χάριτος πολλῆς. Μόνον τὰ Φιλολογικὰ Ἅπαντα Ἀλεξάνδρου Ῥ. τοῦ Ῥαγκαβῆ ἀναμετροῦσιν εἴκοσιν ὀγκώδεις τόμους, ἐκδοθέντας ἐν Ἀθήναις.

ΥΜΝΟΣ ΤΩι ΘΕΩι

Σὲ μεγαλύνουσιν,
ὦ ποιητά,
πάντα τ' ἀόρατα
καὶ ὁρατά.

—

Ψυχῶν ἀνάτασις[1],
ὕμνος γλωσσῶν,
φόρον Σοὶ φέρουσι
σὰ ἐκ τῶν σῶν.

—

1. Ἀνάτασις=Ὕψωσις. προσήλωσις πρὸς τὰ ἄνω. Ἐκ τοῦ ῥήματος Ἀνατείνω.

Ἀστέρες, ἥλιος,
γῆ, οὐρανός,
εἶπας κ' ἐγένοντο
ἐκ μηδενός.

—

Τὸ πᾶν λατρεία Σου·
κ' ἔχεις ναὸν
τὸν θερμὸν ἔρωτα
τῶν καρδιῶν.

—

Δῶρόν Σου κάλλιστον
λάμπ' ἡ ζωή,
κ' αἰνεῖ Σε, Κύριε,
πᾶσα πνοή.

—

Ἧψας[1] τὸν ἥλιον
μέγαν φανόν,
μ' ἄστρα κατέσπειρας
τὸν οὐρανόν.

—

Τὰς ὥρας[2] ἔταξας.
Ὡς μειδιᾷς.
μ' ἄνθη στολίζεται
ἡ πεδιάς.

—

1. Ἧψας = Ἀνῆψας, ἤναψες.
2. Τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, αἵτινες ἁρμονικώτατα διαδέχονται ἀλλήλας.

Ἡ χεὶρ ἡ θεία Σου
ὡς ἀνοιγῇ,
θάλλει τῶν δώρων Σου
πλήρης ἡ γῆ[1].

—

Οἱ κόσμοι τρέμουσι
τὸν Σὸν θυμόν·
αὐτοῦ ἀπαύγασμα[2]
εἶν' ὁ χειμών.

—

Ἡ πλάσις σύμπασα
μέγας ναός,
ἐφ' οὗ ἓν ὄνομα
λάμπει: ΘΕΟΣ.

1. Πρβλ. τὸ ἐν τῷ Προοιμιακῷ (σελ. 5): «Ἀνοιξάντος Σου τὴν χεῖρα τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος».
2. Ἀπαύγασμα = Ἀπόρροια· ἐξ αὐτοῦ (τοῦ Σοῦ θυμοῦ) ἀπορρέει ὁ χειμών.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΣΚΟΥΦΟΥ

Ο Φραγκίσκος Σκούφος έγεννήθη κατά τήν ιζ΄ μετά Χριστόν ἑκατονταετηρίδα ἐν Κεδωνίαις τῆς Κρήτης καί ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπως καί ἐκείνους τούς χρόνους ἦτο τό κίνητρον πάσης γνώσεως καί ἐπιστήμης. Τῷ 1669 διωρίσθη καθηγητής τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικῆς Σχολῆς καί τῷ 1681 ἐξέδωκε Ῥητορικήν ἐν τῇ ἁπλῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι καί αὐτή, ὡς καί ἡ ἀρχαία, κέκτηται μέγαν πλοῦτον πρός ἐκφρασιν καί ἐπιστημονικῶν ἔτι ἐννοιῶν καί οὐχί ἀσήμαντον ῥητορικόν κάλλος. Τά παραδείγματα, ὧν ποιεῖται χρῆσιν ἐν ταῖς Ὁμιλίαις αὐτοῦ ὁ Σκούφος, εἶναι κυρίως θρησκευτικά, διότι, λέγει, κώλυον ἑορτές, δέν ἦτο πρέπον νά ὁμιλήσῃ παρά ἱερά πράγματα. Ἡ γλῶσσα τοῦ Φραγκίσκου Σκούφου, καίτοι χυδαία καί ἀνώμαλος καί μεστή ἰταλισμῶν ποικίλων, εἶναι ὅλως ζῶσα καί μετά μεγίστης ζωηρότητος εἰκονίζει ὅσας ἐννοίας ἐπιθυμεῖ νά ἐκφράσῃ. Ἰδέας ἐκτίζει ὁ πολυμαθής οὗτος καί ἰδίας περιέχουσι πολλάς τά ἔργα τοῦ Σκούφου. Ἐπί ταύτοις μέ, λησμονῶμεν ὅτι καθ' ὃν χρόνους ἔζη καί ἔγραφεν ὁ Σκούφος δέν ἐλάλουν ἑκατοί Ἕλληνες θεσμόν νά ἐννοῶσιν αὐτόν, ὃν μετεχειρίζετο γλώσσαν ἐφηλωτίμων.

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ποτέ δέν ὑψώθη περισσότερον ἡ φήμη καί ἡ δόξα τοῦ Νικολάου[1], παρά ὅταν ἡ ἀγρία θάλασσα καί τό θυμωμένον ἐκεῖνο θηρίον εἰς τούς πόδας

1. Οἱ σημερινοί ἕλληνες ναυτικοί τιμῶσιν ἐξαιρετικῶς τόν ἅγιον Νικόλαον, ὡς οἱ παλαιοί τόν Ποσειδῶνα. Θεόν τῆς θαλάσσης. Ὀλίγα πλοῖα ἑλληνικά θά εὕρῃ τις, ἐν οἷς νά μή ὑπάρχῃ ἡ εἰκών τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ὃν ἐπικαλοῦνται ἐν κακῷ τρικυμίας ἐλλιμένες καί μετά πίστεως εὑρίσκουσι δέ πρόθυμον ἀντιλήπτορα ἐν τῇ δυσχερεῖ ταύτῃ περιστάσει.

τοῦ ἁγίου ἐπαπεινώθη· καί ὅταν πρᾶον καί ἥμερον ἐρίλησε τό ξύλον, ὁποῦ πρότερον ἔχασκε νά ῥουφήσῃ μέ τόσα στόματα, ὅσα εἰς κάθε κῦμα ἄνοιγε βαθύστομα βάραθρα. Ἔπλεεν ὁ Νικόλαος, καί μέ ἄρμενα ξαπλωμένα, καί ἀπό γλυκόν ἄνεμον φουσκωμένα γλήγορος ἔτρεχεν, ὄχι εἰς τό Ἐρυθραῖον[1], διά νά ἁλιεύσῃ ἐκεῖ μαργαρίτας, ἤ εἰς τήν ἐν Κόλχῳ[2] νῆσον, διά νά ἁρπάσῃ, φιλάργυρος, μέ τούς Ἀργοναύτας χρυσίον καί πλοῦτη, ἀμή[3] εἰς τήν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων, διά νά[4] προσκυνήσῃ, εὐσεβής, τόν Τάφον, εἰς τόν ὁποῖον ἐτάφη ἡ Ζωή[5], καί διά νά κλαύσῃ μέ θερμά δάκρυα τήν ἀνομίαν τοῦ κόσμου εἰς ἐκεί-

1. Τήν Ἐρυθράν Θάλασσαν, ἥτις μετά τήν κατασκευήν τῆς διώρυχος τοῦ Σουέζ (1870) ἑνοῦται μετά τῆς Μεσογείου πρός Β. καί τοῦ Περσικοῦ Κόλπου πρός Ν.

2. Τήν Κολχίδα, ἔνθα ἐκρέματο ἀπό δένδρου τό χρυσόμαλλον δέρας, ὁπόθεν διεπέρασε ὁ Ἰάσων νά μετακομίσῃ αὐτό διά τῆς Ἀργοῦς εἰς Ἰωλκόν, τόν σημερινόν Βῶλον.

3. Τό Ἀμή εἶναι ὁ ἀντιθετικός σύνδεσμος, ὃν μετεχειρίζετο κοινῶς τό Ἔθνος ἔν τε τῷ γραπτῷ καί τῷ προφορικῷ λόγῳ ἀντί τοῦ Ἀλλά, Ὅμως, Καίτοι, Καίπερ, Ἐν τούτοις κτλ. Σήμερον καί οὗτος ἐξέλιπε μετά πολλῶν ἄλλων ἀπό τῆς κοινῆς χρήσεως.

4. Διά νά = Ἵνα, Ὅπως. Ἐσφαλμένον εἶναι τό Διά νά, ὅπερ ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐκλείπει, ἀντικαθιστάμενον ὑπό τοῦ ὀρθοῦ Ἵνα ἤ Ὅπως ἤ ὅτι· ἄλλης ταυτοσήμου φράσεως. Τό Νά γίνεται κατά συγκοπήν ἐκ τοῦ Ἵνα, ὥστε τό Διά νά ἦτο Διά ἵνα, ὅπερ οὐδέν σημαίνει παρ' ἡμῖν.

5. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὡς δοτήρ καί κύριος τῆς ζωῆς.

νην τὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδάκρυσε καὶ ἡ Σεσαρκωμένη Θεότης. Ἦτον γαλην όμορφος ὁ οὐρανός, ἐγέλα ἀνέφαλος ὁ ἀέρας[1], ἔπνεε πρᾷος καὶ φιλικὸς ὁ Ζέφυρος, κῦμα δὲν ἐφούσκονε, ἀφρὸς δὲν ἐφαίνετο, καὶ τὸ πέλαγος ὅλον ταπεινὸν ἔδειχνε τὴν εὐλάβειαν, ὁποῦ ἔφερνε[2] πρὸς τὸν Ἅγιον· καὶ ἂν κἀμμίαν φορὰν ὀλίγον φουσκωμένον ὑπερηφανεύετο, τὸ ἔκανε μόνον, διατὶ[3] ἐβάστα εἰς τοὺς ὤμους τέτοιον ἄρωα. Ἀμὴ ἂν ἦτον ἡσυχία εἰς τὴν θάλασσαν, θόρυβος καὶ ταραχὴ ἦτον κάτω εἰς τὸν Ἅδην. Καὶ ἂν ἔπαιζαν τριγύρου εἰς ἕνα ξύλον τὰ κύματα, ἄρριζαν εἰς τὰ κάτω σπήλαια οἱ δαίμονες καὶ οἱ σατανικοὶ ὅλοι Κύκλωπες, ὁποῦ[4] εἰς ἐκείνην τὴν ἄβυσσον κατοικοῦσι. —«Καὶ τί θέλομεν κάμει, ἔλεγεν ὁ Ἑωσφόρος, τί ἀπορασίζομεν, ὦ σύντροφοι; Ἀφίνομεν τὸν Νικόλαον νὰ πλεύσῃ μὲ εὐτυχίαν καὶ ὑγιὴς νὰ φθάσῃ

1. Ἐγέλα ἀνέφαλος ὁ ἀέρας κτλ. Αἱ τοιαῦται φράσεις εἶναι ποιητικαί, ἐπιτρεπόμεναι ἐνίοτε εἰς ῥήτορα πρὸς ζωηροτέραν παράστασιν ἰδίας τινός.

2. Ἔφερνεν εὐλάβειαν=Εἶχεν, ἐδείκνυεν.

3. Διατὶ=Διότι. Πρὸς διάκρισιν οἷον τὸ ἐρωτηματικὸν Διατί νὰ ὀξυτονῆται καὶ ἔτι ἀσφαλέστερον, νὰ γράφηται ἐν διαστάσει: Διὰ τί.

4. Τὸ ἀοριστολογικὸν ἐπίρρημα Ὁποῦ κεῖται ἀντὶ τῆς ἀντωνυμίας Οἱ ὁποῖοι, Οἵτινες.

εἰς τὸν λιμένα τῆς ἰδίας του ἐπιθυμίας, τὸν λιμένα τῆς Ἱερουσαλήμ; Ἀμὴ δὲν βλέπετε μὲ πόσαις ἀρεταῖς θέλει γυρίσει ἀπέκει πλούσιος καὶ στολισμένος; Θέλω νὰ χάσῃ εἰς τὸν δρόμον τὴν στράταν[1], χωρὶς ἐλπίδα νὰ φθάσῃ εἰς ἄλλον λιμένα, παρὰ εἰς τὸ ναυάγιον καὶ τὴν ἀπώλειαν· εἰς κάθε ῥεῖθρον θέλω ἀνοίξει βάραθρα, ἀμὴ τόσον βαθειά, ὁποῦ νὰ πίπτουν ὅλοι μέσα μόνον ἀπὸ τὴν ζάλην, καὶ εἰς τὰ νέφη θέλω πλάσει βροντάς, ἀστραπὰς καὶ βροχὴν τόσην, ὁποῦ νὰ συνθέσω ἄλλην μίαν θάλασσαν, διὰ νὰ τὸν βυθίσουν, ἂν δὲν ἦναι ἀρκετὴ ἡ μία, κἂν καὶ αἱ δύο ἀντάμα»[2].

Ἔτσι ἐμίλησε[3] ὁ Ἑωσφόρος, πνέοντας καπνοὺς καὶ φλόγαις ἀπὸ τὸ στόμα· καὶ εὐθὺς μαυρίζεται ὁ ἀέρας μὲ τὰ σκότη ὅλα τοῦ Ἅδου, τὰ ὁποῖα, ἁρπαζοντας τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιον, σκεπάζουν τὴν λαμπροφόρον ἡμέραν μὲ ἕνα ὅλο μεσάνυκτον[4]. Συμμαζόνουνται μαῦρα καὶ πυκνοσύνθετα

1. Στράτα (Strada ἰταλιστί. Strasse γερμανιστ', Street ἀγγλιστὶ) εἶναι ἰταλικὴ λέξις, δηλοῦσα ὅ,τι καὶ ἡ λέξις Ὁδός. Δρόμος.

2. Ἀντάμα=Ὁμοῦ.

3. Ἐμίλησε=Ὡμίλησεν, ἐλάλησεν.

4. Ὅλο μεσάνυκτον= Ὁλόκληρον, ζοφερὰν νύκτα.

νέφη, τῶν ὁποίων τὰ σπλάγχνα ξεσχίζοντας ἡ ἀστραπαῖς καὶ τὰ ἀστροπελέκια, τυφλόνουν τὰ ὄμματα καθενὸς μὲ τὴν λάμψιν, καὶ μὲ τὸν κτύπον φοβερίζουν κάθε ἀνδρειωμένην καρδίαν, ὡςὰν ὁποῦ τοῦτα[1] μαγεμμέναις σαίταις τοῦ θανάτου πληγόνοντας ἀλλάσσουν εἰς στάκτην ὅλον τὸν ἄνθρωπον. Πίπτουσι βροχαῖς, ἀρκεταῖς νὰ πνίξουν ἕνα κόσμον, ὄχι νὰ βυθίσουν ἕνα καράβιον[2], ἡ ὁποίαις ἀνάμεσα εἰς τόσην βροντὴν καὶ εἰς τόσην λάμψιν παγόνοντας ἀπὸ τὸν φόβον, ἔρθαναν χαμαὶ χιόνι ἢ καὶ χαλαζα. Φυσοῦσι ἀπὸ κάθε τόπον ἄγριοι ἄνεμοι, ὅλοι συναλλήλως ἐχθροὶ καὶ ἐναντίοι, καὶ εἰς τοῦτο μόνον φίλοι καὶ ἑνωμένοι, νὰ καταποντίσουν καὶ νὰ ῥίξουν[3] εἰς τὰ βάθη τὸ ξύλον. Φουσκόνει τέλος καὶ ἡ θάλασσα, καὶ φουσκωμένη θυμόνεται, ἀφρίζει ἀπὸ τὸν θυμόν, καὶ ἀφρίζοντας ὑψόνει γιγάντια κύματα· μὲ τοῦτα, ὡς μὲ πολεμικαῖς μηχαναῖς,

1. Τοῦτα=Ταῦτα. Οἱ τύποι Τοῦτος, Τούτη, Τοῦτα (πληθ. τῆς λαλουμένης γλώσσης ὠβελίσθησαν ἤδη, καὶ ὁ ἁπλούστατος καὶ ἀμαθέστατος τῶν Ἑλλήνων ἀκόπως ἐννοεῖ σήμερον τοὺς ὀρθοτέρους τύπους, οὓς ἡ καθαρεύουσα γλῶσσα εἰσήγαγε καὶ μεταχειρίζεται ἔν τε τῷ γραπτῷ καὶ τῷ προφορικῷ λόγῳ.

2. Καράβιον = Πλοῖον. Κατωτέρω ὀνομάζει τὸ αὐτὸ Πλεούμενον.

3. Ῥίξουν=Ῥίψουν, ῥίψωσιν.

πολεμᾷ τὸ πλεούμενον, τὸ κτυπᾷ, τὸ δέρνει, τὸ ὑψόνει εἰς τοὺς ἀστέρας, τὸ καταιβάζει εἰς τὸν Ἅδην, τὸ στριφογυρίζει, χάσκοντας πάντα καὶ ἀνοίγοντας χίλια βάραθρα, διὰ νὰ τὸ ῥουφήσῃ. Ἤκουες τότε νὰ κατακτυποῦσι συναλλήλως τὰ κατάρτια· ἔβλεπες νὰ ξεσχίζωνται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τὰ ἄρμενα[1], καὶ βρεμμένα μὲ τοὺς ἀφροὺς τῆς ἀγριωμένης θαλάσσης νὰ κλαίουσι τὴν κοινὴν δυστυχίαν· κομμέναις ταῖς γούμεναις[2], χαϊμέναις ταῖς ἄγκυραις· τούτους νὰ πίνουσι καὶ νὰ ξερνοῦσι τὰ κύματα, ἐκείνους χαμαὶ ἐρριμμένους, καὶ νὰ μεθύουσι ἀπὸ τὴν ζάλην. Ἄλλους μὲ στεναγμοὺς καὶ μὲ δάκρυα νὰ παρακαλοῦσι βοήθειαν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, διατὶ ὁ φόβος τῶν εἶχε δέσει τὴν γλῶσσαν καὶ τῶν εἶχεν ἁρπάσει ὁλότελα τὴν φωνήν· καὶ τοὺς ναύτας νὰ τρέμουσι τόσον εἰς τὴν καρδίαν, ὅσον εἰς τοὺς πόδας καὶ νὰ φέρνουν εἰς τὸ πρόσωπον ζωγραφισμένον τὸν θάνατον.

Μόνον ὁ Νικόλαος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐγίνετο τόση ταραχὴ εἰς τὰ στοιχεῖα, ἀνάμεσα εἰς τό-

1. Ἄρμενα=Τὰ ἱστία.

2. Γούμεναις=Τὰ χονδρὰ σχοινία, τὰ παλαμάρια, αἱ κάλῳ, δι' ὧν προσδένεται τὸ πλοῖον εἰς τὴν ξηρὰν ἢ ῥιμουλκεῖται.

σους φόβους καὶ τρόμους ἔστεκεν ἄτρομος καὶ χωρὶς φόβον, διατί, ἁρματωμένος μὲ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, ἐγέλα τὴν δύναμιν ὅλην τοῦ Ἅδου, τὸν ὁποῖον διὰ νὰ συγχύσῃ καὶ περισσότερον, ὁ ἅγιος σηκόνει ταπεινῶς τὰς χεῖρας καὶ κάνει ὀλίγην, ἀμὴ ἔνθερμον, προσευχήν, καὶ μὲ τούτην, ὡς μὲ οὐράνιον μαγείαν, τοῦ ἀφανίζει τὰ σκότη, τοῦ σκορπίζει τὰ νέφη, τοῦ σβύνει ταῖς ἀστραπαῖς καὶ μεταμορφόνει εἰς γαλήνην τὴν τρικυμίαν, εἰς ἡσυχίαν τὴν ταραχήν, εἰς γλυκεῖαν αὔραν τὸν σκληρὸν ἄνεμον· σιωποῦσι τὰ στοιχεῖα, παύουν τὰ κύματα, πνέουσι ζέφυροι, λάμπουσιν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἀστέρες, σρουγγίζε καθένας τὰ δάκρυα, ξυπνᾷ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν ζάλην, καὶ τὸ ἀπελπισμένον καράβιον φθάνει σῷον καὶ ὑγιὲς εἰς τὸν λιμένα, νικηφόρον δυὸ μεγάλων θηρίων, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Ἑωσφόρου[1].

1. Ἑωσφόρος εἶναι ὁ Διάβολος. Ὅστις καλεῖται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ Ἄρχων τοῦ κόσμου, Ἀσμοδαῖος, Βεελζεβούλ, Βελίαλ, Δαιμόνιον, Δαίμων, Δράκων μέγας κόκκινος, Ἐχθρός, Λευϊάθαν, Ὄφις ὁ ἀρχαῖος, Πειράζων, Πνεῦμα ἀκάθαρτον, Πνεῦμα πονηρόν, Σατὰν ἢ Σατανᾶς (ὅθεν τὸ τουρκικὸν Σεϊτάν), Ψεύστης κτλ. κτλ.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑ

Ὁ Ἰωάννης Καρασούτσας ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1824, διήνυσε δὲ τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν Σύρᾳ, γυμνασιαρχοῦντος τοῦ χάρη Γεωργίου Στρατῆου. Παρὰ τῷ Καρασούτσα λίαν ἐνωρὶς ἐξεδηλώθη ἡ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα, διότι μαθητὴς ἔτι ἐξέδωκε, τῷ 1839, ποιητικὴν συλλογήν, τὴν Λύραν, καὶ οὐχὶ ἅπαξ ἐν τοῖς διαγωνισμοῖς τὰ ποιήματα τοῦ ἴσως ὑσιδοῦ ἐβραβεύθησαν ἢ τὰ δευτερεῖα ἔλαβον. Ἐν τῇ Βαρβίτῳ, ἑτέρᾳ συλλογῇ, ἐκδοθείσῃ τῷ 1860, περιελήφθησαν πολλὰ τῶν προεκδεδομένων ποιημάτων αὐτοῦ καὶ νέα, ἐν ἅπασι δὲ ἐπανδεῖ πολλὴ χάρις καὶ ἡ τῆ Ἰωνίᾳ προσιδιάζουσα λιπότης τῆς παιδιᾶς. Ἐκ τῆς γαλλικῆς ὁ Ἰωάννης Καρασούτσας μετέφρασεν εἰς δύο τόμους τὴν Παναγίαν τῶν Παρισίων τοῦ Victor Hugo καὶ ἄλλα ἔργα ξένα ἄξια λόγου πρὸς τούτοις δὲ ἐξέδωκε καὶ Γαλλικὴν Χρηστομάθειαν καὶ τέλος Γαλλικὴν Γραμματικήν, εὐδοκίμως καὶ νῦν διδασκομένην ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις. Ὁ Καρασούτσας, ὑπουργὸς πολλὰς ἐν τῷ βίῳ συμφοράς, ἀπέθανε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1873.

Ο ΘΕΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Ὁ Θεὸς τὸν Θάνατον, λυτρωτὴν τῶν πόνων,
ἔπεμψεν εἰς ἄρρωστον, ἄνδρα γεωπόνον,
νὰ τῷ δώσῃ ἄνεσιν τῶν δεινῶν καὶ κόπων,
καὶ εἰς ἀναπαύσεως νὰ τὸν φέρῃ τόπον.
Ἔφθασεν ὁ Θάνατος, κ' ἐπὶ τῆς καλύβης
τοῦ πτωχοῦ ἐκάθισεν ὡς ἡ ὄρνις ἴβις[1].

1. Ἴβις, πτηνὸν ἐκ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κυρίως ζώντων. Τὴν ἴβιν ἐτίμων πολὺ οἱ Αἰγύπτιοι διότι ἐφόνευε τοὺς πτερωτοὺς ὄφεις, οἵτινες ἐπέπιπτον κατά τινων αἰγυπτιακῶν πόλεων καὶ ἔφερον εἰς αὐτὰς μέγαν ὄλεθρον. Περιγραφὴν τῆς ἴβιος ἴδε ἐν Ἡροδότου Β', 75 καὶ 76.

Στεναγμοὶ ἠκούοντο, οἰμωγαὶ καὶ θρῆνοι,
ὅλη κατεσείετο στέγ' ἡ καλαμίνη.
Πέντε ἐξ ἀνήλικα, καὶ ἀπὸ μητέρα
ὀρφανά, τὸν θνήσκοντα ἔκλαιον πατέρα.
«Θνήσκεις, πάτερ; ἔκραζον κύκλωθεν τῆς κλίνης,
καὶ ἡμᾶς τὰ ἔρημα, ἄχ! ποῦ μᾶς ἀφίνεις;»

Ἤκουσεν ὁ Θάνατος καὶ τὰ ἐλυπήθη,
οἰκτιρμὸν ἠσθάνθησαν τ' ἄπονά του στήθη.
Ἄπρακτος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κύριόν του,
κ' ἐν ταὐτῷ φοβούμενος τὸν φρικτὸν θυμόν του,
ἄφωνος εἰς τοὐρανοῦ ἵστατο τὰς θύρας.
—Διὰ τί, ὦ Θάνατε, μὲ κενὰς τὰς χεῖρας;

—Διὰ τὰ παντέρημα τίς θὰ προνοήσῃ,
ὅταν καὶ ὁ μόνος των βοηθὸς τ' ἀφήσῃ;

—Τρέξε, εἶπ' ὁ Ἄναρχος, τρέξε ν' ἀποσπάσῃς
λίθον ἀπὸ τ' ἄμετρα βάθη τῆς θαλάσσης!

Εἶπε, κ' εἰς τὴν θάλασσαν, δίχως νὰ βραδύνῃ,
ὡς βολὶς ὁ Θάνατος πίπτει μολυβδίνη,
καὶ εἰς τὰ οὐράνια μετὰ τάχους ἴσου
φέρει τὸν ζητούμενον λίθον τῆς ἀβύσσου.
—Θραῦσέ τον! Εἰς δάκτυλα δύο τὸν λαμβάνει,
τὸν συντρίβει, κ' ἔνδον του σκώληξ ζῶν ἐφάνη.

Τότε ὁ Πανάγιος ἔκραξεν ὀργίλος,
καὶ ὁ θόλος ἔτρεμε τ' οὐρανοῦ ὁ κοῖλος.
—Τίς εἰς τὰ ἀνήλια βάθη, ἀποκρίσου!
συντηρεῖ τὸν σκώληκα τοῦτον τῆς ἀβύσσου;

Τίς ὁμοῦ δι' ἅπαντα προνοεῖ τὰ ὄντα;
Τίς γινώσκει μέλλοντα, πρότερα, παρόντα;
Τίς ἐμοῦ, ὦ κάθαρμα! κάλλιον γνωρίζει
ἢ ζωὴν ἢ θάνατον πότε νὰ χαρίζῃ;

Κ' ἐν ταὐτῷ τὸ σκῆπτρόν του αἴρ' ἡ δεξιά του,
δίδ' εἰς τὸ μετάφρενον[1] μίαν τοῦ θανάτου.

Ἥστραψε κ' ἐβρόντησε τὸν κατακωφαίνει,
καὶ κωφὸς ὁ Θάνατος ἀπὸ τότε μένει.
Μάταια τὰ ὠτά του ὁ κλαυθμός μας κρούει·
δὲν ἀκούει δέησιν, θρήνους δὲν ἀκούει.

1. Μετάφρενον. Τὸ ἄνω μέρος τῆς ῥάχεως, τὸ κείμενον ἀπέναντι τοῦ διαφράγματος.

ΗΛΙΑ ΜΗΝΙΑΤΟΥ

Ὁ Ἡλίας Μηνιάτης ἦτο ἔνδοξος ἱεροκῆρυξ τῆς ιζ' ἑκατονταετηρίδος, γεννηθείς τῷ 1669 ἐν Λιβυσσίῳ, πρωτευούσῃ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1714 ἐν Πάτραις. Ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ τοσαύτης εὐγλωττίας καὶ χάριτος ὥστε δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ Χρυσόστομος τῶν τελευταίων ἑκατονταετηρίδων. Ἦτο ἐγκρατὴς τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας καὶ σεμνὸς μελετητὴς τῆς θεολογίας. Κηρύττων μετεχειρίζετο γλῶσσαν εὐληπτον καὶ σαφῆ, διὰ τὸν λαόν, τοῦτο δ' ἔνικα ἠγαπᾶτο καὶ ἠκούετο παρὰ πάντων μετ' ἀφοσιώσεως καὶ ἀμερίστου ἀγάπης. Ὁ Μηνιάτης, ἐλθὼν εἰς Πελοπόννησον, προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Καλαβρύτων τῷ 1711, οὐδὲ στιγμὴν δὲ ἐπαύσατο ἐποικοδομῶν διὰ τῆς πιστικωτάτης εὐγλωττίας αὐτοῦ τοὺς Χριστιανούς.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Ὢ Πίστις τῶν Χριστιανῶν, θεία τὴν ἀρχήν, θεία εἰς τὴν αὔξησιν, θεία εἰς τὴν στερέωσιν, ὅλη θεία! Ἐσὺ ἔγεινες ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐσὺ ηὐξήνθης[1] ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐσὺ ἐστερεώθης ἀπὸ τὸν Θεόν! Ἐσὺ εἶσαι ἡ ἀληθινὴ διδασκαλία· ὅποιος σὲ κρατεῖ, ἐκεῖνος πιστεύει ὀρθὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐσὺ εἶσαι ἡ ἁπλανὴς[2] ὁδός· ὅποιος εἰς σὲ περιπατεῖ, φθάνει ἀσφαλτα[3] εἰς τὸν Παράδεισον.

Ἡμεῖς νομίζομεν πὼς ἡ πίστις μας εἶναι ζωντανή· ἐκείνη εἶναι νεκρά, διότι εἶναι χωρὶς ἔρ-

1. Ηὐξήνθης. Περιττὸν τὸ ν. Ηὐξήθης.
2. Ἁπλανὴς ὁδός. ἡ μὴ ἄγουσα εἰς τὴν πλάνην.
3. Ἄσφαλτα = Ἀπταίστως, ἄνευ σφάλματος.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΘΕΟΤΟΚΗ

Ὁ Νικόλαος Θειοτόκης ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 731, ἐσπούδασε δὲ φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικὰ ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου μείνας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ γείνωσι κάτοχοι ἐπιστήμης τινὸς ἢ νὰ τύχωσιν ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως. Ἐξ καὶ ἴκοσιν ἐτῶν γενόμενος ὁ Νικόλαος Θειοτόκης ἐχειροτονήθη ἐν Κερκύρᾳ ἱερομόναχος, μετονομασθείς, κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Νικηφόρος. Διωρίσθη δὲ ἱεροκῆρυξ καὶ σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ Ἀθωνικῆς Σχολῆς καὶ εἶτος διδιξαιο τῷ 1779 ὡς ἀρχιεπίσκοπος Σλαβονίας καὶ Χερσῶνος ἐν Ῥωσσίᾳ τον κλινὸν Εὐγένιον τὸν Βουλγαρίν. Μετατεθεὶς κατόπιν εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀστραχανίου καὶ Σταυρουπόλιος, ἐπ' ζωῆς ἐν Ῥωσσίᾳ, παρεκάλεσατο αὐτὸν μετά τινα ἔτη καὶ ἐγκατέστη ἐν Μόσχᾳ, ἔνθα διήγαγε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου μονάζων καὶ συγγράφων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, συμβάντος τῷ 1800. Ὁ Νικηφόρος Θειοτόκης ἐπῆξεν εἰς τῶν κρατίστων συγγραφέων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, καταλιπὼν πολλὰ συγγράμματα θεολογικά, φιλοσοφικά, μαθηματικὰ κτλ. πρωτότυπά τε καὶ μεταφρασμένα. Ὡς ἱεροκῆρυξ ἦτο δεινός, μετεχειρίζετο δέ, χάριν τοῦ λαοῦ, τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἐν ᾗ κάλλιστα ἐγίνωσκε καὶ ἐχειρίζετο καὶ τὴν παλαιάν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πολλῶν, ἀλλ' φιλοσοφικῶν, αὐτοῦ διατριβῶν.

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΕΙΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΝ

ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἡ ἐξαφνος συμφορὰ εἶναι μία ἀπαρηγόρητος θλῖψις. Ὅταν ἡ δυστυχία ἀπὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔρχεται ἐπάνω εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἑτοιμάζεται, καὶ εἶναι σχεδὸν συνηθισμένη εἰς τὴν λύπην· ἡ συμφορὰ δὲν τῆς φαίνεται πρᾶγμα τόσον πικρόν, δὲν δοκιμάζει δι' αὐτὴν τόσην μεγάλην θλῖψιν· μὰ ὅταν ἡ συμφορὰ ὅλη ἀνάμα σωρεύεται ἐπάνω εἰς τὸν ἄνθρωπον, τότε εἶναι μία πληγή, ὁποῦ βότανα δὲν

δέχεται· εἶναι ἕνα πάθος, ὁποῦ δὲν ἔχει κάμμίαν ἰατρείαν. Μεγάλη συμφορὰ μᾶς εὕρηκεν ὅλους, μικροὺς μεγάλους, ἂς μὴ ἦτον καὶ ἔξαφνος, μὲ ὅλον τοῦτο πολλὴν αἴσθησιν ἤθελε μᾶς κάμει· μὰ αὐτὴ ἐστάθη τόσον ἀπροσδόκητος, ὁποῦ καὶ τὴν ἀναπνοὴν μᾶς ἐπῆρε. Θάνατε πικρέ, τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μας νὰ πάρῃς ἀποφάσισες; Ἂς ἦναι· ποῖος ἔχει δύναμιν νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸ θέλημά σου; Μὰ διὰ τί μὲ τόσην ταχύτητα καὶ μὲ τόσην ἔξαφνον βίαν; Ὁ Σπυρίδων νὰ ἀποθάνῃ ἔπρεπεν, ὅλοι τὸ ἠξεύραμεν· διατὶ ποῖος ἔζησε καὶ δὲν ἀπέθανε; « *Τίς ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον;* » Μὰ διὰ τί μὲ δρέπανον τόσον ἔξαφνον ἐθέρισας τὴν ζωήν του; διὰ τί δὲν μᾶς ἔδωσες καιρὸν νὰ τὸν ἐπισκεφθῶμεν εἰς τὴν ἀσθένειάν του, νὰ τὸν παρασταθῶμεν εἰς τὸν ἀγῶνά του, νὰ ἀκούσωμεν ταῖς ὕστεραίς του διδασκαλίαις; πρῶτον νὰ πληροφορηθῇ ἡ καρδία μας πῶς θέλεις νὰ τὸν σηκώσῃς, καὶ ἔπειτα νὰ τὸν ὑστερηθῶμεν; Τὴν ψὲς ἦτον ὑγιής, ἐδῶ ἦλθεν εἰς τοὺς ἑσπερινοὺς ὕμνους, σήμερον τὸ πρωῒ ὀρθός, μὲ εὐλάβειαν καὶ κατάνυξιν ἀνέγνωσε τὴν ἱερατικὴν προσευχήν του· μὲ πόθον ἔπειτα καὶ προθυμίαν ἑτοιμάσθη νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν λιτανείαν· ἐσὺ δὲν τὸν ἄφησες νὰ ἔλθῃ, ἐχώρισες τὴν ψυχήν του, ἠθέλησες νὰ τὸν

φέρουν ἐδῶ νεκρὸν καὶ ἀποθαμμένον. Ἀδελφοί, ὁ νεκρός, ὁποῦ ἔμπροσθέν μας κεῖτεται, εἶναι ὑπόθεσις λόγου μεγάλης· αὐτὸς εἶναι ἕνας φιλόσοφος ἀπὸ τὸν κόσμον γνωρισμένος· εἶναι ῥήτωρ ἐστεμμένος μὲ τὰ στέμματα, ὁποῦ ἡ Ἀκαδημίαις στέφουσι τὴν κεφαλὴν τῶν σοφῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀνθρώπων· εὐγένειαν καὶ λαμπρότητα ἔχει τὸ γένος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατάγεται· ἐπειδὴ εὐγενεῖς καὶ ἔνδοξοι ἦτον οἱ πρῶτοί του πρόγονοι, οἱ Βούλγαροι[1], εὐγενεῖς καὶ ἔντιμοι ἦτον οἱ παλαιοὶ προγεννήτορές του Κερκυραῖοι· ὁ βίος του εἶναι πολλὰ ἐνάρετος, τὰ κατορθώματα τῆς ζωῆς του πολλὰ ἀξιέπαινα· αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ σοφὸς διδάσκαλος, ὁποῦ καὶ μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ σεμνοπρεποῦς βίου του καὶ μὲ τὴν καθημερινὴν διδασκαλίαν τῶν λόγων του ἐφώτιζε κάθε ἡμέραν τοῦ κάθε ἑνὸς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν. Τὰ πολλὰ προτερήματα τῆς ψυχῆς του καὶ τὰ μεγάλα προνόμια τῆς ἐξωτερικῆς του καταστάσεως κάθε ἕναν δυσκολεύουσι λόγους ἐπιταφίους νὰ τοῦ

1. Ἡ οἰκογένεια τῶν Βουλγάρεων ἐν Κερκύρᾳ εἶναι παλαιὰ καὶ μευσοτραφίς, ἔχουσα ἰδιόκτητον τὸ σεπτὸν λείψανον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὅπερ μεταβιβάζεται κληρονομικῶς εἰς τοὺς ἄρρενας γόνους τῆς οἰκογενείας, ἐξ ὧν εἷς πάντοτε ὀφείλει νὰ περιβληθῇ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, ὅπως μὴ ἀποξενωθῇ τὴν κληρονομίαν.

ἐκφωνήσῃ· ἂς ἔπαιρνε καὶ διορίαν πολλὴν ἐκεῖνος, ὁποῦ ἤθελε νὰ τὸν ἐπαινέσῃ· ἀμὴ εἰς ὀλίγαις ὥραις καὶ στιγμαῖς τί εἰμπορεῖ ἕνας νοῦς ἀδύνατος νὰ νοήσῃ; Ἐπροστέθη εἰς τὴν ἀδυναμίαν μου καὶ ἄλλη μεγαλειτέρα δυσκολία· ἡ ἀγάπη, ὁποῦ αὐτὸς μοῦ ἐπρόσφερε καὶ μὲ τὴν ὁποίαν ἐγὼ τὸν ἠγάπουν· τὰ σπλάγχνα μοῦ ἐπλήγωσε, καὶ ἀπαρηγόρητα μὲ ἔκαμε νὰ κλαίω· ἐγὼ ἔπρεπε, διὰ νὰ συναξω τὸν νοῦν μου, νὰ μὴν ἐνθυμοῦμαι ὁλότελα τὸν ἔξαρνον θάνατόν του· καὶ ἐγὼ θέλοντας μικρὸν ἔπαινον νὰ τοῦ εἰπῶ, νεκρὸν ἔμπροσθέν μου ἔπρεπε νὰ τὸν βλέπω. Τὸ χρέος τοῦ λόγου ἀπαραίτητον, τὸ ζητοῦν οἱ νόμοι, τὸ προστάζει τὸ ἔθος. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ λόγου μεγάλη, διατὶ πολλὴ εἶναι ἡ ἀρετή του. Ὁ καιρὸς πολλὰ σύντομος, δὲν ἦτο παρὰ ὀλίγαις ὥραις. Ἡ λύπη τῆς ψυχῆς μου πολλή, διατὶ ἡ καρδία μου, πληγωμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην, εὑρέθηκε εἰς περιστάσεις στεναῖς, σᾶς λέγω τὴν ἀλήθειαν. Κάθε νόημα, ὅπου μοῦ ἤρχετο, ἦτον μὲ τοὺς ἀναστεναγμοὺς συντροφιασμένον· κάθε στοχασμό μου τὸν ἐσυνώδευε ἕνα ποτάμι δάκρυα. Μὰ ἡ ἀνάγκη πολλὰ δύναται· ἂν δὲν τελειώσῃ πολλὰ πράγματα, κατορθόνει βέβαια ὀλίγα. Ἔβιασα ὅσον ἠμπόρεσα τὸν ἑαυτόν μου, εἶδα τὸν βίον του, καὶ εὐθὺς μοῦ φαίνεται πὼς ἐκαταλάβα ποῖος εἰμπορεῖ

νὰ ἦναι ὁ ἔπαινός του. Ὠφέλεια κοινὴ ἦτον ὁ Σπυρίδων ὅλης τῆς πατρίδος του· αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ καταλάβωμεν ποῖος ἦτον εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ πόσον καλὸν μᾶς ὑστέρησεν ὁ θάνατός του...

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ

Ἡ ψυχὴ διὰ τοῦ νοὸς αὐτῆς ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανόν, καταβαίνει εἰς τὸν ᾅδην, περιέρχεται τὴν γῆν, ἐμβαίνει εἰς τὰς πόλεις, εἰσέρχεται εἰς πάντα τόπον, νοεῖ εἴ τι θέλει, μνημονεύει τὰ παρελθόντα, συλλογίζεται τὰ ἐνεστῶτα· προνοεῖ τὰ μέλλοντα, ζυγοστατεῖ[1]; ἀνακρίνει, συμβιβάζει, διαχωρίζει καὶ τοὺς ἰδίους αὐτῆς συλλογισμούς· αὐτὴ μανθάνει διαφόρους γλώσσας, τέχνας παντοίας, ἐπιστήμας ὑψηλάς· ὅσας διαλέκτους ἀκούετε, ὅσα βιβλία ἀναγινώσκετε, ὅσα τεχνητὰ πράγματα βλέπετε, τῆς ψυχῆς ἡμῶν εἰσιν ἔργα· αὐτὴ ἐφεῦρε φιλοτεχνήματα; διὰ τῶν ὁποίων διαπερῶμεν τὰ μακρὰ τῆς θαλάσσης διαστήματα, βυθιζόμεθα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης καὶ ἀνάγομεν τοὺς μαργαρίτας, κατα-

1. Ζυγοστατεῖ=Ζυγίζει, κρίνει.

βαίνομεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς καὶ ἐξάγομεν τὰ μέταλλα, μετροῦμεν τὸ μέγεθος τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν λοιπῶν πλανητῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαστήματα· ἀναλογιζόμεθα[1] τὸν καιρὸν τῆς τούτων περιόδου· τῆς ἀνατολῆς, τῆς δύσεως, τῆς συζυγίας, τῆς ἐκλείψεως, τῆς μεταξὺ ἀλλήλων καὶ τῆς γῆς ἀποστάσεως· συνάγομεν καὶ σκορπίζομεν τὸ πῦρ, εἰσάγομεν καὶ ἐξάγομεν τὸν ἀέρα, γνωρίζομεν τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως τοῦ πυρός, τοῦ ὕδατος, τῶν ἀνέμων, βλέπομεν καὶ ἐκεῖνα, ὅσα ἢ διὰ τὴν μικρότητα ἢ διὰ τὸ διάστημα φεύγουσι τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ὅρασιν. Αὐτὴ εὗρε μικροσκόπια, τηλεσκόπια, πυρόμετρα, ὑγρόμετρα, βαρόμετρα, θερμόμετρα, ἀνεμόμετρα· αὐτὴ νοεῖ λύσεις προβλημάτων πάσης ὑποθέσεως, ἀναλογισμοὺς μακροσκελεῖς καὶ δυσαναλογίστους εὑρέσεις πραγμάτων ἀποκρύφων[2]. Ἡ ψυχὴ ἠθολογεῖ, φυσιολογεῖ, γεωμετρολογεῖ, βοτανολογεῖ, μετεωρολογεῖ, ἰατρολογεῖ, ἀστρονομεῖ, ὀντολογεῖ, πνευματολογεῖ, ψυχολογεῖ, θεολογεῖ· διὰ

1. Ἀ ν α λ ο γ ι ζ ό μ ε θ α = Ὑ π ο λ ο γ ί ζ ο μ ε θ α.

2. Πόσαι ἄλλαι ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις ἐγένοντο ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος! Ἡ ἀτμοπλοΐα, ὁ τηλεγράφος, ἡ γέννησις καὶ καταπληκτικὴ πρόοδος τῆς χημείας καὶ ἐν γένει τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ὁ σιδηρόδρομος, ὁ ἠλεκτρισμός, τὸ τηλέφωνον, τὸ ἀεροπόρον, κτλ. κτλ.!

τούτων δὲ τῶν ἔργων αὐτῆς ἄρχει καὶ δεσπόζει πάντων τῶν ἐν τῇ γῇ πραγμάτων καὶ αὐτῆς ὅλης τῆς γῆς. Βλέπεις πόση διαφορὰ μεταξὺ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀλόγου ζῴου; Ποῖον τῶν ἀλόγων ζῴων ἢ τῶν πετεινῶν ἢ τῶν νηκτικῶν[1] ἢ τῶν ἑρπετῶν ἢ τῶν τετραπόδων δύναται νὰ πράξῃ, οὐ λέγω πάντα, ἀλλ' ἓν μόνον μετὰ τῆς αὐτῆς τελειότητος, μετὰ τῆς ὁποίας πράττει ταῦτα πάντα ὁ ἄνθρωπος; Ὅστις ταῦτα συλλογίζεται, ἐκεῖνος θαυμάζει καὶ ἐξίσταται, βλέπων τὴν τόσην εὐγένειαν καὶ χάριν τῆς ψυχῆς, θαυμάζει δὲ μᾶλλον καὶ ὑπερυψοῖ τὴν παντοδυναμίαν, τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ τῆς ψυχῆς δημιουργοῦ, καὶ βοᾷ μετὰ τοῦ Προφήτανακτος. «*Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν*». Μωροὶ λοιπὸν καὶ ἀνόητοι καὶ κατησχυμμένοι εἰσὶν ὅσοι λέγουσιν ὅτι ὁ λογικὸς ἄνθρωπος οὐδὲν διαφέρει τῶν ἀλόγων ζῴων.

1. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Ν ή χ ο μ α ι = Κολοβῶ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ Ἀθανάσιος Χριστοπουλος ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας τῷ 1772, μετέβη δὲ εἰς Βλαχίαν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Βιέννην τῆς Αὐστρίας ἵνα σπουδάσῃ φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικήν, εἰς ἣν καὶ ἐτελειοποιήθη ἐστερημένος χρόνον διατριβὴν ἐν Βενετίᾳ καὶ Παταυίῳ. Ἐπιστρέψας εἰς Βλαχίαν προσελήφθη οἰκοδιδάσκαλος τῶν τέκνων τοῦ ἡγεμόνος Α. Μουρούζη, ἐφιλίασε εἰς ἑαυτὸν καὶ τὸν μετὰ τὸν τὸν ἡγεμονεύσαντος Καϊμακὰμ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Σμύρνῃ. Ὁ Χριστοπουλος ἔγραψε διάφορα συγγράμματα, ἐνδοξος ὅμως κατέστη κυρίως διὰ τῶν ῥωμαϊκῶν καὶ βακχικῶν αὐτοῦ ποιημάτων, ἐν οἷς ἐπαναδιῖ χάρις καὶ ἁβρότης μεγίστη, ὅθεν ἐπεκλήθη καὶ Ἀνακρέων. Ἀπέθανε τῷ 1847 ἐν Βουκουρεστίῳ.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΚΡΗΝΗΝ[1]

Εἰς τὸν κύκλον τῶν ζῳδίων εἶμαι λέων φλογερούς 2,
εἰς τὴν πόλιν Ἰασίου ὑδροχόος δροσερός.
Ἐκεῖ φλάγας, ἐδῶ δρόσον· ἐκεῖ πῦρ, ἐδῶ νερόν
ἐξερεύγομαι 3 καὶ χύνω ἀπὸ φάρυγγα ξηρόν.
Ὅλην μ' ἄλλαξε τὴν φύσιν ὁ τῆς πόλεως σωτήρ,
ὁ Ἀλέξανδρος Μουρούζης, τῶν ὑδάτων ὁ δοτήρ.

1. Ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Μουρούζης κατεσκεύασε τὴν κρήνην ταύτην ἐν Ἰασίῳ ἐκ μαρμάρου· παρίστα δὲ ἀγαλμα λέοντος, ἀπὸ τοῦ στόματος ἐκχέοντος τὸ ὕδωρ. Τὸ ὡραῖον τοῦτο ἐπίγραμμα ἐνεγράφθη ἐπὶ πλακός, ἔτι καὶ νῦν σωζομένης.

2. Τὸ ζῴδιον τοῦ Λέοντος συμπίπτει τῷ μηνὶ Ἰουλίῳ, ὅτε ἐπίτε νύνται τὰ λεγόμενα κυνικὰ καύματα. Ὁ λέων παρίσταται λέγων ὅτι τὸ ἐπίγραμμα ἀναφέρει.

3. Ἐξερεύγομαι = Ἐκχύνω. Πρβλ. τὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς «Λέων ἐρεύξεται καὶ τίς οὐ φοβηθήσεται;»

ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1716 καὶ ἀπέθανε ἐν τῇ πατρίδι τοῦ ὁσίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκι τῇ 10 Ἰουνίου 1806 ἐντιμώτατα τῶν γεγονότων. Μεταβὰς δὲ εἰς Ἰωάννινα ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος, μετονομασθεὶς Εὐγένιος· καὶ κατόπιν τῇ αἰτήσει ἐμπόρων τινῶν ἐπιστρέψας εἰς Ἰταλίαν καὶ μάλιστα εἰς Βενετίαν, ἵνα ἐσπουδάσῃ τὴν λατινικήν, ἰταλικήν, γαλλικὴν καὶ εἰς ὀλίγον γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ἰδίδαξεν ἐν Ἰωαννίνοις (1742), ἐν Κοζάνῃ (1750), ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ Ὄσσης ἐν Ἄθῳ (1753) καὶ τῷ 1761 πρὸ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν διδασκάλου τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ αὐτόθι Μεγάλῃ τοῦ Ὄσσης Σχολῇ. Μετὰ τινος χρόνους ἐπανελθὼν εἰς τὴν ταύτην ἀπέβλεψε τὰς ὄψεις αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, καὶ ἐντεῦθεν κατὰ πρόσκλησιν τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης τῆς Β' μετέβη εἰς Ῥωσσίαν, ἔνθα ἐχειροτονήθη αὖθις τῷ 1775 ἔτει ὑπὸ τοῦ τόπου Μητροπολίτου Μόσχας Πλάτωνος, ὁ γνησιώτατος συγγραφεὺς τῶν σπουδῶν Θεολογικῶν συγγραμμάτων, ἐν οἷς καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἁγιάσματος Ἀθανασίου Κυρὰ μεταφρασθεῖσα Ὀρθόδοξος Κατήχησις, καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει προχειρισθεὶς ἀρχιμανδρίτης Σκαθαρίου καὶ Χιλανδρίου. Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ἦτο εἷς τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, συγγράψας πολλὰ καὶ γλωσσομαθέστατος ἱερομόναχος, συγγράψας πολλὰ καὶ ποιήματα ἑλληνικὰ καὶ σλαβονικὰ ἀγιολογικὰ εἰς ἑαυτὸν διάφορα ἔτη ἐζηκότα τῆς ἱερᾶς ἀρχῆς τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας παρὰ τὸ ἡμέτερον ἔθνος.

ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Τῆς μουσικῆς ἡ χάρις καὶ δύναμις, ἡ χρῆσις καὶ ἡ ὠφέλεια εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἐπειδὴ τὰ γνωρίζουν πάντες κοινῶς, φαίνεται περιττὸν νὰ ζητῇ τινας[1] νὰ τὰ παραστήσῃ ἰδίως. Οἱ

1. Ἀντὶ τῆς ὀνομαστικῆς Τὶς. Ἡ τοιαύτη τῆς ὀνομαστικῆς κατάληξις, ἀπαντῶσα ἰδίως ἐν ταῖς μετοχαῖς, οἷον Λέγοντας, Τρώγοντας, Ἡγαπῶντας κτλ. ἐκληροδοτήθη, φαίνεται, ἡμῖν ἀπὸ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων.

παλαιοὶ Ἕλληνες ἔλεγον ὅτι ὅστις δὲν ἀνοίγει στόμα εἰς ἔπαινον τοῦ Ἡρακλέους εἶναι κωφός. Τοῦτο, ὁποῦ ἐλέγετο διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης, δύναται νὰ ῥηθῇ καὶ διὰ τὰς Μούσας, τὰς θυγατέρας τῆς Μνημοσύνης καὶ τοῦ Διός, τὰς ὁποίας καὶ ἐκεῖνος ὁ ἥρως τιμῶν ἐξόχως καὶ θεραπεύων, εἰς ἐγκωμίου λόγον ἔλαβε τὸ νὰ ὀνομάζεται ὡς ὁ Ἀπόλλων καὶ αὐτὸς *Μουσηγέτης*. Ἂν ἦναί τις ἀνίκητος εἰς τὰ θέλγητρα καὶ εἰς τοὺς γλυκασμοὺς τῆς Εὐτέρπης, τῆς Ἐρατοῦς καὶ τῆς Τερψιχόρης[1], βέβαια ὁ τοιοῦτος πρέπει νὰ ἦναι κωφός· ἢ ἂν δὲν ἦναι βεβλαμμένος τὰς ἀκοάς, ἀνάγκη νὰ συναριθμηθῇ μὲ τὰ ἀλογώτερα καὶ νωθρότερα κτήνη· ἐπειδὴ καὶ τούτων ἱστοροῦνται πολλά, εἰς τὰ ὁποῖα ἐριλοτιμήθη ἡ φύσις νὰ ἐνστάξῃ τὸν τῆς μουσικῆς ἔρωτα.

Τί ἄλλο οἱ παμπάλαιοι μῦθοι νὰ μᾶς διδάξουν

1. Ἐκ τῶν ἐννέα Μουσῶν, αἵτινες πᾶσαι ἦσαν προστάτιδες τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ἡ Εὐτέρπη προΐστατο τῆς μουσικῆς, ἡ Ἐρατὼ τῆς ἐλεγειακῆς ποιήσεως καὶ ἡ Τερψιχόρη τοῦ χοροῦ. Αἱ λοιπαὶ ἐξ Μοῦσαι ἦσαν ἡ Καλλιόπη, ἔφορος τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἡ Κλειὼ τῆς ἱστορίας, ἡ Μελπομένη τῆς τραγῳδίας, ἡ Πολύμνια τοῦ μέλους καὶ τοῦ διθυράμβου, ἡ Θάλεια τῆς κωμῳδίας καὶ ἡ Οὐρανία τῆς Ἀστρονομίας. Αἱ μοῦσαι αὐταὶ ὠνομάζοντο καὶ Πιερίδες, ἐκ τῶν Πιερίδων, θυγατέρων τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Πιέρου, ἃς, ἁλαζονευομένας κατ' αὐτῶν, ἐνίκησαν.

ἠθέλησαν, παρὰ τὴν δραστηριωτάτην χάριν ἢ τὴν χαριεστάτην δύναμιν τῆς μουσικῆς, ὅταν ἐτόλμησαν νὰ πλάσουν τὰς τόσον ἀπίστους, τόσον ἀτόπους περὶ αὐτῆς δοξολογίας; Ὁ Θρᾷξ Ὀρφεὺς μὲ τὴν μουσικήν του ἀνεχαίτιζεν ἀπὸ τὸν ἴδιον δρόμον τοὺς ποταμούς· ἔσυρεν ὀπίσω του ὄχι μόνον τὰ θηρία τὰ πλέον ἄγρια, ἀλλὰ καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰς πέτρας· καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς μελῳδίας ἔρθασε (λέγουσι) νὰ καταμαλάξῃ καὶ τὸν Ἀΐδωνέα[1] καὶ τὴν Περσερόνην, τοὺς ἀμειλίκτους καὶ ἀδυσωπήτους θεούς, διὰ νὰ τοῦ ἐπιστρέψουν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν Εὐρυδίκην τὴν φιλτάτην του σύζυγον. Οἱ Βοιωτοὶ Ζῆθος καὶ Ἀμφίων μὲ τὰ θελκτικὰ κρούσματα τοῦ ὀργάνου των καὶ κατεκήλουν[2] καὶ κατεκύλιον ἀπὸ τὰ ὄρη τὰ μάρμαρα καὶ τοὺς λίθους, καὶ δι' αὐτῶν, εὐρύθμως τε καὶ ἁρμονικῶς συναπτομένων, ἔκτιζον τῶν Θηβῶν τὰ ὑψηλὰ πυργώματα καὶ τὰ τείχη. Καὶ ὁ Μηθυμναῖος Ἀρίων, πηδῶν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ φύγῃ τὸν κίνδυνον τῶν καταποντιστῶν, συνεκάλει διὰ τῶν

1. Ὁ Πλούτων ὀνομάζεται καὶ Ἀΐδωνεύς, ὡς θεὸς τοῦ Ἅιδου, ὅθεν καὶ ὁ ὅρκος «Νὴ τὸν Ἀΐδωνέα» = «Νὴ τὸν Πλούτωνα».

2. Καταγηλῶ = Κατ»θέλγω, κατιγητεύω. Κυρίως ἐπὶ τῆς μουσικῆς. Τὸ ῥῆμα Καταγηλέω-ῶ καὶ ἁπλῶς Κηλέω εἶναι ὅλως διάφορον τοῦ Καταγυλέω, ὡς καὶ

τῆς λύρας αὐτοῦ μουσουργημάτων πρὸς βοήθειάν του τοὺς φιλανθρώπους δελφῖνας, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀναβασταζόμενος καὶ διανηχόμενος ἀσφαλῶς τὰ κύματα, εὗρισκεν εἰς Ταίναρον τὴν σωτηρίαν. Τοῦτο τὸ ἔσχατον δὲν ἔλειψέ τις νὰ τὸ περάσῃ ὡς πραγματῶδη[1] καὶ ἀληθινὴν ἱστορίαν. Ἡμεῖς μὲ τοὺς περισσοτέρους μύθους τὸ κρίνομεν μῦθον, καθὼς καὶ ἄλλα· ἀλλ' οἱ μῦθοι οὗτοι εἰκονίζουσι τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἡ ἀλήθεια, ὁποῦ ὑποκρύπτεται ὑπὸ τὰς εἰργμένας μυθολογίας, εἶναι ὅτι ἡ μουσικὴ τόσην ἔχει δύναμιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ καὶ τοὺς ἀκινήτους διὰ ῥᾳθυμίαν τοὺς διεγείρει, καὶ τοὺς ἀναισθήτους διὰ νωθρότητα τοὺς παρορμᾷ, καὶ τοὺς σκληροὺς καὶ τοὺς ἀτέγκτους[2] μαλάττει, καὶ τοὺς ἀγρίους καὶ θηριώδεις φέρει εἰς ἡμερότητα.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω παραθέσεως ἀνωτέρων τῶν ῥημάτων δηλοῦται· ἐσφαλμένως δὲ πολλοὶ γράφουσι «**κατεκήλισε** τὰ ὦτα ἡμῶν ἡ ἁρμονία τοῦ δεῦρο μουσικοῦ τεναγίου κτλ.», ἐν ᾧ ὁ ἀόριστος τοῦ Κατακηλέω-ῶ σχηματίζεται ὀρθῶς **κατεκήλησα.**

1. Πραγματῶδη=Πραγματικήν, ἀληθῆ.
2. Ἀτέγκτους, κυρίως ἀβρέκτους· ἐπομένως, σκληρούς, ἀδυσωπήτους

ΙΑΚΩΒΟΥ ΡΙΖΟΥ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥΛΟΥ

Ὁ Ἰάκωβος Ῥίζος ὁ Νηρουλὸς ἐγεννήθη ἐν Ψαπαρόλῃ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1778, ἀπέθανε δὲ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1843. Κατὰ τὸν ἑκατὸν μέσον τοῦ τὸν χρόνον τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ Νηρουλὸς ἐκρατύθη, ὡς δημόσιος ὑπάλληλος πρῶτον ἐν Βλαχίᾳ ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατζᾶ, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶτα ὡς μεταφράστης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας. Ὁ Νηρουλὸς, ἐν Ἐλβετίᾳ διαμείνας, συνέγραψε βιβλία τινά, ἐν οἷς καὶ τὸ Περὶ κτισέως νεκρῶν φελοσοφίας. Ἐπὶ Καποδίστρια ἐξεφράσθη τὸν Νηρουλὸν χαιρετίσας ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁποῖος δὲ καὶ ἐπὶ Ἀθανασίου Διακοῦ ἐχρημάτισε· εἶναι δημοσίαν καὶ τέλος ἐπὶ Ὄθωνος γενόμενος Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καὶ ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ Νηρουλὸς ἔγραψε βιβλία δραματικὰ καὶ διατριβὰς περὶ διαφόρων ἐπιστημῶν. Διασῴζονται δὲ ἡ τελευταία του Νηρουλὸν κωμῳδία, ἐπιγραφομένη Τὰ Κορφιατικά, ἐν ᾗ ἀπεικάζει πηγὴν τὸν Κορφιάτην, ὃς τὴν ἐννοιαν νὰ ἐπαναρρίψῃ τὸν κομψὸν ἑλληνικὸν γλῶσσαν.

Η ΠΑΝΩΛΗΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τί ἐρωτᾷς; ἀδύνατον νὰ τὸ ἐκφράσῃ γλῶσσα,
μηδ' ἀκοὴ δὲν δύναται ν' ἀκούσῃ κατὰ τόσα!
Καθὼς τ' ἀθῷα πρόβατα 'ς τὴν μάνδρα των κλεισμένα,
συνωλίβοντ' ἀλλεπάλληλα καὶ στέκονται σφιγμένα.
ὁμοίως εἰς τὴν πόλιν μας τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων
δὲν ἄφησεν ἐλεύθερον κενὸν κάνενα τόπον.
Ἀλλὰ πανώλης ἔξαφνος, φρικτὴ ἐπιδημία,
ὁποίαν δὲν περίγραψε ποτὲ ἡ ἱστορία,

ἀμέσως ἐξαπλόνεται καὶ χύνεται 'ς τὴν πόλιν·
ἐδῶ κ' ἐκεῖ παντοῦ κτυπᾷ, τὴν ἐρημόνει ὅλην.
Ἐφάνη, λέγουν, τὸ κακὸν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν,
προχώρησε 'ς τὴν Ἀφρικὴν, κατέβη τὴν Περσίαν,
καὶ τέλος πάντων ὕστερον μὲ τριπλασίαν λύσσαν
ὥρμησ' ἐδῶ ἀνήμερον μὲ ὄψιν μαύρην, πίσσαν.
Ὡς φάσμα τρομερώτατον τὰς νύκτας ἐπλανᾶτο·
κανεὶς ἀπὸ τὴν φρίκην του, κανεὶς δὲν ἐκοιμᾶτο·
Ἡ κεφαλή της ἔθυανε τὰ ὕψη τῶν δωμάτων·
οἱ συριγμοίτης ἀντιχοῦν 'ς τοὺς τόπους τῶν μνημάτων.
Πολλοὶ τὴν παρετήρησαν τὴν νύκτα νὰ γυρίζῃ
καὶ νὰ τοὺς βλέπῃ ἄγρια καὶ νὰ τοὺς φοβερίζῃ.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ μέγιστος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων, ὁ πατὴρ τῆς νέας Ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης, ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῇ 27 Ἀπριλίου 1748. Ὁ Κοραῆς ζητῶν γλωσσομαθητείας, μεταφράζων δὲ διάφορα ἱατρικὰ συγγράμματα ἀπὸ μιᾶς γλώσσης εἰς ἄλλην ἐσοφίζετο τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ ἀναγκαιοῦντα. Ἐσπούδασε δὲ κυρίως τὴν ἰατρικὴν ἐν τῷ Montpellier τῆς Γαλλίας, ἀλλ' οὐδόλως ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ἀφοσιωθεὶς καθ' ὁλοκλήραν τὴν συγγραφὴν ὠφελιμωτάτων καὶ πολλῶν βιβλίων. Ὁ Κοραῆς ζῆτο πολυμαθέστατος καὶ κριτικώτατος ἀνήρ, μέχρι δὲ τῆς ἀξίων καὶ δικηνικῶς θὰ θαυμάζωνται τὰ προλεγόμενα καὶ αἱ κριτικαὶ αὐτοῦ παρατηρήσεις εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς, ἐκδοθέντας δαπάνῃ τῶν Ἀδελφῶν Ζωσιμαδῶν. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, μισταὶ πλοῦς ἀριστῆς καὶ εἰκαιρίας τῆς ἀκαταλήκτου φιλοπονίας τοῦ ἀνδρός, εἶναι πολυτιμώτατα. Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν ἐν Παρισίοις τῇ 25 Μαρτίου 1833. Μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς ἠργάζετο συγγράφων. Τὸν μέγαν τοῦτον συγγραφέα καὶ ἄνδρωπον καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐξεμανίσιν ἐπαξίως δεκτριτόμου ὀγκώδους συγγράμματος ὁ πολυμαθὴς λόγιος κ. Δ. Θεμελίας.

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἕνας ἀπὸ τοὺς συμπολίτας μου χίους φίλους μ' ἐρωτοῦσε μίαν τῶν ἡμερῶν εὑρισκόμενος εἰς τοὺς Παρισίους, ἂν ἐρρόντισα νὰ γράψω τὸν βίον μου. Ἡ ἐρώτησις μ' ἐφάνη παράξενος· πιθανὸν ὅτι παράξενον ἔκρινε κ' ἐκεῖνος τὴν ἀπόκρισίν μου.

Ὅστις ἱστορεῖ τὸν ἴδιον βίον, χρεωστεῖ νὰ σημειώσῃ καὶ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἁμαρτήματα τῆς ζωῆς του μὲ τόσην ἀκρίβειαν, ὥστε μήτε τὰ πρῶτα νὰ μεγαλύνῃ, μήτε τὰ δεύτερα νὰ σμικρύνῃ

ἢ νὰ σιωπᾷ πανταπασι πρᾶγμα δυσκολώτατον, διὰ τὴν ἔμφυτον εἰς ὅλους μας φιλαυτίαν. Ὅστις ἀμφιβάλλῃ περὶ τούτου, ἂς κάμῃ τὴν πεῖραν νὰ χαράξῃ δύο μόνον στίχους τῆς βιογραφίας του καὶ θέλει καταλάβειν τὴν δυσκολίαν.

Κατορθώματα τοῦ βίου μου ἄξια λόγου δὲν ἔχω νὰ ἀπαριθμήσω· τὰ ἁμαρτήματά μου ἤθελα μετὰ χαρᾶς δημοσιεύσειν, ἂν ἔκρινα ὅτι ἔμελλε νὰ διορθώσῃ κἀνένα ἡ δημοσίευσις. Γράφω λοιπὸν ἁπλᾶ τινα τῆς ζωῆς μου συμβάματα· καὶ τοῦτο ὄχι δι' ἄλλο (μαρτύρομαι τὴν ἱερὰν ἀλήθειαν), πλὴν διὰ νὰ ἐπανορθώσω τινὰ σφάλματα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι καὶ ζῶντα ἀκόμη (δὲν ἠξεύρω διὰ ποίαν αἰτίαν) ἠθέλησαν νὰ μὲ βιογραφήσωσιν.

Ἐγεννήθην πρωτότοκος τὴν 27 Ἀπριλίου τοῦ 1748 ἔτους εἰς τὴν Σμύρνην ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Κοραῆν, Χῖον τὴν πατρίδα, καὶ τὴν Θωμαΐδα Ῥυσίαν[1] Σμυρναίαν. Ἀπὸ τὰ ὀκτὼ των τέκνα ἔμεινα ἐγὼ καὶ ὁ τρία ἔτη νεώτερός μου ἀδελφὸς Ἀνδρέας. Ὁ πατήρ μου δὲν εὐτύχησε νὰ λάβῃ

1. Ὁ πρὸς μητρὸς πάππος τοῦ Κοραῆ ἐκαλεῖτο Ῥύσιος, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς γενετείρας αὐτοῦ Ῥυσίου, ὡς στερούμενος ἴσως εἰκογενειακοῦ ἐπιθέτου, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ Ῥυσίου ἐκαλοῦντο Ῥύσιαι. Τὸ Ῥύσιον, κεῖμενον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀσταχηνοῦ Κόλπου, εἶναι ὀνομαστὸν διὰ τοὺς ξηροὺς σκόλυθρους (τσίρους) αὐτοῦ, καλεῖται δὲ κοινῶς Ἀρετσοῦ.

παιδείαν, ὄχι μόνον διότι ὅλον τὸ ἔθνος ἦτο τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἀπαίδευτον (παρεκτὸς ὀλίγων, στολισμένων μὲ ψευδοπαιδείαν πλέον παρὰ μὲ ἀληθινὴν παιδείαν), ἀλλὰ καὶ διότι εἶχε μείνει ὀρφανὸς εἰς παντάπασι τρυφερὰν ἡλικίαν. Ἡ μήτηρ μου ἔλαβεν ἐλευθεριωτέραν ἀνατροφήν, διότι εὐτύχησε νὰ ἔχῃ πατέρα Ἀδαμάντιον τὸν Ῥύσιον, τὸν σοφώτατον ἐκείνου τοῦ καιροῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἄνδρα, ὅστις ἀπέθανεν ἓν ἔτος (1747) πρὸ τῆς γεννήσεώς μου. Λύτὸς ἐχρημάτισεν, ἔτι νέος ὤν, διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς Χίον, μετὰ ταῦτα ἦλθεν εἰς Σμύρνην, ὅπου ἐνυμρεύθη χήραν τινὰ ἀγκυρανήν[1]. Οὗτος, μὴ γεννήσας ἀρσενικόν, ἐπαρηγόρησε τὴν ἀποτυχίαν του, σπουδάσας νὰ ἀναθρέψῃ ὡς υἱοὺς τὰς τέσσαρας θυγατέρας του, Θωμαΐδα τὴν μητέρα μου καὶ τὰς τρεῖς αὐτῆς ἀδελφάς, Ἀναστασίαν, Θεοδώραν καὶ Εὐδοκίαν. Ἡ κατάστασις τοῦ Γένους[2] ἦτο τοιαύτη τότε, ὥστε εἰς τὴν μεγαλόπολιν Σμύρνην μόναι σχεδὸν αἱ θυγατέρες τοῦ Ῥυσίου ἤξευραν νὰ

1. Ἐξ Ἀγκύρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Περὶλ. ὅσα περὶ αὐτῆς ἐγράψαμεν ἐν τοῖς Μικρασιατικοῖς, τελ. 110.

2. Ἡ λέξις Γένος κεῖται ἀντὶ τῆς Ἔθνος, διότι μετὰ τὸν Χριστιανισμὸν ἡ δευτέρα ἐσήμαινε τοὺς εἰδωλολάτρας τοὺς ἐθνικούς, διὰ τοῦτο ἐξεδιλύθη τῆς πρώτης ἔννοίας καὶ ἀντικατέστη διὰ τῆς πρώτης.

ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσι· παρὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν ἐδιδάχθησαν (πολλὰ ὀλίγον ὅμως) καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἡ Θεοδώρα, σορωτέρα παρὰ τὰς ἄλλας, ἀπέθανε παρθένος ἀπὸ τὸ θανατικόν[1]. Ἡ μήτηρ μου ἐκατελάμβανεν ἱκανῶς τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ τὰ συγγράμματα.

Τῆς μητρός μου ἡ παιδεία δὲν ἤθελ' ἀρκέσειν νὰ παιδεύσῃ ἐμὲ καὶ τὸν ἀδελφόν μου, ἂν δὲν ἐσύντρεχαν ἄλλαι περιστάσεις, αἱ ἑξῆς·

Ὁ πατήρ μου, ἂν καὶ στερημένος παιδείας, ἦτο στολισμένος ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ νοῦν ὀξύτατον καὶ ἄλλα τῆς φύσεως δωρήματα πολλά· ὥστε ἐκατάλαβεν ὅτι μόνη ἡ παιδεία τελειοποιεῖ τὰ δῶρα τῆς φύσεως, καὶ ἐπυρώθη μὲ τὸν ἔρωτα τῆς παιδείας· ἀλλά, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ τὴν ἀποκτήσῃ σχολικῶς, ἀνεπλήρωσε τὴν ἔλλειψιν συχνάζων ὅπου εὗρισκε κἀνένα λόγιον ἄνδρα διὰ νὰ ποτίζῃ τὴν δίψαν του μὲ τὴν ἀκρόασιν τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς σορίας. Παρὰ τὴν φυσικὴν ὀξύνοιαν, εἶχε καὶ τὸ χάρισμα τοῦ λόγου. Ὅλη του ἡ ζωὴ ἐδαπανήθη εἰς τὴν φροντίδα τοῦ κοινοῦ μὲ ζημίαν τῆς ἰδίας του οὐσίας[2]. Ὀκτάκις ἢ δεκάκις ἐκλέχθη

1. Θανατικόν=Τὴν πανώλη. τὸν λοιμόν.
2. Οὐσίας=Περιουσίας.

δημογέρων· δὲν ἐπέρασεν ἔτος, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ἢ δημογέρων ἢ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ νοσοκομείου ἢ πρωτομαγίστωρ· τοῦ συστήματος τῶν χίων ἐμπόρων. Παρὰ τὰς φροντίδας ταύτας, ὅσοι εἶχον διχονοίας ἐμπορικάς, οἰκιακὰς ἢ ἄλλας ὁποίας δήποτε διαφοράς, εἰς τὸν πατέρα μου κατέφευγαν, ὡς μόνον ἱκανὸν νὰ τὰς διαλύσῃ μὲ τὴν ἐμπειρίαν του καὶ νὰ εἰρηνοποιήσῃ τοὺς διαφερομένους μὲ τὴν ἔμφυτον ῥητορείαν. Διὰ ταῦτά του τὰ προτερήματα εἶχε τὸν ἐκλέξειν γαμβρὸν ὁ μητρικός μου πάππος, παραβλέψας πολὺ πλουσιωτέρους καὶ τὴν τύχην καὶ τὴν ὑπόληψιν παρὰ τὸν πατέρα μου ἐπιθυμητὰς τῆς συγγενείας του γαμβρούς.

Πυρωμένος ἀπὸ τόσον ἔρωτα παιδείας ὁ πατήρ μου, ἀκόλουθον[2] ἦτο νὰ φροντίσῃ τὴν παιδείαν τῶν τέκνων του. Ἂν ὁ πάππος μου ἔζη ἀκόμη, εἰς ἐκεῖνον ἀδιστάκτως ἤθελεν ἐμπιστευθῆν τὴν φροντίδα, ἀλλ' ὁ θάνατος ἐκείνου τὸν ἠνάγκασε νὰ μᾶς παραδώσῃ εἰς τὸ τότε πρὸ μικροῦ συσταθὲν ἑλληνικὸν σχολεῖον ἀπὸ ἄνδρα χῖον, Παντολέοντα τὸν

1. Πρωτομαγίστωρ= Πρόεδρος τῶν μαγιστόρων (μαστόρων), καταστηματαρχῶν, ἀρχηγὸς τοῦ συστήματος (τῆς συντεχνίας).
2. Ἀκόλουθον=Σύμφωνον (πρὸς τὰς ἰδέας αὐτοῦ).

Σεβαστόπουλον, τὸ ὁποῖον ἐσχολαρχεῖτο τότε ἀπὸ μοναχόν τινα, ἰθακήσιον τὴν πατρίδα. Ὁ διδάσκαλος καὶ τὸ σχολεῖον ὠμοίαζαν ὅλους τοὺς ἄλλους διδασκάλους καὶ τὰ σχολεῖα, ἤγουν ἔδιδαν διδασκαλίαν πολλὰ πτωχήν, συνωδευμένην μὲ ῥαβδισμὸν πλουσιοπάροχον. Τόσον ἄρθονα ἐξυλοκοπούμεθα, ὥστε ὁ ἀδελφός μου, μὴ ὑπορέρων πλέον, παρατήθη τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ παρὰ γνώμην τῶν γονέων μας.

Δύο μάλιστα αἰτίαι ἰσχυροποίησαν τὴν ἰδικήν μου ὑπομονήν, ἔρως παιδείας καὶ ἔρως τιμῆς. Ὁ ἔρως τῆς παιδείας μοὶ ἦτον σροδρός. Τῆς τιμῆς τὸν ἔρωτα ἔτρεφε καὶ ηὔξανε πρῶτον ἡ φήμη τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ πάππου μου Ἀδαμαντίου τοῦ Ῥυσίου, ἔπειτα ἄλλου συγγενοῦς, μικρὸν παλαιοτέρου, τοῦ ἰατροφιλοσόφου Ἀντωνίου τοῦ Κοραῆ, καὶ τρίτον τοῦ ζῶντος ἀκόμη τότε καὶ διδάσκοντος τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν εἰς τὴν Χίον ἱερομονάχου Κυρίλλου, ἀνεψιοῦ τοῦ πατρός μου (πρὸς μητρός). Ἤθελα σιωπήσειν καὶ ἄλλην αἰτίαν τῆς ὑπομονῆς μου, τὴν πλεονεξίαν, ἂν δὲν ἐχρησίμευεν εἰς τιμὴν τοῦ μακαρίτου πάππου μου καὶ εἰς παραδειγμα πῶς χρεωστοῦν νὰ θαρρύνωσιν οἱ γονεῖς τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀπογόνους των εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν καλῶν.

Εἶπα ὅτι ὁ πάππος μου, λυπημένος πολὺ διὰ τὴν στέρησιν ἀρσενικῶν τέκνων, ἐσπούδασε νὰ κοινωνήσῃ[1] μέρος τῆς σοφίας του εἰς τὰς θυγατέρας. Ἀροῦ τὰς ὑπάνδρευσε, προικισμένας παρὰ τὴν ἀργυρικὴν δόσιν κάθε μίαν μὲ οἶκον κατασκευασμένον ἐκ θεμελίων, ἐπρόσμενεν ἀνυπομόνως ἐξ αὐτῶν καρποὺς ἀρσενικούς, διὰ μόνην τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς ἀναθρέψῃ αὐτὸς μὲ ἑλληνικὴν παιδείαν.

Βλέπων ὅμως πλησιάζοντα τὸν θάνατον, τοῦ ὁποίου πρόδρομος ἔγεινεν ἡ τύρλωσις τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ ροβούμενος τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ποθουμένου, ἔγραψε τὴν διαθήκην του. Τὸ πρῶτον αὐτῆς κεράλαιον ἄρινε κληρονόμον τῶν βιβλίων του ἀπὸ τοὺς ἀρσενικοὺς μέλλοντας ἀπογόνους τόν, ὅστις ἔμελλε[2] πρῶτος ν' ἀφήσῃ τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον, διδαγμένος κἂν ὅσα ἤξευρεν ὁ διδάσκαλος τοῦ σχολείου. Οἱ συνεριζόμενοι μ' ἐμὲ ἐξάδελφοι καὶ συσχολασταί μου δὲν ἔδειξαν ὀλιγωτέραν προθυμίαν νὰ κληρονομήσωσι τὰ βιβλία· ἡ τύχη ὅμως ἔσυρε πρῶτον ἐμὲ ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ μὲ κατέστησε κληρονόμον τῆς παππικῆς βιβλιοθήκης.

1. Νὰ κοινωνήσῃ = Νὰ κάμῃ μετόχους τῆς ἑαυτοῦ σοφίας τὰς ἰδίας θυγατέρας.

2. Σήμερον, ὅτε προώδευσεν ἱκανῶς ἡ γραφομένη γλῶσσα, προσεγγίζουσα πρὸς τὴν τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἄλλων τῶν κλασικῶν χρόνων συγγραφέων, δὲν μεταχειριζόμεθα τοιαύτας ἀναλύσεις προτιμῶμεν δὲ τὰ συνεπτυγμένα· ἀντὶ Τόν, ὅστις ἔμελλε κτλ., γράφομεν Τὸν μέλλοντα κτλ.

Τὰ βιβλία τοῦ πάππου μου δὲν ἦσαν πολλά· ἦσαν ὅμως ἀρκετὰ νὰ μὲ φέρωσιν εἰς αἴσθησιν, πόσον ἦτο εὐτελὴς ἡ μὲ πολλοὺς ῥαβδισμοὺς ἀποκτηθεῖσα παιδεία καὶ πόσον ἦτον γελοῖος ὁ τοῦρος τῆς κεραλῆς μου, γεννημένος ἀπὸ τὸν συνήθως καὶ κοινῶς τότε διδόμενον τίτλον *Λογιώτατος* ἢ καὶ *Σοφολογιώτατος* εἰς ὅλους χωρὶς ἐξαίρεσιν τοὺς γνωρίζοντας τὰς κλίσεις τῶν ὀνομάτων καὶ τὰς συζυγίας τῶν ῥημάτων. Ἔρριξα, ὅταν ἐκαταλάβα πόσα βοηθήματα μ' ἔλειπαν ἀκόμη διὰ νὰ καταλαμβάνω μὲ πληροφορίαν[1] τοὺς ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς, καὶ ἠγανάκτησα, συλλογιζόμενος ὅσον ἐξώδευσα ματαίως καιρὸν εἰς ἀπόκτησιν τόσον μικρᾶς ἐπιστήμης, τῆς ἐπιστήμης ὀλίγων λέξεων. Μόνην παρηγορίαν εὑρισκα τὸ νέον ἀκόμη τῆς ἡλικίας, ἥτις μ' ἐσυγχώρει ν' ἀνοικοδομήσω ὁπωσοῦν τὴν κακοκτισμένην σοφίαν μου. Ἀλλ' εἰς πόλιν, ἂν καὶ μεγαλόπολιν, ὁποία ἦτον ἡ Σμύρνη τότε, ἔλειπαν τὰ μέσα τοιαύτης ἀνοικοδομῆς. Ἡ τόση ἐπιθυμία ἐξήπτετο καθ' ἡμέραν καὶ μ' ἐρλόγιζεν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν μάλιστα τῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, ἕως ἔβλαψε καὶ τὴν ὑγείαν μου. Ἀπὸ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἤρχισα νὰ πτύω αἷμα, καὶ τὸ ἔπτυσα ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦ εἰκο-

1. Πληροφορίαν = Ἀκρίβειαν.

στοῦ. Ἀπὸ τότε δὲν ἔπαυσα νὰ τὸ πτύω, ἐκ μακρῶν διαστημάτων ὅμως, ἕως σχεδὸν τὸ ἐξηκοστόν. Μ' ὅλον τοῦτο οὔτ' ἡ νοσερὰ κατάστασις οὔτ' ὁ φόβος μὴ τὴν αὐξήσω δὲν μοῦ ἐμπόδισε τὴν δίψαν τῆς παιδείας.

Μόλις εὗρηκα ἄνθρωπον νὰ μὲ διδάξῃ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν, καὶ πλειοτέραν δυσκολίαν ἀπήντησα νὰ εὕρω διδάσκαλον τῆς γαλλικῆς. Ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα ἦτον ἡ μόνη τότε διδασκομένη εἰς ὀλίγους τινὰς νέους, τὸ πλέον δι' ἐμπορικὰς χρείας παρὰ μὲ σκοπὸν νὰ αὐξήσωσι τὴν γνῶσίν των· καὶ τῆς γαλλικῆς ἐπενόησα πρῶτος σχεδὸν ἐγὼ νὰ ζητήσω διδάσκαλον, βοηθούμενος ἀπὸ τοῦ πατρός μου τὴν πρόθυμον χορηγίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς ἰταλικῆς καὶ ὁ τῆς γαλλικῆς διδάσκαλος τοῦτο μόνον ἐδιάφεραν ἀπὸ τὸν ἑπόμενον εἶχα ἐλευθερωθῆν τῆς ἑλληνικῆς διδάσκαλον, ὅτι μ' ἐδίδασκαν χωρὶς ῥαβδισμούς.

Καὶ τὰς δύο ταύτας γλώσσας ἐσπούδαζα ὄχι τόσον διὰ τὴν ἀπ' αὐτὰς ὠφέλειαν, ἐπειδὴ οὔτ' εἶχα οὔτ' εὔκολον ἦτο νὰ δανεισθῶ εἰς ἀνάγνωσιν ἰταλικὰ ἢ γαλλικὰ βιβλία, ὅσον ὡς προοδοποίησιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης. Τὴν ἐπιθυμίαν ταύτης τῆς γλώσσης ἄναψαν εἰς τὴν ψυχήν μου αἱ λατινικαὶ σημειώσεις πολλῶν ἑλληνικῶν βιβλίων, καὶ ἐξαιρέτως αἱ σημειώσεις

τοῦ Κασωβῶνος. Εὑρέθη κατὰ τύχην μεταξὺ τῶν βιβλίων τοῦ πάππου μου ἡ μετατυπωθεῖσα (1707) εἰς Ἀμστελόδαμον ἔκδοσις τοῦ Στράβωνος ἀπὸ τὸν Κασωβῶνα. Λέγω *κατὰ τύχην*, διότι τοιαῦται ἐκδόσεις εἰς τὴν Σμύρνην τότε ἦσαν ἀπὸ τὰ ἀνήκουστα. Εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου ἐσπούδαζα, δὲν εὑρίσκετο, καὶ πιθανὸν ὅτι οὐδ' ἐγνωρίζετο ὅλως ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν μου, ἡ καλὴ ἔκδοσις τοῦ Στράβωνος. Ὁ πάππος μου εἶχε τὴν ἀποκτήσειν, ὡς καὶ ἄλλων τινῶν συγγραμμάτων καλὰς ἐκδόσεις, διότι ἐμπορεύετο ἐξαιρέτως μὲ τὴν Ὁλλανδίαν, ὅθεν ἐφρόντιζε νὰ φέρῃ ἀπὸ τὸ Ἀμστελόδαμον κατὰ καιρὸν καὶ ἑλληνικὰ βιβλία εἰς ἰδίαν του χρῆσιν. Ὁσάκις ἤνοιγα τὸν Στράβωνα, ἐβασανιζόμην ἀπὸ μόνην τὴν ὄψιν τῶν μακρῶν τοῦ Κασωβῶνος σημειώσεων, ἐκ τῶν ὁποίων ἤλπιζα νὰ καταλάβω τὸ κείμενον, ἐπειδὴ δὲν εἶχα νὰ προσμένω ἀπ' ὅσα[1] ἐδιδάχθην εἰς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον μεγάλην βοήθειαν.

1. Ἀπ' ὅσα. Βεβαίως κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἑλληνικῆς Γραμματικῆς, ὤφειλε καὶ ὁ Κοραῆς νὰ γράψῃ: Ἀφ' ὅσα· ἀλλ' ὁ πολυμαθέστατος συγγραφεὺς τῶν «Ἀτάκτων» προσέχει μᾶλλον εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν εὐφωνίαν τοῦ λόγου παρὰ εἰς τὴν τυπικῶς ὀρθὴν ἐκφορὰν τῶν λέξεων. Δεινὸς πολέμιος τῆς σχολαστικότητος, τῆς περιοριζομένης μόνον εἰς τὴν γραμματικήν, τὴν ξηρὰν γνῶσιν τῶν γραμματικῶν τύπων, ὁ ἀείμνηστος Κοραῆς ἀνηλεῶς κατέκρινε καὶ ἐπολέμησε τὴν σχολαστικότητα. Ἐν πᾶσι τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ, ὁσάκις ὀφθῇ ἀφορμή, χλευάζονται προσηκόντως τὰ Καλὰ γραμματικά, καὶ ἰδίᾳ ἐν τοῖς Αὐτοσχεδίοις Στοχασμοῖς, ἐν τοῖς Ἀτάκτοις καὶ τοῖς ἄλλοις Προλεγομένοις τῶν ἀπειραρίθμων πονημάτων αὐτοῦ.

Διὰ νὰ ἀποκτήσω τὴν γνῶσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἔπρεπε νὰ προσδράμω εἰς τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν Σμύρνην Δυτικοὺς ἱερωμένους, καὶ ἐξαιρέτως τοὺς Ἰησουίτας· πρᾶγμα δύσκολον διὰ τὴν κατ' αὐτῶν προληψιν. Τὸ πρᾶγμα ἤθελ' εἶσθαι πολὺ δυσκολώτερον, ἂν ἔζη ὁ πάππος μου. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μὲ παραδώσῃ εἰς χεῖρας Ἰησουιτῶν ὁ Ἀδαμάντιος Ῥύσιος, ὅστις ἐσύνταξε ποίημα ὁλόκληρον διὰ στίχων ἰαμβικῶν[1] κατὰ τοῦ Παπισμοῦ, ἐπιγραφόμενον *Λατίνων θρησκείας Ἔλεγχος* εἰς 36 κεφάλαια, κ' ἐφρόντισε νὰ τυπωθῇ εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον διὰ νὰ τὸ μοιράζῃ δωρεὰν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του, ὡς προφυλακτικὸν κατὰ τῆς Παπωσύνης φάρμακον; Ὅ,τι περιερχόμενος ἐζήτουν μὲ τόσην ἐπιθυ-

1. Στίχων ἰαμβικῶν. Οὕτω καλοῦνται οἱ ἐξ ἰάμβων ἀποτελούμενοι στίχοι· ἴαμβος δὲ εἶναι μετρικὸς πούς, συγκείμενος ἐκ μιᾶς μακρᾶς συλλαβῆς καὶ ἐκ μιᾶς βραχείας (— ⏑). Οἱ ποιηταί, οἱ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως (ὅπερ κυρίως εἶναι σατυρικόν) ἀσχολούμενοι καλοῦνται Ἰαμβογράφοι. Οἱ δὲ μῖμοι (κωμῳδίαι ἢ δράματα), οἱ εἰς ἰάμβους γεγραμμένοι ὀνομάζονται Μιμίαμβοι.

μίαν, μὲ τὸ ἐπρόσφερεν ἀνελπίστως ἡ τύχη. Καὶ τὸν χρόνον τοῦτον νομίζω κ' ἐνθυμοῦμαι μ' εὐγνωμοσύνην, ὡς τὸ εὐτυχέστερον μέρος τῆς ζωῆς μου, διότι εὗρηκα διδάσκαλον ἱκανὸν ὄχι μόνον νὰ μὲ διδάξῃ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ νὰ χαλινώσῃ τῆς ζεούσης μου νεότητος τὰς ἀτάκτους ὁρμάς.

Ἱεράτευε τότε εἰς τὸν ναΐσκον τοῦ προξένου τῶν Ὁλλανδῶν ἀνὴρ σοφός, σεβάσμιος καὶ σεβαστός, ὁ Βερνάρδος Κεῦνος. Ἐπειδὴ ἤκουσα ὅτι ἐζήτει Γραικὸν ἐπιστήμονα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ νὰ τελειοποιήσῃ τὴν ἐποίαν εἶχε γνῶσιν αὐτῆς[1], ἐπρόσφερα διὰ φίλου τινὸς τὴν διδασκαλίαν μου εἰς μαθητήν, ὅστις ἐγνώριζε τὴν γλῶσσαν ἴσως ἐντελέστερον παρ' ἐμὲ καὶ δὲν ἐχρειάζετο παρὰ τὴν διδαχὴν τῆς σημερινῆς προφορᾶς. Νομίζων ὁ χρηστὸς Βερνάρδος ὅτι ἐπεθύμουν ἀργυρικὸν μισθὸν τῆς διδαχῆς μου καὶ ἕτοιμος νὰ τὸν πληρώσῃ, ὅταν ἤκουσεν

1. Ἡ τοιαύτη ἐκφορὰ εἶναι συνηθεστάτη τῷ ὄφει τοῦ Κοραῆ, ὅτις μεταφράζει τὸ Ἡν εἶχε γνῶσιν αὐτῆς τῆς ἀρχαίας γλώσσης εἰς τὸ Τὴν ὁποίαν εἶχε γνῶσιν αὐτῆς. Τὸ ἔθος τοῦτο τῆς ἐκφράσεως πρὸ πολλοῦ ἤρξατο ἐκλείπον, διότι καὶ ὁ μακαρίτης Ἰάκωβος Ῥίζος Νερουλὸς (Ἰδὲ ἐν σελίδι 39) ἐσατύρισεν αὐτὸ μετὰ δυνάμεως ἔν τινι κωμῳδίᾳ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Κοραῆ γραφείσῃ, ἣν ἐπέγραφε Τὰ Κοραϊστικά, οἱονεὶ Τὰ Κοραϊστικά. Ἀλλὰ τί σημαίνει ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη τυχὸν μὴ ὀρθὴ ἔκφρασις ἀπέναντι τῶν ἀναριθμήτων ἀρετῶν τοῦ χαλκεντέρου συγγραφέως;

ὅτι δὲν ἐζητοῦσα ἄλλο πλὴν νὰ μὲ ἀντιδιδάξῃ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, τὸ ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς, πλέον ἀπὸ φιλάνθρωπον ἐπιθυμίαν νὰ εὐεργετήσῃ νέον πρόθυμον νὰ διδαχθῇ, παρὰ ἀπὸ χρείαν, ἥτις ἔμελλε νὰ παύσῃ μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας. Ὀλίγαι ἀληθῶς ἑβδομάδες τὸν ἤρκεσαν νὰ προφέρῃ ὡς ἐπρόφερα τὴν γλῶσσαν· καὶ τὸ ἑξῆς, μὲ πρόφασιν χρείας, μ' ἐκράτησε πολὺν ἀκόμη καιρόν, ὅσον ἀκόμη διέτριψα εἰς τὴν Σμύρνην πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου. Ἡ πρὸς ἐμέ του εὔνοια ἠὐξησε τόσον, ὥστε νὰ μὲ προσκαλῇ νὰ τὸν συνοδεύω εἰς τοὺς μετὰ τὸ γεῦμα περιπάτους, νὰ μὲ διδάσκῃ πάντοτε διὰ ζώσης φωνῆς ὅσα ἐγνώριζε χρήσιμα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν μου, νὰ μὲ δανείζῃ λατίνους ἐνδόξους συγγραφεῖς καὶ τέλος νά μ' ἀφίνῃ μόνον εἰς τὴν βιβλιοθήκην του, ὁσάκις ἠναγκάζετο νὰ διατρίβῃ ἔξω τῆς κατοικίας του.

Ἐλησμόνησα νὰ ἱστορήσω ὅτι, πρὶν γνωρίσω τὸν σεβάσμιον τοῦτον διδάσκαλον, ἐπόθησα τὴν γνῶσιν τῆς ἀραβικῆς γλώσσης. Παρατρέχω τὴν αἰτίαν τοῦ πόθου τούτου, φοβούμενος μὴ φανῶ ὅτι γράφω μυθιστορίαν. Ἔμαθα ὅτι τῶν Ἀράβων ἡ γλῶσσα εἶχε μεγάλην συγγένειαν μὲ τὴν ἑβραϊκήν, ὅθεν ἀπεφάσισα νὰ ζητήσω κ' εὗρηκα διδάσκαλον ἑβραῖον. Μ' ὅλον τοῦτο ἐσπούδαζα τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν ὡς προοδοποίησιν τῆς ἀραβικῆς, μ' ἐλπίδα νὰ εὕρω ποτὲ καὶ ταύτης διδάσκαλον.

Ἡ χρεία νὰ πληρώνω τὸν ἑβραῖον διδάσκαλον μὲ ἠνάγκασε φυσικὰ νὰ προσδράμω εἰς τὸν πατέρα μου. Εἰς ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον (1764) πᾶς ἄλλος πατὴρ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, χωρὶς ἐξαίρεσιν, ἀκούων τὸν υἱόν του νὰ ζητῇ ἑβραϊκῆς γλώσσης διδάσκαλον, ἤθελε καλέσειν ἰατρόν, νομίζων ὅτι ἐπαραφρόνησεν ὁ υἱός του. Ἀλλ' ὁ χρηστὸς καὶ φρόνιμος πατήρ μου ἠρκέσθη μόνον νὰ μ' ἐρωτήσῃ εἰς τί ὠφέλει ἡ ἑβραϊκὴ γλῶσσα. Ἀφοῦ τὸν εἶπα ὅτι ἐχρησίμευεν εἰς ἀκριβεστέραν καταλῆψιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης,—*Καλά! ἄρχισε λοιπόν*, μ' ἀπεκρίθη. Ποτὲ δὲν ἐνθυμήθην τὴν λακωνικὴν ταύτην ἀπόκρισιν χωρὶς νὰ δακρύσω. Τόση ἦτον ἡ εἰς τὴν παιδείαν μου προθυμία του, τῆς ὁποίας ἀπόδειξις εἶναι καὶ τοῦτο· πολλάκις ἐπεθύμησα εἰς τὰς δεσποτικὰς ἑορτάς, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν νέων, ἑορτάσιμον ἔνδυμα νέον, καί μ' ἀνέβαλλεν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα εἰς τὸ Πάσχα, καὶ ἀπὸ τοῦτο πάλιν εἰς τὰ Χριστούγεννα. Οὔτε διδάσκαλον, οὔτε βιβλίον ὅμως ἢ ἄλλο τι ὄργανον παιδείας ζητοῦντα δὲν μ' ἀπέβαλε ποτέ.

Ὡς τόσον ἡ ἀμάθεια τοῦ ἑβραίου διδασκάλου μου ἤθελε μὲ ἀποσπάσειν ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς γλώσσης, ἂν δὲν εὕρισκα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ καλοῦ μου ἄλλου φιλοστόργου διδασκάλου καὶ

πατρός, τοῦ Βερνάρδου[1], βοηθήματα καὶ ταύτης, ὡς καὶ τῆς λατινικῆς καὶ ἀκόμη τῆς ἑλληνικῆς. Ἀλλὰ τοῦτο ἐξῆψε τὸν ὀπαῖον συνέλαβα πρὸ πολλοῦ ἔρωτα νὰ ἱστορήσω τὴν Εὐρώπην. Ἐπειδὴ ἔβλεπα ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι, μὴν ὄντες Ἕλληνες μηδὲ Ῥωμαῖοι, εἶχαν βοηθήματα τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς παιδείας, μὴν ὄντες Ἑβραῖοι, εἶχαν καὶ γραμματικὰς καὶ λεξικὰ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἄγνωστα εἰς τοὺς Ἑβραίους, φυσικὰ ἔπρεπε νὰ συμπεράνω ὅτι εἰς τὴν σημερινὴν Εὐρώπην κατέφυγαν καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης, ἀκόμη καὶ τῆς Παλαιστίνης, τὰ ῥῶτα.

Ὁ πατήρ μου ἐπώλει μεταξωτά, ἐμπορευόμενος εἰς τὸ λεγόμενον *Βεζεστένιον*[2] τῆς Σμύρνης, ὅπου ἦσαν καὶ οἱ ἄλλοι Χῖοι, καὶ ὄχι, ὡς λέγει ὁ βιογράφος μου, εἰς τὴν Χίον, ὅθεν ἀνεχώρησεν εἰς παιδικὴν ἡλικίαν χωρὶς πλέον νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐπεθύμει νὰ ἐκτείνῃ τὸ ἐμπόριόν του καὶ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, κατὰ μίμησιν τοῦ πεν-

1. Πόσον ὁ ἀγαθὸς Κοραὴς ἐξετίμα τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ καὶ μετὰ πόσης εὐγνωμοσύνης ἀναφέρει αὐτὸν ἑκάστοτε!

2. Βεζεστένιον ὀνομάζεται μεγάλη τουρκικὴ ἀγορὰ ὁλωτὴ ὡς στοά, ἔχουσα ἑκατέρωθεν μικρὰ καταστήματα, ἐν οἷς πωλοῦνται ἰδίᾳ πολίτικα κεσμήματα. Τοιαῦτα εἶναι πολλὰ ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι τῆς Τουρκίας, κυρίως δὲ ἐν τῷ Βυζαντίῳ τὸ Μέγα Βεζεστὲν καὶ τὸ Σανδάλ Βεζεστέν.

θεροῦ του καὶ πάππου μου. Ἀλλ' ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ ἐκεῖ ἄνθρωπον οἰκεῖον, καὶ ὄχι νὰ ἐμπορεύεται διὰ μέσου τῶν Ὁλλανδῶν, ὡς ἔκαμεν ὁ πάππος μου. Μετὰ πολλὰ ἐμπόδια ἐκ μέρους τῆς μητρός μου, ἀπερασίσθη νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον. Ἡ μήτηρ μου ἐλογίζετο τὸ διὰ θαλάσσης ταξείδιον ὀλίγον διάφορον ἀπὸ τὸν θάνατόν μου· ἐγὼ δὲ πάλιν ἀπεστρεφόμην τὸν ἐμπορικὸν βίον, ὡς μέγα ἐμπόδιον ν' ἀπολαύσω τὴν ποθουμένην παιδείαν. Μ' ὅλον τοῦτο ἔκρινα τὸ ταξείδιον εὐτύχημα μέγα, διὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἀσχολία τοῦ ἐμπορίου ἔμελλε νά μ' ἀφίνῃ καὶ καιρὸν ἱκανὸν νὰ θησαυρίζω ὅσην ἦτο δυνατόν, ἂν ὄχι ὅσην ἐδίψουσα σοφίαν.

Ἐμβῆκα λοιπὸν (1772) εἰς πλοῖον δανικόν, καὶ μετὰ 26 ἡμερῶν θαλασσοπορίαν κατευωδώθην εἰς Λιβόρνον, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκεῖθεν εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον, συνωδευμένος μὲ πολλὰς ἐπιστολὰς συστατικάς. Μία μόνη ἀπ' αὐτὰς μ' ὠφέλησεν, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ φίλου καὶ διδασκάλου μου πρὸς ἄλλον μινίστρον[1] φίλον του, ὀνομαζόμενον Ἀδριανὸν Βύρτον, ἄνδρα μεταξὺ τῶν τότε εὑρισκομένων ἐκεῖ μινίστρων σοφωτατον, σεβασμιώτατον καὶ σεβαστότατον.

1. Μινίστρον. Λέξις ἰταλική. δηλοῦσα τὸν Ὑπουργόν· γαλλιστὶ *Ministre*, ἐνταῦθα δὲ τὸν Πρέσβυν.

Ὁ σωκρατικὸς οὗτος διδάσκαλος μ' ἐδέχθη ὡς υἱόν του, καὶ ἀφοῦ ἐξέτασε τὰς μικράς μου γνώσεις, μ' ἠρώτησεν, ἂν μ' ἐσυγχωροῦσαν αἱ ἐμπορικαὶ ἀσχολίαι νὰ ὑπάγω δὶς τῆς ἑβδομάδος εἰς αὐτόν, νὰ διδάσκωμαι ὅσα ἔκρινεν ἀναγκαῖα εἰς τὸ καλῶς συλλογίζεσθαι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον (ὡς ἔλεγεν) ἔπρεπε ν' ἀρχίζῃ ἡ ὀρθὴ παιδεία. Ἐδέχθην δὲν λέγω μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ μ' ἐνθουσιασμὸν τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην πατρικὴν πρόσκλησιν, καὶ ἐδιδασκόμην ἀπ' αὐτὸν τὰ Στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου καὶ τὴν Λογικὴν ἐπιστήμην. Ταύτην ἐσπούδαζα εἰς βιβλίον Λογικῆς, συνταγμένον ἀπ' αὐτὴν τοῦ τὴν σοφὴν σύζυγον Καρολίναν, σύνταγμα[1] ὁλότελα διάφορον ἀπὸ τὴν ἑποίαν εἶχα διδαχθῆν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Σμύρνης Λογικήν.

Ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ καὶ ἡ σοφὴ του σύζυγος ἦσαν ἄτεκνοι· εὐδαίμονες ὅμως, διότι ἐσυνεργοῦσαν[2] καὶ οἱ δύο εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἰδίων πολιτῶν. Παρὰ τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην εἶχαν καὶ ταμεῖον[3] φυσικῆς ἱστορίας· καὶ αἱ δύο τῆς ἑβδομάδος ἡμέραι, αἱ δωρηθεῖσαι εἰς ἐμὲ τὸν ξένον, ἦσαν διωρισμέναι καὶ εἰς πολλῶν ἐπισήμων πολι-

1. Ἐκ τοῦ Συντάσσω=συγγράφω· σύγγραμμα.
2. Ἐσυνεργοῦσαν=Συνήργουν, συνετέλουν.
3. Σήμερον τὰ τοιαῦτα Ταμεῖα καλοῦνται Μουσεῖα.

τῶν υἱοὺς καὶ θυγατέρας. Αἱ θυγατέρες ἤρχοντο νὰ ἀκούσωσι τὴν διδαχὴν τῆς Καρολίνας, καὶ οἱ υἱοὶ ἐδιδάσκοντο ἀπὸ τὸν σύζυγον αὐτῆς Ἀδριανόν.

Εἰς τῶν δύο τούτων σεβασμίων προσώπων καὶ τοῦ προτέρου φίλου καὶ διδασκάλου μου σεβασμίου Βερνάρδου τὴν ἀρετὴν χρεωστῶ ὄχι τὴν ἀρετήν μου, ἀλλὰ τὴν ὁπωσδήποτε χαλίνωσιν τῶν παθῶν μου. Ἡ νεότης μου ἐσαλεύετο ἀπὸ τριχυμίας παθῶν· καὶ ἄλλο δὲν μ' ἔσωσεν ἀπὸ τὸ ναυάγιον παρὰ ἡ πρὸς τοὺς διδασκάλους μου αἰδὼς καὶ ἡ φιλοτιμία νὰ ἀξιωθῶ τῆς ἀγάπης των. Τοιαύτην κρίνω τώρα καὶ τὴν νεότητα τοῦ πατρός μου· πιθανὸν ὅτι οὐδ' ἐκεῖνος ἤθελε σωθῆν, ἂν δὲν ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ἀξιωθῇ τῆς ἀγάπης τοῦ Ἀδαμαντίου Ῥυσίου. Μάθημα ἀναγκαῖον εἰς τοὺς γονεῖς, ὅσοι φροντίζουν τὴν σωτηρίαν τῶν ἰδίων τέκνων, νὰ τὰ παραδίδωσιν εἰς τοιούτους διδασκάλους, ὁποίων ὄχι μόνον νὰ θαυμαζωσι τὴν σοφίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ διψῶσι τὴν ἀγάπην καὶ νὰ τρέμωσι τὴν καταφρόνησιν.

Εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον διέτριψα ἓξ ἔτη, καταγινόμενος εἰς τὸ ἐμπόριον, καί, καθ' ὅσον μ' ἐσυγχώρει ἡ ἀσχολία τοῦ ἐμπορίου, εἰς τὴν παιδείαν, ἐνοχλούμενος ἀδιαλείπτως ἀπὸ σφοδρὰν ὄρεξιν νὰ μὴν ἐπιστρέψω πλέον εἰς τὴν πατρίδα μου.

Μ' ὅλον τοῦτο ἠναγκάσθην νὰ ἐπιστρέψω, καὶ

ἐπέρασα διὰ Βιέννης (ὅθεν εἶχα περάσειν καὶ πρότερον ὑπάγειν εἰς Ἀμστελόδαμον) διὰ νὰ ἴδω καὶ δεύτερον τὸν θεῖόν μου (ἀδελφὸν τοῦ πατρός μου), Σωφρόνιον, Ἀρχιεπίσκοπον Βελιγραδίου.

Μετὰ τεσσαρακονθήμερον διατριβὴν εἰς τὴν Βιέννην, ἐπέρασα εἰς Τεργέστην κ' ἐκεῖθεν εἰς τὴν Βενετίαν, ὅπου διέτριψα ὅλον σχεδὸν τὸν χειμῶνα τοῦ 1778 ἔτους, βοσκόμενος ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἐλπίδα νὰ λάβω ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου τὴν ζητηθεῖσαν ἄδειαν νὰ περάσω εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ σπουδάσω τὴν ἰατρικήν.

Εἰς τὴν Σμύρνην κατευωδώθην ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν πυρκαϊάν, ἥτις ἀφάνισε μέγα μέρος τῆς πόλεως, σειομένης ἀκόμη καὶ ἀπὸ σεισμόν. Αἱ κοιναὶ δυστυχίαι, ἑνωμέναι μὲ τὰς ἰδίας (ἐπειδὴ ἐπυρπολήθη καὶ ὁ γονικός μου οἶκος), μοῦ ἐπροξένησαν τόσην μελαγχολίαν, ὥστε ἐκινδύνευσα νὰ πέσω εἰς ἀληθινὴν παραφροσύνην. Καὶ ἐδῶ τὸνομα *παραφροσύνη* δὲν εἶναι *ῥητορικὴ ὑπερβολή*· σήμερον ἀκόμη, ἐνθυμούμενος τὴν τότε ταραχὴν τῆς κεφαλῆς μου, βεβαιοῦμαι ὅτι ἤθελα ἀφεύκτως παραφρονήσειν, χωρὶς τὰς καθημερινὰς παρηγορίας τοῦ διδασκάλου καὶ φίλου μου Βερνάρδου. Μὲ σχεδὸν μόνον αὐτὸν ἦτον ἡ συχνοτέρα μου συναναστροφὴ εἰς τεσσάρων ἐτῶν διάστημα, ὅσον διέτριψα ἀκόμη εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ τὸν λοιπὸν

τοῦ καιροῦ κατέφευγα ὀλίγα στάδια μακρὰν τῆς πόλεως εἰς τὴν ἐξοχήν. Οἱ γονεῖς μου ἔτρεφαν ἀκόμη τὴν ἐλπίδα νὰ μὲ κρατήσωσιν εἰς τὴν πατρίδα κ' ἐμετεχειρίσθησαν παντοίους τρόπους, ἕως καὶ αὐτὸ τοῦ γάμου τὸ δέλεαρ[1], νὰ μεταβάλωσι τὴν γνώμην μου. Τὸ δέλεαρ τοῦτο ἤθελεν ἐξάπαντος μὲ συναρπάσειν, καὶ διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας μου καὶ διὰ τὸ κάλλος, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῆς νύμφης, ὀρφανῆς ἀπὸ πατέρα βαθύπλουτον, ἂν ὁ ἔρως τῆς παιδείας δὲν μ' ἐβίαζε νὰ καταφρονήσω πάσης λογῆς[2] ἄλλους ἔρωτας. Οἱ γονεῖς μου, βλέποντες ὅτι οὐδὲ τοῦτο ἴσχυσε νὰ μὲ μαλάξῃ, καὶ μὲ τὸν μέγαν κίνδυνον τῆς φθειρομένης καθ' ἡμέραν ὑγιείας μου, μ' ἐσυγχώρησαν τελευταῖον νὰ περάσω εἰς τὴν Γαλλίαν.

Διὰ νὰ συντέμω τὰ μεταξύ, ἐπέρασα πάλιν εἰς Λιβόρνον, ἔπειτα εἰς Μασσαλίαν, καὶ κατευωδώθην τελευταῖον εἰς Μοντσπελλιέρον τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1782. Ἐκεῖ διέτριψα ἓξ ἔτη, σπουδάζων τὴν ἰατρικήν, ὅσον μ' ἐσυγχωροῦσε σῶμα ἀσθενημένον ἀπὸ τοὺς καθημερινοὺς κοπους τῆς σπουδῆς.

Εἰς τὸ Μοντσπελλιέρον ἔμαθα τὴν Θλιβερὰν

1. Δέλεαρ=Δόλωμα.
2. Πάσης λογῆς=Παντὸς εἴδους.

ἀγγελίαν ὅτι ὁ πατήρ μου ἀπέθανε τὴν 21 Ἰουλίου 1783, καὶ ἡ μήτηρ μου τὸν ἠκολούθησε μετὰ χρόνον ἕνα. Αἰωνία των ἡ μνήμη! Τοιούτους γονεῖς εὔχομαι εἰς ὅλους τοὺς νέους.

Ἐδῶ ἀναγκάζομαι πάλιν νὰ διορθώσω ἄλλο λάθος τοῦ βιογράφου μου. Λέγει ὅτι ἡ εἰς Μοντσπελλιέρον διατριβή καὶ σπουδή μου ἔγινε μὲ χορηγίαν ἐτήσιον φράγκων 2000 τοῦ Βερνάρδου. Ὁ καλός μου οὗτος φίλος καὶ διδάσκαλος ἤθελε μετὰ χαρᾶς δράμειν εἰς βοήθειάν μου, ἂν ἡ χρηματική του κατάστασις τὸν ἐσυγχώρει τοιαύτας χορηγίας. Δὲν ἔλειψεν ὅμως οὔτ' αὐτὸς οὔτ' οἱ συγγενεῖς μου νὰ παχύνωσι μὲ προσωρινὰς δωρεὰς τὴν ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου, ἐνόσῳ ἔζουσαν, καὶ μετὰ θάνατον αὐτῶν ἀπὸ τὴν πώλησιν τῆς ἀνακτισθείσης γονικῆς οἰκίας, καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους μου κόπους χορηγουμένην βοήθειαν. Ἐκ τῶν κόπων τούτων ἦτο καὶ ἡ ἀπὸ τὸ γερμανικὸν εἰς τὸ γαλλικὸν μετάφρασις τῆς *Κατηχήσεως* τοῦ ῥώσσου Πλάτωνος, τῆς *Κλινικῆς Ἰατρικῆς* τοῦ Σέλλ, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκα κατὰ τὸ 1787 ἔτος εἰς τὸ Μοντσπελλιέρον εὑρισκόμενος, καὶ ἄλλα τινὰ ἰατρικὰ συγγράμματα, μεταφρασμένα ἀπὸ τὴν γερμανικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ ἐκδομένα ἔπειτα εἰς τοὺς Παρισίους.

Ἀφοῦ ἐτελείωσα τὰ μαθήματά μου, ἐπεθύμησα

νὰ ἱστορήσω[1] καὶ τὰς Νέας Ἀθήνας, τοὺς Παρισίους, διὰ νὰ ἀπορύγω κἂν τὸ ὄνειδος τῶν ὅσοι δὲν ἐγνώριζαν ἄλλοτε τὰς παλαιάς. Ἦλθα λοιπὸν εἰς τοὺς Παρισίους τὴν 24 Μαΐου 1788, συνωδευμένος μὲ συστατικὰς ἐπιστολὰς τῶν προρεσσόρων[2] μου, τῶν ὁποίων ἡ εἰς ἐμὲ εὔνοια ἐχρημάτισεν[3] ἓν ἀπὸ τὰ εὐτυχήματα τῆς ζωῆς μου.

Ἀλλ' ἦλθα εἰς καιρόν, ὅτε ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ γεννηθῇ ἡ ἀπὸ τὰ μέσα ταύτης τῆς ἑκατονταετηρίδος κυοφορουμένη παράδοξος καὶ πρώτη εἰς τὴν ἱστορίαν πολιτικὴ μεταβολὴ ἔθνους, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἠλπίζετο τοιαύτη μεταβολή. Οἱ Γάλλοι, ἕως τότε ὅμοιοι τῶν Ἀθηναίων τὴν σοφίαν, τὴν ἡμερότητα, τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν ἐρασμιότητα, ἐκρίνοντο καὶ ἐλαφροὶ ὡς οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἄξιοι ὅσων ἔγραψε κατὰ τῆς ἐλαφρίας ἐκείνων ὁ κωμικὸς Ἀριστοφάνης. Ἡ μεταβολὴ ἔδειξεν ὅτι εἰς τὸ φαινόμενον ἐλαφρὸν ἔθνος τοῦτο ἐκρύπτετο μέγας ἀριθμὸς φιλοσόφων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνεκαλύφθησαν τότε καὶ κατέστησαν νέας πολιτείας νομοθέται.

Τὰς μέχρι τούτου ἀπορίας μου περὶ τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφῆς, τὰς ὁποίας εἶχε μετριάσειν ὁ θάνατος τῶν γονέων μου, ἔλυσε πλέον ὀλότελα

1. Νὰ ἱστορήσω=Νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ σπουδάσω.
2. Προφεσσόρων. Λέξις λατινική=καθηγητῶν.
3. Ἐχρημάτισεν=Ὑπῆρξεν, ἐγένετο.

ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ τῆς Γαλλίας καὶ ἀπεράσισα ἀμεταθέτως νὰ μὴ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα μου. Τοῦτο ἠύξησε καὶ τὴν ὁποίαν ἔτρεφα ἐπιθυμίαν πρὸ πολλοῦ νὰ συνεργήσω τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν παιδείαν τῶν ὁμογενῶν μου. Μόνον μέσον τοιαύτης συνεργείας εὕρισκα τὰς ἐκδόσεις τῶν ἑλληνικῶν συγγραφέων μὲ μακρὰ προλεγόμενα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ ἀναγινώσκωνται ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς σπουδαστὰς τῆς παλαιᾶς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας. Εἰς τοιαύτην ἐπιχείρησιν ὅμως ἐχρειάζετο πλειοτέρα γνῶσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου τῶν συγγραφέων. Εἰς ταύτης λοιπὸν τὴν ἀπόκτησιν ἔδωκα ὅλην μου τὴν προσοχήν, ἀφίνων καὶ τὴν ἐπαγγελίαν[1] τῆς ἰατρικῆς καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν.

Αἱ συμβᾶσαι ταραχαὶ ἀπὸ τοὺς ἔπειτα δημαγωγοὺς τῆς Γαλλίας, ἀνομοίους ὁλότελα τῶν ἀρχηγῶν τῆς μεταβολῆς, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ γεννήσωσι δημαγωγὸν δεινότερον, διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχάς· καὶ τὸν ἐγέννησαν. Οὗτος ἦτον ὁ περιβόητος Ναπολέων. Στολισμένος μὲ κυβερνητικὰς καὶ στρατηγικὰς ἀρετὰς ὑπερτέρας ὅσων μᾶς παρέδωκεν ἡ ἱστορία καὶ δημιουργημένος ἀπὸ

1. Ἐπαγγελίαν=Ἐπάγγελμα.

τὴν φύσιν νὰ ἐμπνέῃ φόβον εἰς τοὺς ταραχοποιοὺς καὶ σέβας εἰς τοὺς ἐπιθυμητὰς τῆς ἡσυχίας, εἰς τοῦτο μόνον ἐπλανήθη, ὅτι δὲν ἐνόησεν ὁποίους καρποὺς ἐπρόσμεναν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ τόσα του προτερήματα.

Ὁ μεγαλουργός, ἀλλ' ὄχι μέγας, οὗτος ἀνὴρ ὑπατεύων (ὑπατείαν, ἥτις ἔμελλε ν' ἀφανίσῃ καὶ αὐτὸν καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐλπιζόμενα πολλὰ καὶ μεγάλα καλά), ἐπεθύμησε τὴν μετάφρασιν τῆς Γεωγραφίας τοῦ Στράβωνος. Ὁ ποτέ μου εἰς τὸ Μοντσπελλιέρον διδάσκαλος τῆς χημείας Σαφάλ, τότε δὲ λειτουργὸς τῆς ὑπατείας, ἐπρόβαλε[1] μεταφραστὰς[2] τοῦ κειμένου δύο ἄλλους καὶ ἐμέ, διορίσας εἰς καθένα ἐξ ἡμῶν ἐτήσιον μισθὸν τοῦ ἔργου φράγκα 3000, καὶ ὄχι σύνταξιν ἐτήσιον, ἥτις ἔμελλε νὰ διορισθῇ μετέπειτα.

Κατὰ τὸ 1805 ἐπροσφέραμεν εἰς τὸν Ναπολέοντα (ὄχι πλέον ὕπατον, ἀλλ' Αὐτοκράτορα) τὸν πρῶτον τόμον τῆς μεταφράσεως τοῦ Στράβωνος τυπωμένον. Πρὸ τῆς προσφορᾶς τοῦ δευτέρου, παρὰ τὸν ἐτήσιον μισθὸν τῶν φράγκων 3000, μᾶς ἐφιλοδώρησεν ἀκόμη καθένα 2000 φράγκων σύνταξιν

1. Ἐ π ρ ό β α λ ε = Προέτεινεν.
2. Μ ε τ α φ ρ α σ τ ά ς. Τὸ Μ ε τ α φ ρ ά σ τ η ς εἶναι ὀρθότερον τοῦ Μ ε τ α φ ρ α σ τ ή ς.

ἐπὶ ζωῆς. Ὅταν μᾶς ἤλθεν ἡ ἀπροσδόκητος ἀγγελία τῆς συνταξεως, ὑποπτευόμενος (δὲν ἠξεύρω διὰ τί) τὰς μεγαλοδωρίας τοῦ Ναπολέοντος, καὶ φοβούμενος μή μ' ἀναγκάσωσί ποτε νὰ φανῶ εὐγνώμων ὑπὲρ τὸ δίκαιον, ἐπεθύμησα νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὴν εὐεργεσίαν. Μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ τὸ πράξω μόνος, ἐπρόβαλα εἰς τοὺς συνεργάτας μου ὅτι, ἐπειδὴ ἡ μετάφρασις τοῦ Στράβωνος ἔμελλε νὰ ἦναι μακρά, μᾶς ἐσύμφερε νὰ ἀποβάλωμεν ἢ τὸν μισθὸν ἢ τὴν σύνταξιν· καὶ τὸ ἐδέχθησαν οἱ συνεργάται μου χωρὶς ἐναντίωσιν. Ἐγράψαμεν λοιπὸν κοινῶς οἱ τρεῖς πρὸς τὸν τότε λειτουργὸν παραιτούμενοι τὸν ἐτήσιον μισθὸν τῶν φράγκων 3000 καὶ ἀρκούμενοι εἰς τὴν ἐπὶ ζωῆς σύνταξιν τῶν φράγκων 2000. Ἡ ἀπόκρισις τοῦ λειτουργοῦ ἦτον ἐγκώμιον τῆς ἀριλοκερδείας μας, ὡς τὴν ὠνόμαζε, καὶ παῦσις τοῦ ἐτησίου μισθοῦ.

Τούτου τοῦ δυστυχοῦς Ναπολέοντος βασιλεύοντος, ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐπρόβαλεν εἰς τὸν μακαρίτην Κλαυϊέρον κ' ἐμὲ νὰ μᾶς ἀναδείξῃ μὲ δαψιλῆ ἀμοιβὴν ἐτήσιον βιβλιοφίτας, αὐτὸν μὲν διὰ τὰ λατινιστί, ἐμὲ δὲ διὰ τὰ ἑλληνιστὶ ἢ γραικιστὶ[1] ἐκδιδόμενα βιβλία.

1. Ἑ λ λ η ν ι σ τ ὶ πιθήκως ἐνν.εῖ τὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς συγγράμματα, γ ρ α ι κ ι σ τ ὶ δὲ τὰ τῆς νέας.

Ἀλλ' ἀφίνω τὸν ῥωα τοῦτον (δυστυχέστερον διότι ἐχώρισε τὰ ἰδιά του ἀπὸ τὰ κοινὰ συμφέροντα, παρὰ διότι κατεστράφη ἀπὸ ἀσυγκρίτως ὑποδεεστέρους του δεσπότας)[1] καὶ ἀκολουθῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐξ ἧς βίου μου.

Ἐδῶ χρεωστῶ νὰ ἱστορήσω[2] μίαν ἀπὸ τὰς τύχας τοῦ βίου μου, τὴν ὁποίαν ἤθελα σιωπήσειν, ἂν δὲν μ' ἐκατάκριναν οἱ φίλοι μου ὡς ὑπερήφανον, οἱ μὴ φίλοι ἴσως ὡς ἀνάξιον. Τὴν ὑπερηφανίαν βδελύσσομαι· ἀνάξιος πάλιν ὀλότελα νὰ κριθῶ, τὸ ἀποστρέφομαι. Ἠπόρησάν τινες διὰ τί δὲν ἐζήτησά ποτε νὰ ψηφισθῶ μέλος τοῦ Πανεπιστημίου. Ἰδοὺ πῶς ἠκολούθησε τὸ πρᾶγμα. Ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκλεχθῇ μέλος τοῦ Πανεπιστημίου χρεωστεῖ πρῶτον νὰ ζητήσῃ δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ τὸν πρόεδρον νὰ τὸν καταγράψῃ εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὑποψηφίων· χρεωστεῖ δεύτερον πρὸ τῆς ψηφοφορίας νὰ ἐπισκεφθῇ προσωπικῶς ἕνα καθένα ἀπὸ τοὺς ψηφοφόρους καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ ταπεινῶς νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴν ψῆφόν του. Τὸ πρῶτον μόνον ἐγνώριζα, καὶ τὸ πρῶτον ἐπλήρωσα, ἂν ὄχι ὡς χρέος ἀναγκαῖον, ὡς κἂν ἔθιμον ἄψογον, καὶ κατεγράφθην ὡς ὑποψήφιος.

1. Τοὺς Ἄγγλους.
2. Ἱ σ τ ο ρ ή σ ω = ἐξιστορήσω, ἀφηγηθῶ.

Τὸ αὐτὸ ἔτος (1805) τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου τόμου τοῦ γαλλικοῦ Στράβωνος ἐξέδωκα διὰ δαπάνης τῶν Ζωσιμάδων[1] τὸν *Πρόδρομον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης*, μὲ προλεγόμενα διεξοδικώτατα, εἰς ὄνομα *Αὐτοσχεδίων Στοχασμῶν*. Ἡ διασπορὰ των εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ γεννηθεῖσα ἐξ αὐτῶν εὔνοια τοῦ Γένους εἰς ἐμέ, μ' ἐδίδαξεν ὅτι τὸ Γένος ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται τὴν χρείαν τῆς παιδείας.

Αἱ ἐκδόσεις μου δὲν ἔλειψαν ὅμως νὰ μοῦ γεννήσωσι καὶ ἐχθρούς, ὀλίγους τινὰς σχολαστικούς, ἑνωμένους μὲ ὄχι πολλοὺς τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος, οἱ ὁποῖοι μὲ κατεπολέμησαν ἀγρίως ὡς καινοτόμον ὄχι μόνον εἰς τὰ περὶ παιδείας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτήν μου τὴν θρησκείαν. Μετανοῶ τώρα ὅτι

1. Ζ ω σ ι μ ά δ ω ν· ἐρθότερον, κατὰ Κόντον, Ζ ω σ ι μ α δ ῶ ν. Οἱ φιλογενέστατοι οὗτοι Ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι, ἐξ Ἠπείρου καταγόμενοι, ἐδαπάνησαν, πλὴν ἄλλων, πρὸς ἔκδοσιν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων δυσπολόγιστα ποσά. Δαπάνῃ αὐτῶν ἐξεδόθησαν πολλοὶ τόμοι τοῦ Κοραῆ καὶ διενεμήθησαν δωρεὰν πανταχοῦ, καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ταχείαν καὶ εὐτυχῆ ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας. Οἱ ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι ἦσαν ἓξ, ἔχοντες καὶ τρεῖς ἀδελφάς· ὠνομάζοντο δὲ Ἰ ω ά ν ν η ς, Θ ε ο δ ό σ ι ο ς, Ἀ ν α σ τ ά σ ι ο ς, Ν ι κ ό λ α ο ς, Ζ ώ ης καὶ Μ ι χ α ῆ λ ο ς. Τῇ 14 Φεβρουαρίου 1842 ἀπεβίωσε καὶ ὁ τελευταῖος τῶν ἀδελφῶν, ὁ Νικόλαος, καταλιπὼν ὑπὲρ ἐθνικῶν ἱδρυμάτων ὅλην τὴν περιουσίαν, συγκειμένην ἐξ 1,004,249 χαρτίνων ρουβλίων.

τοὺς ἀντεπολέμησα κ' ἐγώ· φρονιμώτερα ἤθελα πραξειν, ἂν ἀκολουθοῦσα τὸ σορὸν παράγγελμα τοῦ Ἐπικτήτου· «Ἔδοξεν αὐτῷ». Πρὶν ἐπιχειρήσῃ τις νὰ συμβουλεύῃ διόρθωσιν ἔργων στραβῶν, πρέπει νὰ προβλέπῃ καὶ τὸν μέλλοντα ἀπαραιτήτως πόλεμον ἀπὸ τοὺς ὅσων ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐτυχία κρέμεται καὶ τρέφετ' ἀπὸ τὰ στραβά· καὶ ἀντὶ νὰ ἐλπίζῃ πρᾶγμ' ἀδύνατον, εἰρήνην ἀπ' αὐτούς, χρεωστεῖ ν' ἀκολουθῇ τὸ ἔργον του ἀτάραχα, ἀρκούμενος εἰς τὴν εὔνοιαν τῶν ὠφελουμένων ἀπ' αὐτό.

Πρὶν ἀρχίσω τὴν *Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην*, ἐξέδωκα (1799) τοὺς *Χαρακτῆρας* τοῦ Θεοφράστου ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ μὲ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις γαλλικάς· ὁμοίως τὸ *Περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων* (1800) τοῦ Ἱπποκράτους, τὴν πρώτην ἔκδοσιν (1802) τῆς μεταφράσεως τοῦ *Βεκκαρίου*, τὸ γαλλιστὶ γραμμένον *Ὑπόμνημα περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος* (1803), ἀφοῦ πρῶτον τὸ ἀνέγνωσα εἰς τὴν τότε «*Ἑταιρείαν τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν*», καὶ τοῦ Ἡλιοδώρου τὰ *Αἰθιοπικά*, μὲ σημειώσεις ἑλληνικὰς καὶ προλεγόμενα εἰς τὴν σημερινὴν τῶν Γραικῶν γλῶσσαν (1804). Μετὰ τὸν *Ἡλιόδωρον* ἤρχισα (κατὰ τὸ 1805 ἔτος) τὴν ἀνωτέρω ὀνομασθεῖσαν *Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην*. Ταύτην

ἠκολούθησα ἀδιακόπως μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς τῶν Ἑλλήνων μὲ τόσην εὐχαρίστησιν τῶν ἀναγινωσκόντων, ὥστ' ἔκριναν ὠφέλιμόν τινες τῶν ὁμογενῶν μου νὰ συναθροίσωσι καὶ νὰ ἐκδώσωσιν εἰς τόμον χωριστὸν τὰ εἰς καθένα συγγραφέα *Προλεγόμενα ἢ Αὐτοσχεδίους Στοχασμούς*.

Ἀλλ' οἱ μὲν Ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι (διὰ περιστάσεις τινὰς ἀπροσδοκήτους) εἶχαν παύσειν πρὸ πολλοῦ τὴν συνεισφορὰν τῆς δαπάνης τοῦ τύπου· ἡ δὲ χρηματική μου κατάστασις δὲν ἐξαρκοῦσε νὰ πληρώνω βοηθοὺς ἢ διορθωτὰς τοῦ τύπου τόσους, ὅσων ἦτο χρεία εἰς πολλῶν ἐντάμα τόμων ἔκδοσιν.

Ἤρχισα λοιπὸν (1821) ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τῶν *Πολιτικῶν* τοῦ Ἀριστοτέλους. Πρὸ ἑνὸς ἔτους (1820) εἶχα μεταφράσειν καὶ ἐκδώσειν ἀνωνύμως τὴν παράδοξον *Συμβουλὴν τριῶν Ἐπισκόπων πρὸς τὸν Πάπαν Ἰούλιον τὸν τρίτον*. Σκοπὸν εἶχεν ἡ φανέρωσις τοιούτου συγγράμματος τὴν διόρθωσιν καὶ δικαίωσιν ἐν ταὐτῷ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῇ 8 Ἀπριλίου 1798 καὶ ἀπέθανε σχεδὸν ἑξηκοντούτης ἐν Κερκύρᾳ τῇ 9 Νοεμβρίου 1857. Ἐσπούδασε καὶ οὗτος ἐν τῇ γείτονι Ἰταλίᾳ τὴν τε ἰταλικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην. Ὁ Σολωμός, νεώτατος ἴτι, ἔγραψε καὶ ἰταλιστὶ πολλὰ συγγράμματα καὶ ποιήματα πολλῆς ἀξίας, διὸ ὁ ἰταλὸς διδάσκαλος ἔλεγεν αὐτῷ: [illegible] dimenticare [illegible]. ἔχει, Ἕλλην, θὰ κάμῃς νὰ λησμονηθῇ ὁ ἡμέτερος Μόντης. Τὰ ἑλληνιστὶ πεπαιγμένα τοῦ Σολωμοῦ ποιήματα, καίπερ γεγραμμένα κατὰ τὸ μπομπαρδίς γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν Ἰονίων Νήσων, ἐγκλείουσιν ὅμως ἐν ἑαυτοῖς τοσαύτην ποίησιν, ὥστε ὁ Σολωμὸς δικαίως θεωρεῖται ὁ ὑπατος τῶν συγχρόνων ἑλλήνων ποιητῶν.

ΤΑ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΙΑ [1]

Ἡ Αὐγούλα ποῦ νά 'ναι;
Κοντεύει τὸ βράδυ,
ποὺ μαῦρο σκοτάδι
'ξαπλόνει 'ς τὴ γῆ.

Πηγαίνει ἐκεῖ 'ποῦ 'ναι
'ψηλὸ κυπαρίσσι,
πηγαίνει 'ς τὴ βρύσι·
δὲν εἶναι οὐδ' ἐκεῖ.

---

1. Ἐκ τῶν τρυφερωτάτων ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ. Τὸ μέτρον εἶναι καταλληλον τῇ ὑποθέσει. Τὰ δύο ἀδέλφια εἶναι ἡ Αὐγούλα καὶ ὁ Ἀνδρίς. Ὁ ποιητὴς προτάσσει τὴν ἑξῆς σημείωσιν· «Οἱ δυστυχεῖς συνειθοῦν νὰ τραγουδοῦν ἄσματα ἀνάλογα μὲ τὴν κατάστασί τους».

Αὐγούλα, ἂν δὲν ἔλθῃς,
γιὰ πάντα σὲ ἀρνοῦμαι·
φοβοῦμαι, φοβοῦμαι,
μὴν ἔβγουν νεκροί.

Αὐγούλα, γειά, 'ξύπνα,
γειά, 'ξύπνα, κι' ἂν λάχῃ
καί σ' εὕρουν μονάχη,
πεθαίνεις καὶ σύ».

(Ἔτσι λέοντας ἀπομακραίνεται τρέχοντας, καὶ βαστάει ὀπίσω τὸ νεκρικὸ στεφάνι τῆς ἀδελφῆς του· πάει καὶ βρίσκει τὴ μάνα του καὶ τῆς λέει)·

«Ἡ Αὐγούλα κοιμᾶται,
ἀλήθεια σοῦ λέω·
μὴν κλαῖς, γιατὶ κλαίω,
μανούλα, κ' ἐγώ·

ἰδοὺ τὸ στεφάνι·
μὴν γέρνῃς 'ς τὴν ἄλλη
μεριὰ τὸ κεφάλι,
τὰ 'μάτια μὴν κλειῇς·

σ' τ' ἀφίνω 'ς τὰ γόνατα,
κι' ἀκόμη ἂν ἀργήσῃ
ἡ Αὐγὴ νὰ 'ξυπνήσῃ,
ἐμὲ τὸ φορεῖς».

ELISMANOGLIO

ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ Δ. ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ὁ Σκαρλάτος Δ. Βυζάντιος ἐγεννήθη ἐν Ἰασίῳ τῷ 1798. Ἐμαθήτευσε κατὰ πρῶτον ἐν τῇ τῆς Ξηρᾶς Κρήνης (Kuruʒeʃmé) Μεγάλῃ Σχολῇ καὶ εἶτα ἐτελειοποίησεν ἑαυτὸν ἀδιακόπως μελετῶν καὶ ἀναγινώσκων. Εἰς Ἑλλάδα μεταβάς, διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Βασιλικῆς Ἐπιτρόπου παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ἑλλάδος. Τὴν θέσιν ταύτην παρητησάμενον τῷ 1854, προεκάλεσαν αὐτὸν ἡ Κυβέρνησις εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, μεγάλως δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ κλάδου τούτου. Ὁ Βυζάντιος ἐξέδωκε πολλὰ συγγράμματα, ὧν τὰ σπουδαιότατα εἶναι τὸ μέγα Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τὸ Ἑλληνογαλλικὸν καὶ Γαλλοελληνικὸν Λεξικόν, τὸ Λεξικὸν τῆς ἁπλῆς διαλέκτου καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τρεῖς μεγάλους τόμους μετὰ πολλῶν εἰκόνων. Τοῦ φιλοπόνου λεξικογράφου Βυζαντίου υἱὸς εἶναι ὁ ἐν Τεργέστῃ συντάκτης τῆς «Νίας Ἡμέρας» κ. Ἀλέξανδρος Σ. Βυζάντιος, διασημότατος κατέχων θέσιν ἐν τῷ πολιτεύματι.

ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ ΤΩΝ ΑΝΘΕΩΝ

Εἰς τὰ ζωγραφικὰ περιβόλια, τὰ καταστολίζοντα τὰ παλάτια τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν μεγιστάνων ἐν Κωνσταντινουπόλει, εὑρίσκομεν καλλιεργούμενα ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἀνθέων, ὅσα συγκροτοῦσι τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὰ δενδρόϊα, τοὺς ναρκίσσους, τοὺς ὑακίνθους, τὰ ἰάσμινα, τὰ εὐανθῆ βατράχια κτλ. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ῥόδον καὶ τὸ γαρόφαλλον, οἱ Ὀθωμανοὶ προτιμῶσι τὸ γλαφυρώτατον περσικὸν λείριον (*lalé*), τοῦ ὁποίου ἡ τοῦ χρωματισμοῦ ἁρμονία καὶ ἡ

ἁβρότης ἀναπληροῦσι τῆς εὐωδίας τὴν ἔλλειψιν. Τὸν εὐώδη δὲ χρόνον, τοῦ ὁποίου προεξάρχει τὸ ἴον, κλείουσι τὸν Σεπτέμβριον τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ εὔοσμα κρίνα, καὶ αἱ ποθεινόταται διὰ τὰς πολίτιδας γαζίαι. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἀξιωματικὸς ἐπὶ τῶν ἀνθέων (*τσιτσεκτῆ-μπασῆς*) διορισθεὶς πρώτην φορὰν ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲδ τοῦ Γ'. Τὸ ἔγγραφον τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου, τοῦ ὁποίου καθῆκον εἶναι νὰ ἔχῃ δι' ὅλου τοῦ ἔτους ἑτοίμα ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἄνθη, εἶναι περιεργότατον καὶ διὰ τοῦτο μεταφράσιν αὐτοῦ εὐχαρίστως θέλουσιν ἴδει, ἐλπίζομεν, οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν ἐνταῦθα, ὡς δεῖγμα τῆς μεταφορικῆς τῶν Ἀσιανῶν γλώσσης. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, καλλωπισμένον ὁλόγυρα μὲ ῥόδα καὶ ἄλλα ἄνθη περίχρυσα, ἐτελείονε μὲ τὰς ἑξῆς ἀνθηρὰς αὐτόχρημα φράσεις· «*Διατάττομεν δὲ ὥστε πάντες οἱ φυτοκόμοι καὶ ἀνθοκόμοι νὰ γνωρίζωσιν ὡς πρῶτον καὶ ἀρχηγὸν αὐτῶν τὸν ἐπιφέροντα τὸν παρόντα ὁρισμόν, καὶ νὰ ᾖναι ἐνώπιον αὐτοῦ ὅλοι ὀφθαλμοὶ ὡς ὁ νάρκισσος, ὅλοι ὠτία καθὼς τὸ ῥόδον· νὰ μὴν ἔχωσι δέκα γλώσσας ὡς τὸ κρίνον· νὰ μὴ μεταβάλλωσι τὴν ἀκωκὴν*[1] *τῆς γλώσσης αὐτῶν εἰς ἄκανθαν ῥοιᾶς, ἐμβαπτομένην εἰς τῶν*

1. Ἀ κ ω κ ή ν = Αἰχμήν, τὴν μύτην τοῦ μαχαιριοῦ.

ἀπρεπῶν λόγων τὸ αἷμα· ἀλλὰ νὰ ἦναι συνεσταλμένοι καὶ νὰ κρατῶσι κλεισμένον τὸ στόμα αὐτῶν, ὡς ὁ κάλυξ[1] τοῦ ῥόδου, καὶ ὄχι νὰ τὸ ἀνοίγωσι (πρὸς ὁμιλίαν) παρὰ καιρὸν ὡς ὁ κυανοῦς ὑάκινθος, ὅστις σκορπίζει τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ πρὶν τὴν ἐπιθυμήσωσι· νὰ κλίνωσι τέλος πάντων τὴν κεφαλὴν ὡς τὸ ἴον, καὶ ὄχι νὰ ἀντικρούωσιν ἀπειθῶς κτλ».

1. Ἡ λέξις Κάλυξ εἶναι γένους θηλυκοῦ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

Ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι τῇ 27 Αὐγούστου 1824. Διδαχθεὶς τὰ πρῶτα μαθήματα ἐν Κερκύρᾳ, ἐπῆγανε τὰς σπουδάς αὐτοῦ ἐν Παρισίοις. Ἐδημοσίευσε τὰ «Στιχουργήματα», τὰ «Μνημόσυνα», τὴν «Κυρὰ Φροσύνην», τὸν «Διάκον», τὸν «Ἀποφασογιαννοῦν», τὸν «Ἰωαννίτην» καὶ ἄλλα. Ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τῶν Λευκαδίων ἐν τῇ Ἰονίῳ Βουλῇ, πληρεξούσιος τῷ 1862 καὶ εἶτα βουλευτής. Ἐκλείτησεν ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ ἑστίᾳ Μαδουρῇ τῇ 24 Ἰουλίου 1879. Ὁ Βαλαωρίτης ἐποίησεν ἐν δημώδει καλῇ γλώσσῃ, πραίτατε δὲ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ γλαφυρωτάτους προλόγους ἐν τῇ καθαρευούσῃ καὶ σημειώσεις πολλῆς ἀξίας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1891 πάντα τὰ ἀνέκδοτα καὶ ἐκδεδομένα ἔργα αὐτοῦ εἰς δύο τόμους.

ΔΗΜΩΔΗΣ ΠΕΡΙ ΒΑΛΜΑ ΘΡΥΛΟΣ

Ὁ βαλμᾶς εἶναι πτηνὸν νυκτερόβιον, σπάνιον μέν, ἀλλὰ γνωστὸν εἰς πάντας καὶ ἐπίφοβον, διότι ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ προαγγέλλει προσεχὲς πένθος καὶ ἄφευκτον συμφοράν. Ἡ πρόληψις αὕτη ἐκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν ὁμοίων του, εἴτε διότι ἐν τῇ ἐρημίᾳ καὶ τῷ σκότει τῆς νυκτὸς ἡ μονότονος καὶ θλιβερὰ φωνὴ τῶν ὀρνέων τούτων πλήττει τὴν φαντασίαν, εἴτε διότι ἐπεκράτησε παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ἡ ἰδέα ὅτι ἁμαρτωλαὶ ψυχαί, σκηνώσαται ἐν αὐτοῖς, κατεδικάσθησαν νὰ πλανῶνται μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ζώντων καὶ πρὸς ἀπότισιν στυγεροῦ τινος καὶ ἐκτάκτου κακουργήματος.

Ἀλλ' ὁ βαλμᾶς ὁσάκις ἀκούεται θρηνῶν ἐν ὥρᾳ νυκτερινῆς τρικυμίας περισσότερον παντὸς ἄλλου ἐμπνέει ἀπελπισμὸν καὶ προκαλεῖ ἐξορκισμοὺς καὶ σταυροκοπήματα, διότι αἱ κοιναὶ ἰδέαι περὶ πονηροῦ πνεύματος ἐμφωλεύοντος ἐν αὐτῷ κραταιοῦνται καὶ ἐκ τῶν ἀλλοκότων ῥόθογγων, δι' ὧν ἀγγέλλεται ἡ παρουσία του καὶ οἵτινες ὡς ἔναρθροι ἀνθρώπιναι φωναὶ διεγείρουν βαθεῖαν ταραχὴν καὶ συγκίνησιν ἀπερίγραπτον.

Ἴσως ὁ ποιητικώτατος ἑλληνικὸς λαὸς ἐν ταῖς ἀγρίαις κραυγαῖς τοῦ βαλμᾶ εὗρε διὰ τῆς φαντασίας ὁ,τι εἰς τὴν ἀκοὴν παρίσταται ἀσαφὲς καὶ συγκεχυμένον, ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντων, τὸ ἀπαίσιον πτηνὸν ὀιγεῖται στενάζον τὴν φρικτὴν ἱστορίαν του, καὶ ὅτι ἐν τῇ παραδόξῳ λαλιᾷ του σαρῶς διακρίνονται οἱ ἑξῆς στίχοι·

Γιῶργο! Γιῶργο! Γιῶργο!
τωὖρες, τωὖρες τ' ἄλογο;
Χά, χά, χά, χά!

Μία φορὰ κι' ἕναν καιρὸ ἦσαν δύο ἀδελφοὶ πλούσιοι βαλμάδες (ἱπποτρόφοι, ἀλογοβοσκοί), ἐξ ὧν ὁ πρεσβύτερος Μῆτρος[1], ῥύσει αὐθαίρετος καὶ τραχύς, ἀπόλυτον μετήρχετο ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ νεωτέρου Γηώργου, ἀγογγύστως ἀποδεχομένου τοὺς ἐπὶ οὐτιδαναῖς προφάσεσιν ἀκαταπαύστους προπηλακισμούς του καὶ ἐπιτετραμμένου τὴν ἄμεσον ἐπιτήρησιν τῶν πολλῶν ἵππων των.

Παρουσιασθείσης δὲ εὐκαιρίας νὰ πωληθῶσιν ὀκτὼ ἐκ τῶν ἵππων τούτων (ἄδηλον διὰ τί τόσοι), ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς ἐμήνυσεν εἰς τὸν νεώτερον ν' ἀποσπάσῃ εὐθὺς ἐκ τῆς ἀγέλης τὰ πωληθέντα κτήνη καὶ νὰ τὰ συνοδεύσῃ αὐτοπροσώπως εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον. Ὁ δὲ Γηῶργος, γνωρίζων ἐκ σκληρᾶς πείρας τί ἐσήμαινον τοιαῦται διαταγαί, ἂν πρὸς στιγμὴν ἀνεβάλλετο ἡ ἐκτέλεσίς των, χωρὶς νὰ προσμείνῃ τὴν χαραυγὴν τῆς ἡμέρας, πηδήσας ἐπὶ τῶν νώτων ἑνός, ἤγαγεν ἐσπευσμένως τοὺς ἵππους πρὸς τὸν ἀδελφόν του.

Ἡ νὺξ ἦτο ζοφερά, ὁ δὲ Μῆτρος, ἀριθμῶν τὰ ζῷα, εὗρισκε πάντοτε ὅτι ἔλειπεν ἕν καὶ ὅτι ἀντὶ τῶν παραγγελθέντων ὀκτὼ ὁ Γηῶργος δὲν εἶχε παραδώσει παρὰ μόνον ἑπτά. Ὑποπτεύσας δὲ μὴ καθ' ὁδὸν εἶχεν ἀποπλανηθῇ ὁ ἀποζητούμενος ἵππος, διέταξε τὸν Γηῶργον νὰ σπεύσῃ εἰς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ, ἂν ἤθελε νὰ μὴ ἐκτεθῇ εἰς τὰ φονικὰ ἀποτελέσματα τῆς δυσμενείας του.

Ἔντρομος ὁ δυστυχὴς ἔφυγεν ἀπὸ ῥυτῆρος ἐλαύνων τὸν ἵππον διὰ βάσων καὶ κοιλάδων...

1. Μῆτρος, Γεώργος εἶναι βαλμάδων ὀνόματα, συνηθέστατα ἴσως διότι οἱ ὁμώνυμοι μεγαλομάρτυρες προστάται αὐτῶν εἰκονίζονται ἔφιπποι (Σημ. τοῦ Συγγραφέως).

Δρόμο παίρνει, δρόμο ἀρίνει . . . Ἀλλ' ἐπανῆλθεν ἄπρακτος. Ἐν ᾧ δὲ ἐπλησίαζεν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ πρὶν ἀκόμη δώσῃ λόγον τῆς ματαίας ἐκδρομῆς του, ὁ Μῆτρος, ἀκούσας μακρόθεν ἑνὸς μόνου ἵππου τὸ κάλπασμα, προησθάνθη τὴν ἀποτυχίαν καὶ τυρλωθεὶς ἐκ τῆς ὀργῆς ἐπέπεσε φρενήρης[1] κατὰ τοῦ Γηώργου καὶ τὸν ἐφόνευσε· πλήττων δ' αὐτὸν ἀνηλεῶς διὰ τῆς μαχαίρας ἐκάγχαζεν ὁ ἀλιτήριος καὶ τὸν ἠρώτα·

Γηῶργο! Γηῶργο! Γηῶργο!
Τωὖρες, τωὖρες τ' ἄλογο;
Χά, χά, χά, χά, χά!

Ὁ Γηῶργος ἔκειτο χαμαὶ νεκρός, ὁ δὲ ἵππος του, ἀποπτύσας τὸν χαλινόν, ὥρμησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πατρικοῦ οἴκου καὶ ἀνεμίχθη μετὰ τῶν συντρόφων του.

Εὐθὺς μετ' ὀλίγον αἱμοσταγής, ἀποτρόπαιος, ἔξαλλος ἐκ τῶν καπνῶν τοῦ αἵματος εἰσέρχεται καὶ ὁ ἀδελφοκτόνος. Συναντηθεὶς δὲ μετὰ τῶν πωληθέντων ἵππων ἤρξατο καταμετρῶν αὐτοὺς ἐκ νέου, ὡς ἂν ἤλπιζε διὰ μιᾶς τελευταίας ἐπιβεβαιώσεως τοῦ ἁμαρτήματος τοῦ Γηώργου νὰ

1. Φρενήρης=Ἔξω φρενῶν. Ἐσφαλμένως μετεβλήθη εἰς τὴν καθωμιλημένην ἡ σημασία αὕτη εἰς τὸ Φρενήρης. διότι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ὅλως ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον, τοῦτ' ἔστι τὸν κεκτημένον φρένας, τὸν φρόνιμον.

κατευνάσῃ τὸν ἤδη ἐγειρόμενον φοβερὸν ἐν τῇ συνειδήσει του σαλον. Ἀλλ' ὢ τοῦ θαύματος! Ἀντὶ ἑπτὰ πάντοτε, τώρα τοὺς εὗρισκεν ὀκτώ καὶ ἐνόησεν ὁ τάλας ὅτι κατὰ τὴν πρώτην ἀριθμησιν δὲν εἶχε συμπεριλάβει τὸν ἵππον, ἐφ' οὗ ὁ Γηῶργος ἐκάθητο καθοδηγῶν τοὺς ἄλλους. Διεσκεδάσθη τότε ἡ πυκνὴ ὁμίχλη, ἥτις εἶχεν ἐπισκιάσει τὴν ὅρασίν του, ἔμεινεν ἐμβρόντητος, ἔκλινε γόνυ ἐνώπιον τοῦ ἀδίκως φονευθέντος ἀδελφοῦ του καὶ κλαίων καὶ ὀδυρόμενος παρεκάλεσε τὸν Θεὸν νὰ τὸν μεταμορφώσῃ εἰς πτηνὸν νυκτερόβιον, ἔχον φωνὴν ἀνθρωπίνην, ἵνα, περιπλανώμενος, αἰωνίως κολάζηται ἐπαναλαμβάνων τοὺς σαρκασμούς, οὓς ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ἀθῷον Γηῶργον πρὶν ἢ τὸν θανατώσῃ·

Γηῶργο! Γηῶργο! Γηῶργο!
Τωὖρες, τωὖρες τ' ἄλογο;
Χά, χά, χά, χά, χά!

Ὁ Θεὸς τὸν εἰσήκουσε, καὶ ἰδοὺ διὰ τί τὸ μὲν ἀπαίσιον πτηνὸν καλεῖται *Βαλμᾶς*, καὶ ὁ δεισιδαίμων λαὸς θεωρεῖ τὸν βαλμᾶν ἄγγελον προσεχῶν δυστυχημάτων.

Καθ' ὅλον τὸν μακρὸν ἀγροτικόν μου βίον μόνον ἅπαξ ἔτυχε ν' ἀκούσω τοῦ βαλμᾶ τὰς νυκτερινὰς οἰμωγάς. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι ἡ παρά-

δοξος λαλιά του ἐνεποίησε καὶ εἰς ἐμὲ τὴν αὐτὴν ἔκπληξιν, τὴν ὁποίαν προξενεῖ εἰς πάντας, διότι καὶ ἐγὼ ἐν τοῖς θρήνοις τοῦ κατηραμένου πτηνοῦ σαρῶς διέκρινα τὸ

Γκῶργο! Γκῶργο! Γκῶργο!
Τωὔρες, τωὔρες τ' ἄλογο;
Χά, χά, χά, χά, χά!

Δὲν εἶναι ἀρά γε περίεργοι αἱ περὶ μετεμψυχώσεως[1] δημώδεις αὐταὶ δοξασίαι καὶ δὲν εἶναι παράδοξον πῶς οὔτε αἱ τοῦ Ἔθνους ἡμῶν περιπέτειαι οὔτε ὁ Χριστιανισμός, μ' ὅλην τὴν ἠθικὴν παντοδυναμίαν του καὶ τὰς περὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως θεωρίας του, δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐξαλείψωσιν ὁλοσχερῶς τὰ ἴχνη τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας, καὶ πῶς ἀπέμεινεν εἰς ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, ζωντανὴ καὶ αὕτη ἡ ἀπόδειξις τῆς γνησιότητος τῆς καταγωγῆς καὶ τῶν γενεθλίων;

1. Μετεμψύχωσις καλεῖται ἡ πίστις, ἣν εἶχον ἔθνη τινὰ εἰδωλολατρικὰ περὶ τῆς μετὰ θάνατον καταστάσεως τῆς ψυχῆς. Ἐπίστευον δηλαδὴ ὅτι ἡ ψυχὴ κακοῦ τινος ἀνθρώπου, ἀποθνήσκοντος, δὲν μεταβαίνει εἰς τὸν Παράδεισον ἢ τὴν Κόλασιν, ἀλλ' εἰς σῶμα ζῴου τινός, καὶ ἐξ αὐτοῦ εἰς ἄλλο, καλλίτερον ἢ χειρότερον, ἀναλόγως τῆς ἀγαθότητος ἢ τῆς κακίας, ἣν ἐπεδείξατο ἐν τῷ βίῳ ὁ ἀποθανών. Ἀφ' οὗ δὲ ἐκαθαίρετο καλῶς διὰ τῆς τοιαύτης μετεμψυχώσεως, μετέβαινεν εἰς τὸν χῶρον τῶν δικαίων. Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἄλλοι ἀνατολικοὶ λαοὶ ἐπίστευον εἰς τὴν μετεμψύχωσιν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΑΝΘΟΣ ΤΟΥ ΜΑΪΟΥ

Θάλλ' εἰς ῥύακος νερὰ
ἄνθος τοῦ Μαΐου,
καὶ τὸ ἄνθος τρυφερὰ
κλίνει καὶ φιλεῖ κ' ἐρᾷ
φεῦ! τοῦ ῥυακίου,
ἄνθος, ἄνθος δροσερόν,
ἄνθος τοῦ Μαΐου.

—Μεῖνε, ῥύαξ, μετ ἐμοῦ.
—Ἄνθος τοῦ Μαΐου,
ἴδιον τοῦ ποταμοῦ
νὰ μὴ μένῃ οὐδαμοῦ
καὶ ποτὲ τοῦ βίου.
Χαῖρε, ἄνθος ὀρφανόν,
ἄνθος τοῦ Μαΐου.

Κ' ἐμαράνθη τὸ χλωρὸν
ἄνθος τοῦ Μαΐου,
καὶ τὸ ἄστατον νερὸν
τὸ παρέσυρε περῶν
πρὸς δυσμὰς ἡλίου,
ἄνθος, ἄνθος δυστυχές,
ἄνθος τοῦ Μαΐου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Οὗτος εἶναι ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου Παπαρρηγοπούλου καὶ πατὴρ τοῦ ποιητοῦ καὶ συγγραφέως Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1815 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Ἀπριλίου 1891. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ὀδησσῷ καὶ ἐν Αἰγίνῃ καὶ διωρίσθη καθηγητὴς γεωγραφίας πρώτων καὶ καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τῷ 1851, διετέλεσε δὲ μέχρι ἐσχάτων ἐργαζόμενος ἐν αὐτῷ. Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος συνέγραψε μεγάλην «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» εἰς τόμους πέντε, οἵτινες ἤδη ἐκδεδόθησαν, «Ἱστορικὰς Πραγματείας» καὶ πλῆθος ἄλλων ἱστορικῶν μονογραφιῶν, δημοσιευθεισῶν ἔν τε τῇ «Πανδώρᾳ» καὶ τῇ «Κτίσει». Τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου αἱ συγγραφαὶ διαφέρουσι διὰ τὴν φιλαλήθειαν καὶ τὴν ἀμεροληψίαν καὶ τὸ γλαφυρὸν τοῦ ὕφους αὐτῶν, εἰ καὶ μὴ πάντοτε ἐπλήττηται χαρακτηρισμῶν καὶ γαλλισμῶν.

ΑΙ ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙ ΤΟ ΠΑΛΑΙ

Αἱ Θερμοπύλαι ἦσαν μετὰ τὰ Τέμπη τὸ ἐπιτηδειότερον πρὸς ἄμυναν χωρίον· ἔχουσαι μάλιστα ὡς πρὸς ἐκεῖνα τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ἐνταῦθα ἡ στερεὰ δὲν χωρίζεται ἀπὸ τῆς παρακειμένης νήσου Εὐβοίας εἰμὴ διὰ πορθμοῦ συνεσταλμένου, τοῦ ὁποίου τὸ στενώτερον μέρος, τὸ μεταξὺ τοῦ ὄρους τῆς Κνημῖδος καὶ τῆς εὐβοϊκῆς ἄκρας τοῦ Κηναίου, μόλις ἔχει δύο καὶ ἡμίσεως ἀγγλικῶν μιλίων πλάτος. Εἰς τὸ βόρειον τῆς Εὐβοίας μέρος, ἀντικρὺ τῆς Μαγνησίας καὶ τῆς Ἀχαΐας τῆς Φθιώτιδος, ἔκειτο ἡ παραλία, ἥτις ἐκαλεῖτο *Ἀρτεμίσιον*, ἀπὸ τοῦ αὐτόθι ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν πόλιν Ἱστίαιαν, τὸν μετέπειτα Ὠρεόν. Περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον λοιπὸν τοῦτο τῆς

Εὐβοίας, πλησίον τοῦ σημερινοῦ Ξηροχωρίου, ἀπεφασίσθη νὰ παραταχθῇ ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς πεζικῆς δυνάμεως ἀντισταθῇ εἰς τὴν διάβασιν τῶν Περσῶν. Τὸ ἐνδότερον τοῦ πορθμοῦ ἦτο, ὡς προείρηται, στενώτερον· εἰς τὸ μεταξὺ Χαλκίδος καὶ Βοιωτίας μάλιστα σημεῖον ἡ νῆσος σχεδὸν ἑνοῦται μετὰ τῆς ἠπείρου, ὥστε οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ ἤθελον προτιμήσει ἐνταῦθα μᾶλλον ν' ἀγωνισθῶσι, νομίζοντες ἐν γένει τότε συμμορωτάτας εἰς αὐτοὺς τὰς στενοπορίας, διότι τὰ πλοῖα αὐτῶν ἦσαν ἅμα μὲν ὀλιγώτερα, ἅμα δὲ δυσκινητότερα τῶν περσικῶν. Ἀλλ' ἡ κατάληψις τοῦ βορείου μέρους τοῦ εὐβοϊκοῦ πορθμοῦ ἦτο ἀπαραίτητος, ἵνα διακωλυθῇ ὁ περσικὸς στόλος τοῦ ν' ἀποβιβάσῃ στρατεύματα ὄπισθεν τῶν ἐν Θερμοπύλαις προμάχων. Τῶν δὲ Θερμοπυλῶν τούτων ἡ παροῦσα κατάστασις διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς ἀρχαίας· ὅθεν πρῶτον μὲν θέλομεν παραστήσει πῶς εἶχον τὸ παλαι, ἔπειτα δὲ τίνας, διὰ τοῦ μακροῦ χρόνου, ὑπέστησαν ἀλλοιώσεις. Τὸ δυτικώτατον τμῆμα τοῦ εὐβοϊκοῦ πορθμοῦ ἀποτελεῖ ὁ λεγόμενος *Μαλιακὸς κόλπος*, εἰς ὃν ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς Σπερχειός, ὁ ῥέων ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἐντὸς κοιλάδος κειμένης μεταξὺ τῆς Ὄθρυος πρὸς βορρᾶν, καὶ τῆς Οἴτης πρὸς μεσημβρίαν. Εἰς τὸ κάτω τῆς μικρᾶς καὶ εὐφόρου ταύτης

κοιλάδος μέρος κατῴκουν αἱ διάφοροι φυλαὶ τῶν Μαλιέων, οἵτινες συνώρευον πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς πρὸς Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας· οἱ δὲ μεσημβρινώτατοι Μαλιεῖς κατεῖχον πεδίον, ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ πόλις αὐτῶν Τραχίς καὶ τὸ ὀπισθόν, ποὺ μὲν εὐμέγεθες, ποὺ δὲ στενώτατον, κατακλειόμενον ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς Οἴτης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Ἀπὸ τῆς Τραχῖνος ἡ Οἴτη τρέπεται πρὸς τὸ νοτιοανατολικόν, κατερχομένη παρ' αὐτὴν σχεδὸν τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου· μεταξὺ δὲ τῆς πλευρᾶς ταύτης τῆς Οἴτης καὶ τοῦ κόλπου κεῖται τὸ πολυθρύλητον στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν. Εἰς τὴν ἀπὸ Τραχῖνος πρὸς τὰς Θερμοπύλας φέρουσαν ὁδὸν καὶ ἀμέσως πρὸ τῶν πυλῶν τούτων ἔκειτο, περὶ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμίων Φοίνικος καὶ Ἀσωποῦ, ἡ πόλις Ἀνθήλη, περίφημος διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἱερὸν τοῦ Ἀμφικτύονος καὶ τῆς Ἀμφικτυονίδος Δήμητρος, ἔτι δὲ διότι αὐτόθι ἐτελεῖτο ἡ μία τῶν συνόδων τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ Συνεδρίου. Πλησιέστατα εἰς τὴν Ἀνθήλην, ἡ ἀπόκρημνος Οἴτη τοσοῦτον προσήγγιζεν εἰς τὸν κόλπον, ἢ τοὐλάχιστον εἰς ἄβατόν τι ἕλος, ἀποτελοῦν τὸ κράσπεδον τοῦ κόλπου, ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἠδύνατο νὰ διέλθῃ εἰμὴ μία μόνον ἅμαξα. Ἡ στενὴ αὕτη ὁδὸς ἀποτελεῖ τὴν ἀρκτικοδυτικὴν πύλην τῶν Θερμοπυλῶν. Εἰς μικρὰν δὲ ἀπὸ ταύτης ἀπόστασιν, περὶ τὰ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας, προσήγγιζεν αὖθις τὸ ὄρος πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπετέλει τὴν νοτιοανατολικὴν πύλην τῶν Θερμοπυλῶν, οὐ μακρὰν τῆς Ἀλπηνοῦ, πρώτης τῶν Λοκρῶν πόλεως. Τὸ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν δύο τούτων πυλῶν διάστημα ἦτο ὀπωσοῦν εὐρύτερον, ἐκαλύπτετο δέ, ὡς καὶ ὕδρ, ὑπὸ θερμῶν ὑδάτων, ἁλατούχων καὶ θειούχων· ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῶν *Θερμοπυλῶν*. Οὕτως εἶχε τὸ πάλαι ὁ χῶρος· συνέκειτο δηλαδὴ ἐκ δύο στενωτάτων διόδων, μιᾶς ἀρκτικωτέρας, ἄλλης νοτιωτέρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων, ἐν διαστήματι δέκα λεπτῶν τῆς ὥρας, ἡ ὁδὸς εὐρύνετο ὀπωσοῦν. Εἰς ἕτερόν τι σημεῖον, καὶ τοῦτο πλησίον τῆς Τραχῖνος κείμενον, καὶ ἀπέχον ἀρκτικοδυτικῶς τῶν Θερμοπυλῶν περὶ τὰ δύο ἀγγλικὰ μίλια, ἡ μεταξὺ τοῦ ὄρους καὶ τῆς θαλάσσης ὁδὸς ἦτο σχεδὸν ὅσον καὶ ἐν Θερμοπύλαις στενή· ἀλλὰ τὸ στενὸν τοῦτο δὲν ἐχρησίμευεν· ἐπειδὴ τὰ παρακείμενα ὄρη ἦσαν ταπεινά, ὁ ἐχθρὸς ἠδύνατο, τραπεὶς πρὸς δυσμάς, νὰ διέλθῃ δι' αὐτῶν ἄνευ δυσκολίας, ἐνῷ εἰς Θερμοπύλας ὁ παρακείμενος τῆς Οἴτης κλάδος, ὡς τὰ μᾶλιστα ἀπόκρημνος, δασώδης καὶ ἐνὶ λόγῳ ἄβατος, οὐδεμίαν ἄλλην κατέλειπε ὁδὸν ἀπὸ Θεσσαλίας εἰς Λοκρίδα εἰμὴ τὴν διὰ τῶν προειρημένων πυλῶν. Ὑπῆρχον μὲν

καὶ ἄλλαι τινὲς ὀρειναὶ ἀτραποί, ἀλλὰ τούτων τοσοῦτον ὀλίγη ἐγίνετο τὸ παλαι χρῆσις, ὥστε ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστοι, καὶ πρὸς τούτοις αἱ ἀτραποὶ αὗται ἠνάγκαζον τὸν ἐπερχόμενον εἰς ἱκανὴν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ παρατροπήν. Ἡ δὲ εὐθυτέρα καὶ ἡ τότε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρησιμεύουσα ὁδὸς ἦτο ἡ ἄγουσα διὰ τῶν δύο πυλῶν, ἃς ἀνωτέρω περιεγράψαμεν. Τούτου ἕνεκα οἱ Φωκεῖς εἶχον ἄλλοτε φράξει τὴν ἀρκτικωτέραν τῶν πυλῶν διὰ τείχους, ἀσφαλίζοντος αὐτοὺς ἀποχρώντως ἀπὸ τῶν Θεσσαλῶν. Τὸ δὲ τεῖχος τοῦτο, τὸ καταπεσὸν ἐν μέρει, ἠνώρθωσαν ἤδη οἱ Ἕλληνες, ἀποφασίσαντες ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς τὸν ἐπερχόμενον πολέμιον ἐν τῷ στενῷ τούτῳ χώρῳ, ὅστις ἦτο τότε στενώτερος καὶ αὐτῆς τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν. Ἡ περὶ τὴν παραλίαν θάλασσα εἶχεν ἔκτοτε μεταβληθῇ πολλαχοῦ εἰς ἕλος, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατο νὰ διέλθῃ τις οὔτε πεζός, οὔτε πλέων· ὑπῆρχον ὅμως αὐλακες, δι' ὧν διετηρεῖτο ἀδιάκοπος κοινωνία μεταξὺ τοῦ ἐν Θερμοπύλαις στρατοῦ καὶ τοῦ περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον τῆς Εὐβοίας εὑρισκομένου στόλου, ἡ δὲ ἀμέσως ὄπισθεν τῶν πυλῶν κειμένη Ἀλπηνὸς παρεῖχε τὰς ἀναγκαίας τροφάς.

Ἀλλά, καθὼς εἴπομεν, ἡ ὄψις τοῦ χώρου τούτου ὑπάρχει οὐσιωδῶς ἀλλοία τὴν σήμερον· καὶ ἂν δὲν εἴχομεν τὴν εὐκρινῆ τοπογραφικὴν

ἔκθεσιν τοῦ Ἡροδότου, οὐδέποτε ἠθέλομεν ἐννοήσει πῶς ὀλίγοι Ἕλληνες ἀντέστησαν αὐτόθι εἰς τὴν πολυάριθμον τῶν πολεμίων στρατιάν, τοσοῦτον ἔκτοτε μετεβλήθησαν καὶ τὸ σχῆμα τῆς παραλίας, καὶ ὁ ῥοῦς τῶν ποταμῶν, καὶ ἅπασα ἐν γένει ἡ μορφὴ τοῦ τόπου. Εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ κόλπου ἐσχηματίσθη, διὰ τῆς ἀδιακόπου σωρεύσεως τῶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ συρομένων χωμάτων, πεδίον στερεόν, ἔχον ἔκτασιν τριῶν ἢ τεσσάρων ἀγγλικῶν μιλίων, διὸ τοῦ μὲν κόλπου ἡ περίμετρος εἶναι ἤδη πολὺ μικροτέρα ἢ τὸ πάλαι, τὸ δὲ παρὰ τὰς Θερμοπύλας ὄρος δὲν κεῖται πλέον ἐγγὺς τῆς θαλάσσης. Καὶ ὁ ῥοῦς τοῦ Σπερχειοῦ μετεβλήθη ὡσαύτως πολύ· ἐπὶ Ἡροδότου ὁ ποταμὸς οὗτος, ῥέων πρὸς ἀνατολάς, ἐξέβαλλεν εἰς τὴν θάλασσαν ἱκανῶς πρὸς ἄρκτον τῶν Θερμοπυλῶν, ἐν ᾧ σήμερον ἐκτρέπεται πρὸς νότον, ὥστε μετὰ πολλοὺς ἑλιγμοὺς ὁ Σπερχειὸς ῥθάνει εἰς τὴν θάλασσαν πολὺ νοτιώτερον τῶν Θερμοπυλῶν. Τελευταῖον οἱ ποταμοὶ Δύρας, Μέλας καὶ Ἀσωπός, οἵτινες ἐπὶ Ἡροδότου ἐξέβαλλον ἅπαντες εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ Σπερχειοῦ καὶ Θερμοπυλῶν, ἤδη δὲν ῥθάνουσι μέχρι θαλάσσης, ἀλλ' ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν Σπερχειόν.

ΟΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὴν πόλιν ταύτην εἰς τὴν διάκρισιν τριάκοντα ἀνδρῶν. Οἱ Τριάκοντα ἐδρύθησαν κυρίως ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ νὰ συνταξωσι νέους νόμους καὶ νέον πολίτευμα· ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἀνέλαβον τὴν αὐτογνώμονα κυβέρνησιν τοῦ κράτους, διορίσαντες ὅσας καὶ οἵας ἤθελον ἀρχὰς καὶ προσέτι βουλήν, ἥτις ὅμως, συγκειμένη ἐκ τῶν ἐπανελθόντων φυγάδων καὶ ἐν γένει ἐκ τῶν ἐμπαθεστέρων ὀλιγαρχικῶν, ἀπέβη τυφλὸν ὄργανον τῶν νέων κυβερνητῶν· ἐννοεῖται ὅτι πᾶν ἴχνος ἐκκλησίας τοῦ δήμου καὶ ἡλιαστικῶν δικαστηρίων ἐξέλιπεν. Οἱ Τριάκοντα, γενόμενοι οὕτω κύριοι τῆς πόλεως, ἐξετραχηλίσθησαν εἰς τυραννίαν φοβερὰν, ἥτις δύναται νὰ δώσῃ ἡμῖν ἔννοιαν τοῦ τί συνέβαινε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εἰς ὅλας τὰς πόλεις, ὅσων τὰ πράγματα παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου εἰς τοὺς ὀλιγαρχικούς. Προέβησαν δὲ εἰς τὴν τυραννίαν μετὰ περιέργου τινὸς βαθμολογίας, ἣν κατὰ δυστυχίαν ἀπαντῶμεν εἰς ὅλας τὰς στάσεις τῶν πολιτειῶν, καὶ εἴδομεν ἀπαραλλάκτως σχεδὸν ἐπαναληφθεῖσαν ἐπὶ τῆς διαβοήτου τρομοκρατίας τῆς μεγάλης γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Κατ' ἀρχὰς οἱ Τριάκοντα ἐπεχείρησαν τὴν

τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες, διὰ τὴν ἐπὶ τῆς προηγουμένης δημοκρατίας αἰσχρὰν αὐτῶν διαγωγήν, ἦσαν τῷόντι ἄξιοι καταδίκης· «πρῶτον μέν, λέγει ὁ Ξενοφῶν, οὓς πάντες ἤδεσαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ἀπὸ συκοφαντίας ζῶντας καὶ τοῖς καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς βαρεῖς ὄντας, συλλαμβάνοντες ὑπῆγον θανάτου». Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπεράσισαν νὰ θανατώσωσιν ἅπαντας τοὺς ἐπισημοτέρους ἄνδρας τῆς δημοκρατικῆς μερίδος· καὶ ἐπειδὴ προέβλεπον ὅτι τοῦτο δύναται νὰ προκαλέσῃ δεινὴν ἐν τῇ πόλει ἀντίστασιν, ἔστειλαν εἰς Σπάρτην καὶ ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Λυσάνδρου φρουρὰν ὑπὸ ἁρμοστὴν Λακεδαιμόνιον, ὑποσχόμενοι νὰ ἀναλάβωσιν αὐτοὶ τὴν συντήρησιν τῆς ἐπικουρίας ταύτης. Ἐλθόντος δὲ τοῦ ἁρμοστοῦ Καλλιβίου μετὰ τῆς φρουρᾶς καὶ καταλαβόντος τὴν Ἀκρόπολιν, ἐπεχείρησαν ἤδη σφαγὴν τῶν δημοκρατικῶν ἀνηλεῆ, δημεύοντες τὴν περιουσίαν ὅλων, ὅσοι διὰ τῆς φυγῆς ἐπετύγχανον νὰ σώσωσι τὴν ζωήν, ὅπως ἔπραξεν ὁ Θρασύβουλος καὶ ἄλλοι· καὶ πρὸς τούτοις καταδικάζοντες τοὺς τοιούτους εἰς ἐξορίαν, ὅτε καὶ κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐξέδωκαν ἐξορίας ψήφισμα. Οὐδὲ ἠρκέσθησαν εἰς μόνους τοὺς ἐπιφανεῖς δημοκρατικούς, ἀλλὰ ἐπέβαλον ἤδη χεῖρα ἐπὶ πάντας τοὺς ἐπὶ φρονήματι καὶ πλούτῳ καὶ ἀξιώματι διακεκριμένους

ἄνδρας πάσης πολιτικῆς μερίδος, μὴ ἐξαιρουμένων μηδὲ πολλῶν ὀλιγαρχικῶν· διότι κατήντησαν νὰ θανατώσωσι καὶ αὐτὸν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Νικίου Εὐκράτην καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Νικίου Νικήρατον, ὅστις οὐ μόνον τὴν μεγάλην τοῦ πατρὸς περιουσίαν εἶχε κληρονομήσει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐγνωσμένην πρὸς τὴν δημοκρατικὴν πολιτείαν δυσμένειαν.

Ἐν τούτοις ὡς πρὸς τοὺς πολλοὺς τούτους φόνους δὲν ἦσαν σύμφωνοι ὅλοι οἱ Τριάκοντα. Ὁ Θηραμένης, εἰς ὢν τῶν Τριάκοντα, ἐνόμιζεν ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἤρκει ἡ καταδίκη τῶν πονηροτέρων δημοκρατικῶν, ὅτι δι' αὐτῆς ἐξησφαλίσθη ἡ ὀλιγαρχικὴ κυβέρνησις καὶ ὅτι πλειοτέρα αἵματος χύσις ἀπέβαινε μᾶλλον ἐπικίνδυνος, καθ' ὃ ταράττουσα τὰ πνεύματα, αὐξάνουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν πολεμίων καὶ ἀποξενοῦσα φίλους καὶ οὐδετέρους. Ταῦτα δὲ ἐπρέσβευον καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Τριάκοντα, καὶ τῶν νέων βουλευτῶν οἱ μετριοπαθέστεροι. Ἄλλα ὅμως ἐφρόνει ὁ βιαιότερος Κριτίας, ὅστις, εἰς ὢν ὁμοίως τῶν Τριάκοντα, παρέσυρεν, ὡς συνήθως συμβαίνει, διὰ τοῦ θράσους αὐτοῦ, τοὺς δειλοτέρους τῶν νέων κυβερνητῶν. Ὁ Κριτίας ἀνῆκεν εἰς τὰ πρῶτα τῆς πόλεως γένη, ἦτο πλουσιώτατος καὶ εἶχεν ἐξαίρετον παιδείαν καὶ εὐφυΐαν· ἀλλ', οἰστρηλατούμενος ὑπὸ ἀχαλινώτου φιλαρχίας, περιῆλθεν εἰς τὸ συμπέ-

ρασμα, ὅτι καὶ φόνος καὶ λῃστεία καὶ πᾶν ἄλλο ἀνοσιούργημα εἶναι θεμιτὰ τοῦ πολιτικοῦ βίου ὄργανα. Ὅτε ὁ Θηραμένης, βλέπων πολλοὺς θανατουμένους, ὄχι διότι ἐκακοποίησαν κατά τι τοὺς καλοὺς κἀγαθούς, ἀλλὰ μόνον διότι ἐτιμήθησάν ποτε ὑπὸ τοῦ δήμου, παρετήρει πρὸς τὸν Κριτίαν ὅτι τὸ τοιοῦτο δὲν ἦτο εὔλογον, «ἐπεὶ καὶ ἐγώ, προσθέτων, καὶ σὺ πολλὰ δὴ τοῦ ἀρέσκειν ἕνεκα τῇ πόλει καὶ εἴπομεν καὶ ἐπράξαμεν»· ὁ Κριτίας ἀντέλεγε μετὰ τῆς ἀναιδοῦς εἰλικρινείας, ἣν ἔχει πολλάκις ἡ φιλαρχία, ὅτι «ὁ θέλων νὰ ἄρξῃ ὀφείλει νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν πάντα, ὅστις εἶναι ἱκανὸς νὰ παρεμβάλῃ κωλύματα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ποθουμένου· ὁ δὲ φρονῶν ὅτι, ἐπειδὴ εἴμεθα τριάκοντα καὶ ὄχι εἷς, δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ ἐπιμελώμεθα τῆς ἀρχῆς ἡμῶν ὡς τυραννίδος, εἶναι εὐήθης». Καὶ ἐξηκολούθησε λοιπὸν ἡ σφαγὴ καὶ ἡ δήμευσις. Τότε ὁ Θηραμένης, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον φοβούμενος τὴν αὔξουσαν ἀγανάκτησιν τοῦ κοινοῦ, προέτεινε νὰ κληθῶσι μέτοχοι τῆς ἀρχῆς πάντες οἱ ἐξ ἰδίων δυνάμενοι νὰ ὑπηρετήσωσι στρατιωτικῶς τὴν πολιτείαν· ὁ δὲ Κριτίας τοῦτο μὲν δὲν ἐδέχθη, συνήνεσε δὲ ἁπλῶς νὰ συνταχθῇ κατάλογος 3000 ἀνδρῶν καὶ νὰ ἐπιτραπῶσιν εἰς τούτους τὰ πολιτικὰ δίκαια· φροντίσας ὅμως συγ-

χρόνως νὰ μὴ περιλαβῇ εἰς αὐτὸν εἰμὴ τοὺς πιστοτέρους αὐτοῦ ὀπαδούς, καὶ εἰς ἐκείνους πάλιν νὰ δώσῃ, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἓν μόνον δικαίωμα, τοῦτο, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ θανατωθῶσιν εἰμὴ διὰ τῆς ψήφου τῆς Βουλῆς, ἐνῷ ὅλων τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ἡ ζωὴ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ μόνης τῆς θελήσεως τῶν Τριάκοντα. Ἐν τῷ πολιτικῷ ἐκείνῳ παροξυσμῷ, καθ' ὃν δὲν προέκειτο εἰμὴ περὶ ζωῆς ἢ θανάτου, μόνον πολύτιμον δικαίωμα ἐθεωρεῖτο, ὡς φαίνεται, πῶς νὰ σώσῃ τις τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἢ τοὐλάχιστον πῶς νὰ ἀποτρέψῃ ὅσον ἔνεστι πλειότερον τὸν θάνατον.

Συγκροτηθέντος τοῦ καταλόγου τῶν τρισχιλίων, ὁ Κριτίας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀρώπλισαν πρὸ πάντων, διὰ τῶν ὀπαδῶν ἐκείνων καὶ τῶν λακεδαιμονίων φρουρῶν, ἅπαντας τοὺς ἄλλους ἀθηναίους ὁπλίτας· καὶ ἔπειτα θεωρήσαντες ὅτι ἤδη δύνανται νὰ πράξωσιν ὅ,τι θέλωσι, «*πολλοὺς μὲν ἔχθρας ἕνεκα ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ χρημάτων. Ἔδοξε δ' αὐτοῖς ὅπως ἔχοιεν καὶ τοῖς φρουροῖς χρήματα διδόναι καὶ τῶν μετοίκων ἕνα ἕκαστον λαβεῖν, καὶ αὐτοὺς μὲν ἀποκτεῖναι, τὰ δὲ χρήματα αὐτῶν ἀποσημήνασθαι*». Ἐπὶ πᾶσι δὲ ὁ Κριτίας, βλέπων ὅτι ὁ Θηραμένης δὲν ἔπαυεν ἀντιλέγων εἰς τὰ γινόμενα, ἀπεφάσισε νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ τούτου. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θηραμένης, εἷς

ὢν τῶν τρισχιλίων, δὲν ἠδύνατο νὰ καταδικασθῇ εἰμὴ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἡ δὲ Βουλή, ἀκούσασα αὐτὸν ἀπολογούμενον, ἐφάνη εὐμενῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένη, ὁ Κριτίας ἐξήλειψεν αὐτὸν ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν 3000 καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον διὰ τῶν Τριάκοντα. Ὁ Θηραμένης ἀπέθανε γενναίως, καὶ λέγουσιν ὅτι, ἀφοῦ ἔπιε τὸ κώνειον, ἔχυσε κατὰ γῆς τὰς τελευταίας αὐτοῦ σταγόνας, εἰπών, «*Κριτίᾳ τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ*»· ὑποδεικνύων οὕτω τὴν τύχην, ἧς ἦτο ἄξιος ὁ βίαιος αὐτοῦ ἀντίπαλος. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἀξιοκατάκριτος ὑπῆρξεν ἡ ὅλη τοῦ ἀνδρὸς παλίμβουλος καὶ ἰδιοτελὴς πολιτεία· ὅθεν καὶ ἀπεκαλεῖτο «*κόθορνος*», διότι τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ὑποδήματος, φορούμενον ὑπὸ γυναικῶν τε καὶ ἀνδρῶν, καὶ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς πόδας ἁρμόζον, ἐθεωρεῖτο ὅτι ἐξεικονίζει ἀποχρώντως τὸν ἄστατον καὶ κατὰ τὰς πνοὰς τοῦ ἀνέμου ἑκάστοτε στρεφόμενον ἄνθρωπον.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τυραννία τῶν Τριάκοντα ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου 404, καὶ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἔπεσον ἐν Ἀθήναις, ἐὰν πιστεύσωμεν τοὺς μεταγενεστέρους ῥήτορας, θύματα αὐτῆς περὶ τὰ 1500. Ἀλλ' ἤδη ἤρχισαν νὰ ἐπισωρεύωνται εἰς τὸν ὁρίζοντα νέφη τινά, τὰ ὁποῖα, ἐκραγέντα μετ' οὐ πολύ, ἔμελλον νὰ ἀπαλλάξωσι τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τῆς ἐσχάτης ταύτης

συμφορᾶς. Εἰδομεν ὅτι πολλοὶ ἐπίσημοι Ἀθηναῖοι εἰχον σώσει τὴν ζωὴν αὐτῶν διὰ τῆς φυγῆς. Οἱ φυγάδες οὗτοι, ὧν ἐπισημότατος ἦτο ὁ Θρασύβουλος, εὗρον ἄσυλον καὶ εἰς Θήβας καὶ εἰς Μέγαρα· διότι αἱ πόλεις αὗται, δυσαρεστηθεῖσαι διὰ τὴν ἀγέρωχον καὶ ἄδικον καὶ τυραννικὴν πολιτείαν τοῦ Λυσάνδρου καὶ τῆς Σπάρτης, παρήκουσαν εἰς τὸ ψήφισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ φυγάδες ἔπρεπε νὰ παραδίδωνται ἀμέσως εἰς τοὺς Τριάκοντα, ὁ δὲ κωλύσας ἐτιμωρεῖτο διὰ χρηματικῆς ποινῆς πέντε ταλάντων. Ὁ Θρασύβουλος λοιπὸν καὶ οἱ περὶ αὐτόν, ὠφελούμενοι ἐκ τῆς προστασίας, ἣς ἔτυχον εἰς τὰς γείτονας ἐκείνας πόλεις, καὶ μάλιστα ἐν Θήβαις, καταλαμβάνουσιν ἄφνης τὴν Φυλήν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ περὶ τὸν Θρασύβουλον δὲν ἦσαν κατ' ἀρχὰς εἰμὴ ἑβδομήκοντα, οἱ τύραννοι, ὀλιγωρήσαντες τὸ πρῶτον, δὲν ἔσπευσαν ν' ἀποκρούσωσιν αὐτοὺς ὁραστηρίως. Ὅθεν ὁ Θρασύβουλος ἐνισχύεται, τρέπει τὸν ὕστερον σταλέντα στρατὸν καὶ γίνεται μετ' οὐ πολὺ κύριος τοῦ Πειραιῶς. Τότε, συγκροτηθείσης μάχης μεταξὺ τῶν δύο μερῶν, πίπτει ὁ Κριτίας, καὶ οἱ Τριάκοντα ἀποβάλλουσιν ἤδη ἅπαν τὸ θάρρος αὐτῶν. Τῇ ὑστεραίᾳ ἦλθον ταπεινοὶ καὶ ἕρμοι εἰς τὸ συνέδριον, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ οἱ τρισχίλιοι ἦσαν διηρημένοι πρὸς ἀλλήλους. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, μὴ μετασχόντες τῶν γενομένων

ἀδικημάτων, ἐπεθύμουν τὴν ἔξωσιν τῶν τυράννων καὶ τὴν τῶν φυγάδων κάθοδον, καὶ ἐπὶ τέλους, περὶ μέσου τινὸς ὅρου συμφωνήσαντες, ἔπαυσαν μὲν τοὺς Τριάκοντα, ἀπελθόντας εἰς Ἐλευσῖνα, διώρισαν δὲ ἀντ' αὐτῶν δέκα ἄλλους, ἕνα ἀφ' ἑκάστης φυλῆς. Ταῦτα ἐγένοντο ἐν ἔαρι τοῦ 403. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Δέκα ἐξηκολούθησαν αἱ πρὸς τοὺς ἐν Πειραιεῖ ἐχθροπραξίαι· δὲν ἔπαυσαν δὲ οὐδ' οἱ ἐν Ἐλευσῖνι Τριάκοντα ἐλπίζοντες τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἀρχῆς. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θρασύβουλος ἐνισχύετο ὁσημέραι ἐν Πειραιεῖ, οἵ τε Δέκα καὶ οἱ Τριάκοντα ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς Σπάρτην, ζητοῦντες βοήθειαν· οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἐδάνεισαν μὲν εἰς τοὺς ἀθηναίους ὀλιγαρχικοὺς ἑκατὸν τάλαντα, ἀπεφάσισαν δὲ συγχρόνως νὰ πολιορκήσωσι τὸν Πειραιᾶ κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ ἔστειλαν ἐπὶ τούτῳ τὸν μὲν Λύσανδρον ὡς ἁρμοστὴν μετὰ στρατοῦ, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Λύβιν ὡς ναύαρχον τοῦ στόλου. Ἐντεῦθεν ἡ καταστροφὴ τῶν ἐν Πειραιεῖ Ἀθηναίων ἐφαίνετο ἀναπόδραστος· τότε ὅμως ἀνεφάνη ἀριδήλως ἡ ἀνεπιτηδειότης τῆς Σπάρτης περὶ τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἡγεμονίας. Οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Κορίνθιοι εἶχον ἤδη ἀποποιηθῆ ν' ἀκολουθήσωσι τὸν Λύσανδρον ἐπερχόμενον μετὰ τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κατ' οὐδὲν παρεβίασαν

τὰς συνθήκας. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐν αὐτῇ τῇ Σπάρτῃ παρήχθη διχόνοια· ἡ ὀλιγαρχία τῆς πόλεως ταύτης, φοβουμένη πρὸ καιροῦ τὴν προαγομένην δύναμιν τοῦ Λυσάνδρου καὶ μὴ θέλουσα νὰ προσλάβῃ οὗτος νέαν τιμὴν καὶ δόξαν διὰ δευτέρας τῶν Ἀθηνῶν κατακτήσεως, ἔπεμψε κατόπιν αὐτοῦ καὶ ἕνα τῶν βασιλέων, τὸν Παυσανίαν, μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀττικήν. Ὁ δὲ ἔσπευσε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ἀντιπάλων τῆς μερίδος, ἣν ὑπεστήριζεν ὁ Λύσανδρος, καὶ ἐπήγαγε τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 403. Ἐκχωρησάντων δὲ ἔπειτα τῶν Λακεδαιμονίων ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ἠνωρθώθη ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τὸ ἀρχαῖον δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἀνεκτήθη ἡ Ἐλευσὶς καὶ ἐψηφίσθη ἀμνηστεία, τῆς ὁποίας δὲν ἐξηρέθησαν εἰμὴ οἱ τριάκοντα ἄνδρες καὶ ὅσοι ἐγένοντο τυφλὰ αὐτῶν ὄργανα.

λαιὰν αὐτῶν πατρίδα, ἀφοῦ πρῶτον ἐταπείνωσε τὸ φρόνημα τῶν Λακεδαιμονίων.

Ἄλλην ἀπολογίαν δὲν ἔχει τις ἴσως νὰ προβάλῃ διὰ τὸν Τυρταῖον, πλὴν ὅτι ἔζη εἰς καιρόν, ὅτε οἱ πλειότεροι ἄλλοι Ἕλληνες, καὶ ἐξαιρέτως οἱ Λάκωνες, ὀλίγην ἔννοιαν εἶχαν τῶν ἐθνικῶν δικαίων· ὅτε καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδικημένοι Μεσσήνιοι, ἐκδικούμενοι τοὺς ἐχθρούς των, ἐξεπήδησαν πολλάκις τὰ ὅρια τῆς συγχωρημένης ἐκδικήσεως· ὅτε... ἀλλὰ τί τὰ πολλά; Εἴθε μὴν εἶχεν ἄλλην ἀπολογίαν παρὰ ταύτην ὁ Τυρταῖος!

Ὅπως ἂν ἦναι, τὸ ᾄσμα τοῦ Τυρταίου ἐκρίθη καὶ κρίνεται πολλὰ ὠραῖον.

ΗΛΙΑ ΤΑΝΤΑΛΙΔΟΥ

Ὁ Ἡλίας Ταντελίδης ἐγεννήθη ἐν Φαναρίῳ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1818, σπουδάσας πρῶτον ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Σχολῇ, ἐν τῇ Ζηρῇ Κρήνῃ, καὶ περατώσας τὴν σειρὰν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν τῇ Ἐμμανουηλικῇ Σχολῇ τῆς Σμύρνης. Τῷ 1840 μεταβὰς εἰς Ἀθήνας καὶ διακόσας φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἐτυχῶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν μελετῶν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς παραγωγῆς διανοητικῶν προϊόντων ἔπαθεν ἀμαύρωσιν τῶν ὀφθαλμῶν τῇ 16 Νοεμβρίου 1845. Ἐν ἔτει μετὰ τὸ πάθημα τοῦτο διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ κατὰ Χάλκην ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ, τὴν ὁποίαν δι' ταύτην κατεῖχε μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ βίου αὐτοῦ (31 Ἰουλίου 1876). Ὁ Ταντελίδης διατρίπτει μεταξὺ τῶν νέων ἱλίκων παιζόντων καὶ λογογρύφων, ὅθεν καὶ δικαίως ἐπικαλεῖται Ἀηδὼν τοῦ Βοσπόρου. Ἐγράφη δὲ καὶ ἐπιτυχῶς ἐγκωμίζεται ἐν τῇ ποίῃσει τὴν τε ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ τὴν καθαρεύουσαν καὶ τὴν δημώδη. Μόλις εἰκοσαετὴς ἐξέδωκεν ἐν Σμύρνῃ (τῷ 1839) τὰ Παίγνια, εἶτα (τῷ 1860) ἐν Τεργέστῃ τὰ Ἰδιωτικὰ Στιχουργήματα καὶ τέλος τὰ Ἄσματα ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἐγένετο καὶ ἔκδοσις αὐτῶν μετὰ μουσικῶν χαρακτήρων (τῷ 1876). Ἡ ποίησις τοῦ Ταντελίδου εἶναι εἰσέτι, χαρίεσσα, εὐφυὴς, σαφὴς καὶ ἡ στιχουργία δ' αὐτῆς ἀπταιστος.

Ο ΒΟΣΠΟΡΟΣ

Σιγή! . . . σιγή! . . . παράμερα ἂς μένῃ πᾶσα καλλονή·
καὶ τ' ἄστρα σβύνουν τ' οὐρανοῦ, ὅταν ὁ ἥλιος φανῇ.
Εἰς τ' ἀπειρά του θέλγητρα γελῶν καὶ ἀγαλλόμενος,
κ' ὑπὸ Χαρίτων Ἄδωνις ἐπέραστος στεφόμενος,
ὁ Βόσπορος, τῆς φύσεως παρορμηθείσης ὁ υἱός,
ἰδοὺ ἐκεῖ, ἐντρύφημα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ νοός.
Ἀέρα ἱλαρότητος πνέ' ἡ ὡραία του μορφή,
κ' εἰς τὰς πλευράς του ἔκλυτος ἀπογυμνοῦται ἡ τρυφή.
Ἐν μέσῳ κυλιόμενος Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως,
καὶ παίζων εἰς τὰς εὐτυχεῖς ἀγκάλας μόνης φύσεως,
ὦ Βόσπορε, πηγὴ ζωῆς τῶν εἰς ἀκτάς σου ζώντων,
εἰς ῥεῦμ' ἀπερευγόμενος τὸν μεγακήτην Πόντον

ἀθρόως κυλινδούμενον,
ἀνάγεις τὸν ἐποπτευτὴν εἰς ἀναμνήσεις παλαιάς,
τοὺς πάλαι διεκπλεύσαντας τὰς ὁροσοβρύτους σου ῥοὰς
λαοὺς διανοούμενον.
Ἀπὸ ζεφύρου δροσεροῦ ἐλαυνομένη πνεῦμα
καὶ ἔνθα κ' ἔνθα σχίζουσα τὸ κελαρύζον ῥεῦμα,
ἡ δρακοντόκορμος **Ἀργὼ** ἐφάνη πρῶτον ἀπ' ἐκεῖ.
Οἱ ναῦται θυμολέοντες, εἰς θέαν σου ἐκστατικοί,
τὴν εἰρεσίαν ἄφησαν,
κι' ἀφοῦ μὲ ὄμμα ἔκθαμβον δίς, τρὶς περιεστράφησαν:
«Δὲν εἶν' (ἐφώνησαν κοινῶς), τῶν ἀθανάτων χώρ' αὐτή;
καὶ τάχα τί; λοιπὸν ἐδῶ εἶν' οἱ θνητοὶ τόσον θνητοί;»
Τότ' ἔνθους ὁ γλυκὺς Ὀρφεύς, μεθύσας ἀπὸ καλλονήν,
καὶ ὅλος μ' ἐνθουσιασμοῦ περιχυμένος ἰδονήν,
εἰς χέλυν περιχρύσωτον ἀνέκρουεν ἀνακλιθείς
ᾠδὴν κατὰ τὸν Ὄρθιον, Φοῖβος θνητὸς γοητευθείς,
κ' ὑπὸ τὸ τρέμον πλῆκτρόν του ἡ Λυρικὴ ἐλάλει,
καὶ εἰς θρησκείαν κ' ἔρωτα τὸν κόσμον ἀνεκάλει.
Τότε καὶ ἄγριοι λαοί, τὰς τρώγλας παραιτήσαντες,
κ' οἱ Θρᾷκες καὶ οἱ Βιθυνοὶ
εἰς τὰς ἀκτάς σου, Βόσπορε, συναγελάσθησαν κοινῇ
τὴν φύσιν προσκυνήσαντες.
Καὶ ἔκτοτ' αἱ τρεῖς Χάριτες κ' ἔκτοτε Νύμφαι περισσαί,
πρὸς τῶν ὡδῶν σου τὸν ῥυθμὸν περιχορεύουν περὶ σέ.
Χαῖρε, Κωνσταντινούπολις! τῶν πόλεων ἡ Βασιλίς,
ἐντρύφημα τῆς Δύσεως, κυρία τῆς Ἀνατολῆς!

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΡΕΧΘΕΙΟΥ[1]

Α΄

Ἐν μιᾷ τῶν ὡραίων ἀττικῶν ἡμερῶν, ἐν ᾧ λαμπρὸς ἠγείρετο ὁ ἥλιος ὑπὲρ τὸν Ὑμηττὸν καὶ χρυσοῦς ἐχρίσθη ὁ ἀντιπέραν Πάρνης[2], σκεπτικὸς ἐκάθητο ὁ Κέκροψ εἰς τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως ξέων τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λιχανοῦ του, ὅπερ, ὡς γνωστόν, βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ καταβαίνωσιν αἱ ἰδέαι, καὶ περὶ αὐτὸν ἵσταντο αἱ τρεῖς θυγατέρες του, ᾄδουσαι καὶ ποικίλλουσαι τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς[3].

1. Ἡ λέξις αὕτη παρὰ τῷ Ῥαγκαβῇ προπερισπᾶται: Ἐρεχθεῖον, ἄλλοι προπαροξύνουσιν αὐτήν: Ἐρέχθειον.

2. Τὸ ὄρος τοῦτο σήμερον καλεῖται Ὀζιᾶς, εἶναι δὲ γένους θηλυκοῦ. ἡ Πάρνης, ὡς καὶ ἡ Πίνδος.

3. Τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς. Αἱ Ἀθηναῖαι παρθένοι ὕφαινον τὸν τῆς πολιούχου θεοῦ πέπλον, ὃς κατὰ τὰ Παναθήναια μετὰ μεγάλης πομπῆς ἐκομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἀριεροῦτο εἰς τὸ ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ Διπετὲς τῆς θεοῦ ἄγαλμα. Ἐκ τῆς ἱστορίας εἶναι γνωστὴ ἡ γενομένη προσβολὴ κατὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀριεδίου ὑπὸ τοῦ Πεισιστρατίδου Ἱππίαρχου, ἀποκλείσαντος αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς τελετῆς, ὅπερ ἐπήνεγκε τὴν συνωμοσίαν τοῦ Ἀριεδίου καὶ Ἀριστογείτονος κατὰ τῆς ἀρχῆς τῶν Πεισιστρατιδῶν.

Λίγνης πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως ἠκούσθησαν φωναὶ ὀπωσοῦν θορυβώδεις, ὡς ἀνθρώπων ὁμιλουντικούντων, καὶ διὰ μιᾶς ἡ Ἄγραυλος[1] καὶ ἡ Ἕρση ἀνεπήδησαν ἐρυθριῶσαι σφοδρῶς.

— Ὄχι! δὲν εἶν' ἐκεῖνος, εἶπον καὶ αἱ δύο συγχρόνως, ἰδοῦσαι ὅτι οἱ προσερχόμενοι καὶ οὕτω μεγαλορρώνως ὁμιλοῦντες ἦσαν εἷς ἀνὴρ εὐρωστος καὶ ἀθλητικός, ὑγρὸν ἔχων τὸ βλέμμα, μακρὸν τὸν πώγωνα καὶ κυματοῦσαν τὴν κόμην, καὶ μία γυνὴ εὔσχημος, γαλανὴ καὶ μεγαλοπρεπής.

— Μὲ συγχωρεῖς, ἐδικός μου εἶναι, ἔλεγεν ὁ ἀνὴρ μετὰ ζωηρότητος.

— Παντάπασιν, ἀπατᾶσαι, διότι εἶναι ἐδικός μου, ἀπεκρίνετο ἡ γυνὴ μεθ' ὑπεροψίας.

— Οὐδεὶς ἀκόμη μοὶ εἶπεν ὅτι ἀπατῶμαι, εἶπεν ὁ ἀνὴρ ὀργιζόμενος.

— Ἀντὶ νὰ παροξυνώμεθα, ἀπεκρίθη μετριοπαθῶς ἡ γυνή, ἰδοὺ ἐδῶ πρόχειρος δικαστής· ἂς τῷ ἐκθέσωμεν τὴν ἔριν ἡμῶν.

— Περὶ τίνος πρόκειται; ἠρώτησεν ὁ Κέκροψ.

— Ὁ τόπος οὗτος, ἀπεκρίθη ὁ ἀνήρ, διισχυ-

1. Ἄγραυλος. Τὸ ὄνομα τοῦτο τῆς θυγατρὸς τοῦ Κέκροπος ἀπαντᾷ καὶ Ἀγλαυρος. Δηλοῖ δὲ τὸ μὲν Ἄγλαυρος τὸν ἀγλαόν, τὸν λαμπρόν· τὸ δὲ Ἄγραυλος τὸν ἐν ἀγροῖς, ἐν τῷ ὑπαίθρῳ διαμένοντα. Τὸ δὲ δεύτερον τῆς Ἕρσης ὄνομα τὴν ὄρτον καὶ πᾶν τὸ ὄρο ερόν (φρέαρον).

ρίζομαι ὅτι εἶναι ἐδικόν μου κτῆμα, καὶ ἔχω ἀπείρους αὐτοῦ ἀποδείξεις.

— Καὶ κρύπτω ἐξ ἐναντίας, ὑπέλαβεν ἡ γυνή, ὅτι εἶναι ἐδικός μου, καὶ οὐδείς ποτε μοὶ τὸν ἠμφισβήτησε. Θέλομεν νὰ κρίνῃς μεταξὺ ἡμῶν.

— Καὶ ἔκρινα ἤδη, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ. Ὁ τόπος οὗτος, ἂν ἐπιτρέπητε, δὲν εἶναι οὔτε τοῦ ἑνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου, ἀλλ' εἶναι ἐδικός μου, διότι εἶμαι Κέκροψ, ὁ βασιλεύς του.

— Τοῦτο δὲν ἐμποδίζει, ἀπήντησεν ὁ ἀνήρ.

— Πῶς δὲν ἐμποδίζει; εἶπεν ὁ Κέκροψ.

— Δὲν ἐμποδίζει, διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ Ποσειδῶν.

— Καὶ ἐγὼ ἡ Ἀθηνᾶ, ἐπρόσθεσεν ἡ γυνή.

— Ἀ! τότε ἀλλάζει, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, καὶ τότε τὸ μόνον, ὃ δύναμαι νὰ εἰπῶ, εἶναι ὅτι ἡ γῆ αὕτη εἶναι ἐδική σας καὶ οὐχὶ ἐδική μου. Ἀλλὰ τίνος ἐκ τῶν δύο, πῶς θέλετε νὰ τὸ κρίνω ἐγὼ ὁ θνητός;

— Ἐγὼ τὴν ζωννύω εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καί, ἂν θέλω νὰ τὰς σφίγξω, τὴν καταστρέφω, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν.

— Ἐγὼ προστατεύω καὶ σῴζω τοὺς κατοίκους της, καὶ ἡ πόλις αὕτη εἶν' ἐδική μου ἐπώνυμος, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ.

— Δηλαδὴ ἐδική μου, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Κέκροψ.

— Ἐδική σου σήμερον, ὑπέλαβεν ἡ θεά, ἀναγνοῦσα εἰς τὸν μυχὸν τοῦ νοός του. *Κεκροπία* καλεῖται ἐν ὅσῳ σύγκειται ἔκ τινων εὐτελῶν καλυβῶν, ἐρριμμένων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τραχέος σκοπέλου. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀθῆναι* θέλει ἰδεῖ ῥθάνουσαν τὴν δόξαν της μέχρι τῶν ἀστέρων, θέλει ζήσει μέχρις ἐσχάτων αἰώνων καὶ θέλει ἀναδειχθῇ εἰς εὐπρέπειαν λαμπροτέραν πάσης χώρας τῆς γῆς.

— Εἰς τὰ ὑγρά νῶτά μου τῇ φέρω θησαυροὺς ἀπὸ περάτων τῆς γῆς, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, καὶ τῇ παρασκευάζω τὰς ὁδοὺς τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος της.

— Ἐγώ, ὑπέλαβεν ἡ Ἀθηνᾶ, τῇ δίδω τὴν ἀνδρείαν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὴν σύνεσιν εἰς τὰς βουλάς, ἥτις σῴζει καὶ μεγαλύνει τὰς πόλεις.

— Καὶ ὅμως, εἶπεν ὀργιζόμενος ὁ Ποσειδῶν, τὴν χώραν, ἣν καυχᾶσαι ὅτι προστατεύεις, ἀρνεῖς ἅρμαιον εἰς τὰς ληστρικὰς εἰσβολὰς τῶν Ἀόνων ἐκ Βοιωτίας.

— Δὲν τὴν βλάπτουσιν, ἀπεκρίθη πικρῶς ἡ Ἀθηνᾶ, ὅσον οἱ βάρβαροι τῆς Καρίας, οὓς ἀποθέτεις εἰς τοὺς λιμένας της.

— Βλέπω, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, ἀφ' οὗ ἔξεσεν ὀλίγον τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λιχανοῦ του, βλέπω ὅτι αἱ ὑποσχέσεις σας, μεγάλαι, ὑπερβολικαὶ ἐκατέρωθεν, ἰσοζυγοῦσι περίπου. Ἐπίσης ἐξισοῦνται

καὶ ὅσα κακὰ ἐπιφέρετε ἢ ἐπιτρέπετε εἰς τοῦτον τὸν τόπον. Ἐπὶ τῶν παρόντων κακῶν δὲν δύναμαι νὰ στηρίζω τὴν πρόκρισίν μου· ἐπὶ δὲ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν πῶς νὰ ἐπιφέρω κρίσιν ἐγὼ ὁ ἐρῆμερος, ἐγὼ ὁ μὴ ἔχων τὴν προφητικὴν χάριν τοῦ μέλλοντος; Εἰμὶ ἁπλοῦς ἄνθρωπος, καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιος εὐγνωμοσύνης λογίζεται οὐχὶ ὁ πολλὰ ὑποσχόμενος[1], ἀλλ' ὁ ἀληθῶς εὐεργετῶν. Ἂν τοῦτο ἰσχύῃ καὶ εἰς τὸν Ὄλυμπον, πραξατέ τι ἐμπρός μου ὑπὲρ τούτου τοῦ τόπου, καὶ εἰς τὴν μεγαλειτέραν εὐποιΐαν δοθήσεται τὸ μεγαλείτερον γέρας.

Ἀμφότεροι οἱ θεοὶ ἔνευσαν τότε ὡς ἂν ἔλεγον·

— Μὰ τὸν Δία, δι' ἄνθρωπον ἀνόητα δὲν ὁμιλεῖ.

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν· καὶ ἰδού!

Καὶ διὰ τῆς τριαίνης του ἔπληξε βιαίως τὸν ξηρὸν βράχον. Ὁ δὲ βράχος ἐσείσθη σφοδρῶς καὶ ἐσχίσθη δίχα, καὶ ἡ τρίαινα ἐβυθίσθη μέχρι τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς, καὶ ἠνέῳξε φρέαρ, πλησθὲν ὕδατος, ὅπερ ἐβόα διὰ τῆς μεγάλης φωνῆς τῆς θαλάσσης.

— Ἰδού! ἐπανέλαβεν ὁ Ποσειδῶν, δίδωμι τὸ ὕδωρ εἰς τὴν αὐχμηρὰν Ἀττικήν, δίδωμι τὴν θάλασσαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πετρώδους ἀκτῆς. Ἡ πυρὰ τοῦ ἡλίου ἤθελεν ἀποξηράνει πᾶσαν τὴν ζωτικήν της ἰκμάδα, ἤθελεν ἀπορροφήσει τὰ σπάνια νάματα τῶν ῥυάκων της, ἀπομαράνει ῥιζηδὸν τὰ φυτά της καὶ μεταβάλει τὴν γῆν της εἰς ῥλέγουσαν κόνιν. Τὸ ῥρέαρ τοῦτο τὴν ἔσωσεν! Τεχνητὸς ῥύαξ θέλει ἀνασύρεσθαι ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς καὶ θέλει διαχέει δρόσον καὶ ζωὴν ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ μεταβάλλει τὴν ἔρημον εἰς εὐθαλῆ καὶ εὔῤῥορον κῆπον.

Προσέτι δέ, ὅταν μαστίζῃ τὸ Αἰγαῖον ὁ νότος, θέλει κυματεῖ καὶ τὸ ῥρεάτιον τοῦτο ὕδωρ, εἰς ἔνδειξιν ὅτι δωροῦμαι δι' αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν θάλασσαν, ἥτις θέλει εἰσθαι τοῦ πλούτου των ἡ πηγή, τῶν θριάμβων των τὸ πεδίον, καὶ θέλει περιφέρει τὰς τροπαιούχους σημαίας των ὅπου περιφέρει τὰ κύματά της.

— Αὐτά, εἶπεν ὁ Κέκροψ, δὲν εἶναι εὐκαταῤῥόνητα· ἀλλ' ὁ δικαστής, ἵνα κρίνῃ ἀμεροληπτως, πρέπει ν' ἀκούσῃ τὰ μέρη ἀμφότερα.

Αὕτη ἦτο πλαγία πρόσκλησις εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, ὅπως καὶ αὐτὴ ὁμιλήσῃ.

Τότε ἡ Ἀθηνᾶ ἐκτύπησεν ἐπίσης τὴν γῆν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ποδός της, καὶ ἀμέσως ἀνεφύη ὡς πήχυαῖος θαλλὸς ἐλαίας, ὅστις ταχέως βλαστά-

1. Υποσχόμενος. Κακῶς μεταχειριζόμεθα ἐν τῷ σημερινῷ γραπτῷ λόγῳ τὸν ἀόριστον Υποσχόμενος, ἀντὶ τοῦ ἐνεστῶτος Υπισχνούμενος.

νων, ηὔξησεν εἰς εὐθαλὲς καὶ πολύκαρπον δένδρον. Ὁ Κέκροψ ἐπέρπετο ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτοῦ καὶ ἠὐφραίνετο δροσιζόμενος ὑπὸ τὴν σκιάν του. Ἡ δ' Ἀθηνᾶ, κόψασα, τῷ προσέφερεν ἕνα τῶν πρασίνων καρπῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Κέκροψ προσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸ στόμα του, διέστρεψε τὸ πρόσωπον σιωπῶν. Ἐν τούτοις οἱ καρποί, ὡριμάσαντες, ἀπὸ πρασίνων ἔγειναν μέλανες, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἔδωκε καὶ ἐκ δευτέρου καρπὸν εἰς τὸν Κέκροπα, ὅστις ἀπογευσάμενος, τὸν εὗρεν ἡδὺν εἰς βρῶσιν, καὶ ἡ πλάστιγξ τῆς κρίσεώς του ἀπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, πρὸς ὃν εἶχεν ἐντελῶς κλίνει, ἤρχισεν ἤδη ἀδιορατως νὰ τρέπηται κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν.

— Ἂν τὸ ὕδωρ γονιμοποιῇ τὴν γῆν, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ, ἰδοὺ τῆς γονιμότητος αὐτῆς τὸ ἄριστον προϊόν. Αὐτό, ἐνδύον καὶ πεδιάδας καὶ ὄρη, θέλει μεταβαλεῖ τὴν ἔρημον τῆς Ἀττικῆς εἰς χαριέστατον κῆπον. Αὐτοῦ ὁ καρπὸς ἔσται τῶν κατοίκων αὐτῆς τροφὴ προσφιλής. Ὁ δ' ὀπὸς[1] αὐτοῦ, οὐ μόνον ἔσται τῶν τεχνῶν βοηθός, ἀλλ' ἀρανεῖς ἐγκλείων τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, δωρήσεται ἐπὶ γῆς τὸ οὐράνιον φῶς, καὶ παρατενεῖ ἐν τῇ νυκτὶ τὴν ἡμέραν. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐν τῷ δένδρῳ

1. Ὁ π ὸ ς καλεῖται ὁ χυμός, ὁ ἐκρέων ἐκ τῶν φυτῶν, καὶ μάλιστα ὁ γαλακτώδης, ὡς ὁ τῆς συκῆς κτλ.

τούτῳ δωροῦμαι ὑμῖν τὸ ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν, τὴν εἰρήνην, τῆς φρονήσεως θυγατέρα. Αὕτη εἶναι τῶν ἀνθρώπων ἡ μεγαλουργὸς εὐεργέτις, αὕτη ἡ πλουτοδότις θεά, αὕτη ἡ τῶν ἐθνῶν ἐμπεδοῦσα τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐημερίαν ῥίζουσα. Οἱ ἀνδρικοὶ ἀγῶνες, ὁ πόλεμος καὶ αἱ νῖκαι, ἂς οὐχ ἧττον θαλλὸς τῆς ἐλαίας μου θέλει ἀμείβει, τότε συμβάλλονται εἰς τῶν ἀνθρώπων τὴν εὐτυχίαν, ὅταν μόνον παρασκευάζωσι τὴν εἰρήνην. Ἄλλως, φυτεύουσι χωρὶς νὰ θερίσωσι, καταστρέφουσι χωρὶς νὰ οἰκοδομῶσιν. Εὐτυχὴς ὁ λαός, ὁ ἀσπασάμενος τὴν εἰρήνην καὶ νικῶν οὐχὶ ἵνα νικήσῃ, ἀλλ' ἵνα διατηρήσῃ τὸν θησαυρὸν αὐτῆς. Πᾶσα ἡμέρα αὐτοῦ ἡμέρα εὐδαιμονίας, πᾶν βῆμα αὐτοῦ τὸν προάγει εἰς εὐπορίαν, πᾶς βῶλος αὐτοῦ μεταβάλλεται εἰς χρυσόν.

Ὁ Κέκροψ τότε ἀπεκρίθη·

— Ἀμφότερα τὰ δῶρα ὑμῶν εἰσι θεῖα καὶ ἀνεκτίμητα. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐμὴν ἀσθενῆ ἀνθρωπίνην κρίσιν ἀνετέθη ἡ δεινὴ αἵρεσις[1] μεταξὺ τῶν δύω, ἐπικαλοῦμαι μὲν ἀμφοτέρους ἵλεως εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἀλλὰ τὴν κυριότητα αὐτῆς ἀνατίθημι εἰς τὸν ἐπαγγελλόμενον ὄχι τοὺς κεραυ-

1. Α ἵ ρ ε σ ι ς = Ἐκλογή, προτίμησις, ἐνταῦθα.

νοὺς τῶν πολέμων καὶ τὴν ἐκ τούτων μεγάλην, ἀλλὰ στιγμιαίαν λαμπρότητα· τὴν παραχωρῶ εἰς τὸν χορηγοῦντα ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης καὶ τὸ ἥμερον, ἀλλὰ διαρκὲς αὐτῆς φῶς.

Ἅμα δὲ ταῦτα εἶπεν, ὁ Ποσειδῶν ἀνεπήδησε θυμωθείς, καὶ ἐπάταξε τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως διὰ τῆς τριαίνης του, ἧς τὰ ἴχνη τῶν ὀδόντων φαίνονται μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ βράχου. Μετὰ ταῦτα δ' ἐβυθίσθη βιαίως εἰς τὸ Αἰγαῖον, καὶ τὰ ἀφρίζοντα αὐτοῦ κύματα ἀνεπήδησαν μέχρι τοῦ οὐρανοῦ.

Ἡ δ' Ἀθηνᾶ, ἠρέμα διὰ τῆς χειρὸς καὶ εὐμενῶς νεύσασα πρὸς τὸν Κέκροπα, ἀπέβλεψε μετὰ ταῦτα πρὸς τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ αἰρνίδιός τις στοχασμὸς ἐράνη ἀναρυεὶς ἐντὸς τῆς σορῆς κεφαλῆς της. Μακρὸν δὲ καὶ σκεπτικὸν ἐπ' αὐτὰς προσήλωσε βλέμμα, καὶ ἔπειτα ἀπέπτη εἰς τοὺς ἀέρας, φῶς καὶ ἀρώματα διαχύσασα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν[1].

— Πόσον γλυκεῖς καὶ ἡγεμονικοὶ οἱ γλαυκοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς θεᾶς, εἶπεν ἡ Πάνδροσος, ἡ μία τῶν

1. Ἀτμοσφαῖραν. Ὀρθότερος κρίνεται ὁ τονισμὸς τῆς λέξεως ταύτης εἰς τὴν προπαραλήγουσαν: Ἀτμόσφαιραν.

θυγατέρων τοῦ Κέκροπος. Τὸ βλέμμα της ὡς βέλος μοὶ διεπέρασε τὴν καρδίαν, καὶ ὡς φλὸξ μοὶ ἀνῆπτε τὸ αἷμα.

— Πόσον δὲν ὁμοιάζει τὴν ὡραίαν καὶ μεγαλοπρεπῆ θεὰν τὸ δύσμορφον αὐτὸ ξόανόν της, εἶπεν ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς Ἔρση, δεικνύουσα τὸ ξύλινον ἄγαλμα, εἰς οὗ τὸ αὐτοσχέδιον βάθρον ἐκάθητο.

— Δὲν ἠξεύρω, εἶπεν ἡ τρίτη ἀδελφὴ Ἄγραυλος, ἂν ἀξίζῃ νὰ κοπιάζωμεν κεντῶσαι δι' αὐτὸ πέπλον. Ἐγὼ δὲν κεντῶ πλέον· προτιμῶ νὰ κρεμάσω στέμματα εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄρεως.

— Καὶ ἐγώ, εἶπεν ἡ Ἔρση, νὰ καλλιεργήσω τὰς μυρσίνας, ἃς ἐφύτευσα περὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ.

— Ἄφετε, πιστεύσατέ μοι, τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἄρην, εἶπεν ἡ Πάνδροσος. Μὴ ἀσέβειαν πρὸς τὸ ἱερὸν ἄγαλμα. Ὁ πατήρ μας εἶπεν ὅτι τοιοῦτον, ὁποῖον εἶναι, ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

— Ἀληθῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσε, πάτερ; ἠρώτησαν αἱ δύω[1] κόραι.

— Ὅταν ἐπὶ τῆς γῆς δὲν εὑρίσκωμεν τὴν καταγωγήν του, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ ὑπεκφεύ-

1. Δύω. Τὴν ὀρθότητα τῆς διὰ τοῦ ω γραφῆς τῆς λέξεως Δύο ἀπέδειξε διὰ μακρῶν ὁ καθηγητὴς κ. Κ. Σ. Κόντος.

γων τὴν ἐρώτησινς πρέπει νὰ τὸ πιστεύωμεν ὡς πεμφθὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ *Διιπετὲς* νὰ τὸ ὀνομάζωμεν.

Καὶ ἀπῆλθεν, ὅπως, καλέσας οἰκοδόμους, περιτειχίσῃ εἰς τὸν αὐτὸν περίβολον τὰ ἱερὰ καὶ ὁρατὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης μνημόσυνα, παρὰ τὰ ξόανα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἑρμοῦ, τὴν θάλασσαν ἢ τὸ ῥρέαρ τοῦ Ποσειδῶνος μετὰ τοῦ ἴχνους τῆς τριαίνης αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐλαίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

— Μὴ παραμελεῖτε, ἀδελφαί, τὴν εὐσεβῆ ἡμῶν ἐργασίαν, ἐπανέλαβε παραινοῦσα ἡ Πάνδροσος. Τὰ *Ἀθήναια* μετ' ὀλίγον θέλουσιν ἐπιστῆ· πρέπει ὁ πέπλος νὰ ἦναι ἕτοιμος.

Β΄

Ἀλλ' ἐνῷ αἱ δύω κόραι ἤρχοντο νὰ καθήσωσι[1] παρὰ τὴν ἀδελφήν των, αἴφνης ἔστησαν ἀμφότεραι, ἐφάνησαν ἀκροώμεναι, καὶ ἔπειτα ὡς δύω νέαι ἔλαφοι ὥρμησαν ὁμοῦ τρέχουσαι πρὸς τὴν πύλην τῆς Ἀκροπόλεως, δι' ἧς εἰσήρχοντο δύω νέοι ἐξόχου ὡραιότητος, ὁ μὲν ῥωμαλέος καὶ

1. Καθήσωσι. Δέον νὰ γράψωμεν ὀρθότερον Καθίσωσι, διὰ τοῦ ι.

ἀνδρικός, τὴν ὄψιν ἔχων καταπληκτικήν, τὸ βλέμμα εὐγενὲς καὶ σπινθηροβόλον καὶ τὸ βάδισμα στιβαρόν· ὁ δέ, νεανικός, τρυφερὸς καὶ κοῦρος, ὥστε ἐραίνετο πετῶν ὅταν ἐπεριπάτει. Ὁ πρῶτος ἦτο ὁ Ἄρης, ὁ δὲ δεύτερος ὁ Ἑρμῆς.

Τὴν δ' ἐπαύριον ὁ Κέκροψ εἶχεν ἤδη περατώσει τὸν περίβολόν του, οὐχὶ ὅμως καὶ αἱ θυγατέρες του τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς, διότι, ἂν ἡ Πάνδροσος ἔβλεπεν ἐμπρός της μόνον τὸ ἔργον της, αἱ ἄλλαι δύω, μεταξὺ ἐργαζόμεναι, ἔβλεπον τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἄρην.

— Δέν μοι λέγετε, ἀδελφαί, εἶπεν ἀφελῶς ἡ Πάνδροσος, καθημένη μετ' αὐτῶν καὶ κεντῶσα εἰς τὴν σκιὰν τῆς ἱερᾶς ἐλαίας, ποίαν εὐχαρίστησιν εὑρίσκετε εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν δύω ἐκείνων ξένων, ὥστε δι' αὐτοὺς ν' ἀμελῆτε τὴν ἱερὰν ἐργασίαν σας; Ποῦ ὑπάγετε μετ' αὐτῶν, τί λέγετε καὶ τί κάμνετε, ὅταν ἔρχωνται; Ἔχω πολλὴν περιέργειαν[1] νὰ τὸ μάθω.

— Ὦ! ἀδελφή, εἶναι κάκιστον πρᾶγμα ἡ περιέργεια, εἶπεν ἡ Ἕρση, καὶ σὲ συμβουλεύω πολὺ νὰ τὴν ἀπομάθῃς.

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐννοήσω, εἶπεν ἡ Ἄγραυ-

1. Περιέργειαν. Ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι Περιεργία, ὅθεν καὶ προτιμητέα.

λος, πῶς εὑρίσκονται περίεργοι ἄνθρωποι! Εἶναι δι' ἐμὲ ἀνεξήγητον πάθος. Τί τοῖς μέλει διὰ τῶν ἄλλων τὰ μυστικά; Διὰ τί δὲν περιορίζονται εἰς τὰ ἐδικά των;

— Ὅταν δὲν θέλητε, ἀδελφαί, νά μ' εἰπῆτε ὅ,τι σᾶς ἐρωτῶ, εἶπεν ἡ Πάνδροσος μετὰ πολλῆς ἀφελείας, ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἐπιμένω. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι εἶμαι περίεργος.

Ἐνῷ δὲ ταῦτα ἐλέγοντο, ἀνέλαμψεν αἴφνης ὁ οὐρανός, καὶ αὖρα μυροβόλος περιεχύθη περὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐκ ῥωτεινῆς δὲ νεφέλης ἐπεφάνη εἰς τὰς τρεμούσας κόρας ἡ Ἀθηνᾶ, γνώριμος ἐκ τῶν αἰθρίων γλαυκῶν ὀφθαλμῶν της, ἐκ τοῦ ἔγχους[2] καὶ τῆς ἀσπίδος της, καὶ ἐκ τοῦ ποδήρους χιτῶνός της, ἐφ' οὗ ἀπαισίως ἐμόρφαζεν ἡ τερατώδης κεφαλὴ τῆς Γοργόνος[3]. Στᾶσα δ' ἐμπρὸς τῶν νεανιδων·

1. Αὖρα. Ἐλαφρὰ πνοὴ ἀνέμου, δροσιά. Γραπτέα δὲ ἡ λέξις ὀρθότερον Αὔρα

2. Ἔγχους. Ἔγχος εἶναι κυρίως τὸ δόρυ, ἡ λόγχη. Πτερωτὸν ἔγχος δὲ ἐναι τὸ βέλος.

3. Γοργόνος. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν Μυθολογίαν τρεῖς ἦσαν αἱ γοργόνες, τερατώδη ὄντα καὶ ἀπαίσια τὴν ὄψιν, διότι ἀπελιθοῦτο ὁ προσβλέπων αὐτάς· ὠνομάζοντο δὲ Σθενώ, Εὐρυάλη καὶ Μέδουσα, κατοικοῦσαι μακρὰν παρὰ τὸν Ὠκεανὸν τῶν Ἑσπερίων. Τὴν τελευταίαν, τὴν Μέδουσαν, ἐφόνευσεν ὁ Περσεὺς τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτις ἔκτοτε

— Σᾶς εἶδα χθὲς εὐσεβεῖς καὶ ἐπιμελεῖς, εἶπε· σᾶς φέρω ἓν δεῖγμα τῆς ἐμπιστοσύνης μου.

Λαβοῦσα δὲ μικρὸν κιβώτιον ὑπὸ τὴν ἀσπίδα της,

— Σᾶς παραδίδω, ἐπρόσθεσε, τὴν παρακαταθήκην αὐτήν. Φυλάξατέ το ἐπιμελῶς καὶ προσέξατε μὴ τύχῃ καὶ ἀνοιχθῇ.

Εἶπε, καὶ εἰποῦσα ἀπέπτη.

Αἱ δὲ κόραι ἔμειναν ἀκίνητοι, ἄφωνοι καὶ σχεδὸν ἄπνοες[1].

Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἤρχισαν νὰ συνέρχωνται.

— Ἡ Ἀθηνᾶ! εἶπεν ἡ Πάνδροσος.

— Ἡ Ἀθηνᾶ! ἡ Ἀθηνᾶ! ἐπανέλαβον αἱ ἄλλαι δύω. Ἔπειτα δὲ τὰ βλέμματα καὶ τῶν τριῶν ἐστράφησαν πρὸς τὸ κιβώτιον.

— Ἀλλὰ τὸ κιβώτιον τοῦτο! εἶπεν ἡ Ἄγραυλος. Τί ἆρα νὰ ἦναι; τί περιλαμβάνει;

— Τί παράδοξον μυστήριον! εἶπεν ἡ Ἕρση.

— Ἱερὰ παρακαταθήκη, εἶπεν ἡ Πάνδροσος· ἡ θεὰ μᾶς τὴν ἐνεπιστεύθη· πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν μετὰ φόβου καὶ μετὰ πίστεως.

εἰκονίζετο φέρουσα ἐπὶ τῆς αἰγίδος τὴν ὁρμίπλεκτον, τῆς Γοργοῦς ταύτης κεφαλήν, τὸ Γοργόνειον.

1. Ἄπνοες. Ὡς δευτερόκλιτον τὸ Ἄπνοος-ους, σχηματίζει πληθυντικὸν Ἄπνοοι-Ἄπνοι, κατὰ τὸ Ἁπλοος-Ἁπλοι, Εὔπλοοι-Εὔπλοι, Εὔνοοι-Εὔνοι κτλ.

— Ὦ! ἀναμριβόλως, ὑπέλαβεν ἡ Ἔρση, πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν. Ἀλλὰ τί ἀρά γε περιέχει;

— Ἴσως ἄγνωστόν τινα θησαυρόν, εἶπεν ἡ Ἀγραυλος μετ' ἀστράπτοντος βλέμματος· ἴσως πολυτίμους λίθους, συλλεγέντας εἰς τοῦ Ὀλύμπου τὰς κορυφὰς ἢ τὰς φάραγγας.

— Ἴσως νέκταρ ἢ ἀμβροσίαν[1], ἐπρόσθεσεν ἡ Ἔρση. Ἴσως τι οὐράνιον προϊὸν ἄγνωστον εἰς τὴν γῆν.

— Ἢ φάρμακόν τι δίδον τὴν ἀθανασίαν, εἶπεν ἡ Ἔρση. Ὦ! ἂν μόνον ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ ἰδῶμεν!

— Ἄπαγε! εἶπεν ἡ Πάνδροσος. Ἡ Ἀθηνᾶ ἀπηγόρευσε ν' ἀνοιχθῇ τὸ κιβώτιον.

— Ἄπαγε, ἀναμριβόλως! ἀπεκρίθη ἡ Ἔρση. Βεβαίως ἡ Ἀθηνᾶ εἶπε νὰ μὴ ἀνοιχθῇ· ἀλλ' ἤθελον τόσον νὰ ἐξεύρω τί περιέχει!

— Ὦ! Μίαν μόνον γωνίαν ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ διεγείρωμεν, εἶπεν ἡ Ἀγραυλος.

— Φυλαχθῆτε, ἀδελφαί, φυλαχθῆτε, εἶπεν] ἡ Πάνδροσος. Ἐνθυμηθῆτε[2] τῆς θεᾶς τὸν λόγον.

1. Ἀμβροσία μὲν ἦτο ἡ τροφὴ τῶν ἀθανάτων, ἐκ μέγματος ὕδατος, ἐλαίου καὶ καρπῶν· Νέκταρ δὲ τὸ ποτόν, ὅπερ ἔπινον οἱ θεοί, οἱονεὶ τὸ ἀθάνατον νερόν.

2. Ἐνθυμηθῆτε. Ἡ προστακτικὴ τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου εἰς τὸ β' πρόσωπον προπαροξύνεται: Ἐνθυμήθητε, Φυλάχθητε, ὡς ὀλίγῳ κατωτέρω: Αἰδέσθητε.

— Τῆς θεᾶς τὸν λόγον τὸν ἐνθυμούμεθα, τίς τὸν λησμονεῖ; ὑπέλαβεν ἡ Ἔρση. Ἀλλ' ἓν μόνον βλέμμα δύναται τόσον νὰ βλάψῃ;

— Ἀρῆτε τοῦτο, εἶπεν ἡ Πάνδροσος· νικήσατε τὴν περιέργειάν σας· αἰδέσθητε[1] τὴν θεάν· φοβήθητε τὴν ὀργήν της.

Αἱ κόραι ὑπήκουσαν, καὶ ἤρχισαν νὰ κεντῶσι σιωπηλῶς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτά,

— Ἄγραυλε! εἶπεν ἡ Ἔρση.

— Ἔρση! ἀπεκρίθη αὐτή.

— Μόνον ἓν βλέμμα! εἶπεν ἐκείνη.

— Ἓν μόνον βλέμμα, ἀπεκρίθη ἡ Ἀγραυλος, τί θὰ βλάψῃ; Ἰδέ, τὸ πῶμα ὑποχωρεῖ. Ὀλίγον ἂν τὸ ὠθήσω, ἀνοίγει.

— Ὀλίγον μόνον, εἶπεν ἡ Ἔρση, καὶ τὸ κλείσομεν πάλιν ἀμέσως.

— Πρὸς Ἀθηνᾶς[2], σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφαί· σᾶς ἐξορκίζω νὰ μὴν πράξητε τοῦτο, ἀνέκραξεν ἡ Πάνδροσος.

— Ἀλλ' ἀμέσως θὰ τὸ κλείσωμεν πάλιν, ἐπανέλαβεν ἡ Ἀγραυλος, κρατοῦσα ἤδη εἰς τὰς χεῖ-

1. Αἰδέσθητε=Σεβάσθητε.

2. Πρὸς Ἀθηνᾶς. Ἢ Πρὸς μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὸ: Δι' ἀγάπην. Ἐσώθη δὲ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ τοιαύτη σύνταξις καὶ σημασία: Πρὸς Θεοῦ, τί εἶναι αὐτό;

ρας τὸ πῶμα. Ἡ Ἀθηνᾶ εἶναι ἤδη εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ πατρός της· οὔτε θὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι τὸ ἠγγίσαμεν. Νὰ τὸ ἀνοίξω;

— Μή, μή! εἶπεν ἡ Πάνδροσος.

— Ἄνοιξον, ἄνοιξον! εἶπεν ἡ Ἕρση.

— Τὸ ἀνοίγω λοιπόν! εἶπεν ἡ Ἄγραυλος.

— Ὦ! ἐγὼ φεύγω, καὶ ἀποστρέφω τὸ πρόσωπον, ἀνέκραξεν ἡ Πάνδροσος, ἐγερθεῖσα καὶ δρομαίως μακρυνομένη.

— Ἄνοιξον, ἄνοιξον! ἐπανέλαβεν ἡ Ἕρση. Ἓν μόνον βλέμμα, καὶ ἀμέσως τὸ κλείεις.

Καὶ ἡ Ἄγραυλος διὰ ταχείας κινήσεως τῆς χειρὸς ἠνέῳξε τὸ πῶμα.

— Ἄ! ἀνεφώνησαν καὶ αἱ δύω συγχρόνως, καὶ κατέρριψαν πάλιν τὸ πῶμα μείνασαι ὡς ἀπολελιθωμέναι, διότι εἰς τὸ κιβώτιον, ἀντὶ πολυτίμων κόσμων καὶ θησαυρῶν, εἶδον κείμενον... βρέφος. Ἐνῷ δὲ αὐταὶ ἀνεφώνουν ἐκπληττόμεναι, κορώνη ἠγέρθη ἐκ τῶν κλάδων τῆς ἱερᾶς ἐλαίας καί, ὀξεῖαν κραυγὴν ἀφεῖσα, διέσχισε πρὸς βορρᾶν τὸν ἀέρα...

Γ΄

Ἐν τούτοις δ' ἡ Ἀθηνᾶ, ἀφ' οὗ, παραδοῦσα αὐταῖς τὸ κιβώτιον, ἐπέβη τοῦ νέφους της πάλιν, ἀπ' αὐτοῦ ἐπέβλεψεν ἄνωθεν ἐπὶ τὴν μέλλουσαν

πόλιν της μετὰ στοργῆς καὶ μερίμνης, καὶ εἶδεν αὐτὴν καταλλήλως κειμένην διὰ τὸ προωρισμένον αὐτῆς μεγαλεῖον, καὶ τὸ φρούριον τῆς Ἀκροπόλεως ὡς βασιλικὸν στέμμα ἐπιστέφον αὐτήν, καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὸν Ὑμηττόν, πρὸς νότον δὲ τὸ Μουσεῖον, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸν Ἄρειον Πάγον, περιβάλλοντας αὐτὴν ὡς φυσικὰ ὀχυρώματα. Ἀλλὰ πρὸς βορρᾶν τὴν εἶδεν ἄφρακτον μέχρι τοῦ ἀπέχοντος Βριλησσοῦ[1], καὶ ἐλυπήθη. Ὥρμησεν ἑπομένως πρὸς τὸ ὄρος ἐκεῖνο, ἔκοψεν ἓν τέμαχος[2] αὐτοῦ διὰ τῆς αἰχμῆς τῆς λόγχης της, ὅπως τὸ θέσῃ προτείχισμα κατὰ τὴν ἀσθενῆ θέσιν, καὶ ἀφ' οὗ τὸ ἔπαλεν εἰς τὴν παλάμην της, τὸ ἐφορτώθη εἰς τὸν ὦμον καὶ ἀπέπτη πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν.

Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν τὴν ἀπήντησεν ἡ λαλος[3] κορώνη[4], ἥτις εἶχεν ἀναπτῆ ἀπὸ τῆς ἐλαίας, καὶ τὴν προσεῖπεν ὡς ἔπεται·

— Κρά, κρά! Κυρὰ Ἀθηνᾶ, κυρὰ Ἀθηνᾶ!

— Τί θέλεις, κορώνη μου, καί μ' ἀναχαιτίζεις;

---

1. Βριλησσοῦ. Μικρὸς λόφος, ὑπερκείμενος τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἰλισσοῦ.

2. Τέμαχος=Τεμάχιον, κυρίως τετραγωνισμένου ξύλου.

3. Λάλος. Τὸ συγκριτικὸν Λαλίστερος καὶ τὸ ὑπερθετικὸν Λαλίστατος· ὁ πολλὰ λαλῶν, ὁ πολυλόγος, ὁ φλύαρος.

4. Κορώνη. Τὸ πτηνὸν τοῦτο, κοινῶς Κουρούνα καλούμενον, θεωρεῖται λάλον καὶ ἀκριτόμυθον.

Ὑπάγω νὰ φράξω τὴν καλήν μου πόλιν, νὰ ἔχῃ βράχους ὡς ἐπαλξεις, καὶ ὡς πυργώματα ὄρη.

— Κρά, κρά! εἶπεν ἡ κορώνη. Ὀχυρόνεις καὶ φράττεις, καὶ αἱ κόραι ἠνέῳξαν τὸ κιβώτιον, καὶ ὁ ἥλιος εἶδε τὸ βρέφος καὶ ἐξεπλάγη.

— Κακὴ κορώνη, κακῶν ἄγγελε! μὴ ῥθάσῃς νὰ πατήσῃς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ποτὲ πλέον! Τὸ κιβώτιον! τὸ κιβώτιον! ἀνέκραξεν ἡ Ἀθηνᾶ, καὶ ἠνέῳξεν εὐρέως τοὺς ὀρθαλμούς, τὸ στόμα καὶ τὰς χεῖρας, λησμονοῦσα τὸ ἄχθος της, ὅπερ πεσόν, ἔμεινε δι' αἰώνων κείμενον κατὰ γῆς, καὶ ὠνομάσθη *Λυκαβηττὸς* ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα ἀνθρώπων.

Καὶ ἡ μέν κορώνη, τῆς θεᾶς τρομάζουσα τὴν ὀργήν, ἔκτοτε οὐδέποτε πλέον ἐπέβη τῆς Ἀκροπόλεως· ἡ δὲ θεὰ ἔπτη εὐθὺ πρὸς αὐτήν, καὶ ἀοράτως, ἀλλ' ὁρῶσα αὐτή, εἶδε τὰς δύω κόρας κυπτούσας ὑπὲρ τὴν λάρνακα, καὶ πολυπραγμονούσας περὶ τὸ βρέφος.

— Ἐπάρατοι σεῖς καὶ ἡ ἄπιστος περιέργειά σας! Κακαὶ κακῶς ἀπόλοισθε! ἔκραξεν ἡ θεά, καὶ ἡ κραυγή της ἀντήχησεν ὡς βροντὴ εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Ὑμηττοῦ, τοῦ Βριλησσοῦ καὶ τοῦ Πάρνηθος, καὶ ἔνευσε φοβερά, καὶ ἐσείσθη ἡ γῆ, καὶ ἐσείσθησαν τῶν δυστυχῶν νεανίδων αἱ φρένες καὶ αἱ καρδίαι.

— Ἔρση, Ἔρση! τί εἶναι τὸ βαθὺ τοῦτο σκότος; ἐρωναξεν ἀναπηδῶσα ἡ Ἄγραυλος. Διὰ τί ὡς ῥλεγομένη πίσσα διαρρέει ὁ οὐρανός; διὰ τί τὰ ὄρη παλαίουσιν ὡς μαινόμενα; διὰ τί ἡ γῆ συστρέφεται στροβιλίζουσα;

— Ἄκουσον, ἀνέκραξεν ἡ Ἔρση, ἡ θάλασσα βοᾷ ὡς ἐκ μυρίων στομάτων, καὶ κορυβαντιῶσα[1] τινάσσεται· ὁ οὐρανὸς ἐρράγη καὶ προχέει ὑλακτοῦντας τοὺς καταρράκτας του, καὶ ὁ βορρᾶς συρίζει συναυλίαν μετὰ τοῦ νότου! Ἡ ῥύσις ὅλη μυκᾶται ὡς σφαγιαζομένη.

— Ὦ! πῶς οἱ οὐρανοὶ ἠνεῴχθησαν! εἶπεν ἡ Ἄγραυλος. Ποῖον φῶς, χιλιαπλάσιον τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας διεχύθη ἐπὶ τῆς γῆς! Ἰδέ, ἰδὲ τὰ χαριέντα δάση! Ἰδέ, ἰδὲ τοὺς λειμῶνας! Ἰδέ, ἰδὲ τὰ ἄνθη, τοὺς ῥύακας καὶ τοὺς λόφους! Ὦ! πῶς ἡ γῆ σχίζεται! Φῶς ἐκχεῖται ἐκ τῆς χαινούσης πληγῆς της! Αἱ Ἐρινύες![2] Ἔρση! φρίκη! Αἱ

---

1. Κορυβαντιῶσα = Ἐνθουσιῶσα ὥσπερ οἱ Κορύβαντες, οἱ ἱερεῖς τῆς ἐν Φρυγίᾳ Κυβέλης, οἵτινες ἱερούργουν ἐνόπλως καὶ μετὰ μουσικῆς ὀρχούμενοι.

2. Ἐρινύες. Αὕτη εἶναι ἡ ὀρθὴ τῆς λέξεως γραφὴ καὶ οὐχὶ ἡ διὰ διπλοῦ νν ἐκφερομένη. Ὁ πληθυντικὸς εἶναι Ἐρινύες καὶ ἀττικῶς Ἐρινῦς. Αἱ Ἐρινύες κατεδίωκον ἀπηνῶς πάντα ἐγκληματικὸν ἄνθρωπον, ἀλληγοροῦνται δὲ εἰς τὰς καρδιοβόρους τύψεις τῆς συνειδήσεως. Τὰς προμερὰς ταύτας θεὰς οἱ παλαιοὶ κατ' εὐφημισμὸν ἐκάλουν Εὐμενίδας

Ἐρινύες ἐξέρχονται! ὄχι! δὲν εἶναι αἱ Ἐρινύες! Εἶναι ὁ Ἄρης! ὁ ἀνδρεῖός μου Ἄρης! Πάλλει τὴν φοβερὰν λόγχην του καὶ μὲ καλεῖ εἰς χορόν.

— Ὦ! ποῖος ἦχος πλήττει τὴν ἀκοήν μου! ἔλεγε συγχρόνως ἡ Ἔρση. Ποία ἐπουράνιος μουσικὴ διαχεῖται ἐπὶ τῆς γῆς! Ἄκουσον, ἄκουσον τὰς μυρίας κιθάρας· ἄκουσον, ἄκουσον τοὺς χιλιοστόμους αὐλούς· ἄκουσον τὰ χίλια μέλη συγχεόμενα εἰς ἓν μέλος. Ἀλλὰ πῶς; προχωροῦσιν αἱ Ἐρινύες τρίζουσαι τοὺς ὀδόντας καὶ ὑλακτοῦσαι ὡς πεινα λέαι λύκαιναι! Ὄχι! δὲν εἶναι αἱ Ἐρινύες, εἶναι ὁ καλός μου Ἑρμῆς, γλυκὺ μειδιῶν, τὴν τρίχορδον χελώνην[1] του κρούων καὶ προσκαλῶν με εἰς τὸν χορόν!

Καὶ συγχρόνως ἀνέκρουσαν ἀμφότεραι ᾄσμα ἀνέκφραστον καὶ ἀνήκουστον, οὔτε ὁλοφυρμόν, οὔτε ἀλαλαγμόν, ἀλλ' ἀμφοτέρων μετέχον, καὶ ἐκπλῆττον τὴν ἠχὼ τῶν πέριξ σπηλαίων. Κρατούμεναι δὲ καὶ ἐκ τῶν χειρῶν, ἤρχισαν ἀλλόκοτον ὄρχησιν, συνισταμένην εἰς ἅλματα καὶ στροφὰς

καὶ Σεμνάς. Κατὰ τὸν Εὐριπίδην, αἱ Ἐρινύες ἦσαν τρεῖς, ἡ Ἀληκτώ, ἡ Τισιφόνη καὶ ἡ Μέγαιρα.

1. Τρίχορδον χελώνην. Χέλυς καὶ Χελώνη ἐκαλεῖτο ἡ λύρα, διότι ἐπιστεύετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὅτι πρῶτος ὁ Ἑρμῆς ἐπενόησεν αὐτὴν προσαρμόσας ἐπὶ τοῦ ὀστράκου τοῦ γνωστοῦ ἀμφιβίου ἑρπετοῦ χοράς, ἃς βραδύτερον μετερρύθμισεν ὁ Τέρπανδρος.

παραφόρους, ὧν ἑκάστη τὰς ἐπλησίαζεν εἰς τοῦ κρημνοῦ τὸ ἄρρακτον χεῖλος.

Ἐπιστᾶσαι δὲ εἰς αὐτό, ἐξέτειναν ἀμφότεραι μειδιῶσαι τὰς χεῖρας, καί,

— Ἐλθέ, ὦ φίλτατε Ἄρη[1],—ἐλθέ, ὦ Ἑρμῆ, προφέρουσαι, ἐπήδησαν ἐμπρός, καὶ κατὰ τῶν βράχων ῥιφθεῖσαι μετὰ μεγάλης κραυγῆς, κακῶς συνετρίβησαν.

Τοιαύτη ἦν ἡ πρώτη ποινὴ τῆς πρώτης περιεργείας ἐν Ἀθήναις.

Δ΄

Τὴν λύπην τῆς Πανδρόσου διὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ἀφίνομεν τὸν ἀναγνώστην νὰ συμπεράνῃ, καὶ τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον δὲν τὴν ἐξεύρομεν. Πιθανὸν δὲ φαίνεται ὅτι ἀπέδωκεν εἰς τὰς θανούσας αὐτῆς ἀδελφὰς τὰ τελευταῖα καθήκοντα, ἐνταφιάσασα αὐτὰς εἰς τὸ σπήλαιον, παρ' ᾧ ἐκρημνίσθησαν, ὡς ἐνεταφίασε καὶ τὸν πατέρα της, ὅταν μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν, εἰς τὸ ἱερὸν ἔδαφος παρὰ τὴν ἐλαίαν τῆς Ἀθηνᾶς· τὸ δὲ βρέφος, τῆς θεᾶς τὸν τρόφιμον, ἀναθρέψασα, ἐκάλεσεν αὐτὸ *Ἐρεχθέα ἢ Ἐριχθόνιον*.

1. Ὦ φίλτατε Ἄρη. Ἡ κλητικὴ τοῦ τριτοκλίτου τούτου ὀνόματος εἶναι οὐχὶ Ἄρη, ὡς εἰ ἦτο πρωτόκλιτον, ἀλλὰ Ἄρες.

Τὸ βρέφος τοῦτο ἠὔξησεν ἐπὶ τῶν βασιλέων Κραναοῦ καὶ Ἀμφικτύονος, καὶ μετὰ ταῦτα ἔγεινε καὶ αὐτὸ βασιλεύς. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο χωλὸς εἰς βαθμὸν ὥστε ἠναγκάσθη, ὅπως μετακινῆται, νὰ ἐφεύρῃ μηχανήν, ἣν ἐκάλεσεν ἅμαξαν, ἴσως διὰ τοῦτο, μὴ δυνάμενος νὰ μεταβαίνῃ ὅσον ἤθελε συνεχῶς εἰς τὸν τόπον, ὃν καθιέρωσε τῆς προστάτιδός του ἡ νίκη, ᾠκοδόμησεν ἐν αὐτῷ τούτῳ τὸν οἰκόν του, τὸν μὲν ἕνα τοῖχον στηρίζων ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς δὲ τὸν ἄλλον περιλαβὼν καὶ τὸ φρέαρ καὶ τὴν ἐλαίαν καὶ τῆς τριαίνης τὰ ἴχνη καὶ τὸν τάφον τοῦ Κέκροπος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τὸ Διιπετὲς ξόανον.

Ἀλλ' ὁ Ποσειδῶν, ὅσον θεὸς καὶ ἂν ἦναι, ἠξεύρομεν ὅτι εἶναι φύσει ὀργίλος. Ἅμα λοιπὸν ἠττηθείς, ἐβυθίσθη, ὡς εἴπομεν, εἰς τὸν Ὠκεανόν, πνέων τρικυμίαν καὶ θύελλαν, καὶ εὐτυχία ὅτι τότε ἀκόμη δὲν διέτρεχον τὰς θαλάσσας στόλοι· ἄλλως, θὰ κατεποντίζοντο αὖτανδροι. Ἀφοῦ δ' ἔμεινε χωνεύων τὸν θυμόν του τεσσαράκοντα περίπου στιγμάς, ἃς ἡμεῖς οἱ ὠκύμοροι[1] ὀνομάζομεν ἔτη, ἀνῆλθε διὰ σίφωνος εἰς τὸν Ὄλυμπον, καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Δία, ἐκδίκησιν μελετῶν.

1. Ὠκύμοροι. Λέξις ποιητική, δηλοῦσα τὸν ταχέως ἀποθνήσκοντα, τὸν βραχύβιον, τὸν ταχυθάνατον.

— Τί ἔχει ὁ ἀγαθός μου ἀδελφὸς καὶ πνευστιᾷ ὡς τὰς φύσας τοῦ Ἡφαίστου εἰς τῆς Αἴτνης τὰ ἐργοστάσια;[1] ἠρώτησεν ὁ Ζεύς.

— Εἰς αὐθάδης..., εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, ἀποπνιγόμενος ὑπὸ τοῦ θυμοῦ του,—δὲν ἐξήτασα ἂν Αἰγύπτιος ἢ ἂν Πελασγός..., διότι φαίνεται τὴν φύσιν διπλοῦς...—ὁ βασιλεύς... ὁ οἰκιστής... ὁ... δὲν ἠξεύρω τί τοῦ βράχου ἐκείνου, ὃν ὠνόμασε *Κεκροπίαν*.... ὁ Κέκροψ τέλος....

— Αἴ! τί ὁ Κέκροψ; ἠρώτησεν ὁ Ζεύς, γελῶν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν ἔξαψιν.

Ἀλλὰ τὸ τί ἦτο δύσκολον νὰ εἰπῇ ὁ Ποσειδῶν· διότι πῶς νὰ κατηγορήσῃ τὸν Κέκροπα ὅτι, αἱρεθεὶς δικαστής, ἀπεράσισε κατὰ συνείδησιν, καὶ πῶς νὰ παραστήσῃ ὡς ἔγκλημα εἰς τὸν Δία, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἐδικαίωσε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ; Ἀνάγκη λοιπὸν ἀντὶ τῆς ἀφορμῆς νὰ εὑρεθῇ πρόφασις.

— Ἀλλ' ὁ Κέκροψ, ὑπέλαβεν ὁ παντεπόπτης Ζεύς, πρὸ πολλῶν στιγμῶν ἢ ἐτῶν, ὡς λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀνήκει ἤδη εἰς τὸν ἀδελφὸν Πλού-

1. Κατὰ τὴν μυθολογίαν, ὁ Ζεύς, κατακεραυνώσας μετὰ τῶν Γιγάντων, Τιτάνων καὶ Ἑκατογχείρων καὶ τοὺς Κύκλωπας, κατέχωσεν αὐτοὺς ὑπὸ τὸ ὄρος τῆς ἐν Σικελίᾳ Αἴτνης, ἔνθα ἐξακολουθοῦσιν ὑπὸ τὴν χθόνα ἐργαζόμενοι καὶ σφυρηλατοῦντες τοὺς κεραυνοὺς τοῦ Διός.

τωνα, καὶ ἀντ' αὐτοῦ βασιλεύει ἤδη ἐν Ἀθήναις ὁ θετὸς αὐτοῦ υἱὸς Ἐρεχθεύς.

Ἰδοὺ ἑτοίμη ἡ πρόφασις· καὶ πρὸς τούτοις ἡ ἐκδίκησις κατὰ τοῦ Ἐρεχθέως περιελάμβανεν οὐ μόνον τὸν δικαστήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίζηλον, διότι ὁ Ἐρεχθεὺς ἦτο θετὸς ἀμφοτέρων.

— Ναί, περὶ τούτου τοῦ Ἐρεχθέως ἤθελον νὰ εἰπῶ, ἀπήντησεν ἀμέσως ὁ Ποσειδῶν. Ἠξεύρεις τί ἔπραξεν; Ὁ αὐθάδης αὐτὸς ἐπολέμει τοὺς γείτονάς του Ἐλευσινίους· καὶ ἐπειδὴ ὁ υἱός μου Εὔμολπος ἦλθεν ἐκ Θράκης εἰς βοήθειάν των, ἐτόλμησε καὶ μοὶ τὸν ἐρόνευσεν! Ἀκούεις, πάτερ ἀνδρῶν τε θεῶν τε;[1] Τὸν υἱόν μου! Ὁ Ἐρεχθεὺς μοὶ ἐφόνευσε τὸν υἱόν μου!

— Ἀτρέμας[2] ἔχε, ἀγαπητέ, εἶπεν ὁ Ζεὺς μετ' ἀμιμήτου ἠρεμίας. Δι' ἕνα τῶν θνητῶν τούτων σκωλήκων ὀργίζεσαι; Νὰ κινήσω μόνον τὸν βραχίονά μου, καταστρέφω ὅλας τὰς γενεὰς αὐτῶν.

— Κίνησον λοιπόν, εἶπεν ὁ φιλέκδικος Ποσειδῶν.

— Οὐ φροντίς, Ἐνοσίχθων[3], ἀπεκρίθη ὁ Ζεύς·

1. Πάτερ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Ἡ πρὸς τὸν Δία προσφώνησις αὕτη ἐλήφθη ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν.
2. Ἀτρέμας. Ἐπίρρημα σύνηθες παρὰ ποιηταῖς=Ἡσύχως, ἀταράχως, ἠρέμα.
3. Ἐνοσίχθων. Ἐν τῶν ποιητικῶν ἐπιθέτων τοῦ θεοῦ τῆς θαλάσσης Ποσειδῶνος, δηλοῦν τὸν σείοντα, τὸν κινοῦντα τὴν χθόνα, τὴν γῆν.

καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ὁπλοθήκης τῆς Αἴτνης ἕνα του κεραυνόν, καὶ χασμώμενος τὸν ἀφῆκε νὰ πέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἐρεχθέως.

— Ἰδού, φίλτατε, τῷ εἶπεν. Ὕπαγε τώρα ν' ἀναπαυθῇς. Ἂν ὁ ζέφυρός σ' ἔστρωσε μαλακὴν τὴν κοίτην σου, ἄπλωσον τὸν ἕνα βραχίονα εἰς τὴν Ἀτλαντικὴν καὶ τὸν ἕτερον εἰς τὴν Εἰρηναίαν, καὶ ῥέγχε τὸν ῥόχθον τοῦ Ὠκεανοῦ.

Ὁ Ἐρεχθεὺς λοιπὸν ἔπεσεν ἐμβρόντητος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐνεταφίασαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς οἰκίας του.

Ἀλλ' ἐκεῖ, ἐξ ἄλλης γωνίας τοῦ Ὀλύμπου, ἠκούσθησαν μεγάλαι φωναί, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἰσώρμησεν ἐρωτῶσα τίς ἐφόνευσε τὸν υἱόν της.

— Εὐφήμει, παρθένε, ἠθέλησε νὰ εἰπῇ ὁ Ζεύς. Ἀλλ' ἐκείνη εἰς ἀστεϊσμοὺς δὲν ἦτο ποσῶς διατεθειμένη, καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνους της ἔνευε φοβερός, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ Ποσειδῶν ἠγριοῦτο. Λοιδορίαι ἤρχισαν ἑκατέρωθεν νὰ διαφεύγωσι τὰ θεῖα στόματα, καὶ ἡ Ἔρις ἤρχιζε νὰ ἐπικροτῇ, τρίζουσα τοὺς ὀδόντας ὅτι ὁ θρίαμβός της ἤθελεν ἀνανεωθῇ ἐνώπιον τοῦ Διός.

Τοῦτον αὐτὸς τὸν κίνδυνον αἰσθανόμενος,

— Ὅ,τι ἔγεινεν ἔγεινεν, εἶπεν. Τώρα εἰρήνην, παρακαλῶ. Ὁ ἀγαπητός σου Ἐρεχθεὺς ἀπέθανε,

ρίλη Τριτογένεια[1]· ἂς τιμᾶται ὡς ἥρως καὶ ἂς μείνῃ ὁ οἶκός του ἐσαεὶ σεβόμενος ὡς ἐδικός σου ναός, ὅπου μετὰ σοῦ νὰ λατρεύηται καὶ ἡ πιστή σου Πάνδροσος, ἡ ἠξεύρουσα νὰ μὴ πολυπραγμονῇ εἰς τὰ σκάνδαλα. Καὶ σὺ προσέτι, ἀδελφέ,— προσέθηκεν ἔπειτα βλέπων τοῦ Ποσειδῶνος τὴν ὀργὴν ἑτοίμην νὰ ἐκραγῇ—, ἔχε καὶ σὺ τὸ μέρος σου εἰς τὸν οἶκον τοῦτον. Ὅπου σᾶς διήρεσε θεία ἀντιζηλία, ἂς σᾶς ἑνώσῃ ἀνθρωπίνη λατρεία. Ἂς θύωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ εἰς σὲ καὶ εἰς τὸν Ἐρεχθέα ἀναίμακτα θύματα, διότι ἱκανὸν αἷμα μεταξύ σας ἐχύθη.

Μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν[2] λοιπὸν ταύτην, ἥτις ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν αὐλικῶν τοῦ Ὀλύμπου ὡς δεῖγμα ὑπερτάτης δικαστικῆς ἀγχινοίας καὶ ἐπανέφερεν εἰς αὐτὸν πάλιν τὴν ἁρμονίαν, οἱ Ἀθηναῖοι καθιέρωσαν τὸν οἶκον τοῦ Ἐρεχθέως ἢ τὸ Ἐρεχθεῖον εἰς ναὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, καί, διασκευάσαντες αὐτὸν ἀναλόγως, ἐτέλουν ἐν αὐτῷ τῆς θεᾶς τὴν λατρείαν.

1. Τριτογένεια. Ἐν τῶν πολλῶν ἐπιθέτων τῆς Ἀθηνᾶς, καλουμένης οὕτως ἢ διότι ἐγεννήθη ἐν τῇ Τριτωνίδι λίμνῃ τῆς Λιβύης, ἢ ἐκ τοῦ Τρίτωνος, ἀττικοῦ τινος χειμάρρου, ἢ τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς κτλ.

2. Ἐτυμηγορίαν. Ἡ λέξις εἶναι συντεθειμένη ἐκ τοῦ Ἔτυμος (ἀληθής) καὶ Ἀγορεύω (λέγω), ὅθεν ὀηλοῖ τὸ λέγειν τὴν ἀλήθειαν· ἐνταῦθα δὲ τὴν ἀπόφασιν τὴν ἀμετάκλητον (τοῦ Διός).

Ε'

Μετά τινας δ' ἑκατονταετηρίδας ἐπελθὼν ὁ Πέρσης κατὰ τῆς Ἑλλάδος[1] καὶ ἀσεβῶς συλήσας τοὺς ναοὺς αὐτῆς, ἐπυρπόλησε καὶ τὸ Ἐρεχθεῖον μετ' αὐτῆς τῆς ἐλαίας[2], πρὸς μεγίστην ὀλῖψιν τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ αὐτῶν καὶ ὁποία ἡ ἔκπληξις, ὅταν μετὰ μίαν ἡμέραν, ἀνελθόντες εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὅπως θύσωσιν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ, εὗρον εἰς τὴν ἱερὰν ἐλαίαν ποδιαῖον ἢ διποδιαῖον θαλλὸν βλαστήσαντα ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐπὶ τοῦ κεκαυμένου στελέχους!

Μετὰ βαθείας εὐλαβείας ἐδέχθησαν ὅλοι τὸ θαῦμα, καὶ ἅμα διὰ τῶν ἐνδόξων ἐκείνων ἀνδραγαθημάτων[3] ἔσωσαν τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν, ἐμνήσθησαν τῆς προστάτιδος, αὐτῶν θεᾶς καὶ οὐ μόνον τῇ ἀνήγειραν τὸν μεγαλοπρεπῆ Παρθενῶνα, ἀλλ' ἀνῳκοδόμησαν ἐν Ὀλυμπιάδι[4] 92ᾳ καὶ 93ᾳ τὸ Ἐρεχθεῖον μετὰ λαμπρότητος καὶ εὐπρεπείας ἀπεριγράπτου, τὸν πολυτελῆ εἰς αὐτὸ ἐφαρμόσαντες ἰώνιον ῥυθμόν, περιστήσαντες τρεῖς στοάς,

1. Ὅτε συνεκροτήθη καὶ ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, ἤτοι τῷ 480 πρὸ Χριστοῦ.

2. Μετ' αὐτῆς τῆς ἐλαίας. Ἐννοεῖ τὴν ἱερὰν ἐλαίαν, τὴν ἀφιερωμένην εἰς τὴν πολιοῦχον θεὸν Ἀθηνᾶν.

3. Τῶν ἐν Θερμοπύλαις, ἐν Σαλαμῖνι καὶ παρὰ τὴν Μυκάλην.

4. Ὀλυμπιάς ἐκαλεῖτο τὸ τετράετες χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἐχρονολόγουν οἱ ἀρχαῖοι τὰ διάφορα γεγονότα,

ὧν τὴν μίαν ἀντὶ κιόνων στηρίζουσι παρθένοι γλυπταί[1], τὰ γλαφυρὰ κιονόκρανα εἰς ἐπιχάλκους ἕλικας καμψαντες, τὰς βάσεις διὰ κομψῶν πλοκάμων περικοσμήσαντες, τὸν λίθον εἰς ὁμοιότητα λεπτῶν ποικίλαντες ἀνθεμίων, καὶ πᾶν τὸ οἰκοδόμημα διὰ γραφῆς καὶ γλυφῆς πλουσίως καθωραίσαντες. Διῄρεσαν δὲ τὸν ὅλον ναὸν δίχα[2] τὸ μὲν αὐτοῦ, τὸν τάφον περιέχον τοῦ Ἐρεχθέως, τῇ Παλλάδι καθιερώσαντες καὶ τῷ Ποσειδῶνι, τὸ δέ, τὴν ἐλαίαν ἐγκλεῖον καὶ τὸ ῥρέαρ καὶ τὸν τοῦ Κέκροπος τάφον καὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἀθηνᾶς ξόανον[3], εἰς τὴν Πάνδροσον ἀναθέντες. Ἀρχιτέκτονες δὲ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου ἀριστουργήματος ἦσαν ὁ Ἀρχίλοχος καὶ ὁ Φιλοκλῆς.

Μόλις δ' εἶχε περατωθῇ ὁ ναὸς καὶ μετὰ ἓν ἔτος (ἐν Ὀλ. 93η, γ') ἐξερράγη πυρκαϊὰ ἐν αὐτῷ· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὀλίγον τὸν ἔβλαψε· πιθανῶς μόνον τῆς στέγης τὴν ξυλικήν.

ὁπότε συνεκροτοῦντο καὶ οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τετραετίαν τελούμενοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἡ πρώτη Ὀλυμπιὰς ἤρξατο τῷ 776 πρὸ Χριστοῦ.

1. Οἱ κίονες οὗτοι ἐσφαλμένως καλοῦνται κοινῶς Καρυάτιδες· ὀρθότερον δέον νὰ ὀνομάζωνται Κανηφόροι, διότι παριστῶσι παρθένους κομιζούσας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱερὸν κανοῦν (κάνιστρον), τὸ περιέχον τὰ διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀθηνᾶς ἀπαιτούμενα.

2. Δίχα=Εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν μέσην.

3. Ξόανον, ἐκ τοῦ Ξέω="Αγαλμα, εἴδωλον, κυρίως ἐκ ξύλου καὶ ἀκατέργαστον.

Αἰῶνες παρῆλθον ἕκτοτε, ἐφ' ὧν ὁ ναὸς οὗτος ἦτο τῶν Ἀθηνῶν τὸ ἐγκαύχημα, καὶ ἡ ἐγγύησις τῆς προστασίας[1] τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Ἀλλ' ἦλθον καὶ αἰῶνες, καθ' οὓς ἀπέθανον ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν. Τότε αἱ Ἀθῆναι, μεταςχηματίσασαι, ἀριέρωσαν τὸν κομψὸν ναὸν εἰς τὸν ἀληθῆ Θεὸν τῶν Χριστιανῶν. Ὅταν ὅμως ἐπέστη χρόνος, καθ' ὃν καὶ αἱ Ἀθῆναι ἀπέθανον, τότε τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς οἰκοδομῆς, τὸ περιλαβὸν καὶ στεγάσαν δύο ἀλληλοδιαδόχους θρησκείας[2], κατερρύη καὶ αὐτὸ λίθος πρὸς λίθον καὶ τέλος ὁ σηκὸς τοῦ ναοῦ ἐγένετο ἀποθήκη πυρίτιδος, ἥτις, ἀναφθεῖσά ποτε, κατεσύντριψε[3] τὰς θαυμαστὰς γλυφὰς εἰς κόνιν, καὶ τὴν οἰκοδομὴν πᾶσαν κατέρριψεν εἰς ἄμορφον σωρὸν ἐρειπίων. Ἀλλ' οὐχὶ πᾶσαν· ἡ πρόστασις τοῦ μεγάλου πυλῶνος διετηρήθη ἀκεραία.

1. Προστασία. Ἐκ τοῦ Προέσταμαι, ὅθεν Προ-στασία καὶ οὐχὶ Προς-τασία, ὡς ἐσφαλμένως τινὲς γράφουσιν.

2. Τὴν θρησκείαν τῶν εἰδώλων καὶ τὸν Χριστιανισμόν.

3. Κατεσύντριψε. Διόρθωσ: Κατα-συν-έτριψε.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

Ο ΠΟΝΤΟΣ

Ὁ τοῦ πόντου διαβάτης βλέπει ἔκθαμβος τὸ λεῖον,
τὸ χωρὶς ἀρχὴν καὶ τέλος ὠκεάνειον πεδίον.
Εἰς τὸ κέντρον μένων κύκλου, ὅστις πάντοτε αὔξάνει,
πώποτε τὴν φεύγουσάν του περιφέρειαν δὲν φθάνει.
Τοῦ νοὸς ἐκεῖ δὲν ἔχει πέρας ἡ ταχυπορία,
οὐδ' ὁρίζοντα ἐμπρός της ἀπαντᾷ ἡ φαντασία·
ἡ ψυχή του ἐλευθέρα
διατρέχει τὰς ἐκτάσεις ὑπὸ σῦριον ἀέρα.
Κύλιε τὰ κύματά σου, θάλασσα! . . . μυρίοι στόλοι
ἔρχονται, ὑπάγουν, τρέχουν εἰς τὸν τράχηλόν σου ὅλοι·
σείεσαι, καὶ τῶν μελῶν σου τῶν βαρέων, τῶν μεγάλων,
καὶ ὁ εἷς κ' ὁ ἄλλος πόλος συναισθάνονται τὸν σάλον.
Θάλασσα! ὁ ἀμετρός σου καὶ ἀγῆρατος βραχίων
ἐγκολποῦται τὴν γῆν ὅλην, ὡς ἡ μήτηρ τὸ παιδίον,
καὶ ἀτίθασσος, ἀγρία
μάχεσαι πρὸς τοὺς τυφῶνας, μάχεσαι πρὸς τὰ στοιχεῖα.
Τὴν γῆν ὅλην ἡ θρασύτης τοῦ ἀνθρώπου μεταλλάττει,
ἀλλ' εὑρίσκει ὅριά της τ' ἀναλλοίωτά σου κράτη.
Ὅτε ἤχησεν ἡ πρώτη ὥρα τῆς ὁπλιουργίας,
νέα ἔρρευσες καὶ νέα ῥεύσεις μέχρι συντελείας.
Τὴν παλίρροιαν τῆς Τύχης καὶ τὸ ἄστατόν της πνεῦμα
παριστᾷ τὸ ὑπ' ἀνέμων περιδίνητόν σου ῥεῦμα,
καὶ εἰς σὲ ἡ τοῦ ἀπείρου
ἔκτασις ἀντανακλᾶται, ὡς εἰς κάτοπτρον ἀπλοῦν.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

ΤΟ ΕΝΥΠΝΙΟΝ

Πολλάκις, ἀδελφέ μου[1], εἰς τὰς ἀνιαράς μου ἀγρυπνίας, καὶ αὐταὶ αἱ ἀγρυπνίαι μὲ συμβαίνουσι πολλάκις, μάλιστα τὸν χειμῶνα, ὅταν αἱ νύκτες μακραί, ἀναλίσκω τὸν καιρὸν εἰς τὸ νὰ συλλογίζωμαι τὰ πάθη μου. Ἀφοῦ τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα ἓν πρὸς ἕν, ἀρχόμενος ἀπὸ ἐκεῖνα[2] τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὁποῦ ἦσαν αἱ πατρικαὶ παιδεύσεις διὰ τὰς ἐν οἴκῳ ἀταξίας μου καὶ οἱ ῥαβδισμοὶ τοῦ ῥροντιστηρίου[3] διὰ τὰ γραμματικά, καὶ διαβαίνων ἔπειτα εἰς τὰ πλέον ἀνιαρά, τὴν μετὰ τοῦ Εὐσταθίου συντροφίαν, τὴν εἰς Ὁλλανδίαν ἀποδη-

1. Ὁ Δημήτριος Λῶτος, Πρωτοψάλτης, ἦτο φίλος τοῦ Κοραῆ, διαμένων ἐν Σμύρνῃ, πρὸς ὃν πολλὰς περὶ πολλῶν ὑποθέσεων ἐπιστολὰς ἀπηύθυνεν ἐξ Εὐρώπης. Ἕνεκεν τῆς μεγάλης μεταξὺ αὐτῶν οἰκειότητος, ὁ Κοραῆς ἐκτίθησιν ἐν ταῖς πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην ἐπιστολαῖς αὐτοῦ τὰς ἰδέας αὐτοῦ ἀτημελέστερον. Τὸ παρατιθέμενον χαρίεν Ἐνύπνιον ἀπεσπάσθη ἔκ τινος τῶν ἐπιστολῶν τούτων.

2. Ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἡ τοιαύτη ἔκφρασις εἶναι κατὰ τὸ γαλλικόν, ὅθεν φευκτέα. Ἀρκεῖ τό: Ἀπὸ τὰ τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

3. Ῥροντιστηρίου=Ἐκπαιδευτηρίου, σχολείου.

μιαν, τὰς περιηγήσεις ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑπαρχόντων, τὴν δευτέραν ἐκδημίαν μου εἰς Γαλλίαν κτλ. κτλ., ἀφοῦ, λέγω, τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα, ἢ κἂν ὅσα ἐνθυμοῦμαι, μὲ φαίνεται νὰ ἀκούω μίαν φωνὴν ἀοράτως:

«Ἀχάριστε, ἂν ἡ Πρόνοια[1] σὲ ἐπαίδευσε πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, σὲ ἔκαμεν ὅμως καὶ μεγάλας εὐεργεσίας».

Καὶ τότε ἄρχομαι ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ ἀπαριθμῶ τὰ τῆς Προνοίας δωρήματα, καὶ σὲ βεβαιόνω, φίλε μου, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν ὑπολογισμὸν εὗρηκα πάντοτε τὸν ἀριθμὸν τῶν καλῶν ἀνώτερον ἀπὸ τὰ κακά. Οὕτω παρηγορούμενος μὲ τοιούτους λογισμούς, ἀπεκοιμήθην μίαν νύκτα πρὸς τὸ ἑξημέρωμα· καὶ εἶδον καθ' ὕπνους θέαμα περίεργον καὶ ἄξιον νὰ παρηγορήσῃ ὄχι μόνον ἐμέ, ἀλλὰ πάντας τοὺς κακῶς πάσχοντας.

Ἄγγελος[2], ἐξ οὐρανοῦ καταβαίνων, παρεστάθη

1. Πρόνοια=Ὁ Θεός, ὁ προνοῶν ὑπὲρ τῶν πλασμάτων Αὐτοῦ.

2. Ἄγγελος. Κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, οἱ ἁγαθοὶ ἄγγελοι εἶναι ὄντα πνευματικὰ καὶ λογικά, ὑπέρτερα τοῦ ἀνθρώπου, ἱστανται δὲ ἀρχῶς πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, οὗ τὰς διαταγὰς ἐκτελοῦσιν. Περὶ τῶν πονηρῶν ἀγγέλων ἰδὲ τὴν ἐν σελίδι 18 σημείωσιν 2. Εἶναι δὲ οἱ ἁγαθοὶ ἄγγελοι διαφόρων τάξεων καὶ ὀνομάτων: Ἄγγελοι, Ἀρχάγγελοι (ὁ Μιχαήλ, Γαβριήλ, Ῥαφαὴλ καὶ Οὐριήλ), Ἀρχαί, Ἀσώματοι, Δυνάμεις, Ἐξαπτέρυγα, Ἐξουσίαι, Θρόνοι, Κυριότητες, Σεραφίμ, Χερουβίμ κτλ.

εἰς τὴν κλίνην μου, κολοσσαῖος τὸ μέγεθος, ἐκράτει τρυτάνην[1] εἰς χεῖράς του ὡς ἐκείνην, μὲ τὴν ὁποίαν ζυγίζουσι κάμμίαν φορὰν τὰ ξύλα ἔμπροσθεν εἰς τὸ Κουμμέρκιον[2].

Παραπονεῖσαι, μὲ λέγει, ὡς ἠδικημένος ὑπὸ τῆς Προνοίας. Ἀλλ' ἰδοὺ τῆς Δικαιοσύνης ἡ τρυτάνη. Βάλε εἰς τὸ ἓν μέρος ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας ἐν τῷ βίῳ καὶ πρόσεχε νὰ μὴ λησμονήσῃς τίποτε.

Ἐγώ, τρέμων ἀπὸ τὸ ἓν μέρος ὡς βλάσφημος, καὶ ἐπιθυμῶν ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ δικαιολογηθῶ, ἤρχισα μὲ μεγάλην προθυμίαν νὰ ἐπιῤῥιπτίζω τὴν μίαν πλάστιγγα τῆς τρυτάνης ὅσα κακὰ ἠδυνήθην νὰ συλλογισθῶ, καί, φοβούμενος μὴ νικηθῶ ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου, συνεφόρουν[3] ἀκόμη καὶ πολλὰ ἄλλα εὐτελῆ καὶ ἀνάξια λόγου· ὁποῖα παραδείγματος χάριν ἦσαν τὸ νὰ ὑπάγω κάμμίαν φορὰν εἰς τὸν Κουγλουτζᾶν[4] περιπατῶν, τὸ νὰ κρυμνισθῶ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὴν κλίμακα τοῦ ὀσπιτίου[5],

1. Τρυτάνην=Τὸν ζυγόν, ζυγαριάν, κοινῶς.

2. Κουμμέρκιον λέξις ἰταλική=Τελωνεῖον.

3. Συνεφόρουν=Προσέθετον, ἐφόρτωνον.

4. Κουγλουτζᾶν. Ἐξοχήν τινα τῆς Σμύρνης.

5. Ὀσπιτίου. Ἡ λέξις αὕτη, ὁλοῦσα τὴν οἰκίαν, εἰσέρχθη παρ' ἡμῖν ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν, διότι πανταχοῦ διασῴζεται· εἶναι δὲ καταγωγῆς λατινικῆς hospitium, ὅθεν τὸ γαλλικὸν hôpital (νοσοκομεῖον) καὶ τὸ ἰταλικὸν (o)spedale καὶ ospizio.

τρεῖς μόνον ἢ τέσσαρας βαθμούς[1] (ἂν ἐνθυμοῦμαι καλά), χωρὶς ἄλλην βλάβην παρὰ τὴν συντριβὴν ἑνὸς ποτηρίου, τὸ ὁποῖον ἐκράτουν εἰς χεῖρας. Εἰς ὀλίγα λόγια, ἐφόρτισα[2] τὴν πλάστιγγα ὅσον ἦτον δυνατόν, καὶ ἀπὸ τὰ ὄντα καὶ ἀπὸ τὰ δοκοῦντα[3] κακά. Τὸ θαυμαστὸν ἦτον ὅτι ὁ Ἄγγελος δὲν ἔλεγε τίποτε πρὸς αὐτά· ἀλλ' ἐπροσποιεῖτο νὰ μὴ καταλαμβάνῃ τὴν ἀπάτην. Ἀφοῦ ἐτελείωσα τὴν συγκομιδὴν ὅλων μου τῶν κακῶν,

— Ἔχεις ἄλλο τι περισσότερον; μὲ λέγει ὁ Ἄγγελος.

— Ὄχι, ἀπεκρίθην ἔντρομος.

— Σὺ μέν, λέγει, ἐπεφόρτισας τὴν πλάστιγγα ὅσα ἤθελες καὶ δὲν σὲ ἐκώλυσα κατ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ θέλει βάλω εἰς τὴν ἑτέραν πλάστιγγα τὰς ὠφελείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴν συγκατάθεσίν σου· σὲ δίδω ἄδειαν νὰ μὲ ἐναντιωθῇς εἰς ὅ,τι κρίνεις ἢ κατὰ πολλὰ βαρὺ ἢ ἀνοίκειον εἰς τὸ νὰ συγκαταριθμηθῇ μετὰ τῶν καλῶν.

Ἤρχισε λοιπόν, ἀδελφέ μου, νὰ σταθάζῃ καὶ αὐτὸς τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ δωρήματα. Καὶ ποῦα δωρήματα; ὁποῖα ποτὲ δὲν συλλογιζόμεθα. Τόσον

1. Βαθμούς=Ἀναβαθμούς, τὰς βαθμίδας.
2. Ἐφόρτισα=Ἐπεφόρτισα, ἐφόρτωσα.
3. Δοκοῦντα=Νομιζόμενα, θεωρούμενα.

ἐτυφλώθημεν ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν! Ἔρριψεν εἰς τὴν πλάστιγγα τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὕπαρξιν καὶ τὸ νὰ μὴν ἀποθάνω μέχρι τοῦ νῦν, μὲ ὅλον ὅτι πολλὰ νοσήσας, ὡς δῶρημα τοῦ Θεοῦ. Εἰς αὐτὸ βλέπων με ἀποροῦντα,

— Δὲν ἀνέγνως ποτέ, μὲ λέγει, τὴν Γραφήν;

— Ναί, τὸν ἀπεκρίθην, ἐπειδὴ μετεγλώττισα μίαν *Κατήχησιν*, εἰς τὴν ὁποίαν συνήθροισα τὰ ὡραιότερα[1] ῥητὰ τῆς *Γραφῆς*.

— Μεταξὺ αὐτῶν, μὲ λέγει, θέλει εὕρηκας καὶ τὸ *Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν*.

Ἀλλὰ τί κακόν μου καιρὸν ἤθελα, Πρωτοψάλτα, νὰ τὸν ἐνθυμίσω τὴν *Κατήχησιν*; Ἁρπαζει ἓν ἐξεμπλάριον[2] (δὲν ἠξεύρω ποῦ τὸ εὗρεν εὐθύς) καὶ τὸ ῥίπτει εἰς τὴν πλάστιγγα, ὡς δῶρημα τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτό. Ἐζήτησα νὰ ἐναντιωθῶ, προφασιζόμενος τοὺς μόχθους τῆς μεταφράσεως καὶ σπουδάζων νὰ δείξω αὐτὸ ἀληθῶς πόνημα ἰδικόν μου, καὶ ὄχι δῶρημα ἄλλου· καὶ αὐτὸς μὲ ἀπεστόμισε μὲ τὸ *Χωρὶς αὐτοῦ*

1. Τὰ ὡραιότερα=Τὰ ὡραιότατα. Ἡ χρῆσις τοῦ συγκριτικοῦ ἄνευ τοῦ ὅρου τῆς συγκρίσεως εἶναι γαλλισμός. Ἀλλ' ἐπὶ Κοραῆ ἡ καθωμιλημένη γλῶσσα δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ λεπτολογῇ ὅσον σήμερον.
2. Ἐξεμπλάριον. Ἰταλικὴ ἡ λέξις, Esemplare, γαλλιστὶ δὲ Exemplaire=Ἀντίτυπον.

δυνάμεθα ποιεῖν οὐδὲν καὶ μὲ τὸ *Πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον* καὶ μὲ τὸ *Τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν* καὶ μὲ ἄλλους μυρίους τόπους τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης. Ἠπόρησα, φίλε μου, πόσον ἦτον δύνατὸς ἐν ταῖς Γραφαῖς ὁ Ἄγγελος, καὶ ποῦ ἀνέγνωσε τὴν Γραφήν, μὴ ὄντων, καθὼς ἐξεύρεις, ἐν οὐρανοῖς μήτε βιβλίων μήτε τυπογράφων. Ἀναιβασεν ἔπειτα εἰς τὴν πλάστιγγα τοὺς μακαρίτας γονεῖς μου, μὲ πᾶσαν αὐτῶν τὴν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ μὲ προξενήσωσιν ὅλα τὰ μέσα τῆς σπουδῆς· ἀναίβασε τοὺς καλούς μου συγγενεῖς, τοὺς εὐεργέτας μου ὡς τοσαῦτα τοῦ Θεοῦ δωρήματα· ἡ πλάστιγξ ἤρχισε νὰ κινῆται· ἐγὼ ἕτερμον ὅλος, ἐνθυμούμενος τὸ *Οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν*. Ἀναβιβάζει τέλος τὸν Δόμινον. Εἰς αὐτὰ ὅλα δὲν εἶχον τί νὰ ἀντιτιθῶ. Ἔπειτα βλέπω τὴν λογιότητά σου πλησίον τοῦ Ἀγγέλου, ἕτοιμον νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν πλάστιγγα. Τότε ἀληθινὰ ἄρχισα νὰ φοβοῦμαι ὅτι ἔχω νὰ μείνω ἀναπολόγητος, μάλιστα βλέπων ὅτι διὰ τὸ ψῦχος (ἐπειδὴ ἦτον χειμών) ἤσουν ἐνδεδυμένος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, καταπεφορτισμένος μὲ δύο βαρυτάτας γούνας[1] καὶ εἶχες ἐπὶ κεφαλῆς σου καλουπάκιον[1], ὄχι ὡς τὰ σημερινὰ τῶν Χιων, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα τὰ παλαιά.

1. Γούνας. Ἑλληνιστὶ Μηλωτὰς ἢ Σισύρας.

— Οὐαί, ἔλεγον, εἰς ἐμέ! Ἂν ἀναβῇ ὁ Πρωτοψάλτης μὲ τοιαύτην σκευήν, ἡ πλάστιγξ ἔχει νὰ κλίνῃ ἐξάπαντος.

Μὴ ἔχων τί ποιήσω, εἶπον τὸν Ἄγγελον, ὅτι δὲν στέργω νὰ σὲ ἀναβιβάσῃ οὕτως ἔχοντα ἐπὶ τῆς πλάστιγγος· καὶ αὐτός, αὐθέντα μου, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν ἤρχισε νὰ σὲ ἐκδύνῃ ἓν πρὸς ἓν τῶν ἐνδυμάτων σου, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ μπινισίου[2] καὶ καταντῶν εἰς τὸν χιτῶνα, εἰς τρόπον ὥστε σὲ ἀφῆκε γυμνόν, παντάγυμνον. Μὲ ὅλην τὴν ἀπορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρισκόμην, μὲ ἦτον ἀδύνατον νὰ κρατήσω τὸν γέλωτα· ὄχι μόνον διὰ τὴν γυμνότητα, εἰς τὴν ὁποίαν σὲ ἔβλεπον, ἀλλὰ προσέτι καὶ διὰ τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν εἶχες, καὶ τὰς ἀράς, τὰς ὁποίας ἐξέχεες κατ' ἐμοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους. Τέλος πάντων σὲ ἀνεβίβασε τζὶπ τζιμπλάκην[3] εἰς τὴν πλάστιγγα

2. Μπινισίου. Λέξις τουρκική, δι' ἧς σημαίνεται μακρὸν ποδήρες ἔνδυμα ὡς βάσον, οἷον ἐφόρει μέχρι ἐσχάτων ὁ μακαρίτης Δ. Βούλγαρης, πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος

3. Τζὶπ τζιμπλάκην. Λέξις τουρκική = Ὁλόγυμνον, θεόγυμνον.

κατὰ τὴν θέλησίν μου· ἀλλὰ τί τὸ ὄρελος! μὲ ὅλον τοῦτο ἡ τρυτάνη ἔκλινε πρὸς τὸ ἔδαφος. Καὶ ὁ Ἄγγελος, θέλων νὰ μὲ καταισχύνῃ περισσότερον,

— Αὐτά, μὲ λέγει, ὅσα συνεφόρησα εἰς τὴν πλάστιγγα, δὲν εἶναι μήτε τὸ ἑκατοστημόριον ἐκ πάντων, ὅσα σὲ εὐεργέτησεν ἡ Πρόνοια, καὶ ὅμως ὑπερβαίνουσιν ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας ἢ φαντάζεσαι νὰ ἐδοκίμασας. Γενοῦ λοιπὸν εὐγνωμονέστερος, καὶ ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ *Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἔδωκέ μοι ;*

Καὶ τοῦτα τὰ τελευταῖα λόγια ἦσαν τοῦ ἐνυπνίου τὸ ἐπιμύθιον.

Ἔπειτα ἀπέπτη πάλιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς μὲ τοσαύτην ταχύτητα, ὥστε, ἂν δὲν σὲ ἥρπαζον ἀπὸ τὸν πόδα διὰ νὰ σὲ ἐκβάλω ἀπὸ τὴν πλάστιγγα, ἤθελα βέβαια σὲ συναναβιβάσειν μαζί[1] του, καί, Κύριος οἶδεν, ἂν ἐκατέβαινες πλέον. Αὐτὸ τὸ ἔκαμα, ὄχι φθονήσας τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδόν σου, ἀλλ' ἀπορῶν τί εἶχε νὰ γενῶ ἐγὼ χωρὶς τῆς λογιότητός σου. Ζῆθι λοιπὸν εὐδαιμόνως, καὶ μένε ἀκόμη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διὰ τὴν φαμηλίαν[2] σου καὶ διὰ τὸν φίλον σου.

1. Μαζί. Ἡ λέξις γράφεται τριχῶς: Μαζῆ, Μαζὺ καὶ Μαζί. Ἡ τελευταία γραφὴ θεωρεῖται ὀρθοτέρα πασῶν.
2. Φαμηλίαν. Ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ=Οἰκογένειαν.

126, ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθηναίων Ἀγαθοκλέους, ἀρίκετο εἰς Ἀθήνας πρεσβεία τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἐθναρχου Ἰωάννου Ὑρκανοῦ, καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐξέδοτο ψήφισμα, εἰς τιμὴν τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου. Πλὴν τούτων ἡ Ἰουδαία εὑρίσκετο ἐπὶ Εὐρυκλέους εἰς περιστάσεις, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἠδύνατο πολὺ νὰ ὠφεληθῇ ἀνὴρ πανοῦργος, οἷος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ἡγεμών. Ἐβασίλευσε τότε αὐτῆς ὁ Ἡρῴδης, ὅστις κατετρύχετο ὑπὸ πολλῶν οἰκιακῶν συμφορῶν, καὶ ἰδίως ὑπὸ τῆς ἀμοιβαίας ἀντιζηλίας δύο υἱῶν, τοὺς ὁποίους ἐγέννησεν ἐκ δύο συζύγων. Ὁ Εὐρυκλῆς, φθάσας εἰς Ἱεροσόλυμα ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκιακῆς ἐκείνης ῥᾳδιουργίας, παρεμβαίνει εἰς αὐτήν, ὡς φίλος καὶ σύμβουλος νῦν μὲν τούτου, νῦν δὲ ἐκείνου, φορολογεῖ τὸν πατέρα, φορολογεῖ τοὺς δύο υἱούς, φορολογεῖ καὶ τὸν βασιλέα τῆς Καππαδοκίας Ἀρχέλαον, πενθερὸν ὄντα τοῦ ἑνὸς τῶν δύο νέων, καί, συλλέξας οὕτω χρήματα πολλά, ἐπανέρχεται εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐνταῦθα ἔζησε κατ' ἀρχὰς πολυτελῶς καὶ ἔκτισε πολλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου κτίρια λαμπρά, ἐξ ὧν ὀνομαστότατα μάλιστα ἦσαν τὰ ἐν Κορίνθῳ λουτρά, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο μεγαλοπρεπέστερα τῶν λουτρῶν τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ βραδύτερον ἐν τῇ αὐτῇ πόλει κατασκευασθέντων. Ἀλλ' οἱ θησαυροί, τοὺς

ὁποίους ἐκ τῆς Ἀσίας ἐκόμισεν, ἀφειδῶς οὕτω δαπανώμενοι καὶ μὴ ἀναπληρούμενοι, τελευταῖον ἐξηντλήθησαν. Τότε ὁ Εὐρυκλῆς ἐτράπη ἐπὶ τὴν καταπίεσιν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων· οὗτοι ὅμως παρεπονέθησαν ἐπανειλημμένως εἰς τὸν Αὔγουστον, καὶ ὁ Αὔγουστος, ἀφοῦ μάτην ἠγωνίσθη νὰ συνετίσῃ τὸν ἀρχαῖον σύμμαχον, ἠναγκάσθη νὰ ἐξορίσῃ αὐτὸν διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχάς, τὰς ὁποίας ἡ πλεονεξία τοῦ ἀνδρὸς ἐπροξένει καθ' ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Εὐρυκλῆς ἀπέθανεν ἐξόριστος, καταλιπὼν υἱὸν Γάϊον Ἰούλιον, ὅστις οὔτε τὴν ἀρχαίαν τοῦ Αὐγούστου πρὸς τὸν πατέρα εὔνοιαν ἐκληρονόμησεν, οὔτε τὸ ἐν Σπάρτῃ τούτου ἀξίωμα· ἀλλὰ δὲν διέζησε καὶ ὅλως ἀκατονόμαστος, διότι ἐν Ταινάρῳ εὑρέθη ἐπιγραφὴ λέγουσα· «Τὸ κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακώνων Γάϊον Ἰούλιον Λάκωνα Εὐρυκλέους υἱόν, τὸν ἴδιον εὐεργέτην».

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἔχομεν καὶ ἄλλην τινὰ μικράν, ἐλαχίστην πληροφορίαν, ἀλλ' ἐν ἐλλείψει πληρεστέρων εἰδήσεων, οὐχὶ ἴσως ὅλως ἀναξίαν μνείας. Ὁπόσος ἦτο ὁ φόρος, ὃν ἐτάχθη νὰ πληρόνῃ τότε εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν εἴτε σύμπασα ἡ Ἑλλὰς εἴτε πόλις τις αὐτῆς ἢ νῆσος ἐκ τῶν μεγαλειτέρων, δὲν γνωρίζομεν. Κατὰ παράδοξον ὅμως σύμπτωσιν ἐμάθομεν τί ἐπλήρονεν

ἡ μικρὰ νῆσος Γύαρος, τὰ σήμερον λεγόμενα *Γυούρα*. Ὁ Στράβων διηγεῖται, ὅτι, προσορμισθεὶς εἰς τὸ νησίδιον τοῦτο, εὗρεν ἐκεῖ κώμιον ὑπὸ ἁλιέων συνοικούμενον, ὅτε δὲ ἐξέπλευσεν ἐκεῖθεν, ἐδέχθησαν εἰς τὸ πλοῖον αὐτῶν πρεσβευτὴν τῶν ἁλιέων τινά, ὅστις συμπλέων ἔλεγε πρὸς τοὺς ἑρωτῶντας συνεπιβάτας, ὅτι πρεσβεύει πρὸς τὸν Αὔγουστον, εὑρισκόμενον τότε εἰς Κόρινθον, περὶ ἐλαττώσεως τοῦ φόρου· διότι τελοῦσι δραχμὰς 150, ἐνῷ μόλις ἠδύναντο νὰ καταβάλλωσι τὰς 100. Ἡ εἴδησις αὕτη ὁμοιάζει ὀπωσοῦν τὰ συντρίμματα ἐκεῖνα, ὅσα μόνον τυχαίως περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς ἐκ μεγάλων καὶ καλῶν οἰκοδομημάτων ἢ ἀγαλμάτων, ἀνάγλυφόν τι, λόγου χάριν, ἢ πόδα ἢ χεῖρα ἢ δάκτυλον ἢ καὶ ὄνυχα τῇ ἀληθείᾳ ἁπλοῦν, ἅτινα δὲν ἀπορρίπτομεν οὐδὲν ἧττον, ἀλλὰ διαφυλάττομεν ἐπιμελῶς, διότι, ὅσῳ μικρὰ καὶ ἂν ἦναι, διδάσκουσί τι πάντοτε εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὸ «Ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα».

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑ

ΕΙΣ ΕΝ ΑΣΤΡΟΝ

Ὦ σύ, ποὺ εἰς αἰθέρος τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις
δι' ἀμυδροῦ ὁρᾶσαι φωτὸς καὶ ἀξεδαίου,
ὡς ὄστρακον λευκάζον εἰς τὸν βυθὸν θαλάσσης,
χανόμενον καὶ πάλιν φαινόμενον ἐκ νέου.

Ἐὰν ὁ μέγας οὗτος σωρὸς τῶν ἀδαμάντων
τὸ ἄκρον τῆς ἐσθῆτος ἀποτελῇ τοῦ Πλάστου,
σὺ τοῦ κρασπέδου εἶσαι τοῦ Ποιητοῦ τῶν πάντων
σμικρὸς ἀδάμας στίλβων εἰς τὰς πυκνὰς πτυχάς του.

Ἢ ἂν δὲν ἦν' ἐσθής του, ἀλλὰ βωμὸς προχέων
ἀείροον φῶς λύχνων χιλίων καὶ χιλίων,
λαμπὰς μικρὰ σὺ εἶσαι, εἰς πεῖσμα τῶν βορέων
ἀσβέστων συντηροῦσα τὸ φέγγος σου τὸ θεῖον.

Ἢ ἂν ὁ θόλος οὗτος τοῦ στερεώματός του
κατάστιλπνος ἐκ λίθων σμαράγδου καὶ σαπφείρου,
δὲν ἦναι οὔτ' ἐσθής σου χρυσῆ, οὔτε βωμός του,
ἀλλὰ σωρεία κόσμων ἐκτάσεως ἀπείρου·

σὺ τότε ζωογόνος πηγὴ φωτὸς καὶ κάλλους,
ἥλιος εἶσαι φέρων πλανήτας κινουμένους
καὶ πᾶς σου δὲ πλανήτης ὑποπλανήτας ἄλλους,
ὡς πρὸς μητέρα ὄρνεις μικροὺς συσσωρευμένους.

Καὶ φέρεις λοιπόν, γῆγα, ἐπὶ εὐρέων νώτων
καὶ γαίας καὶ θαλάσσας καὶ λόφους καὶ πεδία,
καὶ μυριάδας ἴσως ἀστέων πολυκρότων·
πλὴν ποία των ἡ τύχη, καὶ τίς ἡ ἱστορία;

Καὶ τὰ ἐν σοί, ὦ κόσμε, ὡς τὰ ἐνθάδε ῥέουν;
γεννῶνται μυριάδες, καὶ θνήσκουν μυριάδες,
καὶ μυριάδες χαίρουν, καὶ μυριάδες κλαίουν,
καὶ νυμφικαὶ μαρμαίρουν καὶ νεκρικαὶ λαμπάδες;

Κ' ἐνῷ ὁ ὀφθαλμός μου, ὦ ἄστρον, σ' ἀτενίζει,
σὲ διαπρήσσουν ἴσως στρατεύματα καὶ στόλοι·
ὑπὸ τὰ βήματά των τὸ ἔδαφός σου τρίζει,
καὶ μάχαι συγκροτοῦνται, καὶ πίπτουν στρατοὶ ὅλοι.

Καὶ ὅμως τόσα ὄντα, βοὴ καὶ τύρβη τόση
ἐντὸς στενῶν τὰ πάντα ἐγκλείονται ὁρίων·
πέραν δὲ τούτων μένουν νεκρά, καὶ σιωπῶσι,
κ' εἰς ἓν σμικρὸν τὰ πάντα συγχέονται σημεῖον.

Καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο, ποὺ στίλβει εἰς τὰ ὕψη,
κ' οὐδέποτε ἢ θέσιν ἢ ὥραν δὲν ἀλλάσσει,
ἂν ἔλθῃ νύξ κ' ἐκεῖνο δὲν ἔλθῃ, τί θὰ λείψῃ;
εἷς κόκκος εἰς τὴν ἄμμον, ἓν φύλλον εἰς τὰ δάση!

Ὦ ἄστρον, ἀνατέλλεις αἰώνια καὶ δύεις,
κ' εἰς τὴν πληθὺν τῶν ἄστρων ἡμεῖς σὲ παρορῶμεν·
πιστῶς τὴν ὡρισμένην ὁδόν σου διανύεις,
καὶ εἶσαι ἃ δὲν εἶσαι ποτὲ δὲν ἐρωτῶμεν.

Ἡ νὺξ ὅταν ἐπέλθῃ, ὡςὰν δειλή τις κόρη
ἔσχατον σὺ τῶν ἄστρων μὲ συστολὴν προκύπτεις·
γλυκοχαράζει μόλις, κ' ὀπίσω εἰς τὰ ὄρη
σὺ πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὸ πρόσωπόν σου κρύπτεις.

Ἀνώνυμόν σ' ἀφῆκεν ὁ Ἄργος ἀστρονόμος,
πλὴν σὺ ἐπανατέλλεις ἀείποτε ὡραῖον,
κ' εἰς τὸν γλαυκὸν αἰθέρα μαρμαίρεις, ἄστρον· ὅμως
θὰ ἔλθῃ νύξ, ὁπόταν δὲν θ' ἀνατείλῃς πλέον.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

Ο ΠΑΠΑ ΤΡΕΧΑΣ

Ἡ συναναστροφή μου εἶναι μὲ τὸν ἐρημέριον τοῦ χωρίου, ἄνδρα, ὅστις, παρὰ τἄλλά του πολλὰ προτερήματα, καυχᾶται καὶ ὅτι εἰς ὅλην τὴν νῆσον δὲν εὑρίσκεται παπᾶς νὰ ἀναγινώσκῃ παρ' αὐτὸν ἐγρηγορώτερα τὰ *Καθίσματα*[1] τοῦ *Ψαλτηρίου*. Εἰς τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων τὸν ὄρθρον[2] τὸν συνέβη νὰ πτερνισθῇ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τόσον σφοδρά, ὥστε νὰ σβέσῃ τὴν λαμπάδα. Ὅταν τὴν ἄναψαν, συλλογιζόμενος πόσον ἔχασε καιρὸν εἰς τὴν μεταξὺ σκοτίαν, ἐπροτίμησε νὰ πηδήσῃ ψαλμὸν ὁλόκληρον, τὸν μακρότερον, παρὰ τὸ ὄνειδος νὰ μακρύνῃ τὸν καιρὸν τῆς ἀναγνώσεως ὑπὲρ τὸ σύνηθες.

Δὲν ἐξεύρω, ἂν διὰ τὴν ταχυτάτην ταύτην ἀνάγνωσιν ἢ διὰ τὴν φυσικὴν ἡμῶν τῶν Χίων κλίσιν εἰς τὰ σκωπτικὰ παρωνύμια, ὁ βολισσηνὸς

1. Καθίσματα. Τὸ Ψαλτήριον εἶναι διηρημένον εἰς εἴκοσι κεφάλαια, καλούμενα Καθίσματα, ὡς τὰ τοῦ Ὁμήρου ποιήματα εἰς Ῥαψῳδίας.

2. Ὄρθρον. Ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἀναγινωσκομένη ἱερὰ ἀκολουθία.

ἐρημέριος ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς πολίτας τῆς Χίου *Παπᾶ Τρέχας*· καὶ τὸ παρωνύμιον ἤρεσε τόσον εἰς τὸν παρονομαζόμενον, ὥστε δὲν σ' ἀκούει πλέον, ἐὰν τὸν καλέσῃς μὲ τὸ κύριόν του ὄνομα.

Καυχᾶται πρὸς τούτοις καὶ εἰς ἑξηκοντατέσσαρα ταξείδια καὶ φαντάζεται ἑαυτὸν ὡς ἄλλον Ὀδυσσέα, ἀφ' ὃν τὸν ὁποῖον τοῦτο μόνον διαφέρει, ὅτι τὰ ἔκαμεν εἰς αὐτὰ τῆς νήσου τὰ ἑξηκοντατέσσαρα χωρία χωρὶς κίνδυνον κανένα τῆς θαλάσσης.

Διὰ νὰ σὲ δώσω, φίλε, μικρὸν παραδειγμα τῆς ὁποίας ἀπέκτησεν ἀπὸ τὰ ταξείδια πολυπειρίας, ἐπέρασεν ἐδῶ πρὸ μηνῶν Ἄγγλος τις περιηγητής, μὲ σκοπὸν νὰ ἀνακαλύψῃ κἀνὲν ὑπόμνημα[1] τῆς εἰς Βολισσὸν διατριβῆς τοῦ Ὁμήρου· εἶχε σιμὰ[2] καὶ δύο του μικρὰ παιδάρια[3]. Μόλις τ' ἄκουσεν ὁ Παπᾶ Τρέχας νὰ συλλαλῶσι μὲ τὸν πατέρα των, καὶ μὲ ἠρώτησεν ἐκστατικός·

— Ποίαν γλῶσσαν λαλοῦσι;

— Τὴν ἀγγλικήν, τὸν ἀπεκρίθην, καὶ ἡ ἔκστασίς του ἔγεινεν ἀπολίθωσις.

Δὲν ἐμπόρει νὰ χωρήσῃ τοῦ βολισσηνοῦ Ὀδυσ-

1. Ὑπόμνημα=Μνημεῖον, μαρτύριον, ἀπόδειξιν, τεκμήριον.

2. Σιμά=πλησίον.

3. Παιδάρια. Δὲν εἶναι πρὸς περιφρόνησιν ἡ ὑποκοριστικὴ αὕτη κατάληξις, ὡς παρ' ἡμῖν σήμερον.

σέως ἡ κεραλή, πῶς τόσον νεαρὰ παιδάρια ἦτον δυνατὸν νὰ λαλῶσι γλῶσσαν εἰς αὐτὸν ἄγνωστον. Δὲν ἐξεύρω πλέον ποίαν γλῶσσαν καὶ εἰς ποίαν ἡλικίαν, κατ' αὐτόν, ἔπρεπε νὰ λαλῶσι τῶν Ἄγγλων τὰ τέκνα. Εἶμαι βέβαιος ὅτι γελᾷς τὴν ὥραν ταύτην διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ Παπᾶ Τρέχα· ἀλλὰ τί ἤθελες κάμειν, ἐὰν παρὼν παρόντος ἤκουες αὐτολεξεὶ ἀπὸ τὸ στόμα του τοὺς λόγους τούτους· *Τὰ διαβολόπουλα! τόσον μικρὰ νὰ μιλοῦν ἐγγλέζικα!*

Γέλα, φίλε, ὅσον θέλῃς, ἀλλὰ πρόσεχε μὴ καταρρονήσῃς διὰ τοῦτο τὸν σεβάσμιον Παπᾶ Τρέχαν. Ναί! *σεβάσμιος* ἀληθῶς εἶναι, ὡς σὲ τὸ λέγω. Μ' ὅλην ταύτην τὴν ἁπλότητα δὲν ἐμπορεῖς νὰ στοχασθῇς πόσον εἶναι φιλάνθρωπος ὁ καλὸς οὗτος ἱερεύς, πόσον φροντίζει διὰ τὴν χρηστοήθειαν τοῦ μικροῦ του ποιμνίου, μὲ ποίαν ψυχῆς διάθεσιν παρηγορεῖ τοὺς ἐνορίτας εἰς τὰς δυστυχίας αὐτῶν καὶ τοὺς συμβουλεύει, ὅταν εὐτυχῶσι, νὰ ἔχωσι πρόνοιαν τῶν δυστυχούντων.

Ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι εἰς αὐτὸν γέννημα παιδείας, ἐπειδὴ παιδείαν δὲν ἔλαβε· δὲν εἶναι καρπὸς τῆς ἀσκήσεως, ἐπειδὴ κἀνένα κόπον δὲν ἐδοκίμασεν εἰς τὴν γύμνασιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐφυτεύθη οὐρανοκατάβατος εἰς τὴν ψυχήν του. Λυπεῖται πολλάκις διὰ τὴν στέρησιν τῆς παιδείας· καὶ διὰ νὰ ἀπλη-

ρώσῃ ὅ,τι δὲν ἔκαμαν οἱ γονεῖς του εἰς αὐτόν, ἔπεμψε τὸν υἱόν του εἰς τὴν Πόλιν[1] νὰ μάθῃ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ νὰ ἀκούσῃ τὰ μαθήματα τοῦ διδασκάλου Σελεπῆ. Εἶναι ἀνεκδιήγητος τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασε χαράν, ὅταν ἔμαθεν[2] ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐδιάτριψεν εἰς τὴν Βολισσόν, καὶ ὅτι ἀσχολοῦμαι εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ. Τοῦτο μόνον μὲ ἐρώτησεν, ἂν ὁ Ὅμηρος ἦτον Χριστιανός.

— Ἀδύνατον ἦτον, τὸν εἶπα, ἐπειδὴ ἔζη χρόνους ἐννεακοσίους σχεδὸν πρὸ Χριστοῦ.

— Τί, μὲ ἀπεκρίθη, εἰς τοῦτο; Ὁ Θεὸς εἶναι καλὸς πατέρας· *Ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.*

Μὲ τὸ πρῶτον ἐνόει φανερὰ ὁ φιλάνθρωπος παπᾶς ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θέλει καταδικάσειν τὸν Ὅμηρον διότι ἐγεννήθη τόσον ἀρχήτερα τοῦ Χριστοῦ· τοῦ δευτέρου προμένω ἀπὸ τὴν ἀγχίνοιάν σου τὴν ἐξήγησιν. Ποίαν, εἰπέ με, συγγένειαν ἔχει τοῦ Ὁμήρου ἡ ποίησις μὲ τὴν θαυμαζομένην ἀπὸ τὸν

1. Πόλις. Κατ' ἐξοχὴν Πόλις ὀνομάζεται ἡ Κωνσταντινούπολις, ὡς τὸ πάλαι Ἄστυ αἱ Ἀθῆναι. Ὁμοίως οἱ περίοικοι τῶν πρωτευουσῶν νομαρχίας ἢ ἐπαρχίας καλοῦσι τὴν πρωτεύουσαν πόλιν ἢ πολίχνην τοῦ νομοῦ ἢ τῆς ἐπαρχίας Κάστρον ἢ Χώραν.

2. Τὸ Ὅταν σέρεται κυρίως εἰς ὑποτακτικὴν ἔγκλισιν· οἷον, Ὅταν μάθῃ κτλ., ἐπὶ δὲ τῶν παρωχημένων χρόνων τῆς ὁριστικῆς δέον, κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ Συνταktικοῦ, νὰ γίνηται χρῆσις τοῦ χρονικοῦ Ὅτε· οἷον, Ὅτε ἔμαθεν.

Δαβὶδ ποίησιν τοῦ κόσμου; Εἰς πολλὰς τοιαύτας ἀπορίας μὲ βάλλει καθ' ἡμέραν, προσαρμόζων τοῦ *Ψαλτηρίου* ῥητὰ εἰς πραγμάτων περιστάσεις, ὅπου ὁ ἰδικός μου νοῦς δὲν βλέπει κἀμμίαν προσαρμογήν.

Μὲ ἐρώτησε προχθές, ἂν τυπόνεται γρήγορα ὁ Ὅμηρος. Ἀφοῦ ἤκουσε τὰς δυσκολίας πρῶτον τῆς συνταξέως τῶν σχολίων, ἔπειτα καὶ τῆς δαπάνης τοῦ τύπου,

— Διὰ τὴν σύνταξιν, μὲ εἶπε, δὲν εἶμαι καλὸς νὰ κρίνω· τῆς δαπάνης ὅμως τὸ πρᾶγμα μὲ φαίνεται εὐκολώτατον.

— Πῶς, Δέσποτά μου;

— Ἔχομεν, ἀπεκρίθη, τόσους ἀρχιερεῖς, τοὺς ὁποίους δὲν λείπει[1] μήτε πλοῦτος μήτε ζῆλος ὑπὲρ τῆς παιδείας τοῦ Γένους. Ἂν ὁ ἀείμνηστος τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχιερεὺς Εὐστάθιος ἐδαπάνησεν, ὡς μὲ λέγεις, χρήματα πολλὰ νὰ συνάξῃ τὰ ἀναγκαῖα βιβλία καὶ ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν ν' ἀπανθίσῃ ἀπ' αὐτὰ τὰς χρειαζομένας εἰς τὸν Ὅμηρον ἐξηγήσεις, εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι, ἂν γράψῃς περὶ τοῦ σκοποῦ σου πρὸς τὸν ἅγιον..., τὸν ἅγιον..., τὸν ἅγιον... (ἀπαριθμήσας ἐκτὼ ἢ δέκα ἀπὸ

1. Τοὺς ὁποίους δὲν λείπει=Ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν λείπει, οἵτινες δὲν στεροῦνται.

τοὺς ἐγκρίτους ἡμῶν ἀρχιερεῖς), θέλουν σὲ γνωρίσειν χάριν, ἐπειδὴ τοὺς δίδεις ἀφορμὴν νὰ δείξωσι πόσον ἡ παιδεία τοῦ Γένους εἶναι πρᾶγμα ἱερὸν εἰς τὴν πανιερότητά των.

— Πολλούς, ἀπεκρίθην, ἀπ' ὅσους ὠνόμασες, ἐγνώρισα προσωπικῶς, ἀληθῶς ἄνδρας ἱεροὺς καὶ σεβασμίους, μηδ' ἀμφιβάλλω περὶ τῆς εἰς τὰ καλὰ προθυμίας των· ἀλλ' ὅμως ἀποστρέφομαι νὰ κάμω τώρα ὅ,τι δὲν ἔκαμα τὴν περασμένην ὅλην μου ζωήν· ἢ θέλεις, Δέσποτά μου, διὰ δεκαπέντε μηνῶν εἰς τὴν Βολισσὸν διατριβὴν νὰ καταστα θῶ ψωμοζήτης;

— Ἀλλ' ἐὰν εἰς τοῦτο, μὲ λέγει, ἀντιπαθῇς, δὲν θέλεις, ἐλπίζω, ἀποστραφῇν[1] τὴν ἰδικήν μου βοήθειαν.

Εἰς τὰ ἀπροσδόκητα ταῦτα λόγια, φίλε, ὀλίγον ἔλειψε νὰ πάθω τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἔπαθεν ἔκπληξιν, ὅταν ἤκουσε τοῦ Ἄγγλου τὰ τέκνα λαλοῦντα τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν· διότι εἰς τὴν πολυδάπανον ἔκδοσιν τοῦ Ὁμήρου ποίαν ἀπὸ τῆς Βολισσοῦ τὸν ἐφημέριον ἔπρεπέ τις νὰ ἐλπίζῃ βοήθειαν; Χωρὶς νὰ δώσῃ προσοχὴν εἰς τὴν ἔκπληξίν μου, μὲ προβάλλει ὁ καλὸς οὗτος παπᾶς δύο γρόσια.

— Ταῦτα, λέγει, ἔλαβα σήμερον ἀπὸ στεφά-

1. Ἴδε ἀνωτέρω τὴν ἐν σελίδι 107 σημείωσιν.

νωμα, ταῦτα μόνα ἔχω, ταῦτα σὲ δίδω· πλειότερα ἂν εἶχα, πλειότερα μετὰ χαρᾶς ἤθελα σὲ δώσειν[1], διὰ νὰ τυπωθῇ τοῦ συμπατριώτου ἡμῶν Ὁμήρου ἡ ποίησις, τὸν ὁποῖον ἐπεθύμουν νὰ ἐξεύρω εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκεται εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Πλὴν ὁ Θεὸς εἶναι καλὸς πατέρας· *Ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.*

Μαντεύω τώρα, φίλε, τὴν περιέργειάν σου νὰ μάθῃς πῶς ἐφέρθην εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην συνεισφορὰν τοῦ καλοῦ παπᾶ· τὴν ἔλαβα, ἀσπαζόμενος μὲ δακρυμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν πλουσίαν τοῦ πένητος ἱερέως χεῖρα, ὄχι μόνον διὰ νὰ μὴ λυπήσω μὲ τὴν ἄκαιρον παραίτησιν τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ ψυχήν, ἀλλὰ ὅτι καί μ' ἐφάνη νόστιμον νὰ ὀνομάσω τὴν ἔκδοσιν ταύτην τοῦ Ὁμήρου *Βολισσηνὴν Ἔκδοσιν*, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν Βολισσὸν ὑπέμεινα τοὺς κόπους της καὶ ἀπὸ τὴν πτωχὴν ταύτην Βολισσὸν ἔλαβα τὴν πρώτην βοήθειαν τῆς ἐκδόσεως.

1. Ἡ φιλομουσία τῶν Χίων τῷ ὄντι εἶναι παραδειγματική. Ἐκ τῶν συγχρόνων συγγραφέων μόνοι οἱ ἐκ Χίου δύνανται νὰ καυχῶνται ὅτι ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν καὶ ἐκέρδησαν, διότι πάντες οἱ συμπολῖται τῶν χίων συγγραφέων προθύμως καὶ ἄνευ φειδοῦς ὑποστηρίζουσι πᾶν ἔργον ὑπ' αὐτῶν ἐκδιδόμενον, ὥστε ἀκραδάντως ἀποδέχεμαι ὅτι ὁ σεβάσμιος Παπᾶ Τρέχας εἶπε τὴν ἀλήθειαν, λέγων· «Πλειότερα ἂν εἶχα, πλειότερα μετὰ χαρᾶς ἤθελα σὲ δώσειν, διὰ νὰ τυπωθῇ τοῦ συμπατριώτου ἡμῶν Ὁμήρου ἡ ποίησις».

Ἄκουσε ἄλλο θαυμαστότερον. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εἶναι τόσον ὀλίγοι τὸν ἀριθμόν, ὥστε ἡ πολλὰ[1] μικρὰ τῶν ἐκκλησία ἐμπορεῖ νὰ χωρέσῃ τριπλασίους αὐτῶν. Μ' ὅλον τοῦτο τινὲς ἀπὸ τοὺς προεστῶτας, οἱ πλουσιώτεροι, ἐπεθύμησαν νὰ πλατύνωσι τὴν οἰκοδομήν. Ἐκοινώνησαν[2] τὴν γνώμην αὐτῶν εἰς τὸν ἐφημέριον, καὶ οὗτος τοὺς ἐσυμβούλευσε νὰ συναθροίσωσι πρῶτον τὴν χρειαζομένην δαπάνην, διὰ νὰ τελέσωσι κατ' αὐτὴν καὶ τὸ ἔργον. Ἀφοῦ ἔμαθε[3] συναγμένα τὰ ἀργύρια ὁ σεβάσμιος οὗτος παπᾶς, μίαν τῶν Κυριακῶν, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, τοὺς εἶπε·

— Τέκνα μου, ὁ Θεὸς δὲν κατοικεῖ εἰς πέτρας καὶ ξύλα, ἀλλ' εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν Χριστιανῶν. Τῆς ἐκκλησίας τὸ μέγεθος βλέπετε ὅτι δὲν εἶμεθ' ἀρκετοὶ νὰ τὸ γεμίσωμεν. Ἀπὸ σᾶς οἱ περισσότεροι δὲν ἠξεύρουν μήτε νὰ ἀναγινώσκωσι μήτε νὰ γράφωσι· πρᾶγμα ἀσυγκρίτως ἀρεστότερον εἰς τὸν Θεὸν ἠθέλαμεν πράξειν, βάλλοντες εἰς τόκον τὰ συναγμένα ἀργύρια[4], διὰ νὰ πληρόνεται ἀπ' αὐ-

1. Πολλὰ μικρὰ ἐκκλησία· ἱπιρρηματικῶς σήμερον προτιμῶμεν τὸ ἐνικὸν Πολύ· οἷον, Πολὺ μικρὰ ἐκκλησία.

2. Ἐκοινώνησαν. = Ἐκοινοποίησαν κατέστησαν γνωστήν.

3. Ἔμαθε συναγμένα=Κατενόησεν, ἐβεβαιώθη ὅτι ἦσαν συνηγμένα.

4. Ἀργύρια=Χρήματα. Πρβλ. τὸ γαλλικὸν Argent.

τὸν ἐτησίως διδάσκαλος γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως, καὶ τὸ περισσεῦον νὰ μοιράζηται εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς μας, ὅσων ἡ πτωχεία δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀργίας καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὸ ὄνειδος ὅτι μόνοι ἡμεῖς εἰς ὅλην τὴν νῆσον ἀγαπῶμεν τὴν ψωμοζητίαν[1]. Τί λέγεις εἰς τοῦτο, φίλε; Δὲν σὲ φαίνεται ὁ ταπεινὸς ἱερεὺς τῆς Βολισσοῦ φρονιμώτερος καὶ θεοσεβέστερος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ[2], ὅστις ἔκοψε τὰ σιτηρέσια τῶν διδασκάλων[3], διὰ νὰ οἰκοδομῇ λαμπρὰς ἐκκλησίας;

Ἀφίνω ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμαστὰ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἱερέως τούτου δείγματα, καὶ ἀρκοῦμαι εἰς ἓν ἀκόμη, τὸ ὁποῖον μὲ φαίνεται ἀσυγχώρητον νὰ σιωπήσω. Ἤκουσεν ὅτι ἱερεύς τις, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐπεριήρχετο τὴν νῆσον, ζητῶν νὰ ἐμβῇ εἰς κἀμμίαν ἐκκλησίαν ἐφημέριος. Τί κάμνει ὁ καλός σου Παπᾶ Τρέχας; Τρέχει πρὸς αὐτὸν νὰ τὸν προβαλῇ[4] νὰ δεχθῇ ἀντ' αὐτοῦ τὴν

1. Τῷ ὄντι, οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπαιτῶν, τῶν καταπλημμυρούντων τὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, ἐκ Βολισσοῦ δυστυχῶς ἔλκουσι τὴν καταγωγήν.

2. Ἰουστινιανοῦ. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ἀκμάσαντος κατὰ τὰ τέλη τῆς ε' καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς στ' μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος, ἐγένοντο μεγάλαι πρόοδοι εἰς τὸ βυζαντιακὸν κράτος.

3. Διὰ τῆς καταργήσεως τῆς Οἰκουμενικῆς λεγομένης Σχολῆς.

4. Προβάλῃ=Προτείνῃ.

ἐφημερίαν τῆς Βολισσοῦ. Μόλις ἔμαθαν οἱ ταλαίπωροι Βολισσηνοὶ τὸ ἀπροσδόκητον εἰς αὐτοὺς μέγα δυστύχημα τοῦτο, καὶ ἔτρεξαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες μὲ δάκρυα παρακαλοῦντές με νὰ τὸ ἐμποδίσω. Ἀφίνω σε, φίλε, νὰ στοχασθῇς πόσην ἀπορίαν ἐπροξένησεν εἰς ἐμὲ τὸν μεσίτην τὸ κίνημα τοῦτο τοῦ ἱερέως, καὶ μάλιστα ὅταν, ἐρωτήσας αὐτὸν διὰ τί ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ τὴν ἐφημερίαν, ἔλαβα τοιαύτην ἀπόκρισιν·

— Ἐγώ, τέκνον, εἶμαι ἀγράμματος· τὸν ὁποῖον ἐπιθυμῶ νὰ βάλω εἰς τόπον μου ἐφημέριον εἶμαι βέβαιος ὅτι εἶναι ἐπιτηδειότερος παρ' ἐμὲ νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ κυβερνᾷ τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν μου τούτων χωρικῶν.

Εἰς τοιαύτην γενναίαν ἀπόκρισιν τί εἶχα ν' ἀποκριθῶ; Συνέκλαυσα κ' ἐγὼ μὲ τοὺς Βολισσηνοὺς καὶ ἐπρόσμενα μὲ λύπην τῆς ψυχῆς μου τὴν στέρησιν τοῦ καλοῦ τούτου ἱερέως, τὴν ὁποίαν καὶ ἠθέλαμεν πάθειν, ἐὰν οἱ κάτοικοι τῶν Θυμιανῶν δὲν ἐπρόφθαναν νὰ λάβωσι τὸν λόγιον ἱερέα εἰς ἐφημέριον, καὶ ν' ἀφήσωσι πάλιν εἰς ἡμᾶς τὸν ἰδικόν μας. Τοῦ θαυμαστοῦ ἡμῶν παπᾶ τὸ ἔργον τοῦτο δὲν τὸ κρίνεις, φίλε, ὡς ἐγώ, ἀληθῶς σωκρατικόν;[1]

1 Σωκρατικόν="Αξιον τοῦ Σωκράτους, τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος.

Τοιοῦτος εἶναι, φίλε, ὡς σὲ τὸν περιγράφω, ὁ ἁπλούστατος καὶ φιλάνθρωπος ἐφημέριος τῆς Βολισσοῦ. Εἶναι σχεδὸν μῆνες δεκαπέντε, ὁποῦ κατοικῶ τὸ χωρίον, καὶ κἀνὲν ἀκόμη πάθος, κυριεῦον εἰς τὴν καλήν του ψυχήν, ἄλλο δὲν ἐγνώρισα παρὰ τὴν ἄμετρον χρῆσιν τοῦ ταβάκου. Ἀλλὰ ἐλαττώθη καὶ τοῦτο πολύ, ἀφ' οὗ ἔμαθεν ὅτι μήτ' ὁ Ὅμηρος μήτ' ὁ Εὐστάθιος[1] δὲν ἐγνώρισαν τὴν σκόνιν ταύτην, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν ἀφήσῃ καὶ ὁλότελα, ἀφοῦ τὸν ἐσυνέβη τὸ ὁποῖον μέλλω νὰ σὲ διηγηθῶ ἀστεῖον, ἢ μᾶλλον ἄτοπον καὶ ἄκαιρον, εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν. Γνωρίζεις τὸ κατάστημα[2] τοῦ σώματός μου ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ὑπερβολῇ μακρά· ὅμως ὁ καλὸς οὗτος ἱερεύς, ἂν τὸν παραβάλῃς πρὸς ἐμέ, εἶναι πυγμαῖος[3], ὥστε καὶ μὲ δίδει πολλάκις ἀφορμὴν νὰ παρῳδῶ εἰς αὐτὸν τὸ κωμικὸν

Μικρός γε μῆκος οὗτος, ἀλλ' ἅπαν καλόν.

Μίαν τῶν Κυριακῶν, εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ἐπλησίασα εἰς αὐτὸν νὰ λάβω, ὡς οἱ ἄλλοι, τὸ ἀντίδωρον καί, ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀνισότητα

1. Μήτ' ὁ Ὅμηρος μήτ' ὁ Εὐστάθιος. Ἰδὲ τὴν ἐν σελίδι 50 σημείωσιν.
2. Κατάστημα=Ἀνάστημα, κατασκευή.
3. Πυγμαῖος=νάνος, μικρόσωμος· ἐκ τοῦ Πυγμή.

τῶν σωμάτων ἦτον ἀνάγκη νὰ σκύψω, ἔπεσεν ἀπὸ τὸν κόλπον μου ἡ κατάρατος ταβακοθήκη, καὶ ἐφέρετο ὡς ἄλλος δίσκος εἰς αὐτὸν τοῦ ἀντιδώρου τὸν δίσκον. Μόλις τὴν ἐνόησε κυλιομένην ὁ εὐλογημένος Παπᾶ Τρέχας, καί, κινούμενος αὐτομάτως πρὸς αὐτήν, τὴν ἁρπάζει μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ ἀφοῦ ἐταβακίσθη, μοῦ τὴν βάλλει εἰς τὴν χεῖρα καὶ ταύτης ἐξοπίσω τὸ ἀντίδωρον, μηδ' αὐτὸ παντάπασι καθαρὸν ἀπὸ ταβάκον.

Ἄτοπον ἦτο χωρὶς ἀμφιβολίαν τοῦτο· ἀλλ' εἰς τὸν παπᾶν τῆς Βολισσοῦ ἡ τοιαύτη ἀτοπία παραβλέπεται καὶ διὰ τὰ πολλά του προτερήματα καὶ διὰ τὴν ἁπλότητα τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία τὸν ἐμπόδισε νὰ καταλάβῃ ὅτι τὴν ὥραν ἐκείνην παρὰ τὸν μοιρασμὸν τοῦ ἀντιδώρου εἰς τίποτ' ἄλλο νὰ προσέχῃ δὲν ἔπρεπεν.

—

Ὅταν ἠσχολούμην εἰς τὴν Ἄλφα ῥαψῳδίαν[1], ἤρχετο σχεδὸν καθ' ἡμέραν εἰς τὸ σπουδαστήριόν μου, περιεργαζόμενος καὶ ἀναγκάζων με πολλάκις νὰ τοῦ ἐξηγῶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν

1. Ἡ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια τοῦ Ὁμήρου εἶναι διῃρημέναι ἑκατέρα εἰς 24 βιβλία, ὀνομασθέντα ῥαψῳδίας καὶ λαβόντα τὸ ὄνομα ἑκάστου στοιχείου τοῦ ἀλφαβήτου, Α, Β, Γ, Δ κτλ. Ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς δυστυχῶς δὲν ἐξέδωκεν ὅλην τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, ἀλλὰ τὰ πρῶτα μόνον στοιχεῖα τῆς Ἰλιάδος.

ὅ,τι ἔγραφα εἰς τὴν ἑλληνικήν. Κατ' ἀρχὰς τὸ πρᾶγμα μ' ἐφάνη ὀχληρόν, διὰ τὴν προξενουμένην τοῦ ἔργου μου διακοπήν· ἀλλά, βλέπων καὶ τὴν φιλομάθειαν τοῦ ἱερέως καί ποτε ἀκούων ἀστεῖας, ἀλλ' ὀρθὰς καὶ ἀπὸ τὸ στόμα του ἀπροσδοκήτους περὶ πολλῶν πραγμάτων κρίσεις, ἐνεθυμήθην τὴν παροιμίαν

Πολλάκι καὶ κιπωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπε,

καὶ ἔκρινα ὅτι πλειοτέρα τῆς ἐνοχλήσεως ἐγίνετο ἡ ἐκ τῆς συνομιλίας του ὠφέλεια.

Μὲ ἐρώτησε πολλάκις ἂν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἡ μάθησις ἦτο δύσκολος. Συλλογιζόμενος τὴν ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη ἡλικίαν τοῦ ἐρωτῶντος καὶ πλέον (νά σ' ἐξομολογηθῶ τὴν ἀλήθειαν) προβλέπων ὅτι ταύτης τῆς διδασκαλίας τὸ βάρος ἔμελλε νὰ προστεθῇ εἰς τὰ λοιπά μου βάρη, τοῦ αὔξησα ὑπέρμετρα τὰς δυσκολίας. Τοῦτο τὸν ἡσύχασε πρὸς καιρόν, καὶ δὲν μ' ἀνέφερέ τι πλέον περὶ τῆς εὐγενικῆς[1] ἐπιθυμίας ταύτης, τὴν ὁποίαν εὔχομαι νὰ γεννηθῇ εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων καὶ νὰ γεννήσῃ εἰς αὐτὰς ὅσα καλὰ ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἱεροῦ Παπᾶ Τρέχα.

1. Εὐγενικῆς=Εὐγενοῦς.

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Ν. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

Οὗτος ἐγεννήθη τῷ 1845 ἐν Πάτραις καὶ ἀπέθανε τῷ 1874 ἐν Παρισίοις, ὅθεν κομισθὲν τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐτάφη ἐν Ἀθήναις. Ὁ Βασιλειάδης ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, καίτοι δὲ νέος, πολλῆς καὶ σπουδαίας τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ παρέσχε συμβολάς, καλλιεργήσας τὴν λυρικὴν καὶ δραματικὴν ποίησιν. Τῷ 1869 ἐξέδωκε τοὺς «Καλλίρροας» καὶ τὸν «Λουκᾶν Νοταρᾶν» καὶ τῷ 1873 τῶν «Ἀττικῶν Νυκτῶν» τὸν Α' τόμον, ἐν ᾧ περιελήφθη καὶ ἡ ὡραία τραγῳδία «Ὑπάτεια». Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλειάδου ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ὁ Β' καὶ Γ' τόμος τῶν «Ἀττικῶν Νυκτῶν», ἐξαντληθέντας δ' αὐτοὺς ἀνετύπωσεν ὁ κ. Φ. Παρασκευαΐδης εἰς τέσσαρας τόμους, περιλαβὼν ὡς πρώτων τόμων τῶν «Ἀττικῶν Νυκτῶν» καὶ τὰ πρῶτα δραματικὰ ἔργα τοῦ προώρως τὸν βίον τελευτήσαντος συγγραφέως. Τῷ Βασιλειάδῃ ἀνήκει ἡ εὐτυχὴς ἰδέα τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀθήνησι Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ» ἱδρύσεως Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παιδῶν, εἰδεκμώτατα ἤδη λειτουργούσης ἐν τῷ νεοδμήτῳ εὐρυχώρῳ καὶ κομψῷ καταστήματι.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

I

Συναυλία τις μὲ ψθάνει, ἁρμονία γλυκυτάτη . . .
Κεφαλὰς παιδίων βλέπω, βλέπω οἶκημα σχολείου . . .
Τῆς ἁμάξης σου τὸν δρόμον, ἀγαθέ μου φίλε, κράτει·
ὦ, μαγεύει τὴν ψυχήν μου τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου!

Συναισθάνομαι βαθείας καὶ γλυκείας συγκινήσεις,
ὅταν βλέπω τὰ παιδία, τὰς πληθύας τοῦ σχολείου . . .
Μὴ μαγεύωμαι διότι μ' ἔρχονται αἱ ἀναμνήσεις
τῆς μικρᾶς μου ἀλφαβήτου καὶ τοῦ ἀγνοτάτου βίου;

Εἶν' αὐτὸ καὶ μόνον ; Ὄχι· ὅπου ἂν σᾶς διακρίνῃ,
ἂν, μικρά μου, μετὰ πόθου ἡ ψυχή μου σᾶς θωπεύῃ,
εἰς χρυσῶν ἐλπίδων κόσμον, ὁμοῦ αὔτη ἕνθους κλίνει.
Καὶ ἰδοὺ ὑμῶν ἡ θέα διατί ἐμὲ μαγεύει.

II

Μετ' ὀλίγους ἔτι χρόνους τὰ πτωχὰ αὐτὰ παιδία
εἰς τὸν δύςζηλον ἀγῶνα τῆς ζωῆς θ' ἀποδυθῶσι,
ἄλλα θέλει ἀμειλίχως ἀφανίσ' ἡ δυστυχία,
ἄλλα θέλει χρυσῆ μοῖρα καὶ νεότης στεφανώσει.

Ἐὰν σήμερον τὸ ῥάκος καὶ τὸ δάκρ' ἦναι στολή των,
ποῖος αὔριον γνωρίζει ἐκ τῆς χαροπῆς πληθύος,
ἥτις σήμερον εὐφώνως ἀτακτεῖ, σκιρτᾷ, μανθάνει,
μὴ ἂν αἴφνης ἀνατείλῃ νοῦς διάφωτος καὶ θεῖος !
Θάρρος, φίλοι μου· ὁ κόσμος εἶναι μοῖρα τῶν κρειττόνων,
κ' ἤρχισαν πολλάκις οὗτοι τὴν ζωὴν τῶν ῥακενδύται.

III

Ὁ Θεός, γλυκὺς φρουρός της, ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ
τὴν καρδίαν, ἥτις ἦλθεν ὡς ἡγέτης τοῦ σχολείου,
καὶ ψωτίζει τὰ παιδία καὶ ὡς ὄρνις περιπτύσσει.
Πῶς λατρεύει ἡ ψυχή μου τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου !

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΗΡΩΙΔΗΣ Ο ΑΤΤΙΚΟΣ

Ὁ Ἡρῴδης ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς εὐπορίας καὶ τῆς δυνάμεως ἐφημίζετο ὡς ἀπόγονος τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Κέκροπος, τοῦ Αἰακοῦ καὶ τοῦ Διός. Τὸ δὲ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν ἦτο μὲν ὅλως εὐτελὴς ὁ οἶκος αὐτοῦ, διότι ὁ τοῦ Ἡρῴδου πάππος εἶχε κατηγορηθῇ ἐπὶ βουλεύματι τυραννίδος, ἀλλ' ἤθελε πιθανώτατα παρέλθει ἀκατονόμαστος, ἐὰν ὁ πατὴρ Ἰούλιος Ἀττικὸς δὲν εὗρισκε κατὰ τύχην θησαυρὸν ἀκαταμέτρητον ἔν τινι αὐτοῦ οἰκίᾳ παρὰ τὸ θέατρον. Κατὰ τὸν νόμον, μέρος τοῦ πλούτου τούτου ἀνῆκεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅθεν ὁ Ἀττικὸς ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ τὸ εὕρημα εἰς τὸν τότε βασιλεύοντα Νερούαν, τὸν διάδοχον τοῦ Δομιτιανοῦ, τοῦ δὲ Τραϊανοῦ προκάτοχον. *Θησαυρόν, ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ τῆς ἐμαυτοῦ οἰκίας εὕρηκα*, ἔγραψεν ὁ Ἀττικὸς πρὸς τὸν Νερούαν· *τί οὖν περὶ αὐτοῦ κελεύεις ;* Ὁ δὲ καλὸς κἀγαθὸς Νερούας, μὴ θέλων νὰ στερήσῃ ἕνα τῶν ὑπηκόων τοῦ δώρου, δι' οὗ εὐηργέτησεν αὐτὸν ἡ τύχη, *Χρῶ οἷς εὗρες*, ἀπε-

κρίθη. Ὁ Ἀθηναῖος δὲν εὐχαριστήθη εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἀπάντησιν καὶ παρέστησε τῷ βασιλεῖ ὅτι ὁ θησαυρὸς εἶναι πολὺς δι' αὐτόν. *Παραχρῶ τῷ ἑρμαίῳ*[1], ἀπεκρίθη πάλιν ὁ αὐτοκράτωρ, *σὸν γάρ ἐστιν*. Πῶς εὑρέθη τότε εἰς Ἀθήνας τοσοῦτον πλῆθος ἀργυρίου, ἄδηλον· ἴσως ὁ εὐτυχὴς Ἀττικὸς συνέπεσε νὰ καταστῇ κύριος τοῦ χώρου, ὅπου πρὸ δύο περίπου ἑκατονταετηρίδων ὁ Ἀθηνίων εἶχε πληρώσει ῥέατα ὅλα χρημάτων, προελθόντων ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀπείρων δημεύσεων. Ὁπωσδήποτε, ὁ Ἰούλιος Ἀττικὸς ἠὔξησεν ἔπειτα ἔτι μᾶλλον τὴν περιουσίαν διὰ τῆς μεγάλης προικός, ἣν ἀπὸ τῆς συζύγου ἔλαβε καί, ἀφοῦ ζῶν πολυειδῶς εὐηργέτησε τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ἀποθανὼν κατέλιπε διὰ διαθήκης εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν συμπολιτῶν ἐτήσιον κληροδότημα μιᾶς μνᾶς. Ἡ μνᾶ, ὡς γνωστόν, εἶχε δραχμὰς ἀττικὰς ἑκατόν, ὥστε, ἂν ὑπολογίσωμεν κατὰ μέσον ὅρον τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν Ἀθηναίων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰς 6000, τὸ ἐτήσιον κληροδότημα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ Ἰουλίου Ἀττικοῦ ἔμελλε νὰ πληρόνηται εἰς τοὺς συμπολίτας, ἀνέβαινεν εἰς τὸ ὑπέρογκον πο-

1. Ἑρμαίῳ. Ὁ Ἑρμῆς ἐθεωρεῖτο θεὸς πάροχος ἀνελπίστων, ἀπροσδοκήτων κερδῶν (κελεπέρια, τουρκιστί)· ὅθεν τὰ τοιαῦτα εὑρήματα ἐκαλοῦντο Ἑρμαια.

σὸν τῶν 600 000 ἀττικῶν δραχμῶν. Ἐπεμελήθη δὲ ἰδιαζόντως τῆς ἀνατροφῆς τοῦ υἱοῦ Ἡρῴδου, καλέσας ἐπὶ τούτῳ δι' ἀμοιβῶν ἀδρῶν τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν τότε σοφιστῶν. Καὶ ὁ μαθητὴς αὐτῶν ἀπέβη, ὡς εἴδομεν, εἷς τῶν δεινοτάτων ῥητόρων καὶ φιλοσόφων, ὅπως ἐνοεῖτο τότε ἡ ῥητορικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία. Ἐτιμήθη δὲ πολυειδῶς καὶ ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων αὐτῶν. Ἔτι ζῶντος τοῦ πατρός, εἰς ἡλικίαν ἐτῶν εἴκοσι καὶ πέντε, ὁ Ἡρῴδης εἶχε διορισθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ ἔφορος τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐλευθέρων πόλεων. Ἡ πόλις τῆς Τρωάδος ἐστερεῖτο ὕδατος, ὅθεν ὁ ἔφορος ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως ἑξακόσια τάλαντα πρὸς κατασκευὴν νέου ὑδραγωγείου. Ἀλλὰ τὸ ἔργον ἵνα συμπληρωθῇ ἀπῄτησε δαπάνην ὑπερβαίνουσαν τὸν ἀρχικὸν ὑπολογισμὸν περὶ τὰ ἑκατὸν περίπου τάλαντα· καὶ ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι διοικηταὶ τῆς Ἀσίας δὲν ἤθελον νὰ καταβάλωσι τὴν ὑπέρβασιν ταύτην, λέγοντες ὅτι εἶναι ἄδικον νὰ καταδαπανῶνται τὰ εἰσοδήματα πεντακοσίων πόλεων εἰς τὰς κρήνας μιᾶς καὶ μόνης ἐξ αὐτῶν, ὁ γενναῖος τοῦ Ἡρῴδου πατὴρ ἐχορήγησεν ἐξ ἰδίων τὸ περιπλέον ἐκεῖνο τῆς δαπάνης. Μετῆλθε δὲ ὁ Ἡρῴδης καὶ τὸ τοῦ ὑπάτου ἀξίωμα ἐν Ῥώμῃ τῷ 143 ἔτει ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς, διότι, καθὼς οἱ αὐτοκράτορες κατελάμβανον πολλάκις τὰ

μέγιστα τῶν ἐν Ἀθήναις ἀξιωμάτων, οὕτω συνέβαινε καὶ Ἕλληνές τινες, ἰδίως Ἀθηναῖοι, νὰ ἀναδεικνύωνται ὕπατοι τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας. Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς διήγαγεν ὁ Ἡρώδης ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὰς λαμπρὰς ἐπαύλεις, ἃς εἶχεν εἰς τὰ περίχωρα τῆς πόλεως, μαλιστα δὲ ἐν Μαραθῶνι, φιλοσοφῶν ἐνταῦθα καὶ ῥητορεύων ἐν μέσῳ ἀπείρων σοφιστῶν, οἵτινες εὐχερῶς ἀνεγνώριζον τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πλουσίου καὶ ἐλευθερίου ἐκείνου συναδέλφου. Ὅ,τι ὅμως κατέστησεν ἀθάνατον τὸ τοῦ Ἡρώδου ὄνομα εἶναι τὰ πολυάριθμα κατασκευάσματά του, δι' ὧν ἐκόσμησε τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλλάδα ἅπασαν καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἠνάλωσε ποσὰ τῇ ἀληθείᾳ μυθώδη. Ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι εἶπον ὅτι ἔδωκεν ἐνίοτε δείγματα ἀλλοκότου γλισχρότητος. Ἀποθανόντος λ. χ. τοῦ πατρός, ἐπεχείρησε νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς πληρωμῆς τοῦ ὁρισθέντος ὑπ' ἐκείνου ἐτησίου κληροδοτήματος καὶ ἐπὶ τούτῳ συνεφώνησε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους νὰ δώσῃ εἰς ἕκαστον ἐφ' ἅπαξ μνᾶς πέντε, ἀλλ' ἔπειτα ἀντὶ νὰ δώσῃ μετρητά, παρέδωκεν εἰς ἕκαστον τὰς ὁμολογίας τῶν διαφόρων χρεῶν ὅσα ὤφειλον πρὸς τὴν οἰκογένειάν του, ἐξ οὗ συνέβη τινὲς μὲν νὰ μὴ λάβωσιν ὀβολόν, τινὲς δὲ νὰ πληρωθῶσιν ἐλάχιστον μόνον περίσσευμα. Ἐντεῦθεν, ὅτε ὁ Ἡρώδης κατεσκεύασε τὸ

λαμπρὸν ἐκ λίθου πεντελησίου Στάδιον, τοῦ ὁποίου σῴζονται καὶ ἤδη ἐπέκειναι τοῦ Ἰλισσοῦ τὰ ἐρείπια, καὶ τὸ ὁποῖον, ἔχον μῆκος ἑξακοσίων ποδῶν καὶ δυνάμενον νὰ περιλάβῃ ἅπαντα τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ἐπετελέσθη εἰς ἔτη τέσσαρα, οἱ συμπολῖται αὐτοῦ ἀπεθαύμασαν μὲν τὸ ἔργον, ἀλλὰ παρετήρησαν ὅτι ὀρθῶς τῳόντι τὸ Στάδιον τοῦτο ἐπωνομάσθη *Παναθηναϊκόν*, διότι κατεσκευάσθη ἐξ ὧν *ἀπεστεροῦντο Ἀθηναῖοι πάντες*. Ἀλλ' ἴσως ὁ Ἡρώδης ἐθεώρει τὸ δαπανᾶν τὰ χρήματα αὐτοῦ εἰς κατασκευὴν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἅμα μὲν ἐκόσμουν τὰς πόλεις, ἅμα δὲ ἔτρεφον τοὺς ἐργαζομένους, λυσιτελέστερον τοῦ σιτίζειν τοὺς ἀργοὺς συμπολίτας. Τῶν ἔργων ἐκείνων ἡ λεπτομερὴς περιγραφὴ εἶναι πρόσφορος μᾶλλον εἰς εἰδικὴν βιογραφίαν τοῦ ἀνδρός. Ὅθεν ἀρκούμεθα ἐνταῦθα εἰς βραχεῖάν τινα περὶ αὐτῶν σημείωσιν. Ὁ Ἡρώδης ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μνήμην τῆς συζύγου αὐτοῦ Ῥηγίλλης θέατρον, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ κέδρου λαμπρῶς ἐξειργασμένου καὶ γεγλυμμένου καὶ τοῦ ὁποίου ὅμοιον δυσκόλως ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Πλὴν τούτου ᾠκοδόμησεν Ὠδεῖον, ἕτερον τοῦ προϋπάρχοντος, αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ, κείμενον εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρείας τῆς Ἀκροπόλεως, διετέλεσεν ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ὑπὸ χωμάτων κεκαλυμμένον·

μόλις δὲ κατὰ τὸ 1855 ἐξεχώσθη καὶ ἀπεκαλύφθη ἡμῖν τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ σχῆμα, ἂν ὄχι τὴν πάλαι λαμπρότητα καὶ καλλονήν. Ἀλλὰ τί ταῦτα; Τὸ θέατρον, ὅπερ ἤγειρεν ἐν Κορίνθῳ, τὰ πλούσια ἀναθήματα καὶ κοσμήματα, ὅσα ἐχορήγησεν εἰς τὸν ἐν Ἰσθμῷ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, τὰ λουτρά, τὰ ὁποῖα κατεσκεύασεν ἐν Θερμοπύλαις, δὲν ἴσχυσαν νὰ ἐξαντλήσωσι τοὺς θησαυροὺς καὶ τὴν ἐλευθεριότητα τοῦ ἀνδρός. Ἡ Ἰταλία, ἡ Ἤπειρος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Εὔβοια, ἡ Βοιωτία, ἡ Πελοπόννησος ἔλαβον ἀλληλοδιαδόχως πολλὰς παρ' αὐτοῦ εὐεργεσίας. Αἱ δὲ ἐνταῦθά τε καὶ ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνίδες πόλεις διὰ πολυαρίθμων ἐπιγραφῶν ἐδήλωσαν τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην, ἀποκαλοῦσαι τὸν Ἡρῴδην προστάτην αὐτῶν καὶ εὐεργέτην.

Ὁ Ἡρῴδης ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 76 ἐτῶν εἰς Μαραθῶνα, κηδευθεὶς πανηγυρικῶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ κατασκευασθέντι Παναθηναϊκῷ Σταδίῳ· ὥστε, ἀναφανεὶς τὸ πρῶτον ἐπὶ Ἀδριανοῦ, ἤκμασεν ἰδίως ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς, τοῦ βασιλεύσαντος μέχρι τοῦ ἔτους 162 καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς βασιλείας τοῦ δευτέρου διαδόχου Μάρκου τοῦ Αὐρηλίου, ὅστις καὶ *Ἀντωνῖνος φιλόσοφος* ἐν τῇ *ἱστορίᾳ* ἐπονομάζεται.

μήτηρ ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα καὶ ἀνέτεινεν ἱκέτιδας χεῖρας ἐλπίζουσα ὅτι ὁ Θεὸς ἤθελε θαυματουργήσει ὑπὲρ αὐτῆς.

— Μὴ ἐλπίζε τὸ ἀδύνατον, τῇ λέγει ἡ νηρὶς τῆς λίμνης, ἐγείρουσα τὴν λευκὴν κεφαλήν της ὑπὲρ τὰ ὕδατα· ἂς ἰδωμεν μᾶλλον ἂν αἱ δύο ἡμεῖς θὰ κατορθώσωμεν τοῦτο. Ἀγαπῶ νὰ συναθροίζω τοὺς πολυτίμους λίθους, καὶ οἱ ὀφθαλμοί σου εἶναι οἱ ὡραιότεροι ἀφ' ὅσους ποτὲ εἶδον· δέχεσαι νὰ κλαύσῃς ἐπὶ τῶν ὑδάτων μου τόσον, ἕως οὗ καταπέσωσι καὶ οἱ ὀφθαλμοί σου; Διότι οὕτω τὰ δάκρυά σου θὰ μεταβληθῶσιν εἰς μαργαρίτας, οἱ ὀφθαλμοί σου εἰς ἀδάμαντας. Μετὰ τοῦτο δὲ θὰ σὲ μεταφέρω ἐπὶ τῆς ἐτέρας μου ὄχθης, εἰς τὸ μέγα θερμὸν φυτοκομεῖον, ὅπου ὁ Θάνατος διαμένει καὶ ὅπου καλλιεργεῖ τὰ δένδρα καὶ τὰ ἄνθη, ὧν ἕκαστον ἀναπαριστᾷ μίαν ζωὴν ἀνθρώπου.

— Ὦ, μόνον τοῦτο θέλεις; εἶπεν ἡ πτωχὴ μήτηρ. Ὅλα, ὅλα σοὶ δίδω διὰ νὰ προφθάσω τὸ τέκνον μου!

Καὶ ἤρξατο κλαίουσα, κλαίουσα εἰς τοσοῦτον, ὥστε, στειρεύσαντες πλέον οἱ ὀφθαλμοί, ἠκολούθησαν τὰ δάκρυα, ἅτινα εἶχον μεταβληθῆ εἰς μαργαρίτας, καὶ ἐχύθησαν ἐντὸς τῆς λίμνης, ὅπου μετεβλήθησαν οὗτοι εἰς ἀδάμαντας. Τότε τὸ

πνεῦμα ἀνέτεινε τοὺς βραχίονάς του, ἔλαβε τὴν τυφλὴν μητέρα καὶ ἐντὸς στιγμῆς μετήγαγεν ἐπὶ τὴν ἀντίπεραν ὄχθην. Ἐκεῖ ἠγείρετο τὸ ἀνάκτορον τῶν ζώντων ἀνθέων.

Ἦτο μέγα παλάτιον ὑέλινον, μήκους πολλῶν λευγῶν, ἡπίως θερμαινόμενον τὸν χειμῶνα ὑπὸ ἀοράτων ἑστιῶν καὶ τὸ ἔαρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Ἡ πτωχὴ μήτηρ δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ αὐτό, ἐπειδὴ ὄμματα δὲν εἶχε πλέον. Ἐκινήθη ψηλαφῶσα ἕως οὗ ἀνεῦρε τὴν εἴσοδον· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ ἐκάθητο γραῖα οἰκοφύλαξ.

— Τί ζητεῖς ἐδῶ; ἠρώτησεν ἡ φρουροῦσα.

— Ὦ, μία γυνή! ἀνεφώνησεν ἡ μήτηρ, θὰ μὲ εὐσπλαγχνισθῇ!

Καὶ εἶπεν;

— Ἔρχομαι ζητοῦσα τὸν Θάνατον, ὅστις ἥρπασε τὸ τέκνον μου.

— Πῶς ἦλθες ἕως ἐδῶ καὶ τίς σὲ ἐβοήθησεν; ἐπανέλαβεν ἡ γραῖα.

— Ὁ ἀγαθὸς Θεός, εἶπεν ἡ μήτηρ, μὲ εὐσπλαγχνίσθη. Σὺ ὁμοίως θὰ μὲ εὐσπλαγχνισθῇς καὶ θὰ μοὶ εἴπῃς ποῦ δύναμαι νὰ ἐπανεύρω τὸ τέκνον μου.

— Δὲν γνωρίζω τὸ τέκνον σου, εἶπεν ἡ γραῖα, καὶ σὺ δὲν δύνασαι πλέον νὰ τὸ ἴδῃς. Πολλὰ ἄνθη καὶ δένδρα ζωῆς ἀπέθανον τὴν νύκτα ταύτην. Μετ' ὀλίγον θὰ ἔλθῃ ὁ Θάνατος διὰ νὰ τὰ

ἀποσπάσῃ, διότι δὲν ἀγνοεῖς ὅτι πᾶν ἀνθρώπινον πλάσμα ἔχει ἐδῶ τὸ ἄνθος του ἢ τὸ δένδρον του, κατὰ τὸ σῶμα ἑκάστου. Ἔχουσι τὴν αὐτὴν ὡς τὰ ἄλλα φυτὰ ὄψιν, ἔχουσιν ὅμως καρδίαν, καὶ ἡ καρδία αὕτη πάλλει πάντοτε. Καὶ ἀφ' οὗ ἡ καρδία τῶν μικρῶν παιδίων κτυπᾷ, ὡς καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἂν διὰ τῆς ἀφῆς ἠδύνασο ν' ἀναγνωρίσῃς τὸν παλμὸν τοῦ ἰδικοῦ σου....

— Ὦ, ναί, ναί, εἶπεν ἡ μήτηρ, θὰ τὸ ἀναγνωρίσω, εἶμαι βεβαία.

— Τίνος ἡλικίας ἦτο τὸ τέκνον σου;

— Ἑνὸς ἔτους· ἐμειδία πρὸ πολλοῦ καὶ μόνον διὰ πρώτην φορὰν εἶπε χθὲς τὸ ἑσπέρας: *Μαμά μου!*

— Θὰ σὲ ὁδηγήσω εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν μονοετῶν παιδίων· ἀλλὰ τί θέλεις μοὶ δώσει;

— Μήπως ἔχω τι πλέον νὰ διαθέσω; εἶπεν ἡ μήτηρ.—Τίποτε, ὡς βλέπεις· ἀλλ' ἂν πρόκηται χάριν σοῦ νὰ ὑπάγω γυμνόπους εἰς τὸ πέρας τοῦ κόσμου, θὰ ὑπάγω!

— Δὲν ἔχω ὑποθέσεις εἰς τὸ πέρας τοῦ κόσμου, εἶπε ζηρῶς ἡ γραῖα· ἀλλ' ἂν θέλῃς νὰ μοὶ δώσῃς τοὺς μακροὺς μέλανας βοστρύχους σου, ἀναλαμβάνουσα τὴν φαιὰν κόμην μου, θὰ κάμω ὅ,τι ποθεῖς.

— Τοῦτο μόνον; εἶπεν ἡ πτωχὴ γυνή. Ὦ, λάβε τους, λάβε τους!

Καὶ ἡ μήτηρ τῇ ἔδωκε τοὺς ὡραίους μέλανας πλοκάμους της εἰς ἀνταλλαγὴν τῶν ὀλίγων λευκῶν τριχῶν τῆς γραός.

Τότε εἰσῆλθον εἰς τὸ μέγα θερμὸν φυτοκομεῖον τοῦ Θανάτου, ὅπου φυτά, ἄνθη, θάμνοι, δένδρα, εἶναι παρατεθειμένα καὶ διακεκριμένα κατὰ ἡλικίαν. Ἦσαν ἐκεῖ ὑάκινθοι ὑπὸ ὑαλίνας καλύπτρας, ὑδροχαρῆ φυτὰ ἔπλεον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν λεκανῶν, ἄλλα ζωηρὰ καὶ δροσώδη, ἄλλα ἀσθενῆ καὶ μαραινόμενα. Ἦσαν ἐκεῖ μεγαλοπρεπεῖς φοίνικες, λεῦκαι γιγάντειοι, βαθύσκιοι πλάτανοι· ἦσαν ἐρεῖκαι, ἔρπυλλοι, θύμοι ἀνθοστεφεῖς. Πᾶν δένδρον, πᾶν χόρτον, πᾶν ἄνθος εἶχε τὸ ὄνομά του καὶ ἀναπαρίστα μίαν ζωὴν ἀνθρωπίνην. Ἦσαν ἐκεῖ δένδρα μεγάλα εἰς στενοὺς πίθους, ἑτοίμους νὰ διαρραγῶσιν ἕνεκα τῆς σμικρότητός των· ἦσαν πάλιν πολλὰ μικρὰ φυτὰ τεθειμένα εἰς πολυτελεῖς γάστρας, δεκάκις ἀναλόγως δι' αὐτὰ μεγαλειτέρας. Οἱ στενοὶ πίθοι παρίστανον τοὺς πτωχούς, αἱ μεγάλαι γάστραι τοὺς πλουσίους.

Τέλος ἡ μήτηρ ἔφθασεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν παιδίων.

— Ἐδῶ! τῇ εἶπεν ἡ γραῖα.

Τότε ἡ τυφλὴ μήτηρ ἤρχισε νὰ ἀκροᾶται

τοὺς παλμοὺς τῶν ἀνθέων καὶ νὰ θίγῃ τὰς παλλομένας καρδίας των.

Εἶχε δὲ κλίνει τοσάκις ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ τέκνου της, τοὺς παλμούς του αἰσθανομένη, ὥστε θὰ ἀνεγνώριζε τὴν καρδίαν του καὶ ἐν μέσῳ μυριάδων ἄλλων καρδιῶν.

— Ἐδῶ εἶναι! ἐδῶ εἶναι! ἀνερώνησεν ἐν τέλει τείνουσα τὰς χεῖράς της εἰς μικρόν τινα κάκτον, ὅστις ἔκλινε μεμαραμμένος παρά τινα ἐκεῖ πλευράν.

— Μὴ ἐγγίζεις τὸ ἄνθος τοῦ τέκνου σου, τῇ εἶπεν ἡ γραῖα, ἀλλὰ τοποθετήσου ἐδῶ πλησίον. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀναμένω τὸν Θάνατον, καὶ ὅταν αὐτὸς ἔλθῃ, μὴ ἀφήσῃς αὐτὸν ν' ἀποσπάσῃ τὸ δενδρύλλιον, καί, ἂν ἐπιμείνῃ, ἀπείλησε αὐτὸν ὅτι θὰ κάμῃς τὸ ἴδιον εἰς δύο ἄλλα ἄνθη· αὐτὸς θὰ φοβηθῇ, διότι διὰ νὰ ἀποσπάσῃ ἓν τῶν φυτῶν πρέπει νὰ λάβῃ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Θάνατος ὀφείλει λόγον εἰς τὸν Θεὸν δι' ἕλα τὰ ἀνθρώπινα ἄνθη.

— Ἀλλὰ διὰ τί, εἶπεν ἡ μήτηρ, διὰ τί κρυόνω;

— Εἰσέρχεται ὁ Θάνατος, εἶπεν ἡ γραῖα· μεῖνε αὐτοῦ καὶ ἐνθυμήσου πᾶν ὅ,τι σὲ εἶπα.

Καὶ ἡ γραῖα ἔφυγεν.

Καθ' ὅσον ὁ Θάνατος προσήρχετο, ἡ μήτηρ ᾐσθάνετο τὸ ψυχος διπλασιαζόμενον. Δὲν ἔβλεπεν αὐτόν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τέλος ἦτο ἐμπρός του.

— Πῶς ἠδυνήθης νὰ εὕρῃς τὸν δρόμον ἕως ἐδῶ; Πῶς μάλιστα ἠδυνήθης νὰ φθάσῃς ἐδῶ πρὶν ἐμοῦ; εἶπεν ὁ Θάνατος.

— Εἶμαι μήτηρ! ἀπεκρίθη ἡ δύσμοιρος.

Ὁ Θάνατος ἐκτείνει τὸν ξηρὸν βραχιονά του πρὸς τὸν μικρὸν κάκτον· ἀλλ' ἡ μήτηρ, νοήσασα τοῦτο, ἐκάλυψεν αὐτὸν διὰ τῶν χειρῶν της μετὰ τοσαύτης ἰσχύος καὶ ἐπιμονῆς, ὥστε οὔτος οὐδ' ἓν τῶν φύλλων του συνέλαβεν.

Τότε ὁ Θάνατος ἐρώτησεν ἐπὶ τῶν χειρῶν τῆς μητρὸς καὶ ἡ ἀτυχὴς ἠσθάνθη τὴν πνοὴν αὐτοῦ ὡς ἀπὸ στόματος ἐκπνεομένην μαρμάρου. Οἱ μυῶνες αὐτῆς ἐχαλαρώθησαν καὶ αἱ χεῖρές της ἀπεσπάσθησαν τοῦ φυτοῦ ἀνίσχυροι καὶ κατάψυχροι.

— Ἄφρον! δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ παλαίσῃς ἐναντίον μου, εἶπεν ὁ Θάνατος.

— Ὄχι· ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς Θεὸς δύναται τοῦτο, ἀπεκρίθη ἡ μήτηρ.

— Ἐγὼ πράττω ὅ,τι ἐκεῖνος μὲ διατάττει, ἀπήντησεν ὁ Θάνατος. Εἶμαι ὁ κηπουρός του· ἀνασπῶ τὰ ἄνθη καὶ τὰ δένδρα, ἃ ἐφύτευσεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ φυτεύω πάλιν αὐτὰ ἐπὶ τοῦ μεγάλου κήπου τοῦ παραδείσου.

— Ὦ, ἀπόδος μοι τὸ τέκνον, εἶπεν ἡ μήτηρ

κλαίουσα καὶ ὀλορυρομένη, ἢ ταυτοχρόνως ἀπόσπασον καὶ τὸ δένδρον τὸ ἰδικόν μου!

— Ἀδύνατον, εἶπεν ὁ Θάνατος· σὺ ἔχεις νὰ ζήσῃς ἀκόμη τριάκοντα ἔτη.

— Τριάκοντα ἔτη! ἀνεφώνησεν ἀπελπὶς ἡ μήτηρ· καὶ τί θέλεις, ὦ Θάνατε, τί θέλεις νὰ κάμω τὰ τριάκοντα ταῦτα ἔτη; Δὸς αὐτὰ εἰς εὐτυχεστέραν μητέρα, ὅπως ἐγὼ ἔδωκα τὸ αἷμά μου εἰς τὴν βάτον, τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὴν λίμνην, τοὺς πλοκάμους μου εἰς τὴν γραῖαν.

— Ὄχι, εἶπεν ὁ Θάνατος· αὕτη εἶναι ἡ βουλὴ τοῦ Θεοῦ καὶ οὐδὲν νὰ παραλλάξω δύναμαι.

— Τότε λοιπόν, εἶπεν ἡ μήτηρ, οἱ δύο μας! Θάνατε, ἐὰν ἐγγίσῃς τὸ φυτὸν τοῦ τέκνου μου, θ' ἀποσπάσω καὶ ἐγὼ ταῦτα!

Καὶ συνέλαβε διὰ τῶν χειρῶν δύο νεαρὰς φυξίας.

— Μὴ ἐγγίζεις εἰς τὰ ἄνθη ταῦτα, ἀνεφώνησεν ὁ Θάνατος· λέγεις ὅτι εἶσαι δυστυχής, καὶ ὅμως θέλεις νὰ καταστήσῃς μίαν ἄλλην μητέρα δυστυχεστέραν ἀπὸ σέ, διότι αἱ δύο αὗται φυξίαι εἶναι δύο δίδυμα.

— Ὦ, μία μήτηρ ἀκόμη! εἶπεν ἡ πτωχὴ γυνή, καὶ ἀφῆκε τὰ ἄνθη.

Ἐγένετο σιγή, καθ' ἣν ἐφαίνετο ὡς νὰ ἠσθάνθη ὁ Θάνατος ἐλέους συγκινήσεις.

— Λάβε, εἶπεν ὁ Θάνατος παρουσιάζων εἰς

τὴν μητέρα δύο ὡραίους ἀδάμαντας· εἶναι οἱ ὀφθαλμοί σου· ἐπῆρα αὐτοὺς διερχόμενος ἀπὸ τῆς λίμνης. Ἀνάλαβε αὐτούς. Εἶναι λαμπρότεροι καὶ ὡραιότεροι ἀφ' ὅσον ποτὲ ὑπῆρξαν. Σοὶ τοὺς χαρίζω, καὶ ἰδὲ εἰς τὸ βαθὺ τοῦτο νᾶμα τῆς πηγῆς, ὅπερ ῥέει πλησίον σου. Θὰ σοὶ εἴπω τὰ ὀνόματα τῶν δύο τούτων ἀνθέων, ἅπερ ἤθελες ν' ἀποσπάσῃς, καὶ θὰ ἴδῃς ὅλον τὸ μέλλον, ὅλον τὸν βίον τῶν δύο τούτων φυτῶν. Θὰ ἴδῃς τί ἤθελες νὰ θραύσῃς καὶ ἀφανίσῃς.

Καὶ ἀναλαβοῦσα τὰ ὄμματά της ἡ μήτηρ εἶδεν εἰς τὴν πηγήν. Ἦτο μαγικὸν θέαμα νὰ βλέπῃ τις διὰ ποῖον μέλλον ἀγαθοεργιῶν καὶ εὐδαιμονίας ἦσαν προωρισμένα τὰ δύο ἄνθη, ἅτινα ἐπρόκειτο νὰ ἐκριζώσῃ. Ἡ ζωὴ των ἔρρεεν ὑπὸ ὁρίζοντα χαρᾶς ἐν μέσῳ συναυλίας εὐλογιῶν.

— Ἀ! εἶπεν ἡ μήτηρ καλύπτουσα τοὺς ὀφθαλμούς της, θὰ ἐγινόμην ἔνοχος φοβερά.

— Ἰδέ, εἶπεν ὁ Θάνατος.

Αἱ δύο φυτίαι εἶχον ἀφανισθῇ καὶ ἀντ' αὐτῶν ἀνεφαίνετο εἰς μικρὸς κάκτος, ὅστις ἐλάμβανε τὸ σχῆμα παιδίου. Τὸ παιδίον ἀνεπτύσσετο, καὶ ἐγένετο ἀνὴρ πλήρης παθῶν φλογερῶν. Ἡ ζωή του ἦτο σύννεφον δακρύων, παραφορᾶς, ὀδύνης. Ἀπέθνησκεν αὐτόχειρ.

— Ὦ, Θεέ μου, εἶπεν ἡ μήτηρ, τίς ἦτο αὐτός;

— Τὸ τέκνον σου! ἀπεκρίθη ὁ Θάνατος.

Ἡ πτωχὴ μήτηρ ἀνέπεμψε στεναγμὸν καὶ ἐσωρεύθη κατὰ γῆς. Μετ' ὀλίγον ἀνεγειρουσα τὰς χεῖράς της πρὸς τὸν οὐρανόν,

— Ὦ Θεέ μου, εἶπεν, ἀφ' οὗ μοὶ τὸ ἀφῆρεσας, φύλαττε αὐτό. Ὅ,τι παρὰ σοῦ γίνεται, γίνεται καλῶς.

Τότε πλέον ὁ Θάνατος ἔτεινε τὸν βραχίονά του ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς ζωῆς τὸν μικρὸν κάκτον. Ἀλλ' ἡ μήτηρ διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς κρατήσασα τὸν βραχίονά του καὶ διὰ τῆς ἄλλης ἐπαναδίδουσα αὐτῷ τοὺς ὀφθαλμούς της,

— Στάσου, εἶπεν, ἵνα μὴ τὸ ἴδω ἀποθνῄσκον!

Καὶ ἡ μήτηρ, ἡ τάλαινα μήτηρ, ἔζησε τριάκοντα ἔτη τυφλὴ καὶ ἐγκαρτεροῦσα!

Ὁ Θεὸς ἔθετο τὸ παιδίον ἐν μέσῳ τῶν ἀγγέλων, τὴν μητέρα εἰς τὰς τάξεις τῶν μαρτύρων.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ

Ὁ Θεόδωρος Γ. Ὀρφανίδης ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸν Μάρτιον τοῦ 1817. Ἐσπούδασεν ἐν Ναυπλίῳ καὶ Ἀθήναις καὶ εἶτα ἰατρὸς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη, προωθηθεὶς ὑπουργοῦντος τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Ὀρφανίδης ἐσπούδασεν ἰδικῶς ἐν Εὐρώπῃ τὴν βοτανικήν, ἧς καὶ καθηγητὴς διωρίσθη τῷ 1850 ἐν τῷ Ἀθήνῃσιν Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ὡσαύτως ἐργαζόμενος ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐπὶ τῆς πατρωνικῆς καὶ λυρικῆς ποιήσεως μέχρι τοῦ 1881, ὅτε κατέλιπε τὴν καθηγησίαν, διότι ἔπαθε τὰς φρένας. Ἔγραψε βοτανικὰ μὲν ἰδιωσάτευτα πολλὰ ἐν διαφόροις περιοδικοῖς, καὶ ἴδιον δὲ γεωπονικὸν περιοδικὸν ἐξέδωκεν· ἔγραψε δὲ ποιητικὰ κατέλιπεν ὁ Ὀρφανίδης τὸν Πύργον τῆς Πέτρας, τὴν Χίον, τὸν Ἅγιον Μηνᾶν, τὸ Τίρι-Λίρι καὶ τὸν ὑψηλοτατον Ἴωτον, πατρωνικὸν ἔπος. Ἀπέθανε δὲ τῇ 5 Αὐγούστου 1886 ἐν Ἀθήναις.

ΧΙΟΣ

Πρὸς τῆς Ἑλλάσσονος πλεὼν Ἀσίας ὁ ναύτης τὰς ὄχθας,
νῆσον φαιδρὰν ἀπαντᾷ οὐ μακρὰν τῆς εὐδαίμονος Σμύρνης·
ἂν ἀρωμάτων τερπνῶν ἀτμοσφαῖρα εὐώδης τὴν λούῃ,
δὲν εἶν' αὐτὴ τῶν Μακάρων ἡ νῆσος . . . Εἰς ἔαρος ὥραν,
ὅτε σιγῶσι πελάγη καὶ ὄρη κ' ἡ φύσις ὑπνώττει,
μυστηριώδεις ἐὰν ἐξ αὐτῆς ἀποπέμπωνται φθόγγοι,
δὲν κατοικοῦσιν ἐκεῖ κινδυνώδεις τοῦ μύθου Σειρῆνες.
Χαῖρε, ὦ Χίος! ἂν ὄχι πατρὶς τοῦ μεγάλου Ὁμήρου,
γῆ, ὅπου κἂν ἐφαντάσθη τὸν Ὄλυμπον κ' ἔψαλεν ἔνθους.
Κάτω τοῦ Αἴπους μὲ σέβας ἠσπάσθην τὴν πάραλον πέτραν,
κ' εἰς τῆς νυκτὸς τὴν σιγὴν τὸ προσέχον μου οὖς ἠκροάσθη

μὲ τῶν λαμπόντων ἀστέρων τὴν ὅλως σεπτὴν ἁρμονίαν,
τὴν γρηγοροῦσαν ἠχὼ τῶν ἐπῶν τοῦ τυφλοῦ μουσολήπτου·
χαῖρε, πατρὶς τῶν ἀνθῶν, σχοινοστόλιστε[1] κόρη τοῦ πόντου!
Εἴθ' ἡ εἰκὼν τοῦ κλεινοῦ ἀοιδοῦ τοῦ Ἰλίου νὰ φέγγῃ
ὡς φωτοβόλος λαμπὰς ὁδηγὸς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ μου.
Σὲ χαιρετῶ, σεβασμία μορφὴ τοῦ γλαάζοντος Αἴπους.
Τοὺς πρόποδάς σου φιλεῖ τῆς Ἀσίας τὸ ἤρεμον κῦμα,
καὶ τὴν γυμνήν σου κορυφὴν τ' οὐρανοῦ αἱ νεφέλαι.
Χαίρετε, κῆποι φαιδροὶ τοῦ Βροντάδου, τῆς Χώρας, τοῦ Κάμπου,
ὅπου, ἀμέριμνος παῖς, εὐτυχίας ἀνέπνευσα αὔρας,
ὅπου, ἐν μέσῳ ἀνθώνων, ἐν μέσῳ τερπνῶν ἀρωμάτων
μυστηριώδεις παλμοὺς ἡ καρδία μου πρῶτον ἠσθάνθη!

---

1. Γνωστότατοι καὶ ὀνομαστοὶ ἀπὸ σύμπαντα τὸν κόσμον εἶναι οἱ εὐώδεις σχοῖνοι, ἐξ ὧν τρυγῶσι τὴν μαστίχην οἱ Χῖοι. Ἕνεκεν τῆς μαστίχης (τουρκ. Σακίζ) οἱ Τοῦρκοι τὴν νῆσον Χίον καλοῦσι Σακιζ Ἀδασή (Νῆσον τῆς Μαστίχης).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος, υἱὸς τοῦ πολλοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐν τῷ Ἀθήνησιν Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1843 καὶ ἱστορίαν τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, καλλιεργῶν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτυχίας τὸν τε πεζὸν καὶ τὸν ἔμμετρον λόγον. Τὰ ποιήματα τοῦ ἀειμνήστου Δ. Παπαρρηγοπούλου, ἂν πολλὰ ἐβραβεύθησαν ἐν τῷ «Βυτσαίῳ ποιητικῷ Διαγωνισμῷ», διακρίνονται διὰ τὸ βάθος τῶν ἐν αὐτοῖς ἰδεῶν, τὰ δὲ πεζὰ αὐτοῦ ἔργα, κωμῳδίαι, φιλοσοφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ μελέται, διὰ τὴν πολυμάθειαν, τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους. Ὁ Δ. Παπαρρηγόπουλος ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ παραγωγῆς, μόλις τριακοντούτης, τῇ 21 Μαΐου 1873, καὶ ἡ νεοτέρα φιλολογία ἀπώλεσεν ἓνα τῶν κρατιστεύτων σκαπανέων αὐτῆς.

ΔΙΟΓΕΝΗΣ Ο ΚΥΝΙΚΟΣ

Ὁ Ἀντισθένης ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς *Κυνικῆς* λεγομένης *Σχολῆς*, ὀπαδὸς τῆς πρακτικῆς τοῦ Σωκράτους φιλοσοφίας, οὗτινος διετέλεσε καὶ μαθητής, παρεμόρφωσε τὴν ἀγαθὴν διδασκαλίαν καὶ ἐξηυτέλισε τὴν λιτὴν ἐκείνου δίαιταν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους ἤρξατο διδάσκων εἰς τὸ γυμνάσιον, τὸ καλούμενον *Κυνόσαργες*. Εἴτε δὲ ἐκ τοῦ τόπου, εἰς ὃν ἐδίδασκεν, εἴτε ἐκ τῆς λιτῆς, μέχρι κτηνωδίας, διαίτης, οἱ ὀπαδοὶ τῆς σχολῆς ταύτης ἐκλήθησαν *Κυνικοί*, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντισθένης ἐκάλει ἑαυτὸν *Ἀπλοκύνα*. Τούτου μαθητὴς ὑπῆρξε Διογένης ὁ Σινωπεύς, υἱὸς Ἱκεσίου τοῦ

τραπεζίτου. Τίς ἀγνοεῖ τὸ ὄνομα τοῦ κυνικοῦ τούτου φιλοσόφου, ὃν ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι σχεδὸν ἀπεθέωσαν; Καὶ ὅμως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας δυσκόλως θέλομεν ἀπαντήσει ἄνδρα ἀπεχθέστερον καὶ μᾶλλον ἀσχήμονα, ἀληθῶς *κύνα λυσσητῆρα*, ὡς κομπορρημόνων ἀπεκάλει ἑαυτόν.

Ὁ παιδικὸς αὐτοῦ βίος οὐδὲ εὐτυχὴς ὑπῆρξεν οὐδὲ ἄμεμπτος· ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶχε δημοσίαν τράπεζαν· μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς τὸν πλοῦτον, ὃν διὰ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου ἀπέκτα, ἀπεράσισε νὰ γείνῃ πλουσιώτερος δι' ἀφελεστέρου τινὸς τρόπου, παραχαράττων τὰ νομίσματα· πολλοὶ ἀποδίδουσιν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἱκεσίου τὴν πρᾶξιν· ἀλλὰ τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι πατὴρ καὶ υἱὸς ἐξετέλεσαν ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἔγκλημα τῆς παραχαράξεως. Ἀνακαλυφθείσης τῆς πράξεως, ὁ μὲν πατὴρ ἐθανατώθη, ὁ δὲ μέλλων ἔνδοξος φιλόσοφος ἐσώθη τραπεὶς εἰς φυγήν, περιεπλανήθη εἰς διαφόρους πόλεις, ἐπεσκέφθη τοὺς Δελφούς, κακουργήσας δὲ καὶ ἐκεῖ ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας συνεπιφέρων μεθ' ἑαυτοῦ πενίαν ἄκραν καὶ φιλοδοξίαν ἄκραν, ἀλλὰ καὶ ῥαθυμίαν πολλὴν καὶ ἀμάθειαν.

Ἐν Ἀθήναις ἐπεσκέφθη τοὺς διαφόρους διδασκάλους, ἀλλ' ὑπὲρ πάντας ἐπροτίμησε τὸν Ἀντισθένην· οὐχὶ βεβαίως διότι ἐπείσθη ὅτι ταχέως ἠδύνατο νὰ γείνῃ κάτοχος τῆς ἀσόφου ἐκεί-

νης σοφίας, ἡς τὸ θεμέλιον ἦν ὁ κτηνώδης βίος. Χρήματα δὲν εἶχε, παιδείαν δὲν εἶχεν, ἀναίδειαν ἀπέκτησε μεγίστην ἕνεκα τῶν διαφόρων αὐτοῦ κακουργημάτων, ἠδύνατο λοιπὸν νὰ ἀνακαλύψῃ καταλληλότερον διδάσκαλον τοῦ Ἀντισθένους; Ἀλλ' ἂν ὁ Ἀντισθένης διέστρεψε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους, δὲν ἐξηντέλισεν ὅμως αὐτὴν ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον ὁ Διογένης. Καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ὁ μὲν Ἀντισθένης ὑπὸ μόνης τῆς *Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας* ἐστὶ γνωστός, τοῦ δὲ Διογένους τὸ ὄνομα ἦτο καὶ εἶναι δημοτικώτατον. Ἡ ἀνθρωπότης ἀγαπᾷ τὸ παράδοξον καὶ θεοποιεῖ πολλάκις τὸ γελοῖον. Ὁ Διογένης παρέστη ποτὲ πλησίον ῥήτορος περὶ τῶν κοινῶν σπουδαίως ἀγορεύοντος· ἀλλ' ὁ ῥήτωρ οὐδένα, πλὴν τοῦ Σινωπέως, εἶχεν ἀκροατήν· πολλοὶ ἤρχοντο καὶ παρήρχοντο χωρὶς νὰ προσέξωσι ποσῶς εἰς τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ. Ὁ Διογένης τότε ἐσυμβούλευσε τὸν ῥήτορα ν' ἀρχίσῃ νὰ τερετίζῃ· ἀμέσως πλῆθος πολὺ συνήχθησαν περὶ τὸν τερετίζοντα καὶ οὐδέποτε ἴσως ἀκροατήριον ῥήτορος ὑπῆρξε πολυανθρωπότερον. Ὁ Διογένης ἔσκωψε μὲν τότε τοὺς ἀνοήτους ἐκείνους, οἵτινες ἄσμενοι προσήρχοντο πρὸς τὸν ἀνοητεύοντα, ὠλιγώρουν δὲ τὸν σπουδαιολογοῦντα· ἀλλ' ἡ τύχη αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁμοία· διὰ τῆς ἀσχημοσύνης αὐτοῦ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν τε συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων.

Ὁ Διογένης δὲν ἔχει σύστημα φιλοσοφικόν· οὐδὲ ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ, ἀφοῦ ἀπεσκοράκιζε πᾶσαν θεωρίαν. Τὴν ῥήμην αὐτοῦ ἀπέκτησε διότι ἔζη ῥυπαρὸς καὶ ἀκάθαρτος, φέρων πήραν καὶ βακτηρίαν, κατοικῶν εἰς τὸν παρὰ τὸ *Μητρῷον* πίθον καὶ κατασοβαρευόμενος τῶν ἄλλων. Καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀμαθείας, δι' ἣν πολλοὶ τῶν συγχρόνων ἔψεγον αὐτόν, διότι ὅτε ποτὲ τῷ εἶπον·

— Πῶς οὐδὲν εἰδὼς φιλοσοφεῖς;

ἀπήντησε·

— Καὶ ἂν προσποιοῦμαι σοφίαν, καὶ τοῦτο φιλοσοφεῖν ἐστιν.

Διὰ τοῦτο ἐπρέσβευεν ὅτι ἡ μουσική, ἡ γεωμετρία, ἡ φυσικὴ καὶ τὰ τοιαῦτά εἰσιν ἄχρηστα καὶ οὐχὶ ἀναγκαῖα. Ἐὰν δὲ ἐκ τῶν τῇδε κἀκεῖσε διεσπαρμένων γνωμῶν καὶ ἀποφθεγμάτων αὐτοῦ θελήσωμεν νὰ κρίνωμεν τί ἐπὶ τέλους ἐπρέσβευεν ὁ παράδοξος ἄνθρωπος, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι παρεδέχετο πᾶσαν πρὸ αὐτοῦ λεχθεῖσαν τερατολογίαν καὶ ἀνοησίαν, ἀποκρούων ἐν τούτοις πᾶν ἀληθῶς σοφὸν καὶ ὠφέλιμον.

Ἀλλ' ἂν ἐν ταῖς δοξασίαις αὐτοῦ ἦν ἀφυέστατος, ἦν ὅμως εὐφυέστατος εἰς τὸ σκώπτειν καὶ τὸ ὀνειδίζειν. Οὕτω τὴν μὲν Εὐκλείδου σχο-

λὴν ἔλεγε *χολήν*· τὴν δὲ Πλάτωνος διατριβὴν *κατατριβήν*· τοὺς δὲ Διονυσιακοὺς *μεγάλα θαύματα μωρούς*· τοὺς δημαγωγοὺς *ὄχλου διακόνους*. Οὐδένα φιλόσοφον ἠνείχετο, πάντας ἐχλεύαζεν, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸν Πλάτωνα. Καὶ αὐτὸν τὸν Σωκράτην ἔλεγε *μαιόμενον*. Ἀλλ' ἂν ὁ Σωκράτης ἐμαίνετο, τί ἔπασχε λοιπὸν Διογένης ὁ κύων; Ἔλεγε δὲ ὅτι περὶ μὲν τοῦ παρορύττειν καὶ λακτίζειν ἀγωνίζονται οἱ ἄνθρωποι, περὶ δὲ καλοκαγαθίας οὐδείς. Ἐθαύμαζε τοὺς γραμματικούς, οἵτινες τὰ μὲν τοῦ Ὀδυσσέως κακὰ ἀνεζήτουν, ἠγνόουν δὲ τὰ ἴδια· καὶ τοὺς μουσικούς, οἵτινες ἁρμόττουσι μὲν τὰς ἐν τῇ λύρᾳ χορδάς, ἀνάρμοστα δ' ἔχουσι τὰ ἤθη· καὶ τοὺς μαθηματικούς, οἵτινες ἀποβλέπουσι μὲν πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, τὰ δ' ἐν ποσὶ πράγματα παρορῶσι· καὶ τοὺς ῥήτορας, οἵτινες σπουδάζουσι μὲν τοὺς περὶ δικαίου λόγους, οὐδόλως δὲ ῥυθμίζουσι τὸν ἑαυτῶν βίον πρὸς τὸ δίκαιον. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐθαύμαζε πῶς οἱ ἄνθρωποι ἐπαινοῦσι μὲν τοὺς δικαίους ὅτι εἰσὶν ἀνώτεροι τῶν χρημάτων, ζηλοῦσιν ὅμως τοὺς πολυχρημάτους.

Λέγουσιν ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας εἶπέ ποτε ὅτι, ἐὰν δὲν ἦτο Ἀλέξανδρος, ἤθελε νὰ ἦναι Διογένης. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀπίθανον· ψυχὴ γενναία καὶ μεγαλόφρων, ἦτο ἀδύνατον νὰ ζηλεύσῃ

τὴν ποταπὴν δίαιταν καὶ τὸν ἄμουσον καὶ ἀπειρόκαλον βίον τοῦ Διογένους· τίς οἶδε τίς ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Διογένους ἔπλασε τὸν μῦθον τοῦτον.

Ἐνίοτε αἱ ἀπαντήσεις αὐτοῦ ἦσαν ἐπὶ τοσοῦτον ἀηδεῖς καὶ ὀχλικαί, ὥστε εἶναι ἄπορον τῇ ἀληθείᾳ πῶς ἠνείχετο αὐτὰς ὁ τῶν Ἀθηνῶν λαός, ὁ εὐρυέστατος καὶ χαριέστατος καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ ἔτι ἐκείνῃ λαός.

Προσεκλήθη ποτὲ εἰς οἶκον πολυτελέστατον, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης ἐκώλυεν αὐτὸν νὰ πτύσῃ, ἐπειδὴ δὲ ἐχρέμψατο, εἰς τὴν ὄψιν τοῦ οἰκοδεσπότου ἔπτυσεν, εἰπὼν ὅτι δὲν εὑρίσκει χείρονα τόπον.

Ἄλλοτε πάλιν ἤρχιζε νὰ κράζῃ·

— Ἰώ, ἄνθρωποι!

Συνελθόντων δὲ καθίκετο τῇ βακτηρίᾳ, εἰπών·

— Ἀνθρώπους ἐκάλεσα καὶ οὐχὶ καθάρματα.

Καὶ ὅμως τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ὅστις τοσάκις ἐξύβρισε τοὺς Ἀθηναίους, οἱ Ἀθηναῖοι ἠγάπων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὅτε μειράκιον ἔθραυσε τὸν πίθον αὐτοῦ, τοῦτο μὲν ἔδειραν ἀνηλεῶς, εἰς δὲ τὸν Διογένην παρέσχον ἄλλον.

Ἀλλ' ἰδίως διέπρεπεν ὁ Διογένης διὰ τὰ λογοπαίγνια αὐτοῦ, ὧν τινά εἰσι τῷ ὄντι ἄριστα.

Πλέων ποτὲ εἰς Αἴγιναν συνελήφθη ὑπὸ πειρατῶν, ὧν ἦρχε Σκίρπαλος, εἰς Κρήτην δὲ ἀπα-

χθεὶς ἐπωλεῖτο. Ὁ κῆρυξ ἠρώτησεν αὐτὸν τί γνωρίζει νὰ πράττῃ, ὁ δὲ Διογένης μετὰ θάρρους ἀπήντησε:

— *Νὰ ἄρχῃ ἀνθρώπων.*

Ὁ κῆρυξ ἐξέλαβεν αὐτὸν ὡς παράφρονα, ἐνῷ δὲ ἐπεκράτει σιγή, ἐφάνη ἐκεῖ πλησίον εὐπατρίδης Κορίνθιος, Ξενιάδης καλούμενος, ἁπλοῦς καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ὅστις περιεργάζετο ἀπλήστως τὴν παράδοξον τοῦ κυνικοῦ ὄψιν. Ταῦτα ἰδὼν ὁ Διογένης εἶπε πρὸς τὸν κήρυκα·

— Εἰς τοῦτον πώλει με, οὗτος ἔχει ἀνάγκην δεσπότου.

Ὁ Ξενιάδης, γελάσας, ἠγόρασε τὸν φιλόσοφον καὶ ἀπαγαγὼν εἰς Κόρινθον ἀνέθετο εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ οἴκου καὶ τῶν τέκνων. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ξενιάδης δὲν ἦτο φίλος τῆς πολυτελείας, διότι ἐπὶ τοσοῦτον εὐχαριστήθη διὰ τὴν λιτὴν δίαιταν, ἣν εἰς τὸν οἶκον ὁ Διογένης εἰσήγαγε καὶ εἰς ἣν ἤσκει τοὺς παῖδας, ὥστε ἔλεγεν ὅτι ἀγαθὸς δαίμων εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις οἱ ἐξ Ἀθηνῶν γνώριμοι αὐτοῦ, μαθόντες τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ ἀνδρός, ἠθέλησαν νὰ ἐξαγοράσωσιν αὐτόν, ἀλλ' ὁ Διογένης ἀπεκάλεσεν αὐτοὺς εὐήθεις, διότι, εἶπε, δὲν εἶναι οἱ λέοντες δοῦλοι τῶν τρεφόντων, ἀλλ' οἱ τρέφοντες δοῦλοι τῶν λεόντων.

Ἂν θέλετε δὲ νὰ μάθετε πῶς ἀνέτρεφε τοὺς δυστυχεῖς παῖδας τοῦ Ξενιάδου, ἀρκεῖ ἡ περιγραφὴ αὐτὴ τοῦ Λαερτίου· «Ἐν χρῷ κουρίας τε καὶ ἀκαλλωπίστους εἰργάζετο καὶ ἀχίτωνας καὶ ἀνυποδήτους καὶ σωφρονοῦς, κατ' αὐτοὺς βλέποντας ἐν ταῖς ὁδοῖς».

Ἀπέθανεν ὅπως ἔζησεν· ἠθέλησε νὰ συμμερισθῇ πολύπους μετὰ κυνῶν, οἵτινες ἔδηξαν τὸν τένοντα τοῦ ποδὸς αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἐτελεύτησε ζήσας ἐννενήκοντα ἔτη. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων, ἅτινα ἀριθμεῖ ὁ Λαέρτιος, οὐδὲν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνήκει εἰς αὐτόν. Διότι δὲν φαίνεται ἄνθρωπος δυνάμενος νὰ συγγράψῃ· ἄλλως δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι λέγουσιν ὅτι δὲν ἀνῆκον εἰς τὸν Διογένην τ' ἀποδιδόμενα εἰς αὐτὸν βιβλία.

Λέγεται δὲ ὅτι καὶ πάλιν περὶ τὸ πτῶμα αὐτοῦ ἐγένετο τίνες θάψουσιν αὐτόν. Ἑτάρη ἐν Κορίνθῳ παρὰ τὴν πύλην τὴν πρὸς τὸν Ἰσθμόν. Ἔθεσαν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ κίονα καὶ ἐπ' αὐτοῦ κύνα ἐκ Παρίου μαρμάρου. Ὕστερον καὶ οἱ συμπολῖται αὐτοῦ ἐτίμησαν τὸν ἄνδρα διὰ χαλκῶν εἰκόνων.

Αἱ μὲν χαλκαῖ ἐκεῖναι εἰκόνες καὶ τὸ ἄγαλμα δὲν ὑπάρχουσι πλέον, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ σῴζεται ὅπως μαρτυρῇ ὅτι ἀπαντῶνται ἄνθρωποι,

οἵτινες, καίτοι ἀναξιοι τῆς ὑστεροφημίας, κλέπτουσι τὴν ἀθανασίαν, ἐνῷ οὐδόλως ὠφέλησαν τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἀγνοοῦμεν οἱ πλεῖστοι τὸ ὄνομα τοῦ ἀνακαλύψαντος τὴν δαμαλίδα, δι' αὐτῆς ὑπὲρ πάντα ἄλλον εὐεργετήσαντος τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ ὅμως οὐδεὶς ἀγνοεῖ Διογένην τὸν Κύνα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

ΕΠΙ ΤΩι ΘΑΝΑΤΩι ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΜΟΥ ΝΑΘΑΛΙΑΣ

Τόρα, π' ἀνθίζ' ἡ κυκλαμιὰ καὶ κάθε σπόρα π' ὄρει
κρυφο κρεββάτι μέσ' 'ς τὴ γῆ, ξυπνᾷ τὸ πρωτοβρόχι,
ποὺ πρὶν ἀρχίσουν ἡ χιονιαίς, ἡ πάχνη, τ' ἀγριοκαῖρι,
ξεγελασμένα τὰ κλαριὰ μὲ τὴ στερνὴ γλυκάδα,
π' ὀλόγυρά του φεύγοντας σκορπᾷ τὸ καλοκαῖρι,
στολίζονται μὲ μυρωδιαίς, μ' ἀνθοὺς, μὲ πρασινάδα·
τόρα, παιδί μου, ἐξάλειψες τὸ στεῖρο τὸ ἀκοτάδι,
τοῦ τάφου τὰ στολίσματα, τὴν ἐρημιά, τὸν ᾅδη!

Μοσχοβολᾷ ἡ ἀλιφασκιά, μικρή μου Ναθαλούλα,
τὰ ρείκια, ἡ δάφναις, ἡ μυρτιαίς ποτιζονται ὁρμόνια,
καὶ τὸν ἀγέρα πλημμυρᾶν γὲ τὴν ἀναπνοή τους·
'ς τὸν ἥλιο τοῦ φθινόπωρου, 'σι ζωντανά λουλούδια
οἱ καλογιάννοι χαίρονται. Μὲ τὴν γλυκειὰ φωνή τους
'ς τὸ βάτο, π' ἀκουρμαίνεται, λαλοῦν τὰ στεφανούδια
τὰ βάσανα τῆς ξενιτειᾶς . . . Καὶ σὶ 'ς τὸ γέροντά σου
στέλνεις, παιδί μου, ἀνέλπιστα τὰ νεκρολίβανά σου;

. . . . . .

Σ' τὸν πολυτάραχο γιαλὸ τοῦ κόσμου μιὰν ἡμέρα
διαβάτης ἀνυπόμονος περνᾷ 'γὰν τὸν ἀγέρα.
Τὸ πάτημά του ἐφάνηκε 'ς τὸν ἄμμο μιὰν αὐγή·
ἄγριο τὸ κῦμι 'πέρασε τὴν νύκτα, καὶ τὸ σβεῖ . . .

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑΤΑ ΕΞ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΝ

ΜΙΛΩΝ Ο ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΗΣ

Μεταξὺ τῶν περιφημοτάτων ἀγαλμάτων, ἅτινα ἀνεμίμνησκον τὰ παραδοξότατα καὶ ἐκπληκτικώτατα τῶν ἀνδραγαθημάτων, διεκρίνετο τὸ ἄγαλμα Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου. Ὡς ἀπόδειξις τοῦ ὅτι τὸ βραβεῖον τῆς πάλης δὲν τῷ ἐδόθη ἀδίκως, ἦτο ὅτι εἶχε φέρει ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ στήσει ὁ ἴδιος τὸ ἄγαλμά του, σύμβολον τῆς νίκης του. Ἀλλὰ δὲν ἐστέφθη ἅπαξ· ἑξάκις ἔλαβε τὸν στέφανον τῆς νίκης εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, μάλιστα δ' ἅπαξ, ὢν ἀκόμη παῖς· ἡ ἐπιτυχία του ἦτο ἡ αὐτὴ καὶ εἰς τὰ Πύθια. Κρότων, ἡ πατρίς του, πόλις εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἀρχαίου Βρουτίου ἐν Ἰταλίᾳ, ἐφημίζετο διὰ τὸ γενναῖον καὶ ἰσχυρὸν πλῆθός της, ταύτην δὲ τὴν ἀρχαίαν φήμην, ὡς εἴδομεν, ὁ Μίλων δὲν διέψευσεν. Οὕτως διέτρεξεν ἅπαν τὸ μῆκος τοῦ σταδίου φέρων ἐπ' ὤμων βοῦν τετραετῆ, ὃν διὰ μιᾶς ἐρόνευσε πυγμῆς καὶ κατέφαγεν ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἡμέρας· ἵστατο ἐφ' ἑνὸς δίσκου ἀλληλιμμένου ἐλαίῳ, ὅπως καταστῇ ὀλισθηρότερος, τόσον

στερεῶς, ὥστε οὐδεμία ὤθησις ἠδύνατο νὰ τὸν κλονήσῃ. Οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἠδύνατο νὰ τοῦ ἀπομακρύνῃ τοὺς δακτύλους, ὅταν, ἀκουμβῶν τὸν ἀγκῶνα εἰς τὴν πλευράν, ἐπαρουσίαζε τὴν χεῖρά του κεκλεισμένην, ἐξαιρουμένου τοῦ ἀντίχειρος, ὃν ἐκράτει ὄρθιον. Ἄλλοτε εἰς τὴν ἰδίαν χεῖρα περιέκλειε καρπὸν ροιᾶς, καί, χωρὶς νὰ τὸν συντρίβῃ, τὸν ἐκράτει ἀρκούντως ἰσχυρῶς, ὥστε καθίστα ἀδυνάτους πάσας τὰς προσπαθείας τῶν ἐπιχειρούντων νὰ τὸν ἀποσπάσωσιν.

Ἐλάμβανε τὸν Ἡρακλῆν ὡς παράδειγμα καὶ ἐμιμεῖτο τὰς πράξεις του, διότι ἐβάδισεν ἐναντίον στρατοῦ τινος τῶν Συβαριτῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συμπατριωτῶν του, λεοντῆν περιβεβλημένος καὶ σείων ῥόπαλον.

Τοσαύτη ἦτο ἡ ἰσχύς του, ὥστε, δένων ἐνίοτε σχοινίον περὶ τοὺς κροτάφους καὶ κρατῶν ἰσχυρῶς τὴν ἀναπνοήν, ἔθραυε τὸ σχοινίον διὰ τῆς ἐξογκώσεως καὶ πιέσεως τῶν φλεβῶν τῆς κεφαλῆς.

Ἄλλοτε, ἐν ᾧ εὑρίσκετο ἔν τινι οἰκίᾳ μετὰ τῶν Πυθαγορείων, ἡ ὀροφὴ ἠπείλησε πτῶσιν, ἀλλ' ὁ ἀθλητής, κρατήσας τὸν ὑποβασταζοντα τὴν ὀροφὴν στῦλον, ἔσωσε τὴν ζωὴν τῶν παρευρεθέντων.

Οὕτως δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν τοιοῦτος παλαιστὴς δὲν εὗρισκε πλέον εἰς τοὺς ἀγῶνας ἀνταγωνιστὴν ἐπιθυμοῦντα νὰ παλαίσῃ μετ' αὐτοῦ,

ὥστε ἅπαξ ἐστέρθη χωρὶς νὰ παλαίσῃ. Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμάζετο νὰ λάβῃ τὸν στέρανον, ὀλισθήσας ἔπεσεν. Οἱ θεαταὶ διεμαρτυρήθησαν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ στερθῇ ἀθλητὴς ἄνευ ἀντιπάλου, καὶ μάλιστα μετὰ οἰκτρὰν πτῶσιν.

— Ἔπεσα, εἶναι ἀληθές, ἀπεκρίθη ὁ Μίλων, ἀλλὰ δὲν μὲ κατέβαλε κανείς.

Μ' ὅλα ταῦτα, ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὸν Ἡρόδοτον καὶ Αἰλιανόν, μανθάνομεν ὅτι ὁ Μίλων εὗρε τὸν νικητήν του, βουκόλον τινὰ ἐξ Αἰτωλίας, Τίτορμον ὀνόματι, ὃν ἀπήντησε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐήνου, ποταμοῦ τῆς Αἰτωλίας. Βεβαίως τοῦτο συνέβη καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ἤρχιζον παρακμάζουσαι, ὅπερ δὲν ἤθελε νὰ ὁμολογήσῃ εἰς ἑαυτόν, καὶ τοῦτο τὸν κατέστρεψεν.

Τέλος, εὑρὼν καθ' ὁδὸν ὄρυν, ἧς ὁ κορμὸς εἶχε σχισμάς, ἠθέλησε ν' ἀποτελειώσῃ τὸ ἔργον, καὶ, προσπαθήσας νὰ εὐρύνῃ τὸ ἄνοιγμα, συνελήφθη ὡς εἰς παγίδα, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ θέσει ἔγεινε βορὰ τῶν ἀγρίων ζώων.

Λέγεται ὅτι Μίλων ὁ Κροτωνιάτης ἵνα καταπαύσῃ τὴν πεῖνάν του ἔτρωγεν 20 λίτρας κρέατος, ἄλλας τόσας ἄρτου, καὶ ἔπινε τρεῖς χοὰς οἴνου ἢ 15 κοτύλας.

Κ. Π. Α.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ

Η ΠΕΡΔΙΚΑ

Βόσκουνε ἡ ἄλλαις πέρδικες ἢ λούζονται 'ς τὸ αὐλάκι
καὶ μιὰ 'ς τὰ νύχια περπατεῖ ἐπάνω σὲ κοτρῶνι,
καὶ γέρνει 'πίσω καὶ τηρᾷ μικρὸ ἕνα περδικάκι
καὶ πότε τοῦ γλυκομιλεῖ καὶ πότε τοῦ μαλλόνει.

—Ἄκω τῆς μάνας τὶ λαλιὰ κι' ἀναίβα 'ς τὸ λιθάρι,
γιατ' ἡ καρδιά μου λαχταρεῖ, μονάκριδο πουλί μου.
—Γιὰ δέ, μανοῦλα, τὸ νερό, ποὺ βρέχει τὸ θυμάρι,
γιὰ δὲ τὰ συνομήλικα πῶς παίζουν ἀντικρύ μου! . . .

—Ἔχουν ἡ μάναις τους πολλά! Ἔλα, πουλί, κοντά μου,
κ' εἶδα τὸν ἴσκιο γερακιοῦ ἐδῶ σιμὰ 'ς τὸ αὐλάκι.
—Πᾶμε, μανοῦλα, 'ς τὰ νερά, νὰ βρῶ τὴν συντροφιά μου·
αὐτὸ ἦταν σύννεφο μικρό, δὲν ἦτανε γεράκι.

Κι' ὁ ἴσκιος πάλι ἐφάνηκεν ἐπάνω 'ς τὰ λιθάρια·
καὶ καταβαίν' ἡ πέρδικα ζητῶντας τ' ἀκριβό της.
Κι' αὐταίς, ποὺ ἦταν 'στὸ ρίζωμα, τρυπῶσαν 'στὰ θυμάρια·
Ἐκεῖθε ὁ ἴσκιος 'πέρασε τοῦ γερακιοῦ προδότης.

Καὶ ἀκούσθη ἕνα φτερούγιασμα, μιὰ ταραχή, μιὰ ἀντάρα.
«Ὀπῶχει τὸ μονάκριδο ἔχει πικρὴ τὴν τύχη!»
Σκούζει, κτυπιέται ἡ πέρδικα μὲ τρόμο, μὲ λαχτάρα,
καὶ τὸ ἀκριβό της σπαρταρᾷ 'ς τοῦ γερακιοῦ τὸ νύχι.

. . . . . .

Ο ΜΟΥΡΙΛΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΜΑΥΡΟΣ ΤΟΥ

Ἦτο ὡραία θερινὴ πρωία τοῦ ἔτους 1630. Ἡ Σεβίλλη[1], πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἔλαμπεν ἐν ὅλῃ τῇ μεσημβρινῇ αὐτῆς μεγαλοπρεπείᾳ. Νέοι τινὲς διηυθύνοντο εὐθύμως ᾄδοντες πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ διασήμου ζωγράφου Μουρίλλου, ἔνθα ἐδιδάσκοντο τὴν ζωγραφικήν. Ἦσαν οὗτοι ὁ Κάρολος, ὁ Φερνάνδες, ὁ Μένδες, ὁ Ἱστρουίζ, ὁ Γονζάλες καὶ ὁ Κορδόβας, νέοι ζωηροὶ καὶ πλήρεις σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν μέγαν αὐτῶν διδάσκαλον.

Ἀνέβησαν ἐν σώματι τὴν εὐρεῖαν κλίμακα καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς σχολῆς.

Ὁ διδάσκαλος δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη· καὶ ἐν τοσούτῳ οἱ μαθηταὶ ἡτοίμαζον τοὺς χρωστῆρας καὶ τοὺς πίνακάς των καὶ ἐξήταζον τὰς ἐργασίας των.

— Μὰ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον! ἀνέκραξεν αἴφνης ὁ Ἱστρουίζ· ποῖος ἐξ ὑμῶν ἔμεινε χθὲς τὸ ἑσπέρας τελευταῖος ἐν τῷ σχολείῳ;

— Κοιμᾶσαι, ἀπεκρίθη ὁ Κορδόβας, ἢ δὲν ἐνθυμεῖσαι ὅτι ὅλοι ἐξήλθομεν ὁμοῦ;

1. Τὸ παλαιὸν ὄνομα αὐτῆς εἶναι Ἱσπαλις.

— Καὶ ὅμως, εἶπεν ὁ Ἱστρουίζ ἀνυπομόνως, χθὲς τὸ ἑσπέρας ἐκαθάρισα ἐπιμελῶς τὸν πίνακά μου, καὶ σήμερον ἰδοὺ αὐτὸς πάλιν πλήρης χρωμάτων, ὡς ἐὰν καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἔγεινε χρῆσις αὐτοῦ.

— Περίεργον πρᾶγμα! ἀνεβόησεν ὁ Κάρλος, πάλιν ἕνα ἀνθρωπίσκον ἐπὶ τοῦ πίνακός μου, καὶ σᾶς βεβαιῶ, δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος ἡ εἰκών· ἐπεθύμουν ὅμως νὰ μάθω, τίς διασκεδάζει καθ' ἑκάστην ζωγραφίζων ἐπὶ τοῦ τοίχου ἢ ἐπὶ τοῦ πίνακός μου. Χθὲς μάλιστα ὑπῆρχεν ὡραία κεφαλὴ ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ Φερνάνδες.

— Στοιχηματίζω, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ὅτι ὁ Ἱστρουίζ εἶναι ὁ ἐνασμενίζων εἰς ταῦτα.

— Σοὶ ὁρκίζομαι ὅτι οὐδὲ ἐπλησίασά ποτε τὸν πίνακα ἄλλου.

— Μὴ ὁρκίζεσαι, Ἱστρουίζ, σὲ πιστεύομεν· δὲν εἶσαι καὶ ἱκανὸς νὰ ζωγραφήσῃς τόσον καλά.

— Οἱ χρωστῆρές μου εἶναι ὅλοι ἠφανισμένοι! ἀνέκραξεν ὁ Γονζάλες. Μὰ τὸν προστάτην τῆς Ἱσπανίας, ἐνταῦθα συμβαίνει τι μυστηριῶδες.

— Μήπως καὶ σὺ πιστεύεις, ὡς ὁ Μαῦρός μας ὁ Σεβαστιανός, ὅτι πράττει τὰ παράδοξα ταῦτα ὁ Ζόμβης, τὸ φάντασμα τῶν Μαύρων;

— Τῇ ἀληθείᾳ, ἐὰν ὁ Ζόμβης ἦναι ὁ ἐκτελῶν τὰς ὡραίας ταύτας εἰκόνας, εἶπεν ὁ Μένδες,

ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ μοῦ τελειώσῃ τὴν κεφαλὴν τῆς Παναγίας μου, τὴν ὁποίαν μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας μου δὲν δύναμαι νὰ κατορθώσω.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ Μένδες ἐπλησίασεν εἰς τὸν πίνακά του, ὅτε αἴφνης κατέστη ὠχρὸς καὶ ἀναυδος.

Ὡραία κεφαλὴ Παναγίας, πρὸ μικροῦ μὲν σχεδιασθεῖσα, ἀλλὰ θαυμασία τὴν ἔκφρασιν, διέλαμπεν ὡς οὐράνιόν τι πλάσμα ἐν μέσῳ τῶν λοιπῶν τοῦ πίνακός του προσώπων.

— Τί συμβαίνει; τί ἴστασθε ὅλοι ἀκίνητοι ἐνώπιον τοῦ πίνακος τοῦ Μένδες; ἠρώτησε φωνὴ τραχεῖα καὶ διδασκαλική.

Οἱ μαθηταὶ ἐταράχθησαν καὶ ἐχαιρέτισαν μὲ σέβας τὸν ἄνδρα, ὅστις αὐστηρὸς ἐστάθη εἰς τὸ μέσον αὐτῶν. Ἦτο ὁ Μουρίλλος ὁ διδάσκαλός των.

— Ἰδέτε, διδάσκαλε, ἰδέτε τὴν ὡραίαν ταύτην κεφαλήν! ἀνέκραξαν πάντες, δεικνύοντες τὴν κεφαλὴν τῆς Παναγίας ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ Μένδες.

— Ποῖος ἐζωγράφησε τὴν κεφαλὴν ταύτην; ἠρώτησεν ὁ Μουρίλλος. Καὶ ἐπειδὴ πάντες ἐσιώπων,

— Εἰπέτε μοι λοιπόν, προσέθηκε, ποῖος ἐσχεδίασε καὶ ἐζωγράφησεν αὐτὴν τὴν κεφαλήν; Ὁ ζωγραφήσας αὐτὴν θέλει ποτὲ γείνει πάντων ἡμῶν διδάσκαλος! ὁποία χάρις! ὁποία φυσικότης!

ὁποία θαυμασία ἔκφρασις! — Μένδες, εἶναι ἔργον σοῦ τοῦτο;

— Ὄχι, διδάσκαλε, ἀπεκρίθη ὁ Μένδες.

— Ἰδικόν σου ἔργον εἶναι, Ἴστρουϊξ; — Ἰδικόν σου, Κορδόβα; — Ἰδικόν σου, Φερνάνδες;

Πάντες ἠρνήθησαν.

— Ἐν τοσούτῳ, εἶπεν ὁ Μουρίλλος, ἡ κεφαλὴ αὕτη δὲν ἔπεσεν ἀφ' ἑαυτῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος.

— Καλὰ λέγω, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ὁ νεώτερος πάντων· ἐνταῦθα συμβαίνει τι μυστηριῶδες, καὶ πολὺ φοβοῦμαι ὅτι φαντάσματα ἔχουσιν ἐδῶ τὴν οὐράν των.

— Καὶ τί, παρακαλῶ, συμβαίνει; ἠρώτησεν ὁ Μουρίλλος, χωρὶς νὰ ἀποσπάσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ πίνακος, ἐφ' οὗ ἦτο ἐζωγραφημένη ἡ κεφαλὴ τῆς Παναγίας.

— Κατὰ τὰς διαταγὰς ὑμῶν, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ἡμεῖς οὐδέποτε ἀπομακρυνόμεθα τὸ ἑσπέρας ἀπὸ τῆς αἰθούσης ταύτης χωρὶς νὰ τακτοποιήσωμεν τὰ πάντα, νὰ καθαρίσωμεν τοὺς πίνακας νὰ ἐναποθέσωμεν τὰ χρώματα εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, νὰ ξηράνωμεν τοὺς χρωστῆρας, ὥστε τὴν ἐρχομένην ἡμέραν, ὅταν ἐρχώμεθα, νὰ εὕρωμεν τὰ πάντα εὐκόλως. Ἐν τούτοις ὅμως, ὅταν ἐρχώμεθα, τὰ εὑρίσκομεν ἄνω κάτω, χρωστῆρας ἀκαθάρτους, πίνακας βεβαμμένους κτλ. Προσέτι δὲ

εὑρίσκομεν ἐδῶ μὲν ἀνθρωπίσκον ἀπεικονισμένον, ἐκεῖ δὲ κεφαλὴν ἀγγέλου, ἀλλαχοῦ πάλιν πρόσωπον νεανίου ἢ γέροντος, καὶ τὰ πάντα τόσον ἐντέχνως, ὥστε βεβαίως, ἐὰν δὲν ἦσθε ὑμεῖς ὁ ἐργαζόμενος ἐνταῦθα τὴν νύκτα, πρέπει νὰ ἦναι ὁ διάβολος ἤ τις τῶν ὀπαδῶν του.

— Εἴθε, φίλοι μου, νὰ ἤμην ἐγώ· βεβαίως δὲν θὰ ἠσχυνόμην διὰ τοιαῦτα ἔργα. Εἶτα δὲ ὑψώσας τὴν φωνήν· Σεβαστιανέ! εἶπε, Σεβαστιανέ!

Εἰσῆλθε τότε νέος Μαῦρος, δεκαπενταέτης περίπου τὴν ἡλικίαν, ὅστις μετὰ δειλίας ἔστη πρὸ τοῦ διδασκάλου.

— Δὲν σοῦ εἶπον, Σεβαστιανέ, εἶπεν ὁ Μουρίλλος πρὸς τὸν εἰσελθόντα Μαῦρον νὰ κοιμᾶσαι τὴν νύκτα εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην;

— Ναί, ἀπεκρίθη ὁ παῖς.

— Καὶ κοιμᾶσαι;

— Μαλιστα, κύριε.

— Τότε λοιπόν, εἰπέ μοι τίς εἰσῆλθε τὴν νύκτα ἢ τὴν πρωΐαν πρὸ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο;... Διὰ τί δὲν ὁμιλεῖς, ἀνδράποδον; προσέθηκεν ὀργίλως ὁ Μουρίλλος, βλέπων τὸν Μαῦρον ἱστάμενον τεταραγμένον καὶ σιωπηλόν. Εἰπέ μοι ποῖος εἰσῆλθεν ἀπόψε εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο;

— Οὐδείς, κύριε.

— Ψεύδεσαι.

— Οὐδείς, σᾶς ὁρκίζομαι, εἶπεν ὁ Σεβαστιανὸς γονυπετῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης καὶ ἱκετικῶς τείνων πρὸς τὸν κύριόν του τὰς χεῖρας.

— Ἄκουσον, Γομές, εἶπεν αὐστηρᾷ τῇ φωνῇ ὁ Μουρίλλος, θέλω ἐξ ἅπαντος νὰ μάθω ποῖος ἐζωγράφησεν αὐτὴν τὴν κεφαλὴν τῆς Παναγίας, καὶ ποῖος σχεδιάζει τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ εὑρίσκουν τὴν πρωΐαν ἐπὶ τῶν πινάκων αὐτῶν. Ἑπομένως τὴν ἐρχομένην νύκτα, ἀντὶ νὰ κοιμηθῇς, θ' ἀγρυπνήσῃς, καὶ ἐὰν αὔριον δὲν μοὶ ὀνομάσῃς τὸν ἔνοχον, ἀλλοίμονον εἰς τὴν ῥάχιν σου! Θὰ λάβῃς εἰκοσιπέντε ῥαβδισμούς. Μ' ἐννοεῖς, Σεβαστιανέ;—Τώρα, κύριοι, εἰς τὸ ἔργον μας!

Τὸ μάθημα ἤρχισεν ὡς συνήθως, μὲ τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ ἡσυχίαν, ὡς νὰ μὴ συνέβη τι, διότι ὁ Μουρίλλος, τεχνίτης καθ' ὅλην τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἔργον του, δὲν ὑπέφερε νὰ ἀπασχολῶνται οἱ μαθηταὶ εἰς ξένα ἀντικείμενα.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ μαθήματος καὶ ἀφ' οὗ ὁ Μουρίλλος ἐξῆλθεν, ἐπανέφερον οἱ μαθηταὶ τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ πρωϊνοῦ ἐπεισοδίου, καὶ ἀποτεινόμενοι εἰς τὸν ὑπηρετοῦντα αὐτοὺς Σεβαστιανόν, τὸν ἐχλεύαζον.

— Πρόσεξε, Μαῦρε, εἶπεν ὁ Μένδες, πρόσεξε νὰ

ἀνακαλύψῃς αὔριον τὸν ἔνοχον, διότι, μ' ἐννοεῖς!.. Δός μοι τὸ κίτρινον χρῶμα.

— Λάβετε, κύριε Μένδες. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἔνοχον, σᾶς λέγω ὅτι εἶναι ὁ Ζόμβης.

— Παῦσε μὲ τὸν Ζόμβην σου, εἶπεν ὁ Ἰστρουίζ.

— Ἐν τούτοις, προσέθηκεν ὁ Σεβαστιανός, οὐδεὶς ἄλλος ἢ ὁ Ζόμβης ἠδύνατο νὰ σχεδιάσῃ οὕτως αὐτὸν τὸν βραχίονα τοῦ ἁγίου σας Ἰωάννου.

— Ἐνίοτε αὐτὸς ὁ Μαῦρος, εἶπεν ὁ Κορδόβας, κάμνει ὀρθοτάτας παρατηρήσεις. Ἰδέτε πόσον ὡραῖα σχεδιασμένος εἶναι ὁ βραχίων οὗτος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ Ἰστρουίζ.

— Πῶς νὰ μὴ κάμῃ ἐνίοτε ὀρθὰς παρατηρήσεις, εἶπεν ὁ Μένδες, ἀφ' οὗ ὅλην τὴν ἡμέραν δὲν βλέπει ἄλλο ἢ σχέδια καὶ εἰκόνας, καὶ δὲν ἀκούει ἄλλο τι ἢ μαθήματα ζωγραφικῆς;

Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Μουρίλλου καὶ τοῦ μαύρου Σεβαστιανοῦ, ὅστις τοὺς ὑπηρέτει, εἶχε γεννηθῇ οἰκειότης τις ἐπιτρέπουσα ἐνίοτε εἰς τὸν δοῦλον ν' ἀναμιγνύηται εἰς τὴν ὁμιλίαν τῶν μαθητῶν, καὶ οὗτοι πάλιν, οἵτινες ἠγάπων αὐτὸν διὰ τὴν νοημοσύνην καὶ τὴν εὐπείθειάν του, διεσκέδαζον πολλάκις χλευάζοντες ἢ ἄλλως πειράζοντες αὐτόν. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, ἀναχωροῦντες, τῷ εἶπον ὅλοι·

— Πρόσεξε καλά, Σεβαστιανέ, νὰ συλλάβῃς

τὸν Ζόμβην, διότι ἄλλως θὰ τὸ αἰσθανθῇ ἡ ῥάχις σου!

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει, καὶ ἡ αἴθουσα, ἐν ᾗ ὁ μέγας τῆς Σεβίλλης ζωγράφος ἐδίδασκε τὴν θείαν αὐτοῦ τέχνην, εἶχεν ἐρημωθῇ καὶ καταστῇ σιωπηλή. Μικρὸς μόνον λύχνος ἔκαιεν ἐπὶ μαρμαρίνης τραπέζης, καὶ παρ' αὐτὴν ἵστατο μαῦρος τὸ χρῶμα παῖς, οὗ ἡ ὄψις συνεχέετο μὲ τὸ χρῶμα τῆς νυκτός, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ ἔλαμπον ὡς ἀδάμαντες. Ἵστατο ἀκίνητος καὶ σύννους τοσοῦτον, ὥστε ὁ κρότος τῆς ἀνοιγομένης θύρας καὶ τὸ ὄνομά του, ὅς ἐπαναληφθέν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τῶν συλλογισμῶν του. Ὁ εἰσελθὼν τὸν ἐπλησίασε καὶ ἔψαυσεν ἐλαφρὰ τὸν βραχίονά του. Ὁ Σεβαστιανὸς ὕψωσε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶδεν ἔμπροσθέν του Μαῦρον, ὑψηλὸν ἔχοντα τὸ ἀνάστημα.

— Τί θέλεις αὐτὴν τὴν ὥραν, πατέρα; τὸν ἠρώτησεν ὁ Σεβαστιανὸς μελαγχολικῶς.

— Ἦλθα, υἱέ μου, διὰ νὰ μὴ μείνῃς μόνος.

— Κοιμήσου, πατέρα, ἐγὼ θὰ ἀγρυπνήσω· σὺ κοπιάζεις ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ εἶναι δίκαιον ν' ἀναπαύσαι τὴν νύκτα.

— Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ὁ Ζόμβης; εἶπεν ὁ γέρων Γομές.

— Δὲν τὸν φοβοῦμαι, ἀπήντησεν ὁ Σεβαστιανὸς μειδιῶν.

— Ἀλλ' ἐὰν σ' ἐπάρῃ ὁ Ζόμπης, τότε ὁ πτωχὸς Μαῦρος Γομὲς δὲν θὰ ἔχῃ πλέον παρηγορίαν εἰς τὴν σκληράν του δουλείαν.

— Ἄχ! ἡ δουλεία, πατέρα μου, πόσον σκληρὸν καὶ ἀδικον πρᾶγμα εἶναι!

— Τί νὰ κάμωμεν, τέκνον μου, οὕτως ἠθέλησεν ὁ Θεός.

— Ὁ Θεός, πατέρα; Ὢ, ἐγὼ τὸν παρακαλῶ καθ' ἑκάστην, καὶ τὸν παρακαλῶ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, ὥστε ἔπρεπε πλέον νὰ μὲ εἰσακούσῃ καὶ νὰ μᾶς κάμῃ εὐτυχεῖς. Πλήν, πατέρα μου, κοιμήσου ὀλίγον.

— Ἀλλ' εἰπέ μου τὴν ἀλήθειαν, Σεβαστιανέ, δὲν φοβεῖσαι τὸν Ζόμπην;

— Ὁ Ζόμπης, πατέρα, εἶναι ἀνύπαρκτόν τι· εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν προλήψεων τῆς πατρίδος μας.

— Καὶ διατί λοιπόν, ὅταν σ' ἐρωτοῦν οἱ μαθηταί ποῖος εἶναι ὁ ζωγραφίζων ἐπὶ τῶν πινάκων, τοὺς ἀπαντᾷς πάντοτε ὅτι εἶναι ὁ Ζόμπης;

— Θέλω νὰ τοὺς γελάσω καὶ νὰ διασκεδάσω ὀλίγον μὲ αὐτούς.

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάττῃ, παιδί μου! εἶπεν ὁ γέρων Γομές· καὶ ἐξῆλθε τοῦ δωματίου.

Ἅμα ὁ Σεβαστιανὸς ἔμεινε μόνος, πλησιάσας εἰς τὸν πίνακα ἀνέκραξε·

— Τώρα, ἐμπρός! Εἰς τὴν ἐργασίαν!

Ἀλλ' αἴφνης διακόπτεται πάλιν καὶ λέγει·

— Καὶ οἱ ῥαβδισμοί, ἐὰν δὲν φανερώσω τὸν ἔνοχον; Θεέ μου! Θεέ μου! βοήθειαν! Καὶ ἐρρίφθη γονυπετὴς καὶ ἔνδακρυς ἐπὶ τῶν ὀλίγων ἀχύρων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τὴν πενιχρὰν αὐτοῦ κοίτην. Μετ' ὀλίγον δὲ βαθύτατος καταλαμβάνει τὸν δυστυχῆ παῖδα ὕπνος.

Μόλις εἰσέδυσεν ἡ πρώτη τῆς αὐγῆς ἀκτὶς εἰς τὸ δωμάτιον, ὁ Σεβαστιανὸς ἐγέρθη· ἦτο ἡ τρίτη μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥρα.

Πλήρης ζήλου καὶ προθυμίας ἤρχισεν ὁ Σεβαστιανὸς τὴν ἐργασίαν του.

— Θάρρος! θάρρος! Σεβαστιανέ, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν! ἔχεις ἐμπρός σου τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας· συλλογίσου ὅτι αἱ λοιπαὶ ὧραι τῆς ἡμέρας ἀνήκουν εἰς τὸν κύριόν σου. Δοῦλε, ἔσο τουλάχιστον κύριος τῶν τριῶν τούτων ὡρῶν.

Λαβὼν τότε τὸν χρωστῆρα ἐπλησίασεν εἰς τὸν πίνακα, ὅπου ἦτο ἀπεικονισμένη ἡμιτελὴς ἀκόμη ἡ ὡραία κεφαλὴ τῆς Παναγίας. Ἡ κεφαλὴ αὕτη, φωτιζομένη ὑπὸ τῶν πρώτων ἀκτίνων τῆς ἡμέρας, ἐφαίνετο πολὺ ὡραιοτέρα καὶ ἐκφραστικωτέρα ἀκόμη.

— Νὰ τὴν ἐξαλείψω; — Ὄχι! ὄχι! προτιμῶ νὰ ὑποστῶ τὴν τιμωρίαν· προτιμῶ νὰ ἀποθάνω! Νὰ τὴν ἐξαλείψω; Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ τὸ κάμῃ, καὶ ἐγὼ θὰ τὸ κάμω; Ποτέ! Ποτέ! Ἡ κεφαλή αὐτὴ ζῇ. Ἂν τὴν ἐξαλείψω, θὰ νομίσω ὅτι θὰ ἴδω ἐκχυνόμενον τὸ αἷμά της, θὰ μοὶ φανῇ ὅτι τὴν φονεύω. Ὄχι! ὄχι! καλλίτερον νὰ τὴν ἀποπερατώσω.

Καὶ ἑτοιμάσας χρωστῆρας καὶ χρώματα, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ἐργασίαν.

Ἡ ἡμέρα ἐν τοσούτῳ ἐπροχώρει καὶ ὁ Σεβαστιανὸς ἐξηκολούθει ἐργαζόμενος, λησμονῶν ἐντελῶς ποῖος ἦτο καὶ ποῦ εὑρίσκετο.

— Ἀκόμη μίαν στιγμήν, ἔλεγεν ἐργαζόμενος, ἀκόμη αὐτὸ τὸ μικρὸν σημεῖον, — ἐδῶ εἰς τὰ χείλη τὴν μικρὰν αὐτὴν γραμμήν. Θεέ μου! πόσον μ' ἐνθουσιάζουσιν οἱ ὀφθαλμοί της! Πόσον ὡραία εἶναι ἡ Παναγία μου!

Καὶ ὁ Σεβαστιανὸς καὶ τὴν προχωροῦσαν ἡμέραν ἐλησμόνει, καὶ τὸν κύριόν του, καὶ τοὺς ῥαβδισμούς, καὶ τὰ πάντα.

Αἴφνης ὅμως ψυχρὸς τὸν περιέχυσεν ἱδρώς, ὅτε στραφεὶς εἶδε πλησίον του ὅλους τοὺς νέους μαθητὰς ἱσταμένους καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν τὸν Μουρίλλον αὐτόν. Ὁ πτωχὸς Μαῦρος ἔκυψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἵστατο ἄναυδος, περιμένων τὴν τιμωρίαν. Πάντες ἐσιώπων· ὁ Μουρίλλος τέλος προσβλέπων αὐστηρῶς τὸν μικρὸν δοῦλόν του,

— Ποῖος εἶναι, τῷ εἶπεν, ὁ διδάσκαλός σου, Σεβαστιανέ;

— Σεῖς, κύριε, ἀπήντησεν ὁ Μαῦρος μὲ φωνὴν σχεδὸν ἀκατάληπτον.

— Ποῖός σ' ἐδίδαξε τὴν ζωγραφικήν, Σεβαστιανέ; ἠρώτησε πάλιν ὁ Μουρίλλος.

— Σεῖς, κύριε.

— Ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε σοὶ ἔδωκα μαθήματα.

— Ὅταν ἐδιδάσκετε τοὺς ἄλλους, ἐγὼ ἐπρόσεχον.

— Καί, μὰ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον, ὠφελήθης! Τώρα ὅμως, προσέθηκεν ὁ Μουρίλλος στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητάς του, εἰπατέ μοι, φίλοι μου, ὁ παῖς οὗτος εἶναι ἄξιος τιμωρίας ἢ... ἀμοιβῆς;

— Ἀμοιβῆς! ἀπήντησαν πάντες μιᾷ φωνῇ.

— Καὶ τίνος ἀμοιβῆς;

Ὁ δυστυχὴς Σεβαστιανὸς ἤρχισε ν' ἀναπνέῃ.

— Δέκα ταλλήρα τοὐλάχιστον, εἶπεν ὁ Μένδες.

— Δεκαπέντε, εἶπεν ὁ Φερνάνδες.

— Ἡ καλλιον πλούσιον ἔνδυμα διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Παναγίας, προσέθηκεν ὁ Γονζάλες.

— Εἰπὲ καὶ σύ, Σεβαστιανέ, τί θέλεις; εἶπεν ὁ Μουρίλλος· βλέπω ὅτι τοιούτου εἴδους ἀμοιβὴ δὲν σ' εὐχαριστεῖ. Εἰπὲ ἐλευθέρως τὴν γνώμην σου. Εἶμαι τόσον εὐχαριστημένος ἀπὸ σέ, εἶμαι τόσον

καταγοητευμένος ἀπὸ τὴν ὡραίαν σου ταύτην Παναγίαν, ὥστε εἶμαι διατεθειμένος νὰ σοὶ δώσω ὅ,τι θέλῃς. Εἰπέ, μὴ φοβεῖσαι!

— Ἄχ, κύριέ μου, ἂν ἐτόλμων...

Δάκρυα ἔρρεον ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ παιδός, καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ διέλαμπε παράκλησις, ἣν ἡ δειλία ἐκράτει δεσμευμένην εἰς τὰ χείλη του.

Οἱ μαθηταί, θέλοντες νὰ τὸν ἐνθαρρύνωσι, τῷ ἐψιθύριζον·

— Ζήτησε χρήματα, Σεβαστιανέ!

— Ζήτησε πολυτελῆ στολήν!

— Παρακάλεσε τὸν διδάσκαλον νὰ σὲ παραλάβῃ μαθητήν του!

— Ὁ διδάσκαλος, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ἔχει σήμερον τὴν διάθεσιν νὰ πράξῃ καλόν τι· ζήτησέ του τὴν ἐλευθερίαν σου!

Βαθεῖα συγκίνησις ἐπεχύθη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Σεβαστιανοῦ, ὅτε, ὑψῶν τὰς χεῖράς του πρὸς τὸν Μουρίλλον, εἶπε·

— Κύριε, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πατρός μου, τοῦ πτωχοῦ πατρός μου τὴν ἐλευθερίαν!

— Καὶ τοῦ πατρός σου τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἰδικήν σου, Σεβαστιανέ, εἶπεν ὁ Μουρίλλος, ὅστις, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ συγκρατήσῃ τὴν συγκίνησίν του, ὕψωσε τὸν Μαῦρον παῖδα εἰς τὰς

ἀγκάλας του καὶ τρυφερῶς τὸν κατησπάσθη. Ὁ χρωστήρ σου, προσέθηκε, σὲ ἀνέδειξε τεχνίτην, ἡ αἴτησίς σου δὲ σὲ ἀναδεικνύει ἄνθρωπον μὲ ἀγαθὴν καρδίαν. Ἀπὸ τοῦδε, Σεβαστιανέ, εἶσαι οὐχὶ μόνον μαθητής μου, ἀλλὰ καὶ υἱός μου. Εὐτυχής, Μουρίλλε, σήμερον δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι ἔκαμα ὄχι μόνον εἰκόνας, ἀλλ' ὅτι ἀνέδειξα καὶ ζωγράφον....

Ὁ Μουρίλλος ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του, καὶ ὁ Σεβαστιανὸς Γομέζ, γνωστότερος διὰ τοῦ ὀνόματος *Ὁ Μαῦρος τοῦ Μουρίλλου*, ἐγένετο εἷς τῶν διασημοτάτων τῆς Ἱσπανίας ζωγράφων. Σήμερον ἀκόμη θαυμάζουσιν οἱ περιηγηταὶ ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Σεβίλλης τὰ ἀριστουργήματά του, τὴν *Παναγίαν* μετὰ τοῦ *Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ἀγκάλαις*, τὴν *Ἁγίαν Ἄννην*, τὸν *Ἅγιον Ἰωσὴφ* καὶ τὴν θαυμαστὴν αὐτοῦ εἰκόνα τοῦ *Σωτῆρος* ἐπὶ κίονος στηριζομένου καὶ ἔχοντος παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ τὸν ἅγιον Πέτρον.

Ι. Π.

ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΑΓΑΠΗ

Ἀνάθεμά τον ποὺ τὸ εἰπῆ :«Τ' ἀδέρφια δὲν πονιοῦνται»
Τ' ἀδέρφια σχίζουν τὰ βουνὰ καὶ δένδρα ξερριζόνουν·
τ' ἀδέρφια ἐκυνηγήσανε κ' ἐνίκησαν τὸν Χάρο.
Δυὸ ἀδέρφια εἶχαν ἀδερφὴ 'ς τὸν κόσμο ξακουσμένη·
τὴν ἠθόναγεν ἡ γειτονιά, τὴν ἤλεγεν ἡ χώρα,
τὴ ζήλευσε κι' ὁ Χάροντας καὶ θέλει νὰ τὴν πάρῃ.
Σ 'σπίτι τρέχει καὶ βροντάει 'ςαν νάπταν νοικοκύρης.
— Ἄνοιξε, κόρη, γιὰ νὰ 'μπῶ, ἑτοιμάσου νὰ σὲ πάρω,
τί ἐγὼ εἶμ' ὁ γυιὸς τῆς μαύρης γῆς, τῆς ἀραχνιασμένης
[πέτρας.
— Ἄσε με, Χάροντ', ἄσε με· σήμερα μὴ μὲ πάρῃς,
ταχυὰ Σαββάτο νὰ λουστῶ, τὴν Κυριακὴ ν' ἀλλάξω,
καὶ τὴ Δευτέρα τὸ ταχὺ ἔρχομαι μοναχή μου.
Ἀπ' τὰ μαλλιὰ τὴν ἅρπαξε, κ' ἡ κόρη κλαίει καὶ σκούζει.
Νά, καὶ τ' ἀδέρφια πρόφθασαν 'ψηλὰ 'π' τὸ κορφοβοῦνι,
τὸν Χάροντα 'κυνήγησαν καὶ 'γλύτωσαν τὴν κόρη!

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΙΒΩΤΟΥ

Πρόλογος . . . . . σελ. γ'—ιϛ'

Δαβὶδ τοῦ Προδρομάνακτος βιογραφία
Ὁ Προοιμιακός . . . . . σελ. 1

Ἀλεξάνδρου Σούτσου βιογραφία
Πρὸς τὸν Θεόν . . . . . » 7

Ἀλεξάνδρου Ρ. Ραγκαβῆ βιογραφία
Ὕμνος τῷ Θεῷ . . . . . » 9

Φραγκίσκου Σκούφου βιογραφία
Ὁ Ἅγιος Νικόλαος . . . . . » 12

Ἰωάννου Καρασούτσα βιογραφία
Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Θάνατος . . . . . » 19

Ἠλία Μηνιάτου βιογραφία
Περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως . . . » 22

Ἰωάννου Βηλαρᾶ βιογραφία
Τιμὴ, Φωτιὰ καὶ Νερό . . . . . » 25

Νικηφόρου Θεοτόκη βιογραφία
Ἐπιτάφιος εἰς Σπυρίδωνα Βούλγαριν . » 27
Περὶ ψυχῆς . . . . . » 31

Ἀθανασίου Χριστοπούλου βιογραφία
Ἐπίγραμμα εἰς κρήνην . . . . . » 34

Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως βιογραφία
Περὶ μουσικῆς . . . . . » 35

Ἰακώβου Ῥίζου Νερουλοῦ βιογραφία
Ἡ πανώλης τῶν Ἀθηνῶν . . . . . σελ. 39
Ἀδαμαντίου Κοραῆ βιογραφία
Αὐτοβιογραφία . . . . . » 41
Διονυσίου Σολωμοῦ βιογραφία
Τὰ δύο ἀδέλφια . . . . . » 70
Σκαρλάτου Δ. τοῦ Βυζαντίου βιογραφία
Ἀξιωματικὸς τῶν ἀνθέων . . . . . » 76
Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου βιογραφία
Δημώδης περὶ Βαλμᾶ θρῦλος . . . . . » 79
Ἀλεξάνδρου Ῥ. Ῥαγκαβῆ. Ἄνθος τοῦ Μαΐου » 85
Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου βιογραφία
Αἱ Θερμοπύλαι τὸ πάλαι . . . . . » 86
Οἱ Τριάκοντα . . . . . » 92
Γεωργίου Χ. Ζαλοκώστα βιογραφία
Ὁ Βορειᾶς ποὺ τ' ἀρνάκια παγόνει . . . » 101
Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Ὁ Τυρταῖος . . . . » 104
Ἡλία Ταντολίδου βιογραφία
Ὁ Βόσπορος . . . . . » 110
Ἀλεξάνδρου Ῥ. Ῥαγκαβῆ. Βιογραφία Ἐρεχθείου » 112
Ἀλεξάνδρου Σούτσου. Ὁ Πόντος . . . . » 142
Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Τὸ ἐνύπνιον . . . . » 143
Ἀλεξάνδρου Ῥ. Ῥαγκαβῆ. Περιστερά . . . » 151
Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου. Εὐρυκλῆς » 152
Ἰωάννου Καρασούτσα. Εἷς ἓν ἄστρον . . . » 158
Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Ὁ Παπᾶ Τρέχας . . . » 160
Σπυρίδωνος Ν. Βασιλειάδου βιογραφία
Τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου . . . . . » 173
Κ. Παπαρρηγοπούλου. Ἡρῴδης ὁ Ἀττικός . σελ. 175
Ἰωάννου Καρασούτσα. Τὸ στερέωμα . . . » 181

Σπυρίδωνος Ν. Βασιλειάδου. Μία μητέρα . . » 183
Θεοδώρου Γ. Ὀρφανίδου βιογραφία
Χίος . . . . . » 198
Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου βιογραφία
Διογένης ὁ Κυνικός . . . . . » 200
Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου. Ἐπὶ τῇ Ναθαλίᾳ » 209
ΑΠΑΝΘΙΣΜΑΤΑ ΕΞ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΝ
Μίλων ὁ Κροτωνιάτης, ὑπὸ **Κ. Π. Λ.** . . » 210
Γεωργίου Χ. Ζαλοκώστα. Ἡ πέρδικα . . . » 213
Ὁ Μουρίλλος καὶ ὁ Μαῦρός του, ὑπὸ **Ι. Π.** » 214
Τοῦ Λαοῦ. Ἀδελφικὴ ἀγάπη . . . . . » 228
Συγγραφεῖς τοῦ Α', Β' καὶ Γ' τόμου . . . » 232

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΩΝ ΕΡΓΑ ΜΕΤΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

ἐν τῷ Α', Β' καὶ Γ' τόμῳ

ΤΗΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΙΒΩΤΟΥ

ὑπὸ ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ, καθηγητοῦ.

Ἀριστοτ. Βαλαωρίτης
Ἡροκλῆς Βασιάδης
Σπ. Ν. Βασιλειάδης
Δημ. Ν. Βερναρδάκης
Ἰωάννης Βηλαρᾶς
Δημήτριος Βικέλας
Ἄγγελος Βλάχος
Εὐγένιος Βούλγαρις
Σταῦρος Ἰ. Βουτυρᾶς
Φιλόθεος Βρυέννιος
Ἀλέξ. Σ. Βυζάντιος
Σκαρλᾶτος Δ. Βυζάντιος
Ὁ Προφητάναξ Δαβίδ
Νικόλαος Δραγούμης
Γεώργιος Χ. Ζαλοκώστας
Ἰωάννης Ζαμπέλιος
Σπυρίδων Ζαμπέλιος
Νικηφόρος Θεοτόκης
Φίλιππος Ἰωάννου
Παῦλος Καλλιγᾶς

Στέφανος Καραθεοδωρῆ
Ἰωάννης Καρασούτσας
Διονύσιος Κλεόπας
Ἀδαμάντιος Κοραῆς
Ἠλίας Μηνιάτης
Ἰάκωβος Ῥίζος Νερουλός
Κ. Οἰκονόμος ἐξ Οἰκονόμων
Θεόδωρος Γ. Ὀρφανίδης
Δημ. Παπαρρηγόπουλος
Κ. Παπαρρηγόπουλος
Ἀχιλλεὺς Παράσχος
Ἀλέξ. Ῥ. Ῥαγκαβῆς
Μᾶρκος Ῥενιέρης
Φραγκίσκος Σκουφος
Διονύσιος Σολωμός
Γεώργιος Σουρῆς
Ἀλέξανδρος Σούτσος
Παναγιώτης Σούτσος
Ἠλίας Τανταλίδης
Ἀθαν. Χριστόπουλος

Βιβλίον των
Μαθητών Α' Τάξεως
του 24 Δημοτικού
Έτος 1897-98

ΕΙΣΑΙΩΝΙΟΝ

Α. Κ. ΓΕΡΑΡΔΟΥ

Σ